РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН	**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ**
С О В Е Т **Нижнекамского муниципального района**	**Түбән Кама муниципаль районы** **С О В Е Т Ы**
423570, г.Нижнекамск, пр.Строителей,12 факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41	423570, Түбән Кама шәһәре, Төзүчеләр пр., 12 факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

Р Е Ш Е Н И Е **К А Р А Р**

№ 17 **2018 елның 21 феврале**

Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районының Кызыл Чишмә авыл җирлеге төзелешен проектлауның җирле нормативларын раслау турында

Түбән Кама муниципаль районы Советы Россия Федерациясе шәһәр төзелеше кодексының 29.4 статьясы нигезендә

КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районының Кызыл Чишмә авыл җирлеге төзелеше проектының җирле нормативларын расларга.
2. Әлеге карарны Түбән Кама муниципаль районының рәсми сайтында бастырып чыгарырга.
3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны төзелеш, җир төзелеше, торак-коммуналь хуҗалык һәм транспорт буенча даими комиссиягә йөкләргә.

Түбән Кама муниципаль
районы Башлыгы А.Р.Метшин

2018 елның 21 феврале
Түбән Кама муниципаль районы
Советы 17 номерлы карарына
кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ КЫЗЫЛ ЧИШМӘ АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ ТӨЗЕЛЕШЕ ПРОЕКТЫНЫҢ ҖИРЛЕ КҮРСӘТКЕЧЛӘРЕ

Кереш

Түбән Кама муниципаль районының Кызыл Чишмә авыл җирлеге төзелешен проектлауның җирле нормативлары (алга таба - нормативлар) җирлек үсешенең иминлеген һәм тотрыклылыгын шәһәр төзелеше чаралары белән тәэмин итүгә, халык сәламәтлеген саклауга, табигать ресурсларын һәм әйләнә-тирә мохитне саклауны, мәдәни мирас объектлары һәм мәдәни мирас объектлары билгеләренә ия объектларны саклап калуга, территорияләрне табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтылардан яклауга, шулай ук Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының билгеле бер законнарында гражданнарның, инвалидларны һәм халыкның аз мобиль төркемнәрен дә кертеп, социаль гарантияләрен гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыруга, социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәт күрсәтү һәм транспорт инфраструктурасын һәм төзекләндерү объектлары белән тәэмин итүгә юнәлдерелгән.

Нормативларның төп максаты - шәһәр төзелешен планлаштыру, территорияне зурайту, социаль-икътисадый планлаштыруның үзара бәйләнешен, килешүен тәэмин итү. Нормативлар шулай ук территориаль планлаштыру, шәһәр төзелешен зоналарга бүлү документларының һәм территорияне планлаштыру документларының сыйфатын бәяләү критерие булып тора. Әлеге нормативлар гамәлдәге федераль нормаларның төп нигезләмәләрен конкретлаштыралар һәм үстерәләр. Әлеге нормативлар Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә эшләнгән.

Нормативларда кеше яшәешенең уңай шартларын тәэмин итүнең минималь исәпләү күрсәткечләре (шул исәптән социаль һәм коммуналь-көнкүреш объектлары, мондый объектларның халык өчен (инвалидларны да кертеп), инженер-транспорт инфраструктурасы объектлары, территорияне төзекләндерү) бар.

Нормативлар: 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә эшләнгән «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында Россия Федерациясе шәһәр төзелеше кодексы».

2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы “Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге” турындагы Татарстан Республикасы Законы, җирлекнең табигый-климатик, социаль, икътисадый, милли һәм территориаль үзенчәлекләрен исәпкә алып, статистик һәм демографик белешмәләр нигезендә. нормативларны раслау һәм аларга үзгәрешләр кертү Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

1. Куллану өлкәсе

1.1. Әлеге нормативлар җирлекне проектлауга кагыла һәм аны планлаштыруга һәм

төзүгә төп таләпләрне үз эченә ала.

1.2. Җирлек территориясендә шәһәр төзелешен нормалаштыру объектлары: функциональ зоналар; торак, иҗтимагый-эшлекле, җитештерү зоналары, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары, махсус билгеләнештәге, авыл хуҗалыгы файдалануындагы зоналар; мәдәни мирас объектлары билгеләренә ия тарихи-мәдәни мирас объектларын урнаштыру зоналары; социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре челтәре; транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектлары. Җирлек территориясендә шәһәр төзелешен нормалаштыру объектларының урнашуы территориаль планлаштыру схемасы, генераль план, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре һәм территорияләрне планлаштыру проектлары нигезендә билгеләнә.

1.3. Җирдән файдалану, төзелеш проектлары һәм территорияне планлаштыру документларын эшләгәндә түбәндәгеләрне үтәргә кирәк: конкрет районнар өчен дифференциацияләнгән территориядән файдалануның интенсивлыгы; мәдәни мирас объектларын, мәдәни мирас объектлары билгеләренә ия булган объектларны саклау һәм тарихи планлаштыруны һәм төзелешне саклап калу таләпләре; әйләнә-тирә мохитне һәм табигать комплексы территорияләрен саклау таләпләре; санитария-гигиена нормалары һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләре; инвалидлар һәм халыкның аз мобиль төркемнәре өчен шәһәр төзелеше объектларыннан файдалану таләпләрен үтәү.

1.4. Әлеге нормативлар территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләгәндә, шулай ук күрсәтелгән документларга үзгәрешләр керткәндә кулланыла. Нормативлар капиталь төзелеш объектлары өчен функциональ зоналар чикләрен, җир кишәрлекләре күләмнәрен, җирле әһәмияттәге капиталь төзелеш объектларын планлаштырып урнаштыру зоналары күләмнәрен, объектларның мөмкин булу радиусларын билгеләгәндә проект оешмалары тарафыннан исәпкә алына.

1.5. Шәһәр төзелешен проектлау нормативлары территориаль планлаштыру документлары проектларын исәпкә алганда районның җирле үзидарә органнары белән килешенә.

1.6. Нормативлар халык тарафыннан да, башка кызыксынган субъектлар тарафыннан да генераль план проекты буенча тыңлаулар үткәргәндә, җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре, территорияне планлаштыру һәм документ составында әзерләнгән территорияне ызанлау проектлары буенча исәпкә алына.

1.7. Җирле үзидарә органнары тарафыннан шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы законнарның үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыруга вәкаләтле Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органы, контроль вәкаләтләрне гамәлгә ашырганда ачыкланган хокук бозуларны нигезләү өчен шәһәр төзелешен проектлауның республика нормативлары нигезләмәләренә таянырга хокуклы.

1.8. Нормативларның биналар һәм корылмаларның иминлеге турында техник регламенты 2009 елның 30 декабрендәге 384-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә туры килә, ул биналарга һәм корылмаларга (шул исәптән алар составына керә торган инженерлык-техник тәэмин итү челтәрләренә һәм инженер-техник тәэмин итү системаларына) карата, шулай ук проектлау (эзләнүләрне дә кертеп), төзелеш, монтаж, җайга салу, эксплуатацияләү һәм утильләштерү (снос) процесслары биналары һәм

корылмалары белән бәйле таләпләрне, шул исәптән таләпләрне билгели:

механик иминлек;

янгын куркынычсызлыгы;

куркыныч табигый процессларда һәм күренешләрдә һәм (яисә) техноген йогынтыларда иминлек;

биналарда һәм корылмаларда кеше сәламәтлеге өчен имин яшәү шартлары;

биналар һәм корылмалардан файдаланучылар өчен иминлек;

инвалидлар һәм хәрәкәт мөмкинлекләре чикләнгән халыкның башка төркемнәре өчен биналардан һәм корылмалардан файдалану;

биналарның һәм корылмаларның энергетик нәтиҗәлелеге;

биналарның һәм корылмаларның әйләнә-тирә мохиткә йогынтысының куркынычсыз дәрәҗәсе нормативларда янгын куркынычсызлыгы таләпләрен үз эченә ала, билгеләнгән «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законы нигезендә үтәлә.

1.9. Махсус сакланылучы табигать территорияләрендә нормативлар махсус сакланылучы табигать территорияләрен саклау өлкәсендәге законнарга каршы килмәгән өлешендә кулланыла.

1.10. Табигый һәм яшелләндерелгән территорияләр территорияләрендә нормативлар күрсәтелгән территорияләрне саклау һәм алардан файдалану кагыйдәләренә каршы килми торган өлештә үзгәрә.

1.11. Территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналар территорияләрендә нормативлар федераль һәм республика законнары таләпләренә каршы килмәгән өлешендә кулланыла, алар нигезендә территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналар билгеләнгән.

1.12. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрдә нормативлар мәдәни мирас объектларын саклау һәм алардан файдалану өлкәсендәге законнарга каршы килмәгән өлешендә кулланыла.

1.13. Халыкның һәм территориянең, шул исәптән янгын деполарының, ашыгыч ярдәм күрсәтү подстанцияләренең, башка объектларның иминлеген тәэмин итүче ашыгыч хезмәтләр объектларын урнаштыру федераль законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.14. Нормативлар аларны раслаганнан соң гамәлгә керәләр.

2. Норматив сылтамалар

Нормативларда аларга карата 1 нче кушымтада китерелгән норматив хокукый актларга, Россия Федерациясенең, Татарстан Республикасының норматив-техник документларына һәм стандартларына сылтамалар файдаланылды.

Искәрмә: нормативлардан файдаланганда, гомуми файдаланудагы мәгълүмат системасында сылтама стандартларының һәм классификаторларның гамәлдә булуын тикшерү максатка ярашлы булыр - мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә стандартлаштыру буенча «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә яисә ел саен басылып чыга торган торыш буенча мәгълүмат порталындаагымдагы елның 1

гыйнварында һәм ай саен нәшер ителә торган, агымдагы елда басылган мәгълүмат күрсәткечләре буенча тикшерү мөһим.

Әгәр сылтама документы Татарстан Республикасы документы булса, Татарстан Республикасының гомуми файдаланудагы рәсми мәгълүмат системасында сылтама документларының гамәлдә булуын тикшерү максатка ярашлы булыр.

Әгәр сылтама документы алыштырылган (үзгәртелгән) булса, нормативлардан файдаланганда, алмаштырылган (үзгәртелгән) документ белән эш итәргә кирәк. Әгәр сылтама материал алыштырылмаган булса, аңа сылтама бирелгән нигезләмә бу сылтамага кагылмый торган өлештә кулланыла.

3. Атамалар

Әлеге нормативларда аларга карата 2 нче кушымта нигезендә терминнар кулланылды.

4. Авыл җирлеге территорияләрен оештыру.

4.1. Җирлек территориясен үстерү концепциясе һәм гомуми оештыру.

4.1.1. Җирлекне үстерү перспективалары, тәкъдимнәрне исәпкә алып, Россия Федерациясен, Татарстан Республикасын һәм Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасы белән билгеләнергә тиеш. Проектлаштырганда Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнарына, Россия Федерациясе Президентының, Татарстан Республикасының указларына, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең, Татарстан Республикасының указларына таянып эш итәргә, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы территориясен социаль-икътисадый үстерүнең федераль, Татарстан Республикасы һәм җирле максатчан программаларындагы тәкъдимнәрне, фаразларын һәм программаларын исәпкә алырга.

4.1.2. Җирлек үсешенең стратегик юнәлешләре түбәндәгеләр:

әйләнә-тирә мохитне сәламәтләндерү проблемаларын хәл итү, инженер-транспорт инфраструктурасын реконструкцияләү, территориядән файдалануны интенсификацияләү һәм аларның пространстволы үсешен җайга салу өстенлекләре белән агломерацияләр составында җирлек үсешен тәртипкә салу;

җирлекне торгызу һәм үстерү буенча федераль һәм республика программаларын гамәлгә ашыру, торак пунктларның архитектура-сәнгати йөзен мәдәни-агарту һәм туристлык-рекреация эшчәнлеге өчен актив файдалануның нигезе буларак саклап калу һәм яңарту;

4.1.3. Җирлекне үстерүнең территориаль планлаштыруы аларның урынын һәм урнашу буенча Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы карарларында һәм районны территориаль планлаштыру документларында беркетелгән республика, районара, район һәм җирле (локаль) системадагы ролен исәпкә алырга тиеш.

Генераль планны һәм планлаштыру проектларын эшләгәндә җирлекнең тибын аның үзенчәлекләре: халык саны, халык хуҗалыгы профиле, халык урнашу системасындагы роле, административ-территориаль һәм муниципаль төзелеше һ.б. нигезендә исәпкә алырга кирәк.

4.1.4. Җирлекне территориаль планлаштыру документларында территорияләр үсешенең оптималь чиратын күз алдында тоту зарур. Шул ук вакытта җирлекне, территориаль үсеш, функциональ зоналар, инженерлык-транспорт инфраструктурасы, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча принципиаль карарларны да кертеп, исәп-хисап срогыннан читтә үстерү перспективаларын билгеләргә кирәк.

Кагыйдә буларак, исәп-хисап срогы 20 елга кадәр булырга тиеш, ә шәһәр төзелеше фаразы 30 - 40 елны колачларга мөмкин.

4.1.5. Торак районнарны комплекслы төзү, территорияне инженерлык җайланмасы белән тәэмин итү һәм торак йортларны һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы файдалануга тапшыруны күздә тота.

Магистраль коммуникацияләр салу микрорайоннар төзелеше һәм район билгеләнешендәге хезмәт күрсәтү предприятиеләре төзелеше чиратына бәйле рәвештә торак районнарда төзелеш башланганчы гамәлгә ашырылырга тиеш.

Төбәк эчендәге коммуникацияләрне салу беренче чиратта төзелеш эшләре башланган объектларга һәм шәһәр төзелеше комплексларына карата гамәлгә ашырылырга тиеш. Хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы гамәлгә кертү шәһәр төзелеше комплексы составына керүче торак йортлар комплексын, хезмәт күрсәтү предприятиеләрен (СНиП 1.05.03-83) төзүне оештыру проекты нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

4.1.6. Җирлекнең тарихи-мәдәни әһәмияте мәдәни мирас объектларының (тарихи һәм мәдәни ядкарьләренең) саны белән дә, аларның статусы (бөтендөнья, федераль яисә региональ әһәмияттәге) белән дә билгеләнә.

Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы әлеге нормативларга 7 кушымтаның 1 таблицасында китерелгән.

4.1.7. Исәп-хисап чорына халык санын Татарстан Республикасының һәм районның үсеш перспективалары, халыкны күчереп урнаштыру системасындагы урыны турындагы мәгълүматлар нигезендә билгеләргә кирәк, халыкның һәм хезмәт ресурсларының саны һәм хезмәт ресурслары тенденцияләрен, халыкның социаль-социаль планнары булган халык санының һәм структурасының демографик фаразын исәпкә алып, муниципаль берәмлекләрнең икътисадый үсеше, шулай ук планлаштырылган чикләүләр конкретлаштырылырга тиеш.

4.1.8. Функциональ файдалануның өстен булуын исәпкә алып, җирлек территориясе түбәндәге төп зоналарга бүленә:

торак;

иҗтимагый-эшлекле;

җитештерү;

транспорт инфраструктурасы;

инженерлык инфраструктурасы;

рекреация билгеләнеше;

махсус сакланылучы территорияләр;

авыл хуҗалыгы файдалануы;

һәм башкалар.

4.1.9. Шәһәр төзелешен зоналарга бүлгәндә функциональ зона чикләрендә территориаль зоналар билгеләнә. Территория зоналарының составы, шулай ук аларның җир кишәрлекләреннән файдаланудагы өстенлекләре, федераль, республика норматив хокукый актларында, шулай ук әлеге нормативларда билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып, авыл җирлегеннән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре белән билгеләнә.

4.1.10. Территориаль зоналарның составы, шулай ук аларның җир кишәрлекләреннән файдалану үзенчәлекләре шәһәр төзелеше регламенты, шәһәр төзелеше, җир, табигатьне саклау, санитария, башка махсус законнар, әлеге нормативлар, шулай ук махсус нормалар белән билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнә.

Территориаль зоналар составында гомуми файдаланудагы мәйданнар, урамнар, юллар, яр буйлары, скверлар, бульварлар, сулыклар һәм халыкның иҗтимагый мәнфәгатьләрен канәгатьләндерү өчен билгеләнгән башка объектлар биләгән җир кишәрлекләре бүлеп бирелергә мөмкин.

4.1.11. Функциональ һәм территориаль зоналарның чикләре түбәндәгечә билгеләнергә мөмкин:

магистральләр, урамнар, транспорт, капма-каршы юнәлешләрне аерып тора торган линияләр;

кызыл сызыкларга;

җир кишәрлекләре чикләре;

торак пунктларның чикләре;

муниципаль берәмлекләр чикләрендә;

табигать объектларының табигый чикләре;

һәм башка чикләргә.

4.1.12. Территориаль зоналарны бүлеп биргәндә һәм алардан файдалануның регламентларын билгеләгәндә, шәһәр төзелеше эшчәнлегенә чикләүләрне дә исәпкә алырга кирәк, бу территорияне махсус файдалануның билгеләнгән зоналарына бәйле. Алар арасында: тарихи төзелеш зоналары, тарихи-мәдәни тыюлыклар; тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне саклау зоналары; махсус сакланылучы табигать территорияләре зоналары; санитар-яклау зоналары; су саклау зоналары һәм яр буе яклау полосалары; файдалы казылмалар ятмалары; табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтыга бәйле рәвештә төзелешне урнаштыру өчен чикләүләр булган зоналар (су басу һәм су басу, су басу грунтлары һ.б.).

Территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналар чикләре, шул исәптән Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә торган мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре территориаль зоналар чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

4.1.13. Әйләнә-тирәне саклау функцияләрен башкаручы җитештерү һәм башка объектларның санитар-яклау зоналары әлеге объектлар урнашкан территориаль зоналар составына кертелә. СанПиНда 2.2.1/2.1.1.1200 китерелгән гамәлдәге законнар, әлеге нормативлар, санитария кагыйдәләре нигезендә, шулай ук санитария-эпидемиология күзәтчелеге җирле органнары белән килешеп, санитария-эпидемиология зоналарыннан

файдалану һәм төзелеш режимын кабул итәргә кирәк.

Табигать һәм техноген факторларның куркыныч йогынтысына дучар булган территорияләрне зоналарга бүлгәндә, биналарны һәм корылмаларны урнаштыруга карата әлеге нормативларда китерелгән чикләүләрне исәпкә алырга кирәк.

Территорияләрне радиация белән пычраткан территорияләрне зоналарга бүлгәндә, туфракны һәм күчемсез милек объектларын дезактивацияләү буенча кирәкле чаралар уздырганнан соң, әлеге территорияләрдән файдалану режимын этаплап үзгәртү мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк.

4.1.14. Район муниципаль берәмлекләрен территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителә торган исемлеге әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 2 нче таблицасында китерелде.

4.2. Торак зоналары

Гомуми таләпләр

4.2.1. Торак зоналары торак фондын урнаштыру өчен билгеләнгән.

Торак зоналарда шулай ук халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтүнең аерым торучы, төзелгән яисә кушып төзелгән объектларын, культ биналарын, автомобиль транспортын һәм җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә, алар санитар-яклау зоналарын урнаштыруны таләп итми һәм яшәү тирәлегенә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты ясау чыганагы булып тормый (тавыш, вибрация, магнит кырлары, радиация тәэсире, туфракны, һаваны, суны пычрату һәм башка зарарлы йогынты ясау).

Торак зоналары торак пунктлар чикләрендә урнашырга тиеш.

Искәрмә: җирле үзидарә органнары карары буенча, бакчачылык (дача) участокларын урнаштыру өчен, территориянең торак пунктларында булырга мөмкин. Мондый территорияләр торак зонасына керә. Бу зоналарга карата социаль, транспорт һәм инженерлык инфраструктурасын үстерү киләчәктә даими яшәү мөмкинлеген тәэмин итә торган күләмнәрдә каралырга тиеш.

4.2.2. Торак зоналарның планлаштыру структурасын, территориянең шәһәр төзелеше һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алып, торак пунктларының зоналарга бүлү һәм планлаштыру структурасы белән үзара бәйләнештә формалаштырырга кирәк. Шул ук вакытта торак йортларны, җәмәгать биналарын һәм корылмаларын, урам-юл челтәрен, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрне, шулай ук урнаштыру торак зоналары территориясендә санитария-гигиена нормалары һәм куркынычсызлык таләпләре буенча рөхсәт ителә торган башка объектларны үзара бәйләнештә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

4.2.3. Торак зоналар территорияләренең зурлыгын алдан билгеләү өчен 1000 кешегә исәпләнгән, 2 нче таблицада (СП 42.13330.2011) китерелгән зуррак күрсәткечләрне кулланырга рөхсәт ителә.

Таблица 2

Торак төзелешләре төрләре буенча торак зоналар мәйданының югары күрсәткечләре

Төзелеш тибы	1 000 кешегә исәпләнгән торак зоналар мәйданының югары күрсәткечләре
Участоклы индивидуаль йорт төзелеше (бер фатирлы торак йортлар)	40

4.2.4. Торак төзелеше күләмнәрен һәм структурасын билгеләү өчен республика буенча торак урыннарның гомуми мәйданының исәп-хисап минималь тәэмин ителеше Татарстан Республикасының факттагы статистик күрсәткечләре нигезендә һәм әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы һәм 1 нче таблицасы нигезендә перспективага исәпләнгән Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы нигезендә кабул ителә.

3 нче таблица

Халыкның торак белән тәэмин ителешенең факттагы һәм исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч исеме	Факттагы хисап күрсәткечләре, бер кеше өчен кв. метр	Исәп-хисап күрсәткечләре бер кеше өчен кв. метр	
	2011 ел	2015 ел	2025 ел
Торак биналарның гомуми мәйданының исәп-хисап минималь тәэмин ителеше, шул исәптән:	19,6	22	26
авыл торак пунктларында	19,0	23,1	26,4
Искәрмә: киләчәктә исәп-хисап күрсәткечләре 2015, 2025, 2035 елларда ирешелгән торак урыннарының гомуми мәйданы белән факттагы исәп-хисап минималь тәэмин ителешен исәпкә алып корректлана			

4.2.5. Торак төзелеше күләмнәренең һәм типларының исәп-хисап күрсәткечләре килеп туган һәм фаразлана торган социаль-демографик вәзгыятьне һәм халыкның керемнәрен исәпкә алып башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта 4 нче таблица нигезендә уңайлылык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак йортларның төрле типларын күз алдында тотарга тәкъдим ителә. Торак белән тәэмин ителешнең уртача исәп-хисап күрсәткече төрле дәрәҗәдәге торак йортларның һәм фатирларның нисбәтенә бәйле һәм исәп-хисап белән билгеләнә (СП 42.13330.2011).

4.2.6. Торак төзелешен реконструкцияләгәндә, кагыйдә буларак, гамәлдәге капиталь торак һәм иҗтимагый төзелеш сакланып калырга һәм яңартылырга тиеш. Яңа биналар һәм корылмалар төзү, иҗтимагый биналарның аскы катларын функциональ файдалануны үзгәртү, биналарның өске катларын төзү, мансард катларын төзү, санитария-гигиена, янгынга каршы һәм әлеге нормативларның башка таләпләрен үтәгәндә җир өсте һәм җир асты киңлеген файдалану рөхсәт ителә. Шулай ук әлеге нормативларның «Учреждение һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре» бүлеге таләпләре нигезендә халыкка хезмәт күрсәтүнең норматив дәрәҗәсен, шулай ук инженерлык һәм транспорт инфраструктурасын модернизацияләүне тәэмин итәргә кирәк (СП 42.13330.2011).

4 нче таблица

Уңайлык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак фонды структурасы

Уңайлылык дәрәҗәсе буенча торак йорт һәм фатир тибы	**Бер кешегә исәпләгәндә торак йорт һәм фатир мәйданы нормасы, кв.метр**	**Торак йортны һәм фатирны күчерү формуласы**	**Торак төзелешенең гомуми күләмендә өлеш-процент**
Престиж (бизнес-класс)	60	k = n + 1 k = n + 2	$\frac{10}{15}$
Массакүләм (эконом-класс)	30	k = n k = n + 1	$\frac{25}{50}$
Социаль (муниципаль торак)	20	k = n +-1 k = n	$\frac{60}{30}$
Махсус	-	k = n - 2 k = n - 1	$\frac{7}{5}$

Искәрмә:
1. Фатирда яки йортта торак бүлмәләрнең гомуми саны k һәм яшәүче кешеләр саны n.
2. Махсуслаштырылган торак төрләре-кунакханә тибындагы йортлар, махсус торак комплекслары.
3. Беренче чиратта, числитель, знаменатель-исәп-хисап чорына.
4. Бирелгән норматив күрсәткечләр фатирга реаль урнашу өчен нигез булып тормый.

4.2.7. Торак зонасын урнаштыру өчен санитария-гигиена һәм инженер-геология мөнәсәбәтләрендә уңайлы территорияләр сайланырга тиеш, алар зур күләмдә инженерлык әзерлеге, планлаштыру эшләре һәм табигать мохитенең табигый торышын саклау буенча әһәмиятле чаралар таләп ителми.

Торак зоналарын оештырганда, тулаем алганда авылларның зоналарын һәм структурасын, территориянең шәһәр төзелешен һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алырга, торак һәм иҗтимагый төзелешләрнең, урам-юл челтәрен, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрнең үзара бәйләнештә урнашуын тәэмин итәргә кирәк.

4.2.8. Торак зоналарны чистарту суны, һаваны, туфракны пычрату һәм югары шау-шу, электромагнит һәм радиация кырларын бетерү исәбенә тәэмин ителә.

Торак зоналарның аерым өлешләре чикләрендә урнаштыру өчен рөхсәт ителә торган объектлар исемлеге җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре составында расланган шәһәр төзелеше регламентлары белән билгеләнә.

Торак зоналарын оештыру принциплары

4.2.9. Торак зоналарны оештыруның структур нигезе аларның функциональ-планлаштыру әгъзасы булуның характеры. Торак зоналары торак төзелеше участокларына (бер фатирлы торак йорт участогы, торак комплексы участогы), торак төркеменә, микрорайонга, торак районга бүленә.

4.2.10.Бер фатирлы йорт участогы торак төркем, торак комплексы, торак микрорайон, торак районы территориясендә урнаштырыла.

Бер фатирлы йорт участогында яшәүчеләрнең җиңел автомобильләрен саклау өчен урыннар оештырылырга тиеш.

Бер фатирлы йорт участогында каты коммуналь калдыкларны сортировкалау һәм чүп җыю өчен контейнерлар урнаштыру өчен урын оештырылырга тиеш.

4.2.11.Торак комплексның участогы торак микрорайон, торак квартал территориясендә яисә аерым функциональ-планлаштыру берәмлеге рәвешендә урнаштырыла.

Торак комплексы участогы түбәндәгеләр белән тәэмин ителергә тиеш:

1)торак комплексының керү төркемнәре, шул исәптән махсус автомобиль транспортына (янгын сүндерү, ашыгыч ярдәм, башка махсус транспорт) керү юллары белән;

2) төрле урамнар булган участок территориясенә ике яисә аннан күбрәк керү (чыгу).

Торак комплексы түбәндәгеләрне үз эченә алырга тиеш:

торак комплексының керү төркемнәренә якын килүне һәм участок территориясе буенча хәрәкәт итүне тәэмин итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре; кеше автомобильләрен кую урыннары;

автостоянкалар, торак комплекста урнашкан учреждениеләргә һәм предприятиеләргә килүчеләр һәм эшләүче автомобильләрнең парковкалары урыннары;

спорт белән шөгыльләнү, көн саен ихтыяҗи булган сәүдә, туклану һәм көнкүреш хезмәтләре күрсәтү предприятиеләре, яшел утыртмаларны урнаштыру өчен биналар һәм өслекләр; каты коммуналь калдыкларны сортларга аеру һәм чүп җыю контейнерларын урнаштыру урыннары.

Торак комплексында түбәндәге обьектлар урнашу рөхсәт ителә:

1) балалар бакчасы;

2) барлык яшелләндерү мәйданнары - түбәләрдә, террасаларда, кышкы бакча биналарында һәм торак комплексы атриумнарында;

3) торак комплексы төзү мәйданының гомуми мәйданының 20 процентын тәшкил иткән очракта, иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар.

Яшелләндерелгән территорияләрдә яисә торак комплексы мәйданнарында балалар һәм өлкәннәр өчен ял итү мәйданчыклары каралырга тиеш.

4.2.14. Торак төркеме торак микрорайон, торак район территориясендә урнаша.

Торак төркем территориясе составына түбәндәгеләр керергә тиеш:

1) торак төзелеше участоклары;

2) социаль инфраструктура объектлары участоклары;

3) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән рекреация территориясе участоклары;

4) юллар.

Торак төркем территориясендә балалар бакчасы урнашырга тиеш; кунак автостоянкалары, торак төркем территориясендә урнашкан социаль инфраструктура объектларында эшләүче һәм булучы кешеләр автомобильләрен кую урыннары; юлларны, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспорты (янгын, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт) өчен;

торак төркем территориясе буенча халыкның хәрәкәт итүен тәэмин итү өчен

җәяүлеләр коммуникацияләре.

Торак төркем территориясендә түбәндәге объектларны урнаштыру рөхсәт ителә:

1) гомуми белем бирү мәктәпләре участоклары;

2) иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар участоклары, дини билгеләнештәге объектларны да кертеп, объектның территориясе мәйданы 0,05 гектардан артмаган очракта, объектлар участокларының суммар территориясе торак төркем территориясенең 10 процентын тәшкил итә, ә мондый объектларның гомуми төзелеш мәйданы өлеше - торак төркем территориясендә төзелешнең гомуми мәйданының 20 процентыннан артыгын тәшкил итә;

3) торак төркемдә яшәүчеләрнең җиңел автомобильләрен саклау өчен биналар, корылмалар участоклары;

4) велосипед юллары.

4.2.16. Торак йортлар урнашкан территориядә торак төзелеше торак микрорайоннар; торак микрорайоннар, торак төркемнәре һәм торак төзелеше участоклары рәвешендә формалашырга мөмкин. Торак район территориясе составына түбәндәгеләр керергә тиеш:

торак төзелеше участоклары;

иҗтимагый-эшлекле төзелеш участоклары, шул исәптән социаль инфраструктура объектлары участоклары;

рекреация территорияләре (скверлар, бульварлар, бакчалар, парклар);

район территориясенә коммуналь хезмәт күрсәтү объектлары участоклары; район әһәмиятендәге, җирле әһәмияткә ия урамнар, юллар.

Торак йортлар урнашкан территориядә түбәндәгеләр урнаштырылырга тиеш:

район, җирле әһәмияттәге урамнар, район территориясендә һәм халкына транспорт хезмәте күрсәтүне тәэмин итә торган юллар челтәре;

торак төркемнәре һәм микрорайоннар территориясендә урнаштыру өчен мәҗбүри булган социаль инфраструктура объектлары, шулай ук музыка һәм сәнгать мәктәпләре, күпфункцияле мәдәни үзәкләр, физкультура-сәламәтләндерү комплекслары, балалар-яшүсмерләр спорт комплекслары, территориаль поликлиникалар, универсаль сәүдә үзәкләре, махсуслаштырылган кибетләр, көнкүреш хезмәте күрсәтүнең комплекслы предприятиеләре, рестораннар, кафелар, халыкка социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре;

халыкның җәмәгать транспорты тукталышларына, массакүләм килү объектларына һәм территорияләренә куркынычсыз хәрәкәт итүен тәэмин итүче торак район территориясе буйлап хәрәкәт итүе өчен җәяүлеләр коммуникацияләре; халыкның җиңел автомобильләрен саклау урыннары;

Торак йортлар урнашкан территориядә урнашкан торак булмаган билгеләнештәге объектларга керүче һәм эшләүче җиңел автомобильләрне кую урыннары; велосипед юллары.

4.2.16. Торак район территориясендә торак төзелеше торак микрорайоннар; торак микрорайоннар һәм торак төркемнәре; торак микрорайоннар, торак төркемнәре һәм торак төзелеше участоклары рәвешендә формалашырга мөмкин. Торак район

территориясе составына түбәндәгеләр керергә тиеш: торак төзелеше участоклары;

иҗтимагый-эшлекле төзелеш участоклары, шул исәптән социаль инфраструктура объектлары участоклары;

рекреация территорияләре (скверлар, бульварлар, бакчалар, парклар); район территориясенә коммуналь хезмәт күрсәтү объектлары участоклары; район әһәмиятендәге, җирле әһәмияткә ия урамнар, юллар. Торак район территориясендә түбәндәгеләр урнаштырылырга тиеш:

район, җирле әһәмияттәге урамнар, район территориясендә һәм халкына транспорт хезмәте күрсәтүне тәэмин итә торган юллар челтәре;

торак төркемнәре һәм микрорайоннар территориясендә урнаштыру өчен мәҗбүри булган социаль инфраструктура объектлары, шулай ук музыка һәм сәнгать мәктәпләре, күпфункцияле мәдәни үзәкләр, физкультура-сәламәтләндерү комплекслары, балалар-яшүсмерләр спорт комплекслары, территориаль поликлиникалар, универсаль сәүдә үзәкләре, махсуслаштырылган кибетләр, көнкүреш хезмәте күрсәтүнең комплекслы предприятиеләре, рестораннар, кафелар, халыкка социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре;

халыкның җәмәгать транспорты тукталышларына, массакүләм килү объектларына һәм территорияләренә куркынычсыз хәрәкәт итүен тәэмин итүче торак район территориясе буйлап хәрәкәт итүе өчен җәяүлеләр коммуникацияләре; халыкның җиңел автомобильләрен саклау урыннары;

торак район территориясендә урнашкан торак булмаган билгеләнештәге объектларга керүче һәм эшләүче җиңел автомобильләрне кую урыннары; велосипед юллары.

Торак районы территориясендә, дини билгеләнештәге объектларны, җитештерү билгеләнешендәге объектларны, транспорт һәм инженерлык инфраструктураларын да кертеп, иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар кишәрлекләрен урнаштыру рөхсәт ителә, бу очракта объектның кишәрлеге территориясе күләме 2,0 гектардан артмый. Торак район территориясендә: районара һәм шәһәр әһәмиятендәге урамнар һәм юллар урнаштыру; урамнардан читтә һәм тышкы транспортта тизйөрешле линия объектлары урнаштыру рөхсәт ителми.

4.2.16. Торак пункт торак зонасы чикләрендә төзелешнең характеры нигезендә түбәндәге төзелеш типлары билгеләнә: аз катлы торак төзелеше - өч катка кадәр биеклектәге бер нокквартир торак йортлары белән шәхси утар төзү; 3 катка кадәр биеклектәге блоклы торак йортлар белән төзү. Җирле шартларга карап, күрсәтелгән төзелеш типлары, кагыйдә буларак, дифференциацияләнә: торак пункт системасында урнашу, уңайлы булу дәрәҗәсе, архитектура һәйкәлләренең булуы һәм сакланышы, төзелеш чоры буенча һ.б. Төзелеш типлары һәр торак пунктка карата бирелә һәм аларны оештыруга карата таләпләр җирдән файдалану һәм җирлектә төзелеш алып бару кагыйдәләре белән беркетелә.

4.2.17. Урта районнарда төзелешләр оештыру аларның конкрет үзенчәлекләрен - тирәлекнең шәһәр төзелеше потенциалын, халыкның социаль төркемнәренә районга күченүче ихтыяҗларны, көнкүреш оештыруның милли үзенчәлекләрен, шулай ук инвалидларның һәм халыкның аз мобильле төркемнәренең ихтыяҗларын өйрәнүне таләп итә. Искәрмә: Инвалидларның һәм аз хәрәкәтчән төркемнәренең тулы кыйммәтле тормыш

эшчәнлеге өчен шартлар ВСН 62-91* һәм СНиП 35-01-2001 таләпләре нигезендә кабул ителә.

4.2.18. Тарихи зоналарда төзелешләрне формалаштыруга торак пункт үсешенең функциональ һәм архитектура-пространство үзенчәлекләрен, аның тарихи-мәдәни традицияләрнә һәм мохит районы тибына туры китереп, төзелешне реконструкцияләүгә тәкъдимнәр билгеләүче тарихи-шәһәр төзелеше тикшеренүләре алдан ук килергә тиеш. Торак фондының сакланып калуы яисә җимерелергә тиешле күләмнәрен, аның икътисадый һәм тарихи кыйммәтен, яшәү өчен яраклы торак фондын максималь саклауны исәпкә алып, билгеләнгән тәртиптә билгеләргә кирәк.

4.2.19. Барлыкка килгән торак төзелешен реконструкцияләү планлаштыру структурасын һәм урамнар челтәрен тәртипкә салуны, җәмәгать хезмәте күрсәтү системасын камилләштерүне, территорияне яшелләндерүне һәм төзекләндерүне, торак һәм җәмәгать биналарын модернизацияләүне һәм капиталь ремонтлауны күздә тотарга тиеш. Реконструкцияләнә торган мохитне оештырганда реконструкцияләнә торган шәһәр кварталларын яннарында хезмәт күрсәтүче учреждениеләр, шул исәптән җәяүлеләр галереяләре урнаштырып, заманча җәяүлеләр пространстволары системасын булдыру, шулай ук җәяүлеләр өчен бәйләнешләр системасы белән берләштерелгән мәйданчыклар һәм скверлар рәвешендәге рекреация тупланма пространстволарын булдыру мөһим.

Җирлектә торак төзелешенең норматив параметрлары

4.2.20. Торак зоналарны оештыру өчен түбәндәгеләр нормалаштырыла: торак фондының тыгызлыгы (4.2.23 - 4.2.32);
төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь үлчәмнәре (4.2.27);
яшелләндерелгән территорияләр мәйданы (4.2.41);
көндәлек һәм даими хезмәт күрсәтү объектларыннан һәркем файдалана алырлык булу (5.1.8); автомобильләрне саклау урыннары белән тәэмин ителеш (5.2.210); биналар арасындагы ераклык (4.2.36 - 4.2.40); төзелеш катлары (4.2.33);
индивидуаль торак төзелеше өчен участокның минималь зурлыгы (4.2.35); утар төзелешендә торак йортлардан хуҗалык корылмаларына кадәр минималь ара (4.2.39 - 4.2.40);
аз катлы төзелеш зонасында коймалар (4.2.42); торак йортларда торак йортларда төзелгән торак булмаган объектларны урнаштыру шартлары (4.2.43); беренче катларда урнашкан керү урыннарына карата таләпләр, шулай ук төп урамга чыга торган торак йортларның подвалларында һәм цоколь катларында (4.2.50); лоджий һәм балконнарга пыяла кую (4.2.54); җир өсте массакүләм транспортының тукталыш пунктларына кадәр җәяүле аюлының озынлыгы (ераклыгы); Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау таләпләре (6.12 бүлек).

4.2.21. Төзелеш тыгызлыгының төп күрсәткечләре-квартал төзелеше коэффициенты - барлык биналар һәм корылмаларның мәйданнарының квартал мәйданына мөнәсәбәте4.2.22.Брутто һәм нетто тыгызлыгын аералар. бруттоның тыгызлыгы - биналарның һәм корылмаларның квартал, микрорайон мәйданына гомуми мәйданының мөнәсәбәте. Плотность нетто - биналарның барлык торак катларының да гомуми мәйданының квартал территориясенә карата мөнәсәбәте. 4.2.23. Квартал төзелеше

коэффициенты - барлык биналар һәм корылмалар мәйданнарының квартал мәйданына нисбәте, ул 5 нче таблицада китерелгән күрсәткечләрдән дә артык булмаска тиеш.

Торак төзелеше төренә карап квартал төзелеше коэффициентын билгеләү

Төзелеш типлары	Квартал төзелеше коэффициенты
Азкатлы блоклы төзелеш (1 - 2 катлы)	0,3
Йорт яны кишәрлекләре булган йортлар төзү (1 -	0,2

4.2.24. Микрорайонның торак зонасы түбәндәге территорияләрдән тора: автомобильләр кую өчен мәйданчыклар;
физкультура һәм спорт корылмалары; торак биналар;
яшеллек;
өлкәннәр өчен ял итү;
мәктәпкәчә һәм кече мәктәп яшендәге балалар уеннары өчен мәйданчыклар; этләрне урамда йөртү өчен мәйданчыклар;
юллар, тротуарлар, хуҗалык мәйданчыклары.
4.2.25. Микрорайонның иҗтимагый зонасына керә:
мәктәпкәчә белем бирү оешмалары;
гомуми белем бирү оешмалары;
хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре.
4.2.26. Күпфатирлы йортларның магистральара территориясендә (кварталларда) урнашкан төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь рөхсәт ителгән күләмен 6 таблица буенча кабул итәргә кирәк.
4.2.27. Социаль, МАССАКҮЛӘМ һәм дәрәҗәле торак төзелеше өчен микрорайонның иҗтимагый зонасы территориясенең барлык элементларының күләме әлеге нормативка 4 нче кушымтаның 2, 3, 4 нче таблицалары буенча кабул итәргә кирәк.
4.2.28. Фатир алды һәм йорт яны участоклары булган төзелеш кварталларында, шул исәптән блокланган төзелештә, бакча-дача төзелешләрендә, мәйданчыкларның чагыштырма күрсәткечләрен киметергә кирәк:
балалар уеннары өчен-50 процентка (бу мәйданчыкларны аерым комплекс рәвешендә, мәсәлән, иҗтимагый үзәк каршында урнаштырып);
автомашиналарны магистральара территориядә (ин - дивидуаль участоктан тыш) кую өчен-50 процентка (нигездә, иҗтимагый үзәк каршында);
этләрне урамда йөртү өчен-70 процентка.

6 нчы таблица

Төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларны урнаштыру параметрлары

Мәйданчыкларны билгеләү	**Удельный размер площадки,**	**Бер мәйданчыкның уртача размеры кв.метр**	**Расстояние до окон жилых и**

	кв.метров/человека **Ясалма үлчәм мәйданчыклар, кв.метр/кеше**		**общественных зданий, метров**
Для игр детей дошкольного и младшего школьного возраста	0,7	30	12
Өлкәннәр ялы өчен	0,1	10	12
Физкультура белән шөгыльләнү өчен	2,0	100	40/10*
Хуҗалык максатлары өчен	0,01	10	20
Этләрне йөртү өчен	0,2	25	40
Автомашиналар кую өчен	0,8		
Ваклаучыларда - әгәр спорт мәйданчыкларында тавыш характеристикалары арттырылмаса биналардагы шау-шу дәрәҗәсе (ябык мәйданчыклардан файдаланганда яисә мәйданчыклар өстәл теннисы өчен).			
Искәрмә: 1. Балалар уен мәйданчыклары мәҗбүри тәртиптә индивидуаль яисә типовой альбомнар буенча кабул ителә торган җиһазлар белән тәэмин ителергә тиеш. Җиһазлар проекты Мәйданчык участокны төзү проекты составында эшләнә.			
2. Чүп-чар җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларында торак бинага (чүп үткәргечләре булган йортлар өчен) иң ерак керүдән 100 метр һәм 50 метр (чүп үткәргечләрсез йортлар өчен) урнашкан. Чүп җыю мәйданчыкларына керү юллары тәэмин ителергә тиеш, хезмәт күрсәтүче чүп-чар ташучы транспортына маневр ясарга мөмкинлек бирүче			
3. Чүп-чар җыю мәйданчыкларыннан алып балалар өчен уен, өлкәннәр өчен ял итү мәйданчыкларына кадәр			

4.2.29. Аерым торучы инженерлык корылмалары (трансформатор станцияләре, насос, котельныйлар һ.б.) мөстәкыйль участокларга ия булырга тиеш. Инженерлык корылмаларын башка билгеләнештәге кишәрлекләр чикләрендә саклаганда һәм урнаштырганда тоткарлыксыз якын килү һәм әлеге корылмаларга килү, шулай ук аларның нормаль эшләвенең башка шартларын күздә тоту зарур.

4.2.30. Социаль торак белән тәэмин ителешнең хисап нормативын - 20 кв.метр/кеше, массакүләм торак өчен - 30 кв.метр/кеше, дәрәҗәле торак өчен - 60 кв.метр/кеше кабул итәргә тиеш. Социаль торак төзү өчен микрорайонның (кварталның) торак зонасы территориясенең барлык элементларының күләмнәрен 4 нче кушымтаның 2 нче таблицасы буенча, массакүләм торак төзелеше өчен - 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы буенча, абруйлы торак төзү өчен - әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 4 нче таблицасы буенча кабул итәргә кирәк. Искәрмә: Мәктәпкәчә һәм кече яшьтәге балалар уеннары өчен территория өлкәннәр өчен ял итү өчен.

4.2.31. Торак фондның һәм микрорайон (квартал) территориясендә яшәүчеләрнең исәп-хисап җыелмасын 7 һәм 8 таблицаларда кабул итәргә киңәш ителә.

7 нче таблица (квадрат метр/гектар)

Микрорайон (квартал) торак фондының тыгызлыгы

Торак тибы	**Этаж**													
	2-й	**3-й**												
Нетто тыгызлыгы														
Социаль торак	4701	5939												
Массакүләм торак	4788	6079												
Престижлы торак	4879	6226												
брутто тыгызлыгы														
Социальное торак	3579	4422												
Массакүләм торак	3630	4499												
Престижлы торак	3681	4579												

Искәрмә: Төрле катлы биналар төзегәндә – 100 торак фонднының тыгызлыгын кабул итәргә кирәк уртачагармонияле формула:

а1 а2 а3

П 1 п 2 п п ъ

Кайда П п2 пъ :

(1, а2, а3) - микрорайонның барлык торак биналарының гомуми мәйданыннан процентларда катлылык проектында кабул ителгән торак биналарның гомуми мәйданы; 1, 2 п3 - микрорайонның торак фондының квадрат метр/гектарлы тыгызлыгы, кабул ителгән биналарның катлылыгына карап, 5 нче таблица буенча билгеләнә торган. П1,п2, пъ - квадрат метрлы

8 нче таблица (кеше/гектар)

Микрорайон (квартал) халкының тыгызлыгы

Торак тәэмин ителеш	**Этаж**														
	2-й	**3-й**													
20,0 кв.метра/ кешегә (социаль торак)	150	195													
30,0 кв.метра/кешегә (массакүләм торак)	100	130													
60,0 кв.метра/кешегә (престижлы торак)	50	65													

4.2.32. Торак төзелешенең катлылыгы, архитектура-композицион, социаль-көнкүреш, гигиена, демографик таләпләрне, социаль база үзенчәлекләрен һәм инженерлык җиһазлары дәрәҗәсен исәпкә алып, техник-икътисадый исәпләүләр нигезендә билгеләнә. 4.2.33. Җирлекнең блокланган һәм индивидуаль утар төзелеше участокларының мәйданы җирле үзидарә органнары карары нигезендә (торак пункт структурасында төзелеш урнашуга карап дифференциация белән) һәм СП 42.13330.2011 исәбе белән кабул ителә. Аз катлы блоклы төзелеш участогының минималь күләмнәрен 30 кв.метр, авыл җирлегендә утарда төзелүче участокны - 1200 кв.метр кабул итү рөхсәт ителә.

4.2.34. Торак, торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы ераклыкны инсоляциягә (СанПиН) таләпләр нигезендә кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1076-01 («янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон).

4.2.35. Торак һәм җәмәгать биналары өчен өзлексез инсоляциянең нормалаштырыла торган дәвамлылыгы фатир тибына, биналарның функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына, географик киңлегенә карап дифференцияләнә: Татарстан Республикасы өчен 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр көнгә 2 сәгатьтән дә ким түгел.

Торак биналарда инсоляция озынлыгы 1-3 бүлмәле фатирның бер бүлмәсендә һәм кимендә дүрт бүлмәле һәм аннан да ким булмаган ике бүлмәле фатирда тәэмин ителергә тиеш.

Тулай торак биналарында торак бүлмәләрнең кимендә 60 проценты инсолировацияләнергә тиеш.

Иноляция озынлыгының өзеклеге арта бара, аның вакытында бер чор кимендә 1,0 сәгать булырга тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырылган инсоляциянең суммар озынлыгы һәр зона өчен 0,5 сәгатькә арттырылырга тиеш.

Ике бүлмәле һәм өч бүлмәле фатирларда кимендә ике бүлмәле һәм кимендә ике бүлмәле фатирларда 0,5 сәгатькә инсоляция дәвамлылыгы кимергә мөмкин, һәм күп бүлмәле фатирларда (дүрт һәм аннан да күбрәк бүлмәле), анда кимендә өч бүлмә инсолировать ителә, шулай ук шәһәрләрнең төп үсеш планнары белән билгеләнгән үзәк, тарихи зоналарында урнашкан торак төзелешен реконструкцияләгәндә.

4.2.36. Утка чыдамлык дәрәҗәсенә һәм аларның конструктив янгын куркынычы классына бәйле рәвештә сәнәгать оешмаларының торак, иҗтимагый һәм административ биналары, корылмалары һәм корылмалары арасындагы янгынга каршы ераклыкларны әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 87 нче таблицасы һәм 2-6 нчы таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.2.37. Утрау корылмалары районнарында ара булырга тиеш (СП 42.13330.2011):

торак бина тәрәзәләреннән алып күрше участокта урнашкан хуҗалык корылмаларына кадәр - кимендә 10 метр;

участокның чигеннән торак йорт стенасына кадәр - кимендә 3 метр;

кишәрлек чикләреннән алып хуҗалык корылмаларына кадәр - кимендә 1 метр;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда, күрше йортның диварларына кадәр ара - кимендә 12 метр;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда, бәдрәфтән су белән тәэмин итү чыганагына кадәр ара (кое) - 25 метрдан да ким түгел.

4.2.38. Хуҗалык сарае, гараж, мунча, теплицаларның янкормалары, СНиП 31-02-2001 таләпләре үтәлгән килеш, әлеге нормативларга 10 нчы кушымта нигезендә, санитар һәм янгынга каршы нормалар, шулай ук хуҗаларның икеяклы ризалыгы буенча күрше участокларда хуҗалык корылмаларын блоклау (СП 42.13330.2011) төзелеп килә. Искәрмә. Торак пункт чикләрендә урнашкан индивидуаль төзелеш участоклары территориясендә йорт хайваннары өчен биналар төзү, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп, җирле үзидарә органнары карары буенча рөхсәт ителә.

4.2.39.Торак зоналарның яшеллек территорияләре торак төркемнәрен, микрорайоннарны, торак районнарны яшелләндерүнең бердәм системасы рәвешендә формалаша. Яшелләндерү системасы түбәндәгеләрне үз эченә ала: җәяүлеләр һәм транспорт коммуникацияләре (газоннар, агач һәм куакларны рәтләп утырту), торак төзелеше кишәрлекләреннән тыш яшелләндерелгән мәйданчыклар (спорт, уен, этләрне йөртү өчен һ.б.), гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары (скверлар, бульварлар, микрорайон бакчалары). Торак район төзү чикләрендә төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсе) кимендә 25 процент булырга тиеш (микрорайонның яшелләндерелгән территориясенең суммар мәйданын да кертеп). Торак районында гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр мәйданы кимендә 1 кешегә 6 кв.метр итеп кабул итәргә кирәк.

Торак зонасында күпфатирлы төзелешләр кварталының (микрорайонының) яшелләндерелгән территориясе мәйданы (гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары кишәрлекләрен исәпкә алмыйча) квартал территориясенең кимендә 25 процентын тәшкил итәргә тиеш. Яшелләндерелгән территориянең аерым участоклары мәйданына балаларның ялы, уеннары өчен мәйданчыклар, җәяүлеләр өчен юллар керә, әгәр алар участокның гомуми мәйданының 30 процентын гына алып тормаса.

Гомуми белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын исәпләүне күздә тота. Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары территорияләрен яшелләндерү төзелештән азат булган территориянең кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш. Агачларны 15 метрдан да ким булмаган ераклыкта утырталар, ә куакларны оешма бинасыннан кимендә 5 метр ераклыкта утырталар. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка кыскартырга рөхсәт ителә.

Торак зоналарда яшелләндерү объектларының 1 гектар мәйданчыгына агач һәм куаклар утырту нормалары 9 нчы таблицада китерелгән (Россия Федерациясе шәһәрләрендә яшел утыртмаларны булдыру, саклау һәм тоту кагыйдәләре).

9 нчы таблица

Торак зоналарында агач һәм куаклар утырту нормалары

Яшелләндерелгән территория	1 гектар мәйданга агачлар саны	1 гектар мәйданга куаклар саны
Торак районнар һәм микрорайоннар	180 - 200	1440 - 1600
Торак территорияләре	150 - 170	750 - 850
Балалар бакчалары участоклары	180 - 220	1440 - 1760
Мәктәпләр участоклары	100 - 120	1000 - 1200

Торак биналарның йорт яны территориясен яшелләндергәндә торак йортларның диварларыннан алып 5 метр диаметрлы агач кәүсәсенә кадәр ара 5 метрдан да ким булмаска тиеш. Зур зурлыктагы агачлар өчен ара 5 метрдан артык, куаклыклар өчен - 1,5 метр булырга тиеш. Куаклыкларның биеклеге беренче каттагы тәрәзә уемының аскы ягыннан артмаска тиеш (СанПиН 2.1.2.2645-10). Торак төзелеше участогының проектлана торган чиге белән урман массивы крае арасындагы ераклык Федераль закон таләпләре нигезендә 22 июль көнне 123-ФЗ номерлы “Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турындагы техник регламент” проекты кимендә 50 метр, ә бер үк вакытта ике катлы индивидуаль төзелештә кимендә 15 метр.

4.2.42. Аз катлы төзелеш зонасында киртәләр (коймалар) катгый рәвештә кызыл сызыклар буенча һәм җир бүлеп бирүнең чиге (җир кишәрлекләренең ызан чикләре) буенча куелырга тиеш. Йортларның биеклеге (койма) җирлекнең җирдән файдалану һәм төзелешләр кагыйдәләре, тарихи барлыкка килгән төзелешләрне, мәдәни мирас объектларын һәм территориаль зоналар төрләрен саклау таләпләрен исәпкә алып, регламентлаштырыла. Янгынга каршы техника һәм хезмәт транспорты узуны тәэмин итү максатларында бирелә торган җир кишәрлекләренең һәм аларның коймаларының чикләре урман массивлары (утыртмалар) чикләреннән кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш. Коймалар һәм башка файдаланыла торган коймалар тышкы кыяфәтле булырга тиеш: кирәк булганда буялган, пычрактан чистартылган, проемотлары, зарарланган участоклары, вертикальдән тайпылышлары, чит япмалар, белдерүләр һәм язулар булырга тиеш. Чүп-чар җыю, төзелеш яки башка материалларны озак вакытка җыеп кую рөхсәт ителми.

Шәхси (урам) коймаларын буяуның төсле районның архитектура һәм шәһәр төзелеше органнары белән килештерелергә тиеш.

Торак йортларда янкорылмалары булган объектларны урнаштыру шартлары 31-107-2004 "Күпфатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру карарлары", СанПиН 2.4.1.3049-13 "Мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының эш режимын төзүгә, эчтәлегенә һәм оештыруга санитар-эпидемиологик таләпләр", СП 42.13330.2011 "СНиП 2.07.01-89* Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү".

Төзелеп төзелгән торак булмаган объектларны урнаштыру «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008нче елның 22нче июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон, СНиП 21-01-97*, СНиП 31-01-2003, СНиП 31-06-2009, СНиП 21-02-99, ПБ 01-03 таләпләре нигезендә янгын куркынычсызлыгы нормаларын үтәү шартлары белән рөхсәт ителә.

4.2.43. Типологик төркемнәр һәм күпфатирлы торак йортларга (блокланганнардан тыш) предприятиеләрдән һәм җәмәгать билгеләнешендәге учреждениеләрдән тыш, тәкъдим ителә торган номенклатура әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 6 нчы таблицасында бирелде (СП 31-107-2004).

4.2.44. Урам-юл челтәре, җәмәгать пассажир транспорты челтәре, җәяүлеләр өчен чыгу юллары озынлыгы, торак зонаны планлаштырганда һәм төзегәндә җәяүлеләр хәрәкәте һәм инженерлык белән тәэмин итү «Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлекләре таләпләренә туры китереп проектларга кирәк (4.6), «Транспорт инфраструктурасы» (5.3) һәм «Инженерлык инфраструктурасы» (5.4) төгәл нормативлар.

4.2.45. Торак төзелеше кварталлары һәм квартал эчендәге юллар территорияләре территориясенә керү юлларын проектлау СНиП 2.07.01*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

4.2.58. Авыл җирлекләрендә торак йорт тәрәзәләреннән терлек һәм кош - корт өчен сарайлар блокларына кадәр санитар аралар 15 метрдан да ким түгел, 8 блокка кадәр - 25 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителә.Блокланган сарайлар төзү мәйданы терлекләр өчен 800 кв. метрдан артмаска тиеш. Сарайлар һәм биналар арасындагы ераклыкны 87 нче таблица һәм 10 нчы кушымтаның 2-6 нчы таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.3.Иҗтимагый-эшлекле зоналар, катнаш зоналар Гомуми таләпләр

4.3.1. Иҗтимагый-эшлекле зоналар сәламәтлек саклау, мәдәният, сәүдә, җәмәгать туклануы, социаль һәм коммуналь-көнкүреш билгеләнешендәге объектлар, һөнәри белем бирү оешмалары һәм югары белем бирү мәгариф оешмалары, административ, фәнни-тикшеренү учреждениеләре, культ биналары, эшлекле, финанс билгеләнешендәге объектлар, автомобиль транспорты стоянкалары, гражданнарның тормыш эшчәнлеген тәэмин итүгә бәйле башка объектлар урнаштыру өчен билгеләнгән.

4.3.2. Иҗтимагый-эшлекле зоналарны төзү шәһәр төзүнең барлык тарихи кыйммәткә ия факторларының сакланышын тәэмин итү шартларында башкарыла: планлаштыру, төзелеш, композицияләр, төрле киңлекләр (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән), күләм-пространство структурасы, фрагментар һәм рунлаштырылган шәһәр төзелеше мирасы һ.б. Тарихи җирлекнең үсеш процессында алган функциясен саклап калу тәкъдим ителә.

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе

4.3.3. Иҗтимагый үзәкләр саны, составы һәм урнашуы җирлек составындагы торак пункт зурлыгын, аларның урнашу системасындагы һәм төзелә торган хезмәт күрсәтү үзәкләре системасындагы ролен исәпкә алып кабул ителә. Җәмәгать үзәгендә урнаштырырга планлаштырылган биналар һәм корылмаларны классификацияләү үз максаты белән проектлаштырганда икътисадый максатка ярашлы карарлар сайлауга ярдәм итү.

Проектлана торган биналарны аерым хезмәт күрсәтү дәрәҗәсенә илтеп җиткерүне түбәндәге шартлар нигезендә башкарырга кирәк:

хезмәтләргә ихтыяҗ формалаштыручы халыкның социаль-демографик структурасы буенча: авыл җирлекләре халкының саны;

торак пунктның яисә планировка элементларының халык саны; күрсәтелгән хезмәтләрне куллану ешлыгы буенча: даими рәвештә - көндәлек хезмәт күрсәтүләр;

Комплексларның тибы	Төзелеш тыгызлыгы (гектарга гомуми мәйданның мең кв. метры), кимендә

кирәк булган саен - периодик яки эпизодик;
төп урын буенча:
муниципаль районның, шәһәр округының административ үзәге яисә муниципаль районның эре торак пункты;
җирлекнең административ үзәге яки җирлекнең эре торак пункты; торак пункт яки аерым планлаштыру элементлары.

4.3.4. Иҗтимагый үзәкләрнең, иҗтимагый-эшлекле зонадагы объектларның һәм хезмәт күрсәтү төрләренең структурасын һәм типологиясен, гомум үзәк урнашкан урынга бәйле рәвештә, әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул итәргә тәкъдим ителә. 4.3.5. Күпфункцияле иҗтимагый зона чикләрендә территорияләр арасындагы үзара мөнәсәбәтләрне түбәндәгеләр кабул итәргә кирәк: иҗтимагый төзелеш участоклары - 40 проценттан да ким түгел; торак төзелеше участоклары - 25 проценттан артык түгел; җитештерү объектлары участоклары - 10 проценттан артык түгел. Шул ук вакытта иҗтимагый-эшлекле территория чикләрендә торак фондының гомуми күләмендә торак булмаган фонд өлеше 60 процентка кадәр тәшкил итәргә мөмкин. Искәрмә: Функциональ иҗтимагый зоналар чикләрендә аерым участокларның төзелеш коэффициенты 1,0 га җитәргә мөмкин.

Иҗтимагый-эшлекле зона төзелешенең норматив параметрлары

4.3.6. Төрле функциональ билгеләнештәге биналарның иҗтимагый-эшлекле зоналарын планлаштыру һәм төзү әлеге бүлек таләпләрен, шулай ук әлеге нормативларның «Торак зоналары» бүлеген исәпкә алып башкарыла.

4.3.7. Учреждениеләрнең һәм предприятиеләрнең хезмәт күрсәтү санын һәм аларның урнашуын, иҗтимагый-эшлекле зонада җир кишәрлекләренең күләмен исәпләп чыгару, аларны урнаштыру, әлеге нормативка 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицалары нигезендә объектның функциональ билгеләнешеннән чыгып, социаль нормативлар буенча билгеләнә.

Әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицаларында күрсәтелмәгән объектлар өчен, исәп-хисап күрсәткечләрен проектлауга биремдә билгеләргә кирәк. Торак пунктның иҗтимагый-эшлекле зонасында урнашкан биналарның санын, составын һәм сыйдырышлылыгын билгеләгәндә, иҗтимагый үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып, башка торак пунктлардан килүчеләрне өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

4.3.8. Иҗтимагый-эшлекле зона территориясеннән файдалануның ешлыгы объектлар төрләре белән билгеләнә һәм әлеге нормативларга 3 нче, 4 нче кушымталарда күрсәтелгән параметрлар белән регламентлана. Характеның иҗтимагый-эшлекле зонасы территориясеннән файдалануның ешлыгы төзелеш тыгызлыгы (мең кв.метр/гектар) һәм территориянең төзелеш проценты белән тәэмин ителә. Төрле функцияле билгеләнештәге биналар биләгән территориядә төзелешнең тыгызлыгын, барлыкка килгән планлаштыруны һәм төзелешне, үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып һәм 10 нчы таблицада китерелгән тәкъдим ителгән нормативлар нигезендә кабул итәргә кирәк.

10 нчы таблица

Территориядә төзелеш тыгызлыгын билгеләү

	торак пунктлар			
	зурлар		Уртача һәм кечкенәләр	
	ирекле территори	реконструкцияләнгәндә	ирекле территори	реконструкцияләнгәндә
Мәдәни-ял итү комплекслары	5	5	5	5

4.3.9. Иҗтимагый-эшлекле зонадагы биналарны кызыл сызыклардан ара калдырып урнаштырырга кирәк. Кызыл сызык буенча биналарны урнаштыру, тиешле нигезләрдә төзелгән корылмалар шартларында рөхсәт ителә. 4.3.10. Иҗтимагый-эшлекле зонада, аның зурлыгына һәм планлы оешмасына карап, гомумшәһәр үзәгенең үзәген тәшкил итүче үзара бәйле иҗтимагый киңлекләр системасы (төп урамнар, мәйданнар, җәяүлеләр зоналары) формалаша. Шул ук вакытта үзәк биналарына, транспорт тукталышларына һәм яшелләндерелгән рекреация мәйданчыкларына уңайлы якын килүне тәэмин итүче бердәм җәяүлеләр зонасы формалаша.

4.3.11. Иҗтимагый-эшлекле зона инженерлык инфраструктурасы объектларын һәм челтәрләрен урнаштыру «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә әлеге нормативларны гамәлгә ашырырга кирәк. 4.3.12. Транспорт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм җиңел автомобильләрне кую өчен машина урыннары санын исәпләүне әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге, шулай ук әлеге бүлекнең таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк. Объект янындагы автостоянкаларны җәяүлеләр хәрәкәтеннән читтә һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларыннан 100 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

4.3.13. Иҗтимагый-эшлекле зона территорияләрен яшелләндерүнең минималь мәйданын «Рекреацион зоналар» бүлеге таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк. 4.3.14. Экологик иминлек (атмосфера һавасының, туфракның пычрануы, радиоактив пычрануы һ.б.) иҗтимагый-эшлекле зоналарның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләре нигезендә әлеге нормативлар тәэмин ителә. 4.3.15. Иҗтимагый-эшлекле зоналарда иминлек шартлары «Янгын куркынычсызлыгы» бүлеге нигезендә тәэмин ителә. Торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы минималь араларны инсоляция һәм яктырту исәпләүләре, янгынга каршы таләпләрне һәм санитария өзелмәләрен исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк. Гомуми һәм торак биналарның инсоляциясе һәм яктыртылуы таләпләре әлеге нормативларның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегендә китерелгән.

4.3.16. Аз катлы торак төзелеше территориясенең иҗтимагый үзәге мәдәният объектларын, сәүдә-көнкүреш хезмәте күрсәтү, административ, физкультура-савыктыру һәм ял итү биналарын һәм корылмаларын урнаштыру өчен алдан билгеләнгән. Җәмәгать үзәгендә үзара бәйле мәйданчыклар (ял итү, спорт, күчмә хезмәтләр күрсәтү) һәм җәяүлеләр юллары системасын формалаштырырга кирәк. Иҗтимагый үзәк чикләрендә транспорт чараларының гомуми стоянкасын күз алдында тотарга кирәк.

Катнаш зоналар

4.3.17. Катнаш зоналар, кагыйдә буларак, торак һәм җитештерү корылмалары өстенлек иткән кварталлардан урнашкан торак пунктларда формалаша. Моннан тыш, мондый зоналарда шулай ук иҗтимагый объектлар, бизнес объектлары, ял итү өлкәсе, уку

йортлары урнаштыру мөмкин. Катнаш зоналарның җитештерү объектлары параметрлары түбәндәге зоналар белән чикләнә: участокның мәйданы 5 гектардан да артмый; янгынга каршы һәм куркыныч булмаган җитештерү процесслары; тавыш, вибрация, электр магнитлары һәм ионлаштыручы нурланышлар булмау;

атмосфера һавасының, җир өсте һәм җир асты суларының пычрануы булмау төзелеш өчен билгеләнгән нормалардан югарырак;

санитар-яклау зоналарының зурлыгы 50 метрдан артмый;

4.3.18. Катнаш зоналар территорияләре өчен түбәндәгеләр нормалаштырыла: урнаштыру өчен мөмкин булган җитештерү объектлары зоналар;

әйләнә-тирә мохитнең санитария-гигиена һәм янгынга каршы тору шартлары таләпләргә;

автомобиль кую урыннары белән тәэмин ителеш;

тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау һәм куллану таләпләре.

4.3.19. Предприятиеләрнең әйләнә-тирә мохиткә тискәре экологик йогынтысын бетерү катнаш зоналар формалаштыру өчен мәҗбүри. Гамәлдәге торак һәм җитештерү корылышын реконструкцияләгәндә һәм тәртипкә китергәндә предприятиеләрдән файдалану чикләрен киңәйтү рөхсәт ителми.

Предприятиеләрне техник яктан яңадан коралландыру шулай ук әйләнә-тирә мохитнең начарлануына һәм аның санитар-яклау зонасының артуына ярдәм итәргә тиеш түгел. Предприятиеләрнең яшәү тирәлегенә йогынтысының барлык төрләре иң чик мөмкин булган концентрациягә (алга таба - ПДК) һәм иң чик мөмкин булган дәрәҗәгә (алга таба - ПДУ) кадәр киметелергә тиеш. Искәрмә: Җитештерүнең зарарлы йогынтысын бетерү мөмкин булмаган очракта, предприятие милекчеләрен аның куәтен киметүне тәэмин итәргә, кире кагу яки участокны бушатырга мәҗбүр итә торган шартлар тудыру.

4.3.20. Катнаш зоналарда санитария-гигиена таләпләрен үтәгәндә һәм торак йортларга кадәр җитештерү корылмаларыннан алып торак йортларга кадәр булган зооветеринария өзелгәндә төрле махсуслашкан крестьян-фермер хуҗалыклары (шул исәптән 50 метрдан артмаган санитар-яклау зоналары булган терлекчелек фермалары), шулай ук авыл хуҗалыгы чималын эшкәртү, техникага хезмәт күрсәтү предприятиеләре, традицион кәсепләр остаханәләре һ.б. урнашкан булырга мөмкин. Санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп, шәһәрләр утырту районнарының катнаш зоналарында мини-фермалар урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4. Җитештерү зоналары

4.4.1. Җирлекнең җитештерү зоналары, башлыча сәнәгать предприятиеләрен җитештерүләрнең санитар классификациясенә, фәнни-җитештерү, коммуналь-складларга бәйле рәвештә урнаштыру өчен билгеләнгән сәнәгать зоналарын үз составына кертәләр. Уртача саклау функцияләрен башкаручы җитештерү объектларының санитар-яклау зоналары мондый объектлар урнашкан зоналар составына кертелә.

4.4.2. Җитештерү территорияләре параметрлар буенча аерыла: җитештерүнең зарарлы класслары - I, II, III, IV, V сыйныфлар (зыянлылык кимү буенча); биләп торган территориянең зурлыгы: гектарга кадәр; 0,5 - 5,0 гектар; 5,0 - 25,0 гектары; 25,0 - 200,0 гектар һәм аннан да күбрәк;

территориядән файдалануның интенсивлыгы: төзелеш тыгызлыгы коэффициенты - 2,5 - 3,0; 1,0 - 2,0; ким дигәндә 1,0;

төзелеш коэффициентына - 0,4 - 0,5; 0,3 - 0,4; ким дигәндә 0,3; эшләүчеләр саны: 50 кешегә кадәр; 50 - 500 кеше; 500 - 5000 кеше; 5000 - 10000 кеше; 10000дән артык кеше;

йөк әйләнеше зурлыгында (килү яки китү юлларының зуррак өлешенә карап кабул ителә): тәүлеккә - 2 гә кадәр; 2 дән 40 ка кадәр;

40 тоннадан артык бер ел - 40; 40 меңнән 100 меңгә кадәр; 100 меңнән артык;

кулланыла торган ресурсларның зурлыгы: су куллану (тәүлеккә мең куб метр) - 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр;

20 дән артык, җылылык куллану (Гкал/сәг) - 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык.

4.4.3. Җитештерү зоналарын оештыру өчен түбәндәгеләр нормалаштырыла: экологик иминлек; җитештерү объектларын урнаштыруга шәһәр төзелеше таләпләре; яшел утыртмалар, иҗтимагый киңлекләр биләгән территорияләр;

санитар-яклау зоналарын оештыруга шартлар һәм таләпләр; киртәләр материалларына таләпләр, реклама урнаштыру; завод алды зонасына таләпләр; сәнәгать объектларының дизайнына һәм төзеклегенә таләпләр.

Җитештерү зоналары структурасы, предприятиеләрне классификацияләү һәм аларны урнаштыру

4.4.4. Җитештерүче җитештерү предприятиеләрен төзү һәм яңаларын киңәйтү өчен җитештерү зонасы, аэроклиматик характеристикаларны, җирлекнең рельефын, атмосферадагы сәнәгать калдыкларын тарату закончалыкларын, атмосфераны пычрату мөмкинлекләрен исәпкә алып, җирдән файдалану һәм төзелешләр кагыйдәләре таләпләре нигезендә проектлана, торак, рекреацион зоналарга, районны территориаль планлаштыру схемасы, район җирлекләренең генераль планнары нигезендә халыкның күпләп ял итү зоналарына карата үлчәнгән яктан проектлана.

4.4.5. Җитештерү зоналары, сәнәгать төеннәре, предприятиеләр (алга таба - җитештерү зонасы) һәм алар белән бәйле отваллар, калдыклар, чистарту корылмаларын авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә урнаштырырга кирәк. Мондый җирләр булмаган очракта авыл хуҗалыгы җирләрендә начар сыйфатлы җирләр сайлап алынырга мөмкин. Урман фонды җирләрендә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган җитештерү зоналарын һәм объектларны урнаштыру, Россия Федерациясе Урман кодексының 21 статьясындагы 1 пунктында күрсәтелгән объектлардан тыш, тыела. Файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында җитештерү зонасын урнаштыру җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәте белән җир асты байлыкларының дәүләт фонды идарәсе федераль органы тарафыннан рөхсәт ителә.

4.4.6. Предприятиеләрнең калдыкларны бүлеп чыгару, шламонакопиельләр, складлау урыннарын урнаштыру аларны утильләштерүнең мөмкин булмавын дәлилләгәндә генә рөхсәт ителә, шул ук вакытта җитештерү зоналары өчен үзәкләштерелгән (төркемле) катламнарны күздә тотарга кирәк. Алар өчен кишәрлекләрне, санитария нормаларын үтәп, җир асты су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарын предприятие һәм II пояс территориясеннән

читтә урнаштырырга кирәк. Сланец, мышьяк, кургаш, терекөмеш һәм башка ягулык һәм токсик матдәләр булган тау токымнары торак һәм иҗтимагый биналардан һәм санитар-яклау зонасы белән аерылырга тиеш.

4.4.7. Елгаларның һәм сулыкларның су саклау зоналарында җитештерү зоналарын урнаштыру су объектларын пычранудан, чүпләнүдән һәм сулыкларны саегудан саклауны тәэмин итә торган корылмалар белән су һәм табигатьне саклау законнары нигезендә су объектларына җиһазлау шартларында рөхсәт ителә. Елгаларның яр буе участокларында һәм башка сулыкларда җитештерү зонасы урнашканда, предприятиеләр мәйданчыкларының планлаштыру тамгасы, су агымының яшерен һәм авышлыгын исәпкә алып, исәп-хисап иң югары горизонтыннан, шулай ук гидротехник корылмаларга йөкләнеш һәм йогынты ясау таләпләре нигезендә билгеләнә торган дулкын биеклегеннән ким дигәндә 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

Исәп-хисап горизонты өчен су биеклегенең халык хуҗалыгы һәм оборона әһәмиятенә ия булган предприятиеләр өчен иң югары дәрәҗәсен кабул итәргә кирәк. 100 елга бер тапкыр, башка предприятиеләр өчен - 50 елга бер тапкыр, ә 10 елга кадәр эксплуатацияләү срогы булган предприятиеләр өчен - 10 елга бер тапкыр.

4.4.8. Җитештерү зонасын урнаштыру рөхсәт ителми: рекреацион зоналар составында; Махсус сакланылучы территорияләр җирләрендә, шул исәптән: эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарының барлык поясларында, санитария округлары зоналарында, дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларын тау-санитария саклау зоналарында; мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрен) саклау зоналарында, мәдәни мирас объектларын дәүләт саклавы өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт органы белән килештермичә; предприятиеләрне төзүгә һәм эксплуатацияләүгә янарга мөмкин булган актив карст, оползней, оседания яисә өслек ишелү зоналарында тау эшләнмәләре йогынтысында; Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе билгеләгән сроклар агымына кадәр органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган кишәрлекләрдә; гидротехник корылмаларны җимерү нәтиҗәсендә су басу һәм катастрофик су басу зоналарында.

4.4.9. Әйләнә-тирә мохиткә пычраткыч матдәләрнең, тавыш, вибрация һәм башка зарарлы физик факторларның куәтенә, эксплуатацияләү шартларына, характерына һәм санына карап, яшәү тирәлегенә һәм кеше сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметү буенча каралган чараларны исәпкә алып, шулай ук сәнәгать объектларының һәм производстволарның санитария классификациясе нигезендә аларның яшәү тирәлегенә һәм кеше сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметү буенча каралган чараларны исәпкә алып, санитария-саклау зоналарының түбәндәге ориентир күләмнәре билгеләнә:

I сыйныф предприятиеләре өчен - 1000 метр;

II сыйныф предприятиеләре өчен - 500 метр;

III сыйныф предприятиеләре өчен - 300 метр;

IV сыйныф предприятиеләре өчен - 100 метр;

V класс предприятиеләре өчен - 50 метр.

СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә санитар-яклау зоналарының

күләмнәре билгеләнде.

4.4.10. Санитар-яклау зонасының якынча күләме атмосфера һавасының күтелгән пычрануын исәпләп (фонны исәпкә алып) һәм атмо- сфера һавасына физик йогынты дәрәҗәләрен исәпләп, санитар-яклау зонасы проектында нигезләнергә тиеш һәм СанПиН 2.2.1/2.1.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр нәтиҗәләре белән расланырга тиеш.

4.4.11. Атмосфера һавасының аерым чисталыгын таләп итә торган предприятиеләрне, атмосфера һавасын пычрату чыганаклары булган күрше предприятиеләргә карата өстенлек итүче юнәлештәге җилләрнең очлы ягыннан урнаштырырга кирәкми.

4.4.12. Азык-төлек һәм эшкәртү сәнәгате предприятиеләрен төзү өчен участокны сайлау һәм бирү мәҗбүри катнашканда башкарылырга тиеш Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе санитар-техник корылмаларга һәм коммуналь билгеләнештәге установкаларга һәм атмосфера һавасын зарарлы һәм күңелсез ис килә торган матдәләр исе килә торган технологик процесслар булган предприятиеләргә карата өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен корылган яктан, торак һәм иҗтимагый биналарга карата, китерелгәнчә, өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен проектлашырга.

4.4.13. Балыкчылык предприятиеләрен проектлау санитария-гигиена һәм ветеринария-санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла һәм бары тик Татарстан Республикасы буенча ветеринария һәм фитосанитар күзәтчелек буенча федераль хезмәт органнары белән килештереп кенә рөхсәт ителә. Балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җир кишәрлекләрен бирүне СН 455-73 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

4.4.14. Атмосфера һавасын, су объектларын, туфракны пычрату чыганаклары булган җитештерү зоналарын, шулай ук тавыш, вибрация, электр магниты һәм радиоактив йогынты чыганаклары белән торак төзелешенә карата әлеге нормативларны «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләренә туры китереп урнаштырырга кирәк.

4.4.15. Санитария классификациясеннән тыш, җитештерү предприятиеләре һәм объектлары кайбер характеристикаларга ия һәм аларның параметрлары буенча аерылалар, шул исәптән: биләп торган территориянең зурлыгы буенча: участок: 0,5 гектарга кадәр; 0,5 - 5,0 гектар; 5,0 - 25,0 гектар; зона: 25,0 - 200,0 гектар; территориядән файдалануның интенсивлыгы буенча: төзелешнең тыгызлыгы (капиталь объектларның гомуми мәйданының кв.метры): 25 000 - 30 000; 10 000 - 20 000; 10 000 нән кимрәк; төзелеш проценты (%): 60 - 50; 50 - 40; 40 - 30, ким - 30; саны буенча эшләүчеләр: 50 кешегә кадәр; 50 - 500 кеше; 500 - 1000 кеше; 1000 - 4 000 кеше; 4 000 - 10 000 кеше; 10 000 артык кеше; йөк әйләнеше зурлыгы буенча (күбрәк ике йөк агымыннан кабул ителә торган - килү яки җибәрү): тәүлеккә автомобиль: 2 гә кадәр; 2 дән 40 ка кадәр; 40 тоннадан артык елга: 40 кадәр; 40тан 100 000 гә кадәр; 100 000нән артык; кулланыла торган ресурслар күләме буенча: су куллану (тәүлеккә мең куб метр): 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык; җылылык куллану (Гкал/сәг): 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык. Торак пунктлар территорияләре транспорт һәм инженерлык ресурслары белән тәэмин ителеш буенча җитештерү территорияләре ихтыяҗларына туры килергә

тиеш.

4.4.16. Торак пунктлар чикләрендә урнашкан җитештерү зоналарының тискәре йогынтысы булган очракта, әйләнә-тирә мохиткә җитештерү куәтен киметүне, предприятиене кабат теркәүне яисә торак пунктларның авыл итен зоналарыннан экологик яктан имин булмаган сәнәгать предприятиеләрен чыгаруны күздә тоту зарур. Территориянең җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә, башка функциональ билгеләнештәге территорияләргә кушылуны исәпкә алып, үзгәртеп корырга кирәк: җитештерү зоналарының иҗтимагый-эшлекле зоналарга кушылган полосасында җитештерү зоналарының иҗтимагый-административ объектларын, аларны иҗтимагый үзәкләр һәм зоналар формалаштыруга кертеп, урнаштырырга кирәк; торак зоналарына тоташу полосасында су зонасы чигендә саңгырау коймалар урнаштырырга ярамый.

Торак районның коммуналь объектларын, төрле типтагы автостоянкаларны, яшел утыртмаларны урнаштыру өчен кушылган санитар-яклау зонасы составына керүче тирәлектән файдалану тәкъдим ителә; Производство зоналарының автомобиль һәм тимер юл юлларына тоташу полосасында күпләп сату һәм хезмәт күрсәтүче предприятиеләр белән компактлы җитештерү төзү участокларын урнаштыру тәкъдим ителә, алар склад биналарын, эре габаритлы подъездларны, борылыш мәйданчыкларын таләп итә.

4.4.17. Территориянең җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә, башка функциональ билгеләнештәге территорияләргә кушылуны исәпкә алып, үзгәртеп корырга кирәк: җитештерү зоналарының иҗтимагый-эшлекле зоналарга кушылган полосасында җитештерү зоналарының иҗтимагый-административ объектларын, аларны иҗтимагый үзәкләр һәм зоналар формалаштыруга кертеп, урнаштырырга кирәк; торак зоналарына тоташу полосасында су зонасы чигендә саңгырау коймалар урнаштырырга ярамый. Торак районның коммуналь объектларын, төрле типтагы автостоянкаларны, яшел утыртмаларны урнаштыру өчен кушылган санитар-яклау зонасы составына керүче тирәлектән файдалану тәкъдим ителә; Производство зоналарының автомобиль һәм тимер юл юлларына тоташу полосасында күпләп сату һәм хезмәт күрсәтүче предприятиеләр белән компактлы җитештерү төзү участокларын урнаштыру тәкъдим ителә, алар склад биналарын, эре габаритлы подъездларны, борылыш мәйданчыкларын таләп итә.

4.4.18. Җитештерү территорияләре параметрлары шәһәр округы территорияләреннән, экологик иминлек буенча җирлектән файдалану һәм аларны төзү кагыйдәләренә, территорияләрдән файдалануның зурлыгына һәм интенсивлыгына буйсынырга тиеш.

4.4.19. Җитештерү территорияләре параметрлары шәһәр округы территорияләреннән, экологик иминлек буенча җирлектән файдалану һәм аларны төзү кагыйдәләренә, территорияләрдән файдалануның зурлыгына һәм интенсивлыгына буйсынырга тиеш.

4.4.20. Җирлекнең сәнәгать зоналары территорияләре яңаларын урнаштыру һәм булганнарын яңадан ремонтлау, реконструкцияләү, модернизацияләү өчен билгеләнгән. Сәнәгать зоналары территориясендә ярдәмче хезмәтләр, инженерлык һәм транспорт белән тәэмин итү системалары, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү (4.1 п., 18.13330.2011)

кооперациясе белән сәнәгать предприятиеләрен урнаштырырга кирәк.

Сәнәгать зонасы

4.4.21. Җирлекнең сәнәгать зоналары территорияләре яңа сәнәгать предприятиеләрен күчерү, реконструкцияләү, модернизацияләү өчен билгеләнгән. Сәнәгать зоналары территориясендә ярдәмче хезмәтләр, инженерлык һәм транспорт белән тәэмин итү системалары, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү (4.1 п., 18.13330.2011) кооперациясе белән сәнәгать предприятиеләрен урнаштырырга кирәк.

4.4.22. Сәнәгать зонасы территориясендә сәнәгать зонасы предприятиеләрендә эшләүче автомобильләрне, сәнәгать зонасы объектларында булучыларны, шулай ук сәнәгать зонасы территориясендә урнашкан предприятиеләрнең җитештерү эшчәнлегенә бәйле вакытлыча яшәүче гражданнарны парковкалау урыннары оештырылырга тиеш.

4.4.23. Сәнәгать зонасы территориясендәге участокларга керү урыннарыннан җир өсте җәмәгать транспорты тукталышына һәм автомобиль кую урыннарына кадәр максималь араны 400 метрдан да артык булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк.

4.4.24. Инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтле төркемнәре хезмәтен файдалану мөмкинлеге каралган сәнәгать зонасы объектларында җитештерү, административ-көнкүреш һәм башка ярдәмче биналарга керү пандуслар белән җиһазландырырга кирәк (5.15 нче пункт 18.13330.2011).

4.4.25. а гомумузел объектлар, транспорт һәм инженерлык челтәрләре һәм эшләүчеләргә социаль хезмәт күрсәтү объектлары. Юллар комплексы компактлы рәвештә, бердәм мәйданчыкта, сәнәгать предприятиеләре чикләре арасындагы нигезсез өзеклекләрдән башка урнаштырылырга тиеш. Төзү комплексына һәм төзелеш чиратына планлаштыру проектын эшләргә кирәк (5.3 п., 18.13330.2011).

4.4.26. Сәнәгатьче зоналар территорияләреннән файдалануның күләмнәрен һәм интенсивлыгын шәһәр структурасында зоналар урнашу шартларын һәм шәһәр территориясенең төрле участокларының шәһәр төзелеше кыйммәтен исәпкә алып, җитештерү үзенчәлегенә бәйле рәвештә кабул итәргә кирәк.

4.4.27. Җитештерү объектларын урнаштыруга шәһәр төзелеше таләпләре сәнәгать зоналарының функциональ-планлаштыру оешмасын, сәнәгать зонасы территориясенең эш белән тәэмин ителешен, сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләмен, төзелеш тыгызлыгының төп күрсәткечләрен үз эченә ала.

4.4.28. Сәнәгать зоналарының функциональ-планировка оешмасын кварталлар рәвешендә (кызыл сызыклар чикләрендә) күздә тотарга кирәк. Әлеге кварталлар чикләрендә предприятиеләрнең тармак характеристикаларын, аларны урнаштыруга санитария-гигиена һәм янгынга каршы таләпләрне, аларның йөк әйләнешен һәм транспорт төрләрен, шулай ук төзелешнең чиратлылыгын исәпкә алып (8.4 п., 42.13330.2011).

4.4.29. Сәнәгать предприятиеләре һәм башка җитештерү объектлары биләгән территория сәнәгать зонасы территориясенең кимендә 60 процентын тәшкил итәргә тиеш (8.4 п., 42.13330.2011).

4.4.30. Сәнәгать зонасы территориясенең урнашуы процентларда сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларының һәм аларга бәйле объектларның киртә (участок чикләре) чикләрендә мәйданнары суммасының, шулай ук тышкы керү юллары һәм

резерв участоклары биләгән мәйданны шәһәрнең генераль планы белән билгеләнгән сәнәгать зонасы территориясенең гомуми мәйданына кертүгә бәйле хезмәт күрсәтү учреждениеләренең нисбәте буларак билгеләнә. Әлеге территорияләр предприятие һәм башка объектлар мәйданчыкларында биналар һәм корылмаларны урнаштыру өчен проектлауга йөкләмә нигезендә билгеләнгән резерв участокларны үз эченә ала (8.4 п., 42.13330.2011).

4.4.31. Сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләме, әлеге нормага 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә тармак төренә карап, сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең норматив тыгызлыгы күрсәткеченә карата аның төзелеш мәйданының тигез күләменә кабул ителә.

4.4.32. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданны сәнәгать зонасы өчен участок (квартал) мәйданына карата 11 нче таблица нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

11 нче таблица

Территория зоналары участокларын төзүнең тыгызлыгы күрсәткечләре

Территориаль зоналар төзелеше	Төзелеш коэффициенты	Төзелеш зоналары тыгызлыгы коэффициенты
Сәнәгать зонасы	0,8	2,4
Фәнни-җитештерү*	0,6	1,0
Коммуналь-склад	0,6	1,8
*Тәҗрибә кырларын һәм полигоннарын, резерв территорияләрен һәм санитар-яклау зоналарын исәпкә алмыйча		

4.4.33. Сәнәгать зонасы иҗтимагый-административ киңлекләрдә комплекслы төзекләндерү: оешманы һәм төзекләндерүне үз эченә ала «Завод алды» зонасы, җәяүлеләр өчен коммуникацияләр оештыру һәм төзекләндерү, предприятиеләр территорияләрен яшелләндерү өлеше, социаль инфраструктура объектлары комплексын оештыру, кыска вакытлы ял зоналарын оештыру.

4.4.34. Завод алды зонасын административ, төп җитештерү бинасы янында яисә сәнәгать зонасының җитештерү билгеләнешендәге территорияләр чикләре эчендә дә, шулай ук алар янәшәсендәге җәмәгать территорияләрендә җитештерү зоналарының иҗтимагый территорияләргә кушылу полосасында, аларны шәһәр иҗтимагый зоналары формалашуга кертеп, урнаштырырга кирәк. Төзекләндерү элементларын яшелләндерүгә һәм урнаштыруга 40 - Завод алды зонасының территориясе (охшашлык буенча МНГПИ-1.13.01-08 "Иркутск шәһәрен шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативлары"). Сәнәгать объектларының завод алды зоналары күләмнәрен 12 нче таблица белән (5.8 п., 18.13330.2011) кабул итәргә кирәк.

12 нче таблица

Объектларның завод алды зоналарының күләмнәре

Территориаль зоналар төзелеше	Төзелеш коэффициенты	Төзелеш зоналары тыгызлыгы коэффициенты
Сәнәгать зонасы	0,8	2,4
Фәнни-җитештерү*	0,6	1,0
Коммуналь-склад	0,6	1,8
*Тәҗрибә кырларын һәм полигоннарын, резерв территорияләрен һәм санитар-яклау		

зоналарын исәпкә алмыйча

4.4.35. Җәяүле коммуникацияләрне сәнәгать зонасы территориясе буйлап, аеруча йөк һәм башка махсус транспортта хәрәкәт итү өчен юллар, җайланмалар һәм корылмалар белән кисешү яисә үзара элемтә урнаштыру урыннарында кешеләрнең тоткарлыксыз һәм куркынычсыз хәрәкәт итүен тәэмин итүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк. Җәяүлеләр өчен аралашу тирәлеген яшелләндерүне газоннар һәм чәчәк түтәлләре, куаклар һәм агачлар рәвешендә проектларга тәкъдим ителә. Сәнәгать зонасы территориясендә рекреация объектларын, кагыйдә буларак, кыска вакытлы ял итү өчен зоналар рәвешендә формалаштырырга кирәк. Кыска вакытлы ял зоналарын җитештерү эшчәнлегенең тискәре йогынтысыннан максималь сакланган территориядә урнаштырырга кирәк. Предприятиеләр территориясен яшелләндерү өлешен кимендә 20 процент кабул итәргә кирәк.

Җир кишәрлеген яшелләндерү өчен, үсемлекләрнең җирле төрләрен, аларның санитар-яклау һәм декоратив үзлекләрен һәм предприятиеләр бүлеп чыгара торган зарарлы матдәләргә тотрыклылыгын исәпкә алып, кулланырга кирәк. Азык-төлек сәнәгате объектлары, җитештерүнең төгәл процесслары булган цехлар, шулай ук һава өрдергеч, компрессор һәм мотороис-сынау станцияләре территориясендә мамык чәчәк атканда бүлеп бирелгән агач үсентеләре, җепселле матдәләр һәм төшерелгән орлыклар куллану тыела. Норматив янгынга каршы аралар чикләрендә ылыслы токым агачлары утырту рөхсәт ителми (5.62 п., 18.13330.2011).

4.4.36. Сәнәгать зонасы территориясендә сәламәтлек саклау учреждениеләрен (даруханә, медпунктларны), җәмәгать туклануы предприятиеләрен, көндәлек ихтыяҗ товарлары белән сәүдә предприятиеләрен, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен үз эченә алган социаль инфраструктура объектларының сәнәгать зонасы территориясендә эшләүче барлык кешеләр өчен өстәмә комплекслар урнаштырырга кирәк.

4.4.37. Торак территорияләренә кушылган урыннардан, кагыйдә буларак, торак зонасының коммуналь объектларын, күпкатлы чокырларны, төрле типтагы стоянкаларны, яшел утыртмаларны урнаштыру өчен файдаланырга кирәк. Предприятиеләр һәм башка җитештерү объектлары урнашканда әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге таләпләр үтәлә: туфракны, җир өсте суларын һәм җир асты суларын, атмосфера һавасын пычратуны, табигать мохитен торгызуны, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалануны һәм аларны торгызуны, экологик иминлекне тәэмин итүне булдырмау чаралары. Җитештерү һәм хезмәт күрсәтүче объектларның куркыныч дәрәҗәсе кануннарда билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

4.4.38. Санитар-яклау зоналары, зарарлы матдәләрне чистарту һәм зарарсызландыру буенча барлык техник һәм технологик чаралар уздырганнан соң, сәнәгать зонасы чигендә тавыш дәрәҗәсенең иң чик мөмкин булган зарарлы матдәләр концентрациясе дәрәҗәләре һәм тавышның иң чик мөмкин булган дәрәҗәләре тәэмин ителми икән, күздә тотарга кирәк. Сәнәгать предприятиеләренең санитар-яклау зоналары күләмнәре СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә билгеләнә һәм предприятие ташлауларындагы зарарлы матдәләрне таркату исәп-хисаплары белән раслана. Сәнәгать

предприятиеләре төркемнәре өчен барлык чыганакларның суммар чыгаруларын һәм физик йогынтысын, шулай ук гамәлдәге предприятиеләр өчен лаборатория күзәтүләренең еллык циклы нәтиҗәләрен исәпкә алып, бердәм санитар-саклау зонасы билгеләнә (8.6 п., 42.13330.2011).

4.4.39. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары участоклары предприятиеләр территориясе составына кертелми һәм төзелешләре шул зоналар территориясендә рөхсәт ителә торган объектларны урнаштыру өчен бирелергә мөмкин. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 (V бүлек).

4.4.40. Предприятиеләрнең җитештерү зоналары һәм санитар-яклау зоналары чикләрендә торак биналар, кунакханәләр, тулай тораклар, бакча корылмалары, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, медицина оешмалары, ял йортлары, спорт корылмалары, сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары предприятиеләре, азык-төлек чималы күпләп складлары, эчәргә яраклы су әзерләү һәм саклау өчен сууткәргеч корылмалар комплекслары, җитештерүгә хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган башка иҗтимагый биналар һәм корылмалар урнаштыру рөхсәт ителми. Санитар-яклау зоналары территориясе рекреацион максатлар һәм авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү өчен кулланылырга тиеш түгел. Санитар-яклау зонасы күләме предприятиенең санитар-яклау зонасы проектын эшләгәннән соң кимергә мөмкин (8.2 п., 42.13330.2011).

4.4.41. Азык-төлек, медицина, фармацевтика һәм санитар-яклау зонасы булган сәнәгатьнең 100 метрга кадәрге тармакларын промышленность зоналары территориясендә металлургия, химик, нефть химиясе һәм зарарлы җитештерү белән промышленностьның башка тармаклары, шулай ук санитар-яклау зоналары чикләрендә (8.3 п., 42.13330.2011) урнаштырырга ярамый.

4.4.42. Чистартылган территориядә әйләнә-тирә мохитне саклауга бәйле савыктыру, санитария-гигиена һәм башка чаралар, санитар-яклау зоналарын төзекләндерүне дә кертеп, зарарлы матдәләре булган предприятие хисабына гамәлгә ашырыла (8.2 п., 42.13330.2011).

4.4.43. Санитар-яклау зоналарын яшелләндерүнең минималь мәйданын зона киңлекләренә карап 13 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк (8.6 п., 42.13330.2011).

13 нче таблица

Санитар-яклау зоналарын яшелләндерү мәйданы

Санитар-яклау зонасының киңлеге, метрлар	яшелләндерүнең минималь мәйданы, процентлар
300	60
300 дән 1000 гә кадәр	50
1000 дән 3000 гә кадәр	40
3000 нән	

Яшелләндерү мәйданы предприятиенең санитар-яклау зонасы проекты нигезендә арттырылырга мөмкин.

Санитар-яклау зоналарында торак һәм иҗтимагый-эшлекле зоналар ягыннан киңлеге белән агач-куаклык полосасын күз алдында тотарга кирәк. кимендә 50 метр, ә зонаның киңлеге 100 метрга кадәр булганда - кимендә 20 метр (8.6 п. СП 42.13330.2011).

4.4.44. Тарих һәм мәдәният ядкарьләре булып торучы оешкан җитештерү корылмалары объектларын реконструкцияләгәндә, аларның тарихи йөзен саклау чараларын күрергә кирәк (8.1 п., 42.13330.2011)

. Фәнни-җитештерү зоналары

4.4.45. Фәнни-җитештерү зоналары территорияләре яңаларын урнаштыру һәм булганнарын яңадан торгызу, реконструкцияләү, модернизацияләү өчен, гамәлдәге фән һәм фәнни хезмәт күрсәтү учреждениеләрен, лаборатор, тәҗрибә-конструкторлык, эксперименталь, техник-гамәлгә кертү объектларын һәм алар белән бәйле һөнәри белем бирү оешмаларын һәм югары белем бирү оешмаларын урнаштыру өчен, технопаркларга, фәнни паркларны, бизнес-инкубаторларны, инновацияләр инкубаторларын урнаштыру, шулай ук хезмәт күрсәтүче зоналарны: кунакханәләр, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре объектларын, транспорт һәм инженерлык корылмаларын урнаштыру өчен билгеләнгән (8.8.42.13330 2011)

4.4.46. Биналар һәм корылмалар белән тулган мәйданны фәнни-җитештерү зонасы өчен участок (квартал) мәйданына карата әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (42.13330.2011).

4.4.47. Фәнни-җитештерү зоналарының составын, аерым элементларның урнашу шартларын, шулай ук аларның санитар-яклау зоналарының зурлыгын тәҗрибә производстволарының әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясау факторларын исәпкә алып билгеләргә кирәк. 50 метрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналарын таләп итми торган сынау производстволары булган очракта, фәнни-җитештерү зоналарында аларны катнаш төзелеш зоналары тибында формалаштырып, торак төзелешен урнаштыру рөхсәт ителә (8.8 п., 42.13330.2011).

4.4.48. Технопарклар гамәлдәге предприятиеләр базасында яисә яңа төзелә торган объектлар рәвешендә алдынгы технологияләрнең тәҗрибәле полигоннары буларак формалаша. Технопаркларны оештыруга таләпләр проектлауга йөкләмә белән билгеләнә.

Коммуналь-склад зонасы

4.4.49. Коммуналь-склад зоналары территорияләре азык-төлек (азык-төлек, ит һәм сөт) сәнәгате предприятиеләрен, гомумтовар (азык-төлек һәм азык-төлек булмаган), махсуслаштырылган складларны (суыткычларны, бәрәңге-, яшелчә-, җиләк-җимеш саклагычларын), шәһәр халкына муниципаль, транспорт һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен (8.2 п., 42.13330.2011) урнаштыру өчен билгеләнгән. Транспорт үзәкләрендә һәм автомобиль юллары буйлап күпкатлы җир өсте һәм җир асты машина кую урыннары, гаражлар, коммуналь-склад билгеләнешендәге объектлар урнаштырылып, файдалануның югары интенсив коммуналь-склад зоналарын булдыру кирәк.

4.4.50. Халыкка уртача хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган логистик һәм склад комплекслары системасын торак пунктлардан читтә аларны тышкы транспорт төеннәренә якынайтып формалаштырырга кирәк. Дәүләт резервлары, нефть һәм нефть продуктлары складларын, сыеклардырылган газларны, шартлагыч материалларны һәм көчле кулланыла торган агулы матдәләрнең базис складларын, азык-төлекнең базис

складларын, фураж һәм сәнәгать чималының базис складларын, урман һәм төзелеш материалларының базисның базис базис базаларын урнаштыру шулай ук торак пунктлардан һәм аеруча саклана торган территорияләрдән читтә санитария, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәп, шулай ук күздә тотылырга тиеш.

4.4.51. Утыра торган материалларның ачык складлары өчен мәйданчыкларны, коммуналь-склад зоналары территорияләрендә калдыкларны урнаштыру рөхсәт ителми.

4.4.52. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданны коммуналь-склад зонасы өчен участок (квартал) мәйданына карата әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

4.4.53. Шәһәр халкына хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән складларның җир участоклары күләме 10-13 (СП 42.13330.2011) таблицалары нигезендә кабул ителә. Бәрәңге, яшелчә һәм җиләк-җимеш саклау зоналары 50 метрдан да ким булмаган күләмне кабул итәргә кирәк (8.11 п., 42.13330.2011).

4.4.54. Халыкка турыдан-туры көндәлек хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган Склад комплексларын торак пункттан читтә, җирлекнең аерымланган склад районнарында, санитар, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәгәндә, тышкы транспорт төеннәренә якын итеп формалаштырырга кирәк (8.9 п., 42.13330.2011).

4.4.55. Махсус нормалар һәм бүлеп бирелгән урыннар дәүләт резервлары складлары, нефть һәм нефть продуктлары складлары өчен беренче гр складлары өчен каралган.

4.4.57. Җирлекнең яшел зонасында, шәһәрне утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып, агач һәм куак үсемлекләре питомникларын һәм төсле-оранжерея хуҗалыкларын күздә тотарга кирәк. Питомникларның мәйданы 80 гектардан да ким булмаска тиеш. Питомникларның мәйданын кешенең 3 - 5 кв.метр исәбеннән алырга кирәк. Чәчәкле-оранжерея хуҗалыкларының гомуми мәйданын 0,4 кв.метр/кеше исәбеннән алырга кирәк.

1 5 нче таблица

Махсуслаштырылган 1 мең кешегә исәпләнгән җир кишәрлекләренең сыйдырышлылыгы һәм күләмнәре

Складлар	махсуслаштырылган складлар, тонна	җир кишәрлекләре күләмнәре, кв.метр
Бүлү суыткычлары (ит һәм ит продуктлары балык һәм балык продуктлары, май, хайван мае, сөт продуктлары һәм йомырка саклау өчен)	27	190* 70
Җиләк-җимеш саклагычлар	17	1300*610
Яшелчә саклагычлар	54	
Бәрәңге саклагычлар	57	
*Санауда бер катлы складлар өчен нормалар китерелгән, ваклаучысында - күпкатлы складлар өчен. Искәрмә: 1. Бәрәңге, яшелчә, җиләк-җимешләр үстерү һәм әзерләү районнарында складларның сыйдырышлылыгы һәм, димәк, җир кишәрлекләренең мәйданнары күләме 0,6 коэффициенты белән кабул ителә. 2. Бәрәңге һәм җиләк-җимеш		

саклагычларының сыйдырышлылыгы һәм шәһәрләрдәге саклагычлар өчен җир кишәрлекләренең зурлыгын шәһәрдән тыш саклауны оештыру хисабына киметергә кирәк, аның өлеше республика, край, өлкәләр һәм федераль әһәмияттәге шәһәрләр сәүдәсе органнарында билгеләнә.

4.4.58. Коммуналь-склад билгеләнешендәге объектлар өчен санитар-яклау зоналарының күләме СанПиН 2.2.1/2.1.1.1.1200-03 нигезендә билгеләнә.

4.4.59. Төрле билгеләнештәге җир кишәрлекләренең мәйданнарын һәм күләмнәрен кабул итү 14 - 17 нче таблицалар нигезендә рөхсәт ителә.

16 нчы таблица

Вахта һәм экспедиция бистәләре өчен складларның 1 мең кешегә сыйдырышлылыгы

Складлар, үлчәү берәмлеге	Поселоклар өчен складларның оештырулыгы, үлчәү берәмлеге	
	Вахталы	экспедицион
Коры продуктлар, куб метр	0,3	3,5
Суыткычлар, тоннасы	0,01	0,1
Яшелчә саклагычы, бәрәңгесаклагыч, җиләк-җимеш саклагычы, тоннасы	0,5	0,5
Искәрмә: коры продуктлар һәм суыткычлар складлары нормасы вахталылар өчен айлык запастан һәм экспедиция бистәләре өчен еллык запастан чыгып билгеләнгән. Яшелчә, бәрәңге һәм җиләк-җимеш саклау нормалары еллык запастан чыгып билгеләнде.		

1 7 нче таблица

Төзелеш материаллары һәм каты ягулык складларының җир кишәрлекләре күләме 1 мең кешегә

Җир участокларының күләмнәре, кв.метр	
Төзелеш материаллары (кулланучылар)	300
Өстенлекле кулланылган каты ягулык складлары:	
күмер	300
утын	300

Җирлекнең җитештерү зонасы

4.4.60. Җирлекнең җитештерү зонасына, мөмкин булганча, торак зонага карата һәм җирлекнең рельефы буенча түбәнрәк яктан ия булырга кирәк. Производство зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны бер мәйданчыкта берләштерергә кирәк.

4.4.61. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең мәйданын санитария, ветеринария һәм янгынга каршы таләпләрдән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып, СНиП II-97-76 буенча кабул итәргә кирәк.

4.4.62. Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм объектлары өчен санитар-яклау зоналары һәм торак төзелешенә кадәр санитар аермалар СанПиН 2.2.1.1.1.1200 нигезендә билгеләнә.

Зур санитар-яклау зоналарын таләп итә торган җитештерү объектларын торак зонасыннан иң ерак урнашкан производство территориясенә башка җитештерү объектларына (агулы химикатлар складларыннан тыш) урнаштырырга кирәк. Алар белән торак зонасы арасындагы аермада а гамәлдәге СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200 таләпләрен исәпкә алып, зарарлы булмаган сыйныф объектларын урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4.63. Җитештерү объектларын урнаштырганда, әлеге 6 бүлектәге таләпләрне исәпкә алып, туфракның, җир өсте һәм җир асты суларының, атмосфера һавасының пычрануын булдырмау чараларын күрергә кирәк.

4.5. Ял итү зоналары

4.5.1. Рекреацион зоналар составында гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр, массакүләм ял зонасы, махсус саклануылучы табигый территорияләр, урманнар, скверлар, парклар, бакчалар, буалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, шулай ук ял итү, туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен файдаланыла һәм билгеләнгән башка территорияләр бүленергә мөмкин.

4.5.2. Рекреацион зоналар территориясендә яңа сәнәгать, коммуналь-склад һәм башка объектлар төзү рөхсәт ителми. Алар рекреацион, сәламәтләндерү һәм табигатьне саклау билгеләнешендәге объектларны эксплуатацияләүгә турыдан-туры бәйле түгел (9.1 нче торак пункт 42.13330.2011).

4.5.3. Яшел утыртмаларны торак пунктта аның зурлыгын һәм әһәмиятен, аның планировка структурасын, төзелешнең архитектура-пространство композициясен һәм җирле шартларны исәпкә алып, бердәм система рәвешендә күз алдында тотарга кирәк. Торак пунктның яңа территорияләрен проектлаганда һәм булганнарын реконструкцияләгәндә гамәлдәге яшел утыртмаларны максималь саклауны һәм файдалануны күздә тотарга кирәк.

4.5.4. Торак пунктны төзү чикләрендә төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсе) кимендә 55 процент, торак район территориясе чикләрендә - 25 проценттан ким булмаска тиеш, шул исәптән микрорайонның (кварталның) яшелләндерелгән территориясенең суммар мәйданы да (9.12 п., 42.13330.2011). 1 километрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналары урнаштыруны таләп итүче предприятиеләр булган шәһәрләрдә төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсен 15 процентка арттырырга кирәк.

Гомуми файдаланудагы яшел территорияләр

4.5.5. Гомуми файдаланудагы яшел территорияләр - шәһәр төзелешен нормалаштыру объектлары - парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, халыкның кыска вакытлы ял итү өчен башка урыннар рәвешендә тәкъдим ителгән.

4.5.6. Шәһәр территориясендә урнашкан паркларны, бакчаларны, бульварларны, скверларны яшелләндерелгән территорияләр мәйданын кимендә кабул итәргә кирәк

(9.14 п., 42.13330.2011):

6 кв.метр/кеше - торак районнар өчен;

Гомумшәһәр территорияләре өчен - 10 кв.метр/кеше.

Шәһәр урманнарының гамәлдәге массивларын шәһәр урман-паркларына үзгәртеп корырга һәм аларны, 5 кв.метрдан да артык булмаган күрсәткечтән чыгып, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләргә өстәмә рәвештә кертергә кирәк (9.14 п., 42.13330.2011).

4.5.7. Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр структурасында 0,5 километр киңлектәге эре парклар һәм урман парклары кимендә 10 процент тәшкил итәргә тиеш (9.15 п., 42.13330.2011).

4.5.7 Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр структурасында 0,5 километр киңлектәге эре парклар һәм урман парклары 10 проценттан да ким булмаска тиеш (п.9.15 СП 42.13330.2011).

4.5.8. Гомуми кулланылыштагы яшелләндерү объектлары мәйданнарын кимендә кабул итәргә кирәк:

парклар-15 гектар;

торак районнарның парклары-10 гектар; бакчалар-3 гектар;

скверлар-0,5 гектар.

Реконструкция шартлары өчен күрсәтелгән күләмнәр киметелергә мөмкин (42.13330.2011 СП 9. 4 п.).

4.5.9. Яңа рекреацион объектны проектлау һәм рекреацион зоналарның гамәлдәге территорияләрен реконструкцияләү рекреацион йөкләнешнең якынча дәрәҗәсе һәм 17 нче таблица нигезендә һәркем файдалана алырлык радиусы белән бәйле.

4.5.10. Урман паркларына бер тапкыр килүчеләр саны-гектарына 10-50 кеше юл хәрәкәтен оештыру өчен юл-сукмак челтәрен күздә тотарга кирәк, ә алан кырларында-туфрак саклау утыртмалары, бер тапкыр килүчеләр арасында гектарына 50 кеше һәм аннан да күбрәк кеше булган урман ландшафтын паркка әверелдерү буенча чаралар (СП 42.13330.2011 п.9.16).

4.5.11. Парк-төзекләндерүнең алга киткән системасы белән күп функцияле яки махсуслаштырылган рекреацион эшчәнлек юнәлешендәге гомуми кулланылыштагы территория яшелләндерелгән, халык күпләп ял итү өчен билгеләнгән күләме, кагыйдә буларак, 10 гектардан да ким түгел. Реконструкция шартларында парк территориясенең зурлыгы гамәлдәге шәһәр төзелеше вәзгыяте белән билгеләнә.

Ландшафт композициясенең күпчелек элементларына карап болын, су, балалар, спорт, этнография һәм башка билгеләнештәге парклар, башкарыла торган структур-планлаштыру функциясенә карап, төрле яшьтәге һәм төрле ял төрләрендәге халык ихтыяҗларын канәгатьләндерү йөзеннән, шәһәркүләм күп функцияле Парклар һәм торак районнарның (микрорайоннарның) парклары аерып тора.

4.5.12. Парк территориясе элементларының чагыштырмасын паркның гомуми мәйданыннан чыгып кабул итәргә кирәк:

яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре - 65 - 70;

аллеялар, юллар, мәйданчыклар-25-28;

биналар һәм корылмалар - 5-7.

4.5.13. Парк территориясенең функциональ оештырылышын 18 нче таблица нигезендә проектларга кирәк.

4.5.14. Уңайлылык радиусы түбәндәгеләрне төзергә тиеш:

парклар өчен - җәмәгать транспортында 20 минуттан артык түгел;

торак районнар парклары (микрорайоннар) өчен - 15 минут яисә 1200 метр җәяүлеләр йөри алу мөмкинлеге (9.15 п., 42.13330.2011).

18 нче таблица

Яңа рекреацион объекттан файдалану мөмкинлеген билгеләү һәм рекреацион зоналарның гамәлдәге территорияләрен реконструкцияләү

Рекреацион объект тибы	Рекреацион йөкләнеш – гектарына бер тапкыр килүче кешеләр саны	Уңайлылык радиусы
Урманнар:		-
караңгы ылыслылар	иң күбе 1 - 3	
Якты ылыслылар	3 тән дә артык түгел	
киң яфраклы катнаш	8 дән артык түгел	
урман болыннар	20 дән артык түгел	
Урман-парклар	иң күбе 10	15 - 20 минут транспорт
Болын-парклар	иң күбе 10	15 - 20 минут транспорт уңайлыгы
Гидропарклар	иң күбе 10	15 - 20 минут транспорт уңайлыгы
Парклар	100 дән артык түгел	1200 - 1500 м
Ял итү зоналары парклары	70 тән дә артык түгел	15 - 20 минут транспорт уңайлыгы
Бакалар	100 дән артык түгел	400 - 600 м
Скверлар	100 һәм аннан да күбрәк 100 һәм	300 - 400 м
Бульварлар	100 һәм аннан да күбрәк 100 һәм	300 - 400 м

. Искәрмә:

1.Бер рекреация объекты территориясендә төрле дәрәҗәдәге зоналар бүленергә мөмкин.

2.Фактик рекреацион йөкләнеш үлчәүләр белән билгеләнә, көтелә торган йөкләнеш - түбәндәге формула буенча исәпләнә:

$$\frac{N}{S},$$

R - рекреацион йөкләнеш,, кеше/гектар; N - рекреация объектларына килүчеләр саны, кеше; S - рекреация территориясенең мәйданы, гектар.

3.Бер үк вакытта рекреация территориясенә килүчеләр саны рекреация объекты алу мөмкинлеге радиусында яшәүче халык санының 10 - 15 процентын кабул итәргә тәкъдим ителә.

4.5.15. Парк территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: төп юлларның каты өслекләрен каплау элементларын, өслекләрне тоташтыру элементларын, яшелләндерү, эскәмияләр һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, мәйданчыкларны җиһазлау, яктырту җиһазлары. Күпфункцияле парк территориясендә төзекләндерү элементлары: каты төрләр төп юлларның һәм мәйданчыкларның (спорт һәм

балалардан тыш), өслекләрне үзара бәйләү элементлары, яшелләндерү, декоратив-гамәли бизәлеш элементлары, су җайланмалары (сулыклар, фонтаннар), эскәмияләр, урналар һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, коймалар (тулаем парк, зоналар, аерым мәйданнар һәм утыртмалардан тыш), мәйданчыкларны җиһазлау, урам техник җиһазлары («Су», «Туңдырма» арбалары), җиһазларны яктырту җайланмалары, архитурно-декоратив яктырту җайланмалары, парк яки парк турында информация йөртүчеләр.

19 нчы таблица

Парк территориясен функциональ оештыру

Файдалану төрләре буенча паркның функциональ зоналары	**Парк зоналарының жир**	
	паркның гомуми мәйданының % ы	**Кешегә кв.метрлары**
Мәдәни-агарту чаралары зонасы	3 - 8	10 - 20
Массакүләм чаралар зонасы (тамаша, аттракционнар һәм башкалар).	5 - 17	30 - 40
Физкультура-савыктыру чаралары зонасы	10 - 20	75 - 100
Балаларның ял итү зонасы	5 - 10	80 - 170
Йөрү зонасы	40 - 75	200
Хуҗалык зонасы	2 - 5	-

4.5.16. Яшелләндерүнең төрле төрләрен һәм алымнарын куллану киңәш ителә: вертикаль (Пергола, трельяжлар, шпалерлар), мобиль (контейнерлар, вазоннар), агачлардан, куаклардан декоратив композицияләр, әлеге климат зонасы өчен хас үсемлекләр төрләрен кулланып чәчәк бизәү, шулай ук үсемлекләрнең экзотик төрләрен махсус паркларда куллану.

4.5.17. Бакча рекреацион эшчәнлекнең чикләнгән җыелмасы белән чикләнгән территориядән гыйбарәт, ул күбесенчә халыкка йөрү һәм көндәлек ял итү өчен билгеләнгән, ул, кагыйдә буларак, 3-5 гектар мәйданны били. Реконструкция шартларында бакча территориясенең зурлыгы гамәлдәге шәһәр төзелеше ситуациясе белән билгеләнә.

4.5.18. Бакча территориясе элементлары нисбәтен кабул итәргә кирәк, бакчаның гомуми мәйданының процентлары:
яшел утыртмалар һәм сулыклар территорияләре - 80 - 90;
аллеялар, юллар, мәйданчыклар - 8 - 15;
биналар һәм корылмалар - 2 - 5.
4.5.19. Микрорайон (квартал) проектлаганда, гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләрне микрорайон бакчасы рәвешендә формалаштырырга һәм аны микрорайон халкы өчен 400 метрдан да артмаган ара белән тәэмин итәргә киңәш ителә.
Микрорайон бакчасы (квартал) өчен бакча территориясенең элементлары нисбәтен үзгәртү рөхсәт ителә, 4.17.17 пунктта китерелгән, яшелләндерү процентын киметү һәм юлның мәйданын арттыру ягына, әмма ул 20 процентнан артмый.

4.5.20. Бакча территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юлларны плитка белән каплау, өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүплекләр, урам техник җиһазлары (арбалар), яктырту җиһазлары.
4.5.21. Бульвар һәм җәяүлеләр аллеялары урамнар һәм елгалар буйлап җәяүлеләр хәрәкәте, йөреп кайту, көндәлек ял итү өчен билгеләнгән сызыкча формадагы яшелләндерелгән территориялардән гыйбарәт.
Бульвар һәм җәяүлеләр аллеяларын җәяүлеләр хәрәкәтенең массакүләм агымы юнәлешендә (9.21 п., 42.13330.2011) күздә тотарга кирәк.
Бер буй җәяүлеләр аллеясы булган бульварларның киңлеген, ким дигәндә, урнаштырыла торган метрларны кабул итәргә кирәк: урам күчәре буенча - 18; урамның бер ягында - юл өлеше белән төзелеш арасындагы 10 йорт (9.21 п., 42.13330.2011).
Киңлек һәм бульварның озынлыгын минималь нисбәттән ким дигәндә 1:3 алырга кирәк.
4.5.22. Бульварга керү системасы өстәмә рәвештә аның озын яклары буйлап 250 метрдан да артмаган, ә интенсив хәрәкәтле урамнарда җәяүлеләр кичүе белән үзара бәйләнештә урнаша. Торак урамнар буйлап 18 дән 30 метрга кадәр киңлектәге бульвар полосаларын проектларга кирәк.
4.5.23. Бульвар территориясе элементлары чагыштырмасын, аның киңлегенә карап, 20 нче таблица белән кабул итәргә кирәк.

20 нче таблица

Бульвар территориясе элементларының чагыштырмасы

Бульварның киңлеге, метр	Территория элементлары (гомуми мәйданның проценты)		
	яшел утыртмалар һәм сулыклар территорияләре	аллеялар, юллар, мәйданчыклар	корылма һәм төзелеш
18 - 25	70 - 75	30 - 25	-
25 - 50	75 - 80	23 - 17	2 - 3
50 дән артык	65 - 70	30 - 25	иң күбе 5

4.5.24. Сквер көндәлек кыска вакытлы ял итү һәм халыкның йөрешен тизләтә торган, кагыйдә буларак, 0,5 дән 2,0 гектарга кадәр зурлыкта компактлы яшелләндерелгән территориядән гыйбарәт.
4.5.25.Сквер территориясе элементларының нисбәтен 21 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

21 нче таблица

Сквер территориясе элементлары чагыштырмасы

Скверлар	**Территория элементлары (гомуми мәйданнан процент)**	
	яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре	**аллеялар, юллар, мәйданчыклар**
Шәһәр урамнарында һәм мәйданнарында	60 - 75	40 - 25
Торак районнарда, торак урамнарда, биналар арасында, аерым биналар каршында	70 - 80	30 - 20

4.5.26. Бакча территориясендә комплексла төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юлларны плитка белән каплау, өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүплекләр, урам техник җиһазлары (арбалар), яктырту җиһазлары.
Юлларны күбесенчә плитә куәте рәвешендә проектларга тәкъдим ителә, өслекнең колористик чишелешен, декоратив-гамәли бизәлеш элементларын урнаштыруны, декоратив киртәләрнең түбән булуын күздә тотарга тәкъдим ителә.
4.5.27. Биналардан алып яшел утыртмаларга кадәрге араларны 22 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

22 нче таблица

Биналар һәм корылмалардан алып яшел утыртмаларга кадәр аралар

Бина, корылма	**Ераклык, метр, бинадан, корылмадан**	
	агач кәүсәсе	**куаклык**
Бина һәм корылманың тышкы дивары	5,0	1,5
Трамвай полотносының чиге	5,0	3
Тротуар кыры һәм бакча юлы	0,7	0,5
Җирле әһәмияттәге урамнарның машиналар йөрү өлеше, юл кырыендагы ныгытылган полосадан тыш	2,0	1,0
Мачта һәм яктырту челтәренең терәге, трамвай, күпер эстакада	4,0	-
Тәрәзә яңагы, терраса һәм башкаларның төбе	1,0	0,5
Терәк диварның эчке кыры яки төбе	3,0	1,0
Җир асты челтәрләре: Газүткәргеч, канализация	1, 5	-
Җылылык челтәре (каналның стенасы, тоннель яки каналсыз прокладка тышчасы)	2,0	1,0
сүүткәргеч, дренаж	2,0	-
көч кабеле һәм элемтә кабеле	2,0	0,7

Искәрмә: 1. Китерелгән нормалар крон диаметры 5 метрдан артмаган агачларга карый һәм зур агачлар өчен арттырылырга тиеш. 2.Биналар янында утыртыла торган агачлар торак һәм иҗтимагый биналарның инсоляцияләнүенә һәм яктыртылышына комачауламаска тиеш (42.13330.2011 СП 9.5

4.5.28. Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр кече архитектура формалары: фонтан һәм бассейннар, баскычлар, пандуслар, терәк диварлар, беседкалар, яктырткычлар һ. б. белән җиһазландырылырга тиеш. Яктырткычлар санын территорияләрне яктырту нормалары буенча билгеләргә кирәк (42.13330.2011 П.9. 22).
4.5.29. Ландшафт-рекреацион территорияләрнең (юллар, аллеялар, сукмаклар) юл челтәрен, тукталыш пунктларына, уен һәм спорт мәйданчыкларына кыска араларны билгеләүне исәпкә алып, җәяүлеләрнең төп юллары юнәлешләренә туры китереп, мөмкин булганча, мөмкин кадәр тайпылышлар белән трассаларга кирәк.
4.5.30. Юл киңлеге 0,75 метр булырга тиеш (бер кешенең хәрәкәт полосасының киңлеге) (9.23 СП 42.13330.2011 п.).
4.5.31. Шәһәрләрнең Яшел зоналарында агач һәм куак үсемлекләре питомникларын һәм шәһәр һәм авыл җирлекләре төркемнәрен утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып, чәчәк-оранжеремия хуҗалыкларын күздә тотарга кирәк. Питомникларның мәйданы 80 гектардан да ким булмаска тиеш.
Питомникларның мәйданы, халыкның гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр белән тәэмин ителеше дәрәҗәсенә, санитар - яклау зоналары күләменә, бакчачылык ширкәтләренең үсешенә, табигый-климат һәм башка җирле шартлар үзенчәлекләренә бәйле рәвештә, 3-5 кв.метр исәбеннән кабул ителергә тиеш. Чәчәк-оранжер хуҗалыкларының гомуми мәйданы бер кешегә 0,4 кв. метр исәбеннән кабул итәргә кирәк (п.9. 24 СП 42.13330.2011).

Ял итү зоналары

4.5.32. Массакүләм ял һәм коену өчен файдаланыла торган су объектларын рекреацияләү зоналарын проектлаганда, аларны урнаштыру урынын сайлау билгеләнгән тәртиптә килештерелә. Шул ук вакытта түбәндәге таләпләрне исәпкә алырга кирәк:
су объекты суның сыйфаты һәм территориянең санитар торышы санитар-эпидемиологик һәм гигиена таләпләренә туры килүе;
суга уңайлы һәм куркынычсыз карашлар урнаштыру мөмкинлеге;
рекреация зонасына керү юллары булу яки аларны урнаштыру мөмкинлеге;
су объектының имин рельефы һәм уңайлы гидравлик режимы;
тискәре һәм куркыныч процесслар барлыкка килү мөмкинлеге булмау
(ишелеп төшү һ. б.) ("су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»ГОСТ 17.1.5.02-80).
4.5.33. Су объектларын рекреацияләү зонасы, җирле шартларны исәпкә алып, портлардан һәм Порт корылмаларыннан, гидротехник корылмалардан, агынты суларны агызу урыннарыннан, шулай ук башка пычрану чыганакларыннан ераграк торырга тиеш.
Рекреация зонасы санитар-саклау зоналарыннан читтә һәм әйләнә-тирәлекнең пычрану чыганакларына һәм тавыш чыганакларына карата (ГОСТ 17.1.5.02-80 «су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр») урнаштырылган булырга тиеш.
4.5.34. Ял итү зоналарында урнашкан пляжлар (елга һәм күлләр) территорияләре күләме бер кешегә 8 кв.метрдан да ким булмаска тиеш, балалар өчен - бер кешегә 4 кв. метрдан да ким булмаска тиеш.

Елга һәм күл пляжлары өчен яр буе полосасының минималь озынлыгын бер кешегә 0,25 метрдан да ким булмаска тиеш (п.9. 32 СП 42.13330.2011).
4.5.35. Пляжларга бер тапкыр килүчеләр саны пляжларны бер үк вакытта йөкләү коэффициентларын исәпкә алып исәп тотарга кирәк:
санаторийлар-0,6-0,8;
ял һәм туризм учреждениеләре - 0,7-0,9;
балаларның ял итү һәм сәламәтләндерү учреждениеләре - 0,5 - 1,0;
җирле халык өчен гомуми файдалану - 0,2;
юлламасыз ял итүчеләр-0,5 (42.13330.2011 П.9.32).
4.5.35. Ял итү зонасы территориясендә түбәндәгеләр проектларга кирәк: медицина хезмәте күрсәтү пункты, коткару станциясе, җәяүлеләр юллары, инженерлык җиһазлары (эчә торган су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу, пычранган өслек агып төшүдән саклау), яшелләндерү, чүп-чар җыюлыклар, күләгә өемнәре, җәмәгать бәдрәфләре (ГОСТ 17.1.5.02 - 80 «су объектларын реацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»).

4.6. Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары

4.6.1. Инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары тимер юл, автомобиль, елга, диңгез, һава һәм торба үткәргеч транспорт корылмаларын һәм коммуникацияләрен, элемтә һәм инженерлык җиһазлары объектларын урнаштыру өчен билгеләнгән.
4.6.2. Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектларын җирлек территориясендә урнаштырганда санап үтелгән объектларның җирлекнең торак, иҗтимагый төзелешләренә һәм рекреация зоналарына зарарлы йогынты ясаучы чыганаклардан норматив аермаларны билгеләү белән тәэмин ителә торган зарарлы йогынты ясаучы торак, иҗтимагый төзелешләргә һәм рекреация зоналарына зарарлы йогынтысын булдырмый калуны күздә тотарга кирәк. Норматив аермалар СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200 нигезендә билгеләнә.
Халык иминлегенә турыдан-туры зарарлы йогынты ясый торган корылмалар һәм коммуникацияләр шәһәр һәм авыл җирлекләреннән читтә урнаша.
4.6.3. Транспорт корылмаларын һәм коммуникацияләрен, элемтә, инженерлык җиһазларын бүлеп бирү чикләрендә территорияләр объектларның техник һәм эксплуатация характеристикаларын исәпкә алып төзелә.
4.6.4. Әлеге территорияләрне оештыруга карата таләпләр һәм проектлаштырганда кулланылырга тиешле норматив документлар исемлеге әлеге нормативларның 5.2 һәм 5.3 бүлекләрендә китерелгән.
4.6.5. Корылмаларны һәм коммуникацияләрне һәм аларның санитар-яклау зоналарын бүлеп бирү чикләрендә территорияне төзекләндерү буенча бурычлар корылма милекчеләренә йөкләнә.

4.7. Авыл хуҗалыгы файдалануы зоналары. Гомуми таләпләр.

4.7.1. Торак пунктлар территориясе чикләрендә билгеләнә торган функциональ зоналар составына авыл хуҗалыгы файдалануы зоналары (шул исәптән авыл хуҗалыгы җирләре зоналары), шулай ук авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар белән мәшгуль һәм авыл хуҗалыгын, дача хуҗалыгын, бакчачылыкны алып бару, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны, шәхси ярдәмче хуҗалыкны үстерү зоналары кертелергә мөмкин.
4.7.2. Дача хуҗалыгын алып бару, бакчачылык, яшелчәчелек, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару өчен билгеләнгән яңа төзелә торган объектларны шәһәр округы территориясе һәм торак пунктлар чикләреннән читтә урнаштырырга тәкъдим ителә.

4.7.3. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар биләгән һәм авыл хуҗалыгын алып бару, дача хуҗалыгы, бакчачылык, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны үстерү өчен билгеләнгән зоналарны кертү исәбенә торак пунктларның чикләрен үзгәртү җирлекнең генераль планына үзгәрешләр кертү юлы белән түбәндәге тәртиптә гамәлгә ашырырга тәкъдим ителә: Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 24 статьясындагы 2-14 өлешләрендә билгеләнгән.
4.7.4. Авыл хуҗалыгы җирләре зоналары - ул, кагыйдә буларак, торак пунктлар, чәчүлек җирләре, печәнлекләр, көтүлекләр, урыннар, күпьеллык үсентеләр (бакчалар) биләгән җирләр.
4.7.5. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларга - авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, саклау һәм беренчел эшкәртү өчен файдаланыла торган биналар, төзелешләр, корылмалар белән эш итүче зоналарга шулай ук хуҗалык эчендәге юллар, коммуникацияләр, агач-куаклыклар биләгән һәм җирләрне чүп-чардан, антропоген һәм техноген факторлар йогынтысыннан, ябык сулыклар белән яклауны тәэмин итү өчен билгеләнгән җирләр һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны үстерү өчен резерв җирләр керә.
4.7.6. Авыл хуҗалыгы зоналары, төп максатчан билгеләнештән тыш, төп функцияле җитештерү өчен кулланылырга мөмкин:
интенсив бакчачылык һәм яшелчәчелек; төп функцияләре булган фәнни-мәгариф зоналары; фәнни тикшеренүләр; югары белем, фәнни тикшеренү; махсус белем.
4.7.7. Авыл хуҗалыгы Файдалануы зоналарында профильле тармакларны үстерүгә бәйле булмаган максатларда авыл хуҗалыгы җирләренең барлык төрләрен тартып алу чикләнә. Әлеге зоналарда авыл хуҗалыгының төп тармаклары үсеше шартларына тискәре йогынты ясый торган җитештерү эшчәнлегенең барлык төрләре максималь рәвештә чикләнә

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны урнаштыру зоналары (җитештерү зонасы)

Гомуми таләпләр

4.7.8 Җирлекнең һәм торак пунктларның җитештерү зоналарын территориаль планлаштыру документларына туры китереп урнаштырырга кирәк.
4.7.9 Җирлекнең һәм торак пунктларның җитештерү зоналарында (алга таба җитештерү зоналары) терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек предприятиеләрен, авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү предприятиеләрен, авыл хуҗалыгы машиналарын һәм автомобильләрен ремонтлау, аларга техник хезмәт күрсәтү һәм саклау, төзелеш корылмалары, җирле материаллардан эшләнмәләр һәм детальләр әзерләү, машина сынау станцияләре, ветеринария учреждениеләре, теплицалар һәм егетләр, промысел цехлары, проектлана торган предприятиеләр белән бәйле материаль складлар, транспорт, энергетика һәм башка объектлар, шулай ук җитештерү зонасының эчке һәм тышкы элемтәләрен тәэмин итүче коммуникацияләр урнаштырырга кирәк.
4.7.10Җитештерү зоналарын һәм аларга бәйле коммуникацияләрне урнаштыру өчен Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә мәйданнар һәм трассалар иң начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә сайларга кирәк.
4.7.11. Күпьеллык җиләк-җимеш үсентесе, саклагыч урманнар белән шөгыльләнүче сөрүлекләрдә, җирләрдә җитештерү зоналарын урнаштыру аерым очракларда рөхсәт ителә.
4.7.12. Җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителми:
җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык яисә аның

территориаль органнары рөхсәтеннән башка файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында;

предприятиеләрне, биналарны һәм корылмаларны төзүгә һәм эксплуатацияләүгә янарга мөмкин булган ишелү зоналарында;

эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарында;

шифаханә-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитария, тау-санитария саклауның барлык зоналарында;

яшел зоналар җирләрендә;

органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган җир кишәрлекләрендә Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе һәм Татарстан Республикасы буенча Ветеринария һәм санитария күзәтчелеге федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсе тарафыннан билгеләнгән сроклар тәмамланганчыга кадәр;

Махсус сакланылучы табигать территорияләре җирләрендә, шул исәптән мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында, мәдәни мирас объектларын дәүләт саклавы өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт органы рөхсәтеннән башка.

4.7.13. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, махсус сакланылучы территорияләрнең саклау зоналарында авыл хуҗалыгы зоналары биналарын һәм корылмаларын урнаштыру рөхсәт ителә, әгәр билгеләнгән объектлар төзү яисә аларны эксплуатацияләү аларның табигый шартларын бозмаса һәм аларның сакланышына янамаса.

Билгеләнгән объектларны урнаштыру шартлары махсус сакланылучы табигать территорияләре карамагында булган ведомстволар белән килештерелергә тиеш.

4.7.14. Елгаларның һәм сулыкларның су саклау зоналарында җитештерү зоналарын су объектларын пычранудан, чүпләнүдән һәм суларны саегудан саклауны тәэмин итә торган корылмалар урнаштырган очракта, су һәм табигатьне саклау законнары нигезендә су саклау зоналарында җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителә.

4.7.15. Елгаларның һәм сулыкларның яр буе кишәрлекләрендә җитештерү зоналарын урнаштырганда зоналарның планлаштырылган тамгалары, су агымы һәм дулкынының биеклеген исәпкә алып, су горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

10 елдан артык эксплуатация срогы булган предприятиеләр өчен исәп - хисап горизонтында суның иң югары дәрәҗәсен, аның 50 елга бер тапкыр кабатлану ихтималы булган, 10 елга кадәр эксплуатация срогы булган предприятиеләр өчен 10 елга бер тапкыр кабул итү зарур.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен сулыкларның яр буе участокларында урнаштырганда һәм предприятиеләрнең алар белән турыдан-туры элемтәсе булмаганда, кимендә 40 метр киңлектәге текә яр буе полосасын күздә тотарга кирәк.

4.7.16. Радиостанцияләр, шартлаткыч матдәләр складлары, көчле эшләүче агулы матдәләр һәм башка предприятиеләр һәм махсус билгеләнгән объектлар урнашкан районда җитештерү зоналарын урнаштырганда проектлана торган зоналардан күрсәтелгән объектларга кадәрге араны күрсәтелгән объектларның санитар-яклау зоналарын үтәгәндә гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк. (СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03).

4.7.17 Авыл хуҗалыгы предприятиеләре, атмосферага шактый күләмдә төтен, тузан һәм начар исләр бүлеп чыгара торган җитештерү зоналары табигый җилләтү белән тәэмин ителмәгән территорияләрдә урнаштырырга рөхсәт ителми.

4.7.18. Җитештерү зоналарында минераль ашламалар складларын һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чараларны урнаштырганда сулыкларга зарарлы матдәләр эләкмәскә

тиешле чаралар үтәлергә тиеш.

Үсемлекләрне яклауның минераль ашламалары һәм химик чаралары складларын балыкчылык сулыкларыннан кимендә 2 километр ераклыкта урнаштырырга кирәк. Кирәкле очракта, балыкчылык һәм суның биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештерелгән очракта, күрсәтелгән складлардан балыкчылык сулыкларына кадәр араны киметергә рөхсәт ителә.

Үсемлекләрне яклау өчен минераль ашламалар һәм химик чаралар складлары өчен санитар-яклау зоналарын таләпләргә туры китереп оештыруны күздә тотарга кирәк. (СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03).

4.7.19 Җирлекнең җитештерү зонасында торак төзелешенә һәм урынның рельефы буенча мөмкин кадәр түбәнрәк яктан урнаштырырга кирәк.

Җитештерү зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны мөмкин кадәр торак зонага карата берьяклы урнаштырылган бер мәйданчыкта тупларга кирәк.

Җитештерү зоналары территорияләре тимер яки автомобиль юлларының аерымланган участокларына, шулай ук елгаларга аерылырга тиеш түгел.

4.7.20 Җитештерү зоналарын планлаштырганда һәм төзегәндә түбәндәгеләрне күз алдында тотарга кирәк:

селитеб зонасы белән планировка бәйләнеше;

бер җир кишәрлегендә авыл хуҗалыгы һәм сәнәгать предприятиеләрен икътисади яктан координацияләү һәм хезмәт күрсәтү билгеләнешендәге гомуми объектларын оештыру;

табигать , геологик һәм башка җирле шартларны исәпкә алып, комплекслы технологик һәм инженер-техник таләпләр үтәү һәм бердәм архитектура ансамблен булдыру;

җитештерү калдыклары һәм агымнары белән пычранудан әйләнә-тирә мохитне саклау чаралары;

авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зонасын киңәйтү мөмкинлеге.

Җитештерү зоналарында төзелешнең норматив параметрлары

4.7.21 Җитештерү зонасы территориясен куллануның интенсивлыгы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы белән билгеләнә.

Җитештерү зонасы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 2 нче таблицасында каралырга тиеш.

4.7.22 Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны урнаштыру өчен җир кишәрлегенең мәйданы, төзелешнең минималь тыгызлыгы нормативын исәпкә алып, проектлауга бирем буенча билгеләнә.

4.7.23Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, җитештерү зоналары биналарын һәм корылмаларын урнаштырганда, алар арасындагы ераклыкны, төзелеш тыгызлыгыннан, санитария, ветеринария, янгынга каршы таләпләрдән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып, әлеге нормативлар таләпләренә туры китереп, минималь мөмкин булган ара билгеләргә кирәк.

4.7.24Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан янгынга каршы араларны «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Тәрәзә проемалары аша яктыртыла торган биналар арасындагы ераклык каршы

биналарның иң биекләреннән (карнизның өске өлешенә кадәр) ким булмаска тиеш.

4.7.25 Әйләнә - тирә мохиткә зарарлы матдәләр чыгару чыганагы булган авыл хуҗалыгы предприятиеләре, биналар һәм корылмалар санитар - яклау зоналары белән әлеге нормативларга 5 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә торган торак һәм иҗтимагый биналардан аерылырга тиеш.

Санитар-яклау зоналары территориясе җирдән файдаланудан алынмый һәм авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен мөмкин кадәр күбрәк файдаланылырга тиеш.

Санитар-яклау зоналарының күләме, шулай ук алар территориясендә объектлар, биналар һәм корылмалар урнаштыру шартлары СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә билгеләнә.

4.7.26 Селитеб зонасы ягыннан 100 метрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналары чигендә кимендә 30 метр киңлектәге агаччыл-куаклыклар полосасы, ә зона киңлеге 50 метрдан 100 метрга кадәр булганда киңлеге 10 метрдан да ким булмаган полоса булырга тиеш.

4.7.27 Санитар-яклау зоналары күләме 500 метрдан артык булган предприятиеләр һәм объектлар авыл торак пунктларының аерымланган җир кишәрлекләрендә җитештерү территориясенең торак зонасыннан иң ерак урнашкан өлешендә башка җитештерү объектларына (агулы химикатлар складларыннан тыш) урнаштырырга кирәк. Предприятиеләр һәм объектлар арасындагы өзеклектә, санитар-яклау зоналары күләме 500 метрдан артып китә, торак зонасы белән санитар классификация буенча азрак куркыныч булган объектларны урнаштыру рөхсәт ителә, моңа дарулар матдәләре, дару чаралары һәм (яисә) дару формалары, фармацевтика предприятиеләре өчен чимал һәм ярымпродуктлар складлары, сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары объектлары, азык-төлек чималының күпләп складлары, эчә торган суны әзерләү һәм саклау өчен суүткәргеч корылмалар комплекслары керми, алар продукциянең сыйфатына йогынты ясарга мөмкин.

4.7.28 Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, авыл торак пунктларының җитештерү зоналары биналарын һәм корылмаларын проектлаучы предприятиеләрне әлеге объектлар өчен бертөрле җитештерү процесслары үзенчәлекләре, санитария, зооветеринария һәм янгынга каршы таләпләр, йөк әйләнеше, хезмәт күрсәтүче транспорт төрләре, су куллану, җылылык, электр энергиясе белән берләштерергә кирәк, шул ук вакытта участоклар оештыра:

предприятиеләр мәйданчыклары;

ярдәмче производстволарның гомуми объектлары;

складлар.

4.7.29 Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын түбәндәге функциональ зоналарга бүләргә кирәк:

җитештерү;

коммуналь-склад.

Күрсәтелгән зоналарга бүлү төзелешнең конкрет шартларын һәм проектлауга йөкләмәне исәпкә алып башкарыла.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын проектлаганда аларны урнаштыру нормаларын исәпкә алырга кирәк.

4.7.30 Үсемлекләрне яклау өчен минераль ашламалар һәм химик чаралар складларын торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарына карата үлчәнгән яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.31 Терлекчелек һәм кошчылык фермалары, ветеринария учреждениеләре һәм сәнәгать нигезендә сөт, ит һәм йомырка җитештерү предприятиеләрен тозлаган яктан

башка авыл хуҗалыгы объектларына һәм авыл хуҗалыгы территориясенә карата урнаштырырга кирәк.

Терлекчелек һәм кошчылык предприятиеләрен проектлаганда азык-төлек саклагычларын һәм азык складларын технологик проектлауның тиешле нормалары буенча кабул итәргә кирәк.

4.7.32 Ветеринария учреждениеләре (ветеринария үткәрүчеләрдән тыш), ачык типтагы тирес саклагычларны терлекчелек һәм кошчылык биналарына һәм корылмаларына карата юнәлдерелгән яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.33 Җир өслегеннән иң югары дәрәҗәдә грунт сулары булган көньяк яисә көньяк-көнчыгыш битләрендә җир өстеннән кимендә 1,5 метр озынлыкта проектланырга кирәк.

Җир кишәрлекләрен планлаштырганда теплицаларны һәм парникларны төп корылмаларны функциональ билгеләнеше буенча төркемләргә кирәк (теплицалар, парниклар, җылытыла торган грунтлы мәйданчыклар), шул ук вакытта хезмәт сыйдырышлы процессларны механикалаштыру өчен кирәкле шартлар тәэмин итә торган юллар һәм юллар системасы да каралырга тиеш.

4.7.34 Авыл хуҗалыгы продукциясенең складларын һәм саклагычларын, санитар-яклау зоналарын исәпкә алып, җир өстеннән иң югары дәрәҗәдәге грунт сулары кимендә 1,5 метр булган яхшы җилләтелә торган җир кишәрлекләрендә урнаштырырга кирәк.

Авыл хуҗалыгы продукциясен (яшелчә, бәрәңге, сөт, терлек һәм кош-кортны, йонны, майлы культураларны беренчел эшкәртү өчен) саклау һәм эшкәртү өчен биналар һәм биналар СНиП 2.10.02-84 таләпләре нигезендә проектлана.

4.7.35 ярдәмче производстволар объектларын проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү һәм ярдәмче биналарын технологик, төзелеш һәм санитария нормаларын үтәп берләштерергә кирәк.

Трансформатор подстанцияләр һәм бүлү пунктлары 6 - 10 кВ көчәнешле, вентиляция камералары һәм җайланмалары, яньчек сыеклыкларны һәм газларны күчерү буенча насос җайланмалары, җиңел янып китүче һәм янучан сыеклыклар складларыннан тыш, арадаш чыгым складларын җитештерү биналарына төзелгән яки аларга төзелгән итеп проектлаштырырга кирәк.

4.7.36 Авыл хуҗалыгы предприятиеләре территорияләренә хезмәт күрсәтүче янгын сүндерү деполары «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законның 17 бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Янгын сүндерү депосы гомуми челтәр юлларына скотопрогоннар кисешкән башка чыккан җир участокларында проектлана.

Янгын депосының урнашу урынын «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законның 76 статьясында билгеләнгән торак пунктта беренче бүлекчәнең чакыру урынына килү вакытын һәм аларда өстенлек итүче категорияләр булган предприятиеләргә хезмәт күрсәтү радиусын исәпкә алып сайларга кирәк: А, Б һәм В - 2 чакрым, Г һәм Д - 4 чакрым.

Күрсәтелгән радиусны арттырган очракта, авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында 1 автомобильгә янгын постын күз алдында тотарга кирәк. Янгын сүндерү постын җитештерү яки ярдәмче биналарга кертергә рөхсәт ителә.

4.7.37 Ачык һавада яисә җылытыла торган биналарда эш урыннарыннан алып санитар-көнкүреш бүлмәләренә кадәр (җыемнардан тыш) ераклык 500 метрдан

артмаска тиеш.

4.7.38 Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын, шул исәптән терлекчелек һәм кошчылык мәйданчыкларын, җитештерү зонасында проектлауга бирелгән бирем нигезендә карап тотуны күздә тотарга кирәк.

4.7.39 Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыгының төп юл пунктын төп алым яки подъезд ягыннан карарга кирәк.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең 5 гектардан артык мәйданы кимендә ике керү юлы булырга тиеш, алар арасындагы ераклык 1500 метрдан артмаска тиеш.

4.7.40 Үткәрү пунктлары алдыннан шушы пункттан файдаланучы эшкә 0,15 кв.метр исәбеннән (иң зур сменада) алынган мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк.

4.7.41 Гражданнарга караган автотранспортны туктату мәйданнары түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк: исәп-хисап чорына - 2 автомобиль, перспективага - ике чиктәш сменада 100 эшләүчегә 7 автомобиль. Күрсәтелгән мәйданчыкларның җир кишәрлекләре күләмен 1 автомобильгә 25 кв.метр исәбеннән алырга кирәк.

4.7.42 Төзелеш һәм өслекләрдән азат булган участокларда, шулай ук бинаның периметрында яшелләндерүне күз алдында тотарга кирәк. Яшелләндерү өчен билгеләнгән участокларның мәйданы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданының кимендә 15 процентын тәшкил итәргә тиеш, ә төзелеш тыгызлыгы 50 проценттан артса - 10 проценттан да ким түгел.

Биналар һәм корылмалардан агач һәм куаклыкларга кадәр араларны 40 нчы таблица буенча кабул итәргә кирәк.

4.7.43 Яшел утыртмалар полосасының киңлеген 23 нче таблица буенча алырга кирәк.

23 нче таблица

Яшел утыртмалар полосаларының киңлеген билгеләү

Полоса	**Полосаның киңлеге кимендә метр**
Бер рәттә агачлар яки куаклар утыртылган газон: бер рәт утырту; ике рәтле утырту	 5
Бер рәт биеклектәге куаклар утыртылган газон: 1,8 метрдан артык; 1,2 метрдан 1,8 метрга кадәр; 1,2 метрга кадәр	 1,2 1 0,8
Төркем яки куртин агачлары утыртылган газон	4,5
Төркем яки куртин утыртмалары булган газон	3
Газон	1

4.7.45. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә яшелләндерү зоналарында иң күп санлы сменада эшләүче 1 кв.метрга исәпләнгән хезмәт ияләрен ял итү өчен төзекләндерелгән ачык мәйданчыклар булдыруны күздә тотарга кирәк.

4.7.46. Тышкы транспорт һәм җитештерү зонасы юллары челтәре барлык авыл

хуҗалыгы предприятиеләре һәм селитеб зонасы белән транспорт элемтәләрен тәэмин итәргә һәм әлеге нормативның 5.2.143 - 5.2.156 п таләпләренә, шулай ук әлеге бүлекнең таләпләренә туры килергә тиеш.

4.7.47. Тимер юл транспортын проектлаганда предприятиеләрнең тимер юл юлларын авыл торак пунктларының селитеб зонасы чикләрендә урнаштыруга юл куелмый.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарына тимер юлларны кертү тупик булырга тиеш. Йөк тимер юллар тапшыруы бары тик тиешле нигезләрдә генә рөхсәт ителә.

4.7.48. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан алып гомуми челтәрнең тимер юл юлының күчәренә кадәр булган араларны СНиП II - 97-76 таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.7.49. Автомобиль юлларын һәм тротуарларны проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында транспорт һәм җәяүлеләр юлларын, инженерлык челтәрләрен, яшелләндерү полосаларын иң компактлы урнаштыру шартларыннан, әмма каршылыклы биналар һәм корылмалар арасындагы янгынга каршы, санитария һәм зоветеринария ераклыкларын кабул итәргә кирәк.

4.7.50. Автомобиль юлларының юл өлеше кырыена кадәр биналардан һәм корылмалардан торган араны 24 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

24 нче таблица

Автомобиль юлларының узу өлешенә кадәрге биналардан һәм корылмалардан ераклыкны билгеләү

Биналар һәм корылмалар	**Ара, метрларда**
Бина диварларының тышкы чиге: бинага керү юлы булмаганда һәм бинаның озынлыгы 20 метрга кадәр булганда; шулай ук, 20 метрдан артыграк булса; электрокарлар, автокарлар, автопогрузчиклар һәм ике күчәрле автомобильләр өчен бинага керү мөмкинлеге булганда; өч күчәрле автомобильләргә керү юлы булганда	 1,5 3 8 12
Предприятие мәйданчыклары коймалары	1,5
Эстакадалар, яктырту баганалары, мачталар һәм башка корылмаларның терәк коймалары	0,5
Предприятиенең саклана торган өлеше коймалары	5
Параллель рәвештә урнашкан колея юллары - 1520 мм	3,75

4.7.51. 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» Федераль законның 98 статьясы таләпләре нигезендә биналарга, корылмаларга һәм корылмаларга янгын сүндерү автомобильләренә килү тәэмин ителергә тиеш, шул исәптән:

Таблица 31

Торак биналарның, гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмаларының җир кишәрлекләре чикләреннән минималь ераклыклар

Оешма, учреждение һәм хезмәт күрсәтү оешмаларының җир участоклары чикләре	Учреждениеләр биналарыннан (участокларыннан) - хезмәт күрсәтү предприятиеләре һәм урыннарына кадәр ераклык		
	кызык сызыкка кадәр	торак биналарның җир кишәрлекләренә кадәр чик	гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмаларының җир кишәрлекләре чикләрен билгеләү турында

Мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалары (бина стеналары)	10	инсоляция, яктырту нормалары буенча. янгынга каршы таләпләргә туры килә	
Икенчел чималның кабул итү пунктлары	-	20	50
Янгын депосы	10	50	50
Традицион каберлекләр зиратлары гомуми мәйданы-1 гектар: 10; 10 - 20; 20 -40	6 6 6	100 300 500	500 500 500
Крематорий: әзерлек һәм йола бәйрәмнәреннән башка цесслар белән бер камералы Мич; мичләр саны бердән артык	6 6	500 1000	500 1000
Ябык зиратлар (соңгы күмелгәннән соң 25 ел узгач) һәм мемориаль комплекслар, Колумбия, кремациядән соң җирләү өчен зиратлар	6	100	100
Искәрмә: 1. Мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының участоклары турыдан-туры чишелмәгән урамнарга тоташтырырга тиеш түгел юнәлешле хәрәкәт. 2. Икенчел чималның кабул итү пунктларын яшел утыртмалар полосасы белән аерырга кирәк. аларга автомобиль транспорты өчен керү юлларын күздә тоту. 3. Яңа урнаштырыла торган хастаханәләрнең участоклары турыдан-туры магистраль урамнарга кушылырга тиеш түгел тиеш түгел.			

Территорияне планлаштыру һәм планлаштыру документларын әзерләгәндә социаль әһәмиятле объектларның төп төрләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләре нигезендә, шулай ук әлеге нормативларның 5.1.28 - 5.1.34 п. буенча проектлаштырырга кирәк.

5.1.15. Социаль әһәмиятле объектлар территорияләреннән сәнәгать, коммуналь, авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, транспорт юлларына һәм магистральләргә кадәр аралар күрсәтелгән объектларның һәм корылмаларның санитар-яклау зоналарына таләпләр нигезендә билгеләнә.

Санитар-яклау зоналары территориясендә объектларны урнаштыру рөхсәт

ителми.

5.1.16. 5.1.27 п. күрсәтелгән объектлар территориясенә керү һәм керү юллары, хуҗалык корылмаларына бару юллары, чүп җыю өчен контейнер мәйданчыгына керү әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Предприятиеләр территориясенә керү һәм керү юллары, хуҗалык корылмаларына бару юллары.

5.1.17. Социаль әһәмияткә ия объектлар территориясе аша магистраль инженерлык коммуникацияләре (су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, электр белән тәэмин итү) узарга тиеш түгел.

Объектларны инженер ягыннан тәэмин итү "Инженерлык инфраструктурасы зоналары" бүлеге таләпләренә туры китереп проектлана.

5.1.18. Норматив санитария-гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча оешмаларны, учреждениеләрне һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен урнаштырганда иминлек шартлары әлеге нормативларның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм «Янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

5.1.19. Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары биналарын урамнардан еракта урнашкан торак микрорайоннарының квартал эчендәге территорияләрендә шау-шу һәм атмосфера һавасының пычрануын тоткарлый торган, санитария кагыйдәләре һәм нормативлар таләпләренә туры килгән арага урнаштырырга кирәк. Мәктәпкәчә оешма участогы чигеннән юлга кадәр кимендә 25 метр булырга тиеш..

Мәктәпкәчә оешмалар объектларын төзү өчен җир кишәрлекләрен бирү санитария кагыйдәләренә туры килүе турында санитар-эпидемиологик нәтиҗә булган очракта рөхсәт ителә.

Урынның катлаулы рельефларында балалар өчен уен мәйданчыкларының су басуын һәм пычрануын кисәтү өчен, су ташу һәм яңгыр суларын мәктәпкәчә белем бирү оешмасы участогыннан чыгару күздә тотыла.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары участокларын аэрацияләү шартлары буенча өстенлек итүче җил агымнары, аэродинамик күләгә тизлеге түбән булган зонада урнаштыралар.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары төрләре СанПиН 2.4.1.2660-10 нигезендә билгеләнә.

5.1.20. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының минималь тәэмин ителеше әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

Җир кишәрлегенең мәйданы әлеге нормативларга 3 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә.

5.1.21.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары торак төзелеш зонасында, предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-яклау зоналарыннан читтә, санитар шартлаулар, гаражлар, автостоянкалар,

автомагистральләр, тимер юл транспорты объектлары, очып китү һәм һава транспорты утырту маршрутларында урнашырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарын урнаштырганда, инсоляциянең норматив дәрәҗәләрен тәэмин итү һәм биналарны һәм уен мәйданчыкларын табигый яктырту өчен торак һәм иҗтимагый биналардан санитар аермалар сакланырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының яңа төзелә торган объектлары аерым урнашкан бинада урнаштырырга тәкъдим ителә. Мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының сыйдырышлылыгы проектлауга бирем белән билгеләнә.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары биналары торак йортларга, административ һәм иҗтимагый билгеләнештәге биналарга (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш), шулай ук торак йортларга төзелгән һәм торак йортларга, административ иҗтимагый билгеләнештәге биналарга (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш) төзелгән аерым урнашкан булырга мөмкин.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын торак йортларга төзелгән биналарда, төзелгән-янкормалы биналарда (яисә корылган) балалар өчен мөстәкыйль керү урыны булган һәм автотранспорт өчен чыгу (керү) урыны булган аерым территориядә урнаштыру рөхсәт ителә.

5.1.22. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасы өч каттан да артык булмаган биеклеккә ия булырга тиеш. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарының өченче катында өлкән мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен төркемнәр, шулай ук балалар белән эшләү өчен өстәмә биналар урнаштырырга тәкъдим ителә.

3 яшькә кадәрге балалар өчен төркем ячейкалары 1 нче катта урнашкан.

Мәктәпкәчә оешма территориясендә түбәндәге функциональ зоналар аерып күрсәтелә:

уен зонасы; хуҗалык зонасы.

Уен һәм хуҗалык зонасы арасындагы ераклык 3 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.1.23. Уен территориясе зонасы үз эченә ала:

төркем мәйданчыклары - һәр төркем өчен индивидуаль - сабый һәм иртә яшьтәге балалар өчен 1 балага кимендә 7 кв. метр исәбеннән (3 яшькә кадәр) һәм мәктәпкәчә яшьтәге 1 балага 9 кв. метрдан да ким булмаган (3 яшьтән 7 яшькә кадәр) һәм төркем изоляциясе принцибын үтәгән килеш; физкультура мәйданчыгы (бер яисә берничә).

Ясле яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары әлеге төркемнәр биналарыннан чыгу юлларына турыдан-туры якын урнашкан.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының төркем һәм физкультура мәйданчыкларының инсоляциясе озынлыгы торак һәм иҗтимагый биналарның һәм территорияләрнең инсоляцияләренә һәм кояштан саклауга карата гигиена таләпләре нигезендә билгеләнә (СанПиН 2.4.1.30049-13).

Балаларны кояштан һәм явым-төшемнән яклау өчен һәр төркем мәйданчыгында бер балага кимендә 1 кв. метр мәйданлы күләгә навесы урнаштыралар. 15 кешедән ким булган төркемнәр өчен күләгә навесының мәйданы 20 кв.метрдан да ким булмаска тиеш.

Күләгәдәге навесларны агачтан яки башка төзелеш материалларыннан ясалган, балаларның сәламәтлеге өчен зарарсыз булган идәннәр белән җирдән кимендә 15 сантиметр биеклектә җиһазландырырга тәкъдим ителә.

Ясле һәм мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен күләгә навеслары өч яктан киртәләнә, киртәнең биеклеге 1,5 метрдан да ким булмаска тиеш.

Навесларны 2 яшькә кадәрге балалар өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасына тоташтырырга һәм ял яки йокы оештыру өчен веранда буларак кулланырга рөхсәт ителә. Биналарга терәлеп торучы күләгә навеслары, төркем ячейкалары бүлмәләрен күләгәләргә һәм табигый яктылыкны капларга тиеш түгел.

5.1.24. Хуҗалык зонасы ашханәнең җитештерү бүлмәләренә керә торган якта урнашырга һәм урамнан мөстәкыйль керергә тиеш.

Килеп туган (тыгыз) шәһәр төзелеше шартларында урамнан мөстәкыйль керү булмау рөхсәт ителә. Хуҗалык зонасы территориясенә мөстәкыйль рәвештә керү мөмкинлеге булмаган очракта, автотранспортның хуҗалык мәйданчыгына керү юлы мәктәпкәчә белем бирү оешмасында балалар булмаган чорда гамәлгә ашырыла.

Хуҗалык зонасы территориясендә урын-җир кирәк-яракларын киптерү һәм келәм эшләнмәләрен чистарту урыннары каралырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә яшелчәсаклагыч урнаштырылырга мөмкин.

Хуҗалык зонасында бинадан кимендә 15 метр ераклыкта чүп җыю мәйданчыгы җиһазландырылачак. Каты өслекле мәйданчыкта капкачлы контейнерлар урнаштырыла. Мәйданчык күләме контейнерларның нигезләнгән мәйданыннан артып китәргә тиеш. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю өчен башка махсус конструкцияләр куллану, шул исәптән аларны торак төзелешенең контейнер мәйданчыкларында мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе белән чиктәш урыннарда урнаштыру да рөхсәт ителә.

5.1.25. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерү төзелештән азат территориянең кимендә 50 процентын исәпләүне күздә тота. Яшел утыртмаларны төркемле мәйданчыкларны хуҗалык зонасыннан аерып алу өчен кулланалар. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка кыскартырга рөхсәт ителә.

Агачлар 15 метр ераклыкта түгел, ә куаклар мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасыннан 5 метр ераклыкта утыртыла. Территорияне яшелләндерү вакытында балалар арасында агуланулар, шулай ук чәнечкеле куаклар барлыкка килүне кисәтү максатларында агулы җимешле агач һәм куаклар утыртылмый.

Периметр буенча мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе яшел үсентеләр

коймасы һәм полосасы белән уратып алына.

5.1.26. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары салкын һәм кайнар су белән тәэмин итү, канализация системалары белән җиһазланган булырга тиеш. Су белән тәэмин итү һәм мәктәпкәчә оешмаларны канализацияләү үзәкләштерелгән булырга тиеш.

Торак пунктта үзәкләштерелгән су белән тәэмин ителеш булмаганда (салкын һәм кайнар) мәктәпкәчә белем бирү оешмасында су азык-төлек блогына, медицина блогы бүлмәләренә, кер юу (постирочная), барлык төркем ячейкаларына, бәдрәфкә бирү тәэмин ителә.

Канализацияләшмәгән районнарда мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары чүп үләннәре яисә локаль чистарту корылмалары корылган очракта эчке канализация белән җиһазландырыла.

Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары биналары җәмәгать биналарында һәм корылмаларында җылылык, вентиляция һәм һаваны кондиционлаштыру таләпләре нигезендә җылылык һәм вентиляция системалары белән җиһазландырыла. Күчмә җылыту приборларын, шулай ук инфракызыл нурланыш белән җылыткычларны куллану рөхсәт ителми.

5.1.27. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясенә керү, юл йөрү, хуҗалык корылмаларына илтә торган юллар, чүп җыю өчен контейнер мәйданчыгы каты өслекле (асфальт, бетон һ.б.) булырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә терәк-хәрәкәт аппараты бозылган балалар өчен юллар һәм тротуарларның тайпылышы 5 проценттан артмый, ә аларның киңлеге 1,6 метрдан да ким түгел. Борылышта һәм 6 метр саен анда ял итү өчен мәйданчыклары булырга тиеш.

Сукырлар һәм начар күрүчеләр өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә балаларның йөрү куркынычсызлыгы өчен йөрү юллары киңлеге кимендә 3 метр булырга һәм ике дәрәҗәдәге киртәгә ия булырга тиеш: 90 сантиметр биеклектә култыкса һәм 15 сантиметр биеклектә планка.

Киртәләү балалар йөргәндә комачау булырга мөмкин булган барлык предметлар өчен дә каралган: агачлар, куаклар, баганалар һәм башкалар.

Урам чатлары янында, биналар янында, баганалар һәм башка киртәләр янында борылышлар янында юлның акрынаюы өчен сигнал булып торучы өслекләр эре бөртекле структуралы булырга тиеш. Асфальт юлларның киңлеге нинди булуга карап, дугосыман профиль булырга тиеш (юлның уртасын ян яклардан 5 - 15 сантиметрга югары күтәрәләр).

5.1.28. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмалары биналарын шәһәр урамнарыннан читтәге торак микрорайоннарның квартал эчендәге территорияләрендә шау-шу һәм атмосфера һавасының пычрануы дәрәҗәләренең санитария кагыйдәләре һәм нормативлары таләпләренә туры килүен тәэмин итә торган арага урнаштыралар. (СанПиН 2.4.2.2821-10).

5.1.29. Гомуми белем бирү оешмаларының минималь тәэмин ителеше әлеге

нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

5.1.30. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмаларының сыйдырышлылыгы бары тик бер сменага гына укыту өчен исәпләнгән булырга тиеш. (СанПиН 2.4.2.2821-10).

Таблица 32

5.1.31. Участок территориясе 1,5 метр биеклектәге койма белән әйләндереп алынырга һәм аның буенда яшел утыртмалар булырга тиеш.

Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын тәшкил итү күздә тотыла. Гомуми белем бирү оешмасы территориясен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметү рөхсәт ителә. Агачлар 15 метрдан да ким булмаган ераклыкта, ә куаклар гомуми белем бирү оешмалары биналарыннан кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

Участокны яшелләндерү вакытында агулану килеп чыгуны булдырмау максатларында агулы җимешле агач һәм куаклар утыртылмый.

5.1.32. Гомуми белем бирү оешмасы территориясендә түбәндәге зоналарны аерып күрсәтәләр: ял итү, физкультура-спорт һәм хуҗалык зоналары. Уку-тәҗрибә зонасы бүленеп бирелә.

Уку-тәҗрибә зонасын оештырганда физкультура-спорт зонасын һәм ял итү зонасын кыскарту рөхсәт ителми.

Таблица 34

Функциональ зоналарның мәйданын билгеләү

№ п/п	Зоналар	Берәмлекләр үлчәү	Мәгариф оешмаларында мәйдан					
			башлангыч гомуми белем	төп гомуми белем	урта гомуми белем бирү һәм интернат оешмаларында			
			1 объект (4 класс)	1 объект (9 класс)	1 объект (11 класс)	2 объект (22 класс)	3 объект (33 класс)	4 объект (22 + 22 класс)
1	Физкуль-тура-спорт	кв.метр зонага 1 класска	850/213	5450/605	5610/510	6140/280	7760/235	7920/180
2	Укыту-тәҗрибә	кв.метр зонага 1 класска	240/60	1008/112	1200/109	1430/65	1980/60	2508/57
3	Ял итү	кв.метр зонага 1 класска	480/120	700/78	700/78	1400/64	2100/64	2800/64
4	Хуҗалык	кв.метр зонага 1 класска	500/125	500/56	500/45	625/28	75 /23 750/2	750/17
Оешмага БАРЛЫГЫ		кв.метр зоналарга 1 класска	2070/518	7658/851	8010/728	9595/436	12590/382	13378/318

5.1.33. Традицион типтагы интернат оешмаларының сыйдырышлылыгы 300 урыннан артмаска, балалар йортларының оптималь сыйдырышлылыгы - 60 урыннан артмаска тиеш.

5.1.34. Җир участогы коры, яхшы җилләтелә торган һәм инсолирлана торган булырга, кимендә ике керү юлы (төп һәм хуҗалык юлы), уңайлы килү юллары һәм биеклеге кимендә 1,6 метр булган киртәләр булырга тиеш.

5.1.35. Участокны яшелләндерү интернат учреждениесе территориясенең гомуми мәйданының кимендә 50 процентын тәшкил итү күздә тота.

Периметр буенча киңлеге 6 метр булган яшел утыртмалар полосасын күздә тотарга кирәк, икенче яктан - 1,5 метр.

Агачлар 10 метрдан да ким булмаган ераклыкта, куаклар бинадан кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

Участокны яшелләндерү вакытында агулану килеп чыгуны булдырмау максатларында агулы җимешле агач һәм куаклар утыртылмый.

Интернат оешмаларының
җир кишәрлегендә
түбәндәге функциональ
зоналар проектлана:
төзелеш зонасы;

физкультура-спорт;
укыту-тәҗрибә; ял
зонасы; хуҗалык зонасы.

Состав и площади жилых помещений определяются в соответствии с требованиями СП 2.4.990-00.

Бина тыгыз төзелеш шартларында урнаштырылган очракта, җир кишәрлеге зоналары составы проектлауга бирем белән билгеләнә.

Функциональ зоналарның мәйданын 31 нче таблица нигезендә 1 сыйныфка исәпләнгән күрсәткечләр буенча кабул итәргә тәкъдим ителә.

5.1.36. Катнаш типтагы интернат оешмаларында мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары зонасы аерылып тора. Төркем мәйданчыгының мәйданы 1 балага 7,2 кв.метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителә.

5.1.37. Авыл торак пунктларында урнашкан интернат оешмалары өчен әлеге учреждениеләр янында ярдәмче хуҗалык өчен зона бүлеп бирелә. Шул ук вакытта ярдәмче хуҗалыклардан торак биналарга кадәр ара, җирле шартларны исәпкә алып, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт идарәсенең территориаль бүлеге белән килештерелә.

5.1.38. Физкультура-спорт зонасы мәйданчыкларын төзү һәм җиһазлау балаларның үсүенә һәм яшьләренә туры килергә һәм уеннар һәм дәресләр вакытында балаларның имгәнү мөмкинлеген булдырмаска тиеш.

Физкультура-спорт зонасын интернат оешмалары биналарының уку бүлмәләре тәрәзәсе ягыннан урнаштырырга кирәкми.

Туплы уеннар һәм спорт снарядлары ыргыту мәйданчыкларын бина тәрәзәсеннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк; 3 метр биеклектәге мәйданчыклар киртәләнсә, алардан 15 метрга кадәр ара кыскартылырга мөмкин, физкультура-спорт шөгыльләренең башка төрләре өчен мәйданчыклар кимендә 10 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

5.1.39. Ял итү зонасы яшелләндерелергә һәм тавыш чыганакларыннан (спорт мәйданчыклары, автостоянкалар, остаханәләр) еракта урнашырга тиеш.

5.1.40. Хуҗалык зонасы мәйданын 1 кешегә 3 кв.метр исәбеннән алырга кирәк.

Хуҗалык зонасын төркемле һәм физкультура мәйданчыкларыннан ерактагы җир кишәрлеге чигендә урнаштырырга һәм калган территориядән яшел утыртмалар белән аерырга кирәк.

Хуҗалык зонасында урамнан мөстәкыйль керү булырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә түбәндәге биналар урнаштырылырга мөмкин: ягулык саклагычы, су белән тәэмин итү корылмалары (үзәк су белән тәэмин итү булмаганда), автостоянка, яшелчәсаклагыч, склад биналары.

5.1.41. Хуҗалык зонасында чүп-чар җыючылар өчен интернат учреждениесе бинасыннан кимендә 25 метр ераклыкта бетон мәйданчык каралырга тиеш. Мәйданчык күләме чүп-чар җыючының нигезе һәр яктан 1,5 метрга артыграк булырга тиеш.

5.1.42. Су белән тәэмин итү һәм интернат оешмаларын канализацияләү җирле котельныйлардан үзәкләштерелгән, җылылык белән тәэмин итү булырга тиеш.

Автономияле җылылык куллану рөхсәт ителә.

Суүткәргечнең үзәкләштерелгән челтәрләре булмаганда һәм канализация булмаганда, су белән тәэмин итүнең һәм канализациянең җирле системалары проектлана.

5.1.43. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары (балалар иҗаты йортлары, яшь

техниклар станцияләре, яшь натуралистлар, яшь туристлар, балалар-яшүсмерләр спорт мәктәпләре, балалар сәнгать мәктәпләре, музыка, сәнгать, хореография мәктәпләре) торак пунктлар территориясендә урнаштырырга, аларны яшәү һәм уку урыннарына якынайтырга, кагыйдә буларак, җәмәгать пассажир транспорты челтәре белән үзара бәйләнештә иҗтимагый үзәкләр составында урнаштырырга кирәк.

5.1.44. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары, шулай ук аларның җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 9 нчы кушымта нигезендә билгеләнә.

Мәктәптән тыш учреждениеләрдән файдалану өчен түбәндәгеләр кабул ителә:
авыл торак пунктлары өчен - проектлауга йөкләмә буенча. Мөмкин булган транспорт белән тәэмин ителеш - 30 минуттан да артык түгел (бер якка).

5.1.45. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары биналарыннан кызыл сызыкка кадәр араны гомуми белем бирү мәктәпләре биналары буларак кабул итәргә кирәк.

5.1.46. Участок территориясе 1,2 - 1,5 метр биеклектәге койма белән яисә яшел утыртмалар белән чикләнергә тиеш.

Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын исәпләп чыгару күздә тотыла.

Участокны яшелләндерү вакытында агулану килеп чыгуны булдырмау максатларында агулы җимешле агач һәм куаклар утыртылмый.

5.1.47. Мусоросборникларны хуҗалык зонасында бина тәрәзәсеннән һәм ишегеннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

5.1.48. Лечеб-профилактика оешмалары (алга таба - ЛПО) СанПиН 2.1.3.2630-10 таләпләренә туры китереп урнаштырыла.

ЛПО туфракны санитар-химик, микробиологик, паразитологик күрсәткечләр, радиация факторы буенча урнаштыру участогында гигиена нормативларына, атмосфера һавасында зарарлы матдәләр микъдары, электр магнит нурланышы дәрәҗәсе, шау-шу, вибрация, инфразвука гигиена нормативларыннан артып китмәскә тиеш.

5.1.49. Психиатрия, йогышлы авырулар, шул исәптән туберкулез, профиль стационар торак төзелеше территориясеннән 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашкан. Күрсәтелгән профильнең 1000 һәм аннан да күбрәк ятмалары стационар итеп яшел зонага урнаштырырга кирәк.

5.1.50. ЛПО участогында аңа функциональ яктан бәйле булмаган оешмалар биналары урнашырга тиеш түгел. ЛПО территориясендә яки турыдан-туры аның янәшәсендә амбулатор тикшерүгә килгән пациентлар һәм/яки озатып йөрүче затлар өчен кунакханәләр яки пансионатлар урнаштыру максатка ярашлы булыр.

5.1.51. Торак һәм иҗтимагый биналарда аерым ишек булганда түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителә:

сменага 100дән дә артык булмаган амбулатор-поликлиника ЛПО, шул исәптән фельдшер-акушерлык пунктларын, көндезге стационар оешмаларын да кертеп;

стоматология кабинетлары, стоматология амбулатор-поликлиника оешмалары, шул исәптән үз составында көндәлек стационарлар булган.

Торак биналарның цоколь катларында түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителә:

табибларны кабул итү кабинетлары (1 метрдан да артык булмаган бүленү белән һәм табигый яктырту коэффициентының нормалаштырылган күрсәткечен үтәгәндә);

стоматология медицина оешмалары;

фельдшер-акушерлык пунктлары,

амбулаторияләр.

5.1.52. Торак һәм иҗтимагый биналарда ЛПО урнаштыру рөхсәт ителми, алар йогышлы (шул исәптән туберкулез) авыруларына ярдәм итә, дерматологны амбулатория-поликлиника консультатив кабул итүдән тыш.

Торак биналарда алкоголь һәм наркотик бәйлелектән интегүче затларга ярдәм күрсәтү өчен ЛПО урнаштыру рөхсәт ителми.

Торак биналарда һәм аларга төзелгән биналарда микробиологик лабораторияләр (бүлекләр), магнит-резонанс томография бүлекләре урнаштыру рөхсәт ителми.

Ионлаштыручы нурланыш чыганакларыннан файдаланучы оешмаларны урнаштыруга таләпләр радиация куркынычсызлыгы нормалары һәм әлеге эшчәнлек төренә карата санитария-гигиена таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.1.53. Медицина оешмаларының сыйдырышлылыгы, шулай ук аларның җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

Медицина оешмаларыннан файдалану өчен түбәндәгеләр кабул ителә: авыл торак пунктлары өчен - 5.1.23 пункт буенча әлеге нормативлар.

5.1.54. ЛПО участогын планлаштыруда һәм зоналаштыруда функциональ зоналарның катгый изоляциясен сакларга кирәк.

Стационарлар территориясендә зоналар: йогышлы авырулар һәм йогышлы авырулар өчен дәвалау корпуслары, бакча-парк, патология-анатомия корпуслары, хуҗалык һәм инженерлык корылмалары бүлеп бирелә.

Инфекция корпусы башка корпуслардан яшел утыртмалар полосасы белән аерыла.

Ритуаль зона булган патолог-анатомия корпусы палата бүлекләре тәрәзәләреннән, шулай ук ЛПО янында урнашкан торак һәм иҗтимагый биналардан күренмәскә тиеш. ЛПО ритуаль зонасына аерым керү каралган булырга тиеш.

5.1.55. Инфекция, тире-венерология, акушерлык, балалар, психосоматик, радиологик бүлекчәләр, күппрофильле медицина оешмалары составына керүче аерым биналарга урнаштырыла.

5.1.56. ЛПО территориясе дәвалау-саклау режимын тәэмин итү кирәклеген, яшелләндерелгән, чикләнгән һәм яктыртылган булырга тиеш.

Яшел утыртмаларның һәм газларның мәйданы стационарның гомуми мәйданының кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш.

5.1.57. ЛПО хуҗалык зонасы территориясендә тәрәзәдән кимендә 25 метр ераклыкта каты өслекле һәм урам ягыннан керү рәвешендәге калдыклар өчен контейнер мәйданчыгы урнаштыралар. Мәйданчык зурлыгы контейнерларның һәр якка 1,5 метр мәйданны арттырырга тиеш. Контейннер мәйданчыгы чит җирләрдән сакланырга, койма һәм япма булырга тиеш.

Медицина оешмалары калдыклары белән эш гамәлдәге норматив документлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

5.1.58. На производственных территориях учреждения здравоохранения размещаются на территории промышленных предприятий и рассчитываются согласно СП 44.13330.2011.

5.1.59. Аптекалар аз катлы аерым биналарга урнаштырылырга, торак һәм иҗтимагый биналарга кушып төзелгән беренче катларда төзелергә мөмкин.

Авыл торак пунктларында даруханәләрне бер территориядә яки бер бинада, ләкин аерым керү белән комплекска урнаштыру максатка ярашлы.

Аптеканың җир участогы мәйданын әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

Аптекалардан файдалану мөмкинлеген 5.1.85 п. нигезендә әлеге нормативларга туры китереп кабул итәргә кирәк.

Ашыгыч медицина ярдәме станцияләрен (подстанцияләрен) проектлаганда җир кишәрлеген, ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү пунктларын, фельдшер-акушерлык пунктларын проектлаганда, алу мөмкинлеге булган радиусны, урнаштыру әлеге нормативларга 9 нчы кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.1.60. Авыл торак пунктлары территориясендә яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләр (яшьләр сәясәтенең күппрофильле учреждениеләре) урнаштыру каралырга тиеш.

5.1.61. Яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләр түбәндәге төрләрдә булырга мөмкин:

яшәү урыны буенча күппрофильле яшүсмерләр, яшьләр, яшүсмер-яшьләр клублары;

профильле һәм тар махсуслаштырылган учреждениеләр (клублар, үзәкләр), шул исәптән яшь гаилә клублары, яшь сайлаучы клублары, компьютер клублары яки интернет-клублар, хәрби-патриотик эзләү клублары һ.б.

5.1.62. Яшьләр эшләре буенча органнар учреждениеләре (балалар һәм яшьләр белән яшәү урыны буенча эшне гамәлгә ашыручы учреждениеләр) тарафыннан җирлек халкын эш белән тәэмин итү нормативлары муниципаль берәмлектә яшьләр санының уртача күрсәткече халыкның гомуми санының 25 процентын һәм муниципаль берәмлек яшьләренең гомуми санының 10 процентын тотыруның норматив процентын тәшкил итә:

авыл җирлекләре өчен - яшьләр белән эшләү буенча гамәлдәге мәдәният учреждениеләре, өстәмә белем бирү оешмалары базасында яшьләр белән эшләү буенча кимендә бер күппрофильле яшьләр белән эшләү үзәге (клуб);

5.1.102. Күп функцияле яисә күппрофильле муниципаль учреждение (үзәк, клуб) эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре учреждениенең гомуми мәйданына карап 33 һәм 34 нче таблицаларда китерелгән.

Таблица 33

Күпфункцияле яисә күппрофильле муниципаль учреждение эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы - 300 кв.метрга кадәр)

Учреждениенең гомуми мәйданы	100 кв.метр дан ким	100 - 200 кв.метр	200 - 300 кв.метр
Шул исәптән техник бүлмәләр	30 кв.метрга кадәр	30 - 60 кв.метр	60 - 120 кв.метр
Дәресләр өчен кабинетлар саны	кимендә 2	2 - 3	3 - 5
Студияләрдә, секцияләрдә, берләшмәләрдә яшь төркемнәренең гомуми саны (учреждениенең алты көнлек эше һәм төркемнең уртача составы 12 - 15 кеше булганда)	6 - 10	10 - 15	15 - 20
Укучылар саны	70 - 120 кеше	120 -180 кеше	180 - 240 кеше

Таблица 34

Таблица 34

Күпфункцияле яисә күппрофильле муниципаль учреждение эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы - 300 кв.метрдан артык)

Учреждениенең гомуми мәйданы	300 - 1400 кв.метр	400 - 800 кв.метр	800 кв.метрдан артык
Шул исәптән техник бүлмәләр	120 - 160 кв.метр	120 - 160 кв.метр	240 кв.метрдан артык
Дәресләр өчен кабинетлар саны	5 - 7	7 - 15	15тән ким түгел
Студияләрдә, секцияләрдә, берләшмәләрдә яшь төркемнәренең гомуми саны (учреждениенең алты көнлек эше һәм төркемнең уртача составы 12 - 15 кеше	20 - 25	25 - 60	60тан ким түгел
Укучылар саны	240 - 360 кеше	300 - 800 кеше	800 дән артык кеше (исәп 1 кв. метрга 1 кеше)

5.1.103. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре тарафыннан минималь тәэмин ителеш әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә кабул ителә, шулай ук:

авыл торак пунктлары өчен - 29 нчы таблица буенча.

Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре файдалана алу өчен түбәндәгеләр кабул ителә:

авыл торак пунктлары өчен - әлеге нормативларның 2.3.47 пункты буенча.

5.1.104. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең җир кишәрлекләре мәйданы әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә билгеләнә.

5.1.105. Торак биналарның цоколь, беренче һәм икенче катларында төзелгән сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын, кешегә тискәре йогынты ясый торган объектлардан тыш, СП 54.13330.2011таләпләренә туры китереп урнаштыру рөхсәт ителә.

Җәмәгать туклануы предприятиеләрен торак биналарның йорт яны территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.106. Җитештерү территорияләрендә ябык һәм ачык челтәргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре каралырга тиеш.

Ябык челтәрдә җәмәгать туклануы предприятиеләре сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаша һәм, хезмәткәрләр санын исәпкә алып, СНиП44.13330.2011 нигезендә, шул исәптән:

200 метр - теләсә кайсы базардан иҗтимагый бәдрәфкә кадәр. 5.1.109.Базарларның җир участокларының күләмен, шәһәр төзелеше вәзгыятеннән һәм тәэмин ителешнең исәп-хисап күрсәткечләреннән чыгып, проект карары белән билгеләргә кирәк. Җир кишәрлекләре күләмнәрен ваклап сату базарының (комплексның) сыйдырышлылыгына бәйле рәвештә 7

кв.метрдан 14 кв.метрга кадәр күләмне кабул итәргә кирәк: 14 кв.метр - сәүдә мәйданы 600 кв.метрга кадәр булганда; 7 кв.метр сәүдә мәйданы 3000 кв.метрдан артык.

5.1.110.Территорияне рациональ файдалану мөмкинлеген тәэмин итүне исәпкә алып, базарның чикле сәүдә мәйданын 1000 кешегә сәүдә мәйданының 24 кв.метрын исәпләп чыгарырга кирәк.

Бер сәүдә урынының мәйданы әлеге нормативларга 3 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә һәм 6 кв.метр сәүдә мәйданы тәшкил итә. Гражданнар өчен 1,5 кв.метрдан да ким булмаган сәүдә мәйданы тәэмин ителгәндә лотоклардан сезонлы сәүдә оештыру рөхсәт ителә.

Сәүдә урыннары ябык ваклап сату базарында (бина, корылмалар), шулай ук ваклап сату базары территориясенең ачык мәйданчыгында проектлана ала. Ваклап сату базарында товар җитештерүчеләр товарларын сату эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен сәүдә урыннары саны муниципаль берәмлек администрациясе тарафыннан билгеләнә, әмма сәүдә урыннарының гомуми санының кимендә 50 проценты.

5.1.111 Төзелеш базарының ваклап сату минималь тыгызлыгы тәэмин ителешнең 50 процентлан кимрәк булуын тәкъдим итә.

5.1.112.2013 елның 1 гыйнварыннан базарларда товар сату (эшләр башкару, хезмәтләр күрсәтү) эшчәнлеген оештыру өчен, авыл хуҗалыгы базарларыннан һәм авыл хуҗалыгы кооператив базарларыннан тыш (ә 2015 елның 1 гыйнварыннан - авыл хуҗалыгы базарларында да да, авыл хуҗалыгы кооператив базарларында) бары тик капиталь биналар, корылмалар, ваклап сату базары биналары комплексы булган корылмалар гына файдаланылырга тиеш. Әлеге максатлар өчен вакытлы биналар, корылмалар куллану тыела. Күрсәтелгән срокка кадәр базарларда капиталь биналар, төзелешләр, корылмалар белән беррәттән вакытлы корылмалар да файдаланылырга мөмкин.

5.1.113.Базарлар хезмәт күрсәтү персоналының һәм килүчеләрнең автомобильләрен вакытлыча саклау (парковкалау) өчен стоянкалар белән тәэмин ителергә тиеш. Автомобильләрне вакытлыча саклау урыннары белән тәэмин ителеш, ваклап сату базарлары территориясендә автотранспорт (автостоянкалар) тукталышы зоналарын урнаштыру, шулай ук автостоянкалардан, керү һәм алардан чыгу юлларын «Транспорт инфраструктурасы зонасы» бүлеге таләпләренә туры китереп проектлаштырырга кирәк.

5.1.114.Җиңел автомобильләрне кую өчен машина-урыннарның таләп ителгән исәп-хисап саны 1 сәүдә урынына яки 10 кв.метрга исәпләнгән сәүдә мәйданына 1 машина-урын исәбеннән проектлана. Иҗтимагый-эшлекле зоналарда урнашкан базарларда, сәүдә мәйданы 1000 кв.метрга кадәр булганда, машина урыннарының исәп-хисап саны 100 нче таблица нигезендә проектлана һәм 50 сәүдә урынына 25 машина урыны тәшкил итә. Базарны проектлаганда, хезмәт күрсәтүче персоналның һәм килүчеләрнең транспортын парковкалау өчен, аерым бина мәйданчыгында автомобиль юлларының юл өлеше ягыннан күз алдында тотарга кирәк. Мәйданчык торак биналарның йорт яны территориясендә урнашырга тиеш түгел. Автомобильләрне кую урыныннан теләсә кайсы ноктага кадәр ераклык 400 метрдан да артмаска тиеш. Автомобильләрне вакытлыча саклау өчен стоянкалар мәйданы исәпләгәндә, базарның гомуми мәйданына кертелми.

5.1.115.Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю мәйданчыкларын базарның хуҗалык зонасында сәүдә зонасы чикләреннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

5.1.116.Ваклап сату базары территориясе төзекләндерелергә, яшелләндерелергә һәм киртәләнергә тиеш.

5.1.117.Ваклап сату базарларын су белән тәэмин итү һәм канализацияләү - ТЭЦлардан, район яки җирле котельныйлардан, ав- тономның чыганакларыннан - бәяләр сарыф ителгән, җылылык белән тәэмин итү булырга тиеш. Ваклап сату базарлары территориясендә хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итүнең суүткәргечләрен, мөстәкыйль чыгарулары булган көнкүреш һәм җитештерү канализациясенең аерым системаларын,

яңгыр канализациясе җайланмаларын проектлаштырырга кирәк.

5.1.118 Торак пунктлар территориясендә 1000 кешегә 3 кв.метр исәбеннән авыл хуҗалыгы продукциясе белән сәүдә итүне оештыру өчен вакытлы мәйданчыклар булдыруны күздә тотарга кирәк.

5.2. Транспорт инфраструктурасы

5.2.1.Урам-юл челтәре системасы җирлекнең планлаштыру структурасының нигезен тәшкил итә һәм барлык функциональ зоналар, күчеп утыру зоналары, тышкы транспорт объектлары һәм гомуми челтәрнең автомобиль юллары белән уңайлы, тиз һәм куркынычсыз транспорт элемтәләрен тәэмин итәргә тиеш.

5.2.Транспорт инфраструктурасын төзү һәм коммуникацияләр барлык функциональ зоналар составында да урнашырга мөмкин. Җитештерү территорияләре составына керүче транспорт инфраструктурасы зоналары транспорт инфраструктурасы объектларын һәм корылмаларын, шул исәптән тимер юл, ав- томобиль, су һәм һава транспорты корылмаларын һәм коммуникацияләрен урнаштыру, шулай ук санитар-яклау зоналарын, махсус саклау билгеләнешендәге җирләрнең санитария шартлауларын, зоналарын, мондый объектлар өчен әлеге нормативлар таләпләре нигезендә төзелеш алып баруны чикләү зоналарын билгеләү өчен билгеләнгән.

5.2.3 Татарстан Республикасының тотрыклы үсеше максатларында транспорт проблемаларын хәл итү торак пунктлар чикләреннән транзит агымнарын алып чыгу һәм автомобильчеләргә хезмәт күрсәтүнең югары дәрәҗәсен тәэмин итү белән тышкы элемтәләрнең алга киткән транспорт инфраструктурасын булдыруны күздә тота. Җирлекнең генераль планын эшләгәндә шәһәр округы, җирлек һәм аның янәшәсендәге территориянең планлаштыру структурасы белән үзара бәйләнештә транспорт һәм урам-юл челтәренең бердәм системасын күздә тотарга кирәк. Авыл җирлекләрендә яшәүчеләр өчен яшәү урыннарыннан җитештерү объектларына кадәр күченү (җәяүлеләр яисә транспорттан файдаланып) өчен вакыт чыгымнары авыл хуҗалыгы предприятиесе чикләрендә 30 минуттан артмаска тиеш.

5.2.4.2015 елга кадәр исәпләнгән срокка автомобильләштерү дәрәҗәсе 1000 кешегә 286 җиңел автомобиль кабул ителә, 2025 елга кадәр исәпләнгән срокка - 420 җиңел автомобиль.

Тышкы транспорт

5.2.5.Тышкы транспорт (тимер юл, автомобиль, су һәм һава транспорты) урам-юл челтәре һәм шәһәр транспорт төрләре белән үзара бәйләнештә, пассажирларны йөртү уңайлыгының югары дәрәҗәсен, транспорт корылмаларын һәм коммуникацияләрен төзүнең һәм эксплуатацияләүнең экономиялелеген, шулай ук җирле һәм транзит ташуларның рациональлеген тәэмин итүче комплекслы система буларак проектлаштырырга кирәк.

5.2.6.Тышкы транспорт корылмалары һәм коммуникацияләре өчен җирләрне бүлеп бирү бүленгән гамәлдәге нормалар нигезендә билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

Бу җирләрдән файдалану һәм иминлек тәэмин итү режимы тиешле дәүләт күзәтчелеге органнары тарафыннан билгеләнә.

5.2.7.Корылмаларны һәм тышкы транспорт объектларын нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итү максатларында гамәлдәге законнар нигезендә саклау зоналары билгеләнә.

5.2.8 «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә автомобиль юллары, аларның әһәмиятенә карап, түбәндәгеләргә бүленә: федераль әһәмияттәге автомобиль юллары; региональ яисә муниципальара әһәмиятле автомобиль юллары; җирле әһәмияттәге автомобиль юллары; хосусый автомобиль юллары.

5.2.9.Автомобиль юллары, хәрәкәтнең билгеләнешенә һәм исәп-хисап интенсивлыгына бәйле рәвештә, СНиП 2.05.02-85 таләпләре нигезендә I-а, I-б, II, III, IV һәм

V категорияләргә бүленә.

5.2.10.Торак пунктлар чикләрендә урнашкан автомобиль юлларыннан тыш, автомобиль юллары өчен юл буе полосалары билгеләнә.

Автомобиль юллары классына һәм (яисә) категориясенә карап, аларның үсеш перспективаларын исәпкә алып, һәр юл буе полосасының киңлеге түбәндәге күләмдә билгеләнә: 75 метр - I һәм II категорияле автомобиль юллары өчен; 50 метр - III һәм IV категорияле автомобиль юллары өчен; 25 метр - V категорияле автомобиль юллары өчен;

5.2.11.Федераль, региональ яисә муниципаль, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының юл буе полосалары чикләрен билгеләү турындагы яисә мондый юл буе полосаларының чикләрен үзгәртү турындагы карар дәүләт хезмәтләрен күрсәтү һәм юл хуҗалыгы өлкәсендә дәүләт мөлкәте белән идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыручы федераль башкарма хакимият органы, Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең вәкаләтле органы, җирле үзидарә органы тарафыннан кабул ителә. Федераль, региональ яисә муниципальара, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының юл буе полосаларын билгеләү һәм алардан файдалану тәртибе тиешенчә Россия Федерациясе Хөкүмәте, Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең югары башкарма органы, җирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнә ала.

5.2.12.Автомобиль юлларын проектлау Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон, 2.05.02.85*. Юллар категорияләрен билгеләгәндә, план элементларын проектлаганда, озынча һәм аркылы профильләрне перспектив чорны 20 елга тигез итеп кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап перспективалы чорының башлангыч елында юл проектын (яки юлның мөстәкыйль участогын) эшләп бетерү елын кабул итәргә кирәк.

5.2.13.Автомобиль юллары трассасы салу, ясалма һәм юл буе корылмаларын, җитештерү базаларын, керү юлларын һәм төзелеш ихтыяҗлары өчен башка вакытлы корылмаларны урнаштыру урыннарын билгеләү әйләнә-тирә мохиткә минималь йогынтыны исәпкә алып башкарылырга тиеш, шул исәптән: автомобиль юллары трассаларын Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы белән билгеләнгән транспорт зонасында төзергә кирәк; авыл хуҗалыгы җирләрендә трассаны чәчү әйләнешенең яисә хуҗалыкларның чикләре буйлап салырга кирәк; елга, күл һәм башка су объектлары буйлап трассаның үзләре өчен билгеләнгән су саклау зоналары һәм яр буе яклау полосалары эшләре өчен төзергә кирәк; курортлар, ял йортлары, пансионатлар, шәһәр яны балалар учреждениеләре урнашкан районнарда һ.б. трассаларны алар тирәсендә билгеләнгән санитар зоналардан читтә төзергә кирәк;

автомобиль юллары трассаларының урман массивлары буйлап, урманнарны яклау категориясен һәм экологик тикшеренүләр күрсәткечләрен исәпкә алып, урман юлларын һәм янгынга каршы өзелүләрне, предприятиеләр һәм урманчылыкларның чикләрен файдаланып мөмкин кадәр күбрәк салырга кирәк;

махсус сакланылучы табигать территорияләре зоналары буйлап трассалар салу рөхсәт ителми. Автомобиль юлларын аркылы (юлның трассасына карап) проектлаганда сулы горизонтта су хәрәкәте белән СНиП 2.05.02-85*.таләпләре нигезендә чаралар күрүне күз алдында тотарга кирәк.

5.2.14.Гомуми челтәрнең I, II, III категорияләрдәге автомобиль юлларын алар янына килү юллары булган торак пунктларны читләтеп узарга кирәк. Торак пунктларны карап йөргәндә, мөмкин булганча, тиешле юлдан төзергә кирәк. Автомобиль юлларының җир полотносы кашыннан төзелешкә кадәр араларны 38 нче таблицада китерелгәннән дә ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк.

Автомобиль юлларының җир полотносы кашыннан төзелешкә кадәр

Категория автомобильных дорог	Расстояние от бровки земляного полотна, метров, не менее	
	до жилой застройки	до садоводческих, огороднических, дачных объединений
I, II, III	100	50
IV	50	25

Төзелешне шау-шудан саклау өчен, 6.5 нче бүлекчә нигезендә әлеге норматив, шул исәптән, 10 метрдан да ким булмаган киңлектәге яшел утыртмаларның шау-шулы җайланмалары һәм полосасы карала.

5.2.31.Хәрәкәтнең тизлеге тәүлегенә 4 000 берәмлектән дә ким булмаган участокларда автомобиль юллары буйлап уза, ә велосипед хәрәкәтенең яисә мопедларның интенсивлыгы бер юнәлештә 200 велосипед (мопед) һәм иң интенсив хәрәкәт яисә тәүлеккә 1000 берәмлек булганда 30 минуттан артык вакыт эчендә бер юнәлештә 200 велосипед (мопед) һәм 30 дан артык берәмлек тәшкил итә. Велосипед юллары, кагыйдә буларак, киңлеге мөстәкыйль җир полотносында кимендә 2,2 метр булган берьяклы хәрәкәт өчен, туйлар табанында яки читтәге ярыкларда, шулай ук махсус ясала торган бермаларда (аерым очракларда - юл кисәге читлегеннән кимендә 1 метр ераклыкта) проектларга кирәк.

Бер полосалы велосипед юлларын, кагыйдә буларак, юлның өстенлекле ягыннан (җәйге чорда өстенлек итүче җилләр исәбендә), ә юлның ике ягында да урнаштырырга кирәк. Ташландык шартларда һәм күпер корылмаларына якын килгәндә юл кырыенда велосипед юллары ясау рөхсәт ителә. Бу очракларда юл читен бордюр аша 0,20 - 0,25 метр биеклектәге бордюр белән бүләргә кирәк, ә юлларны вертикаль бордюр кырыннан кимендә 0,75 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк. Халык санына карап, торак пунктларга якын килүләрдә велосипед юлларының якынча озынлыгын 39 нчы таблица буенча билгелиләр.

Торак пунктларга якын килүдә велосипед юлларының якынча озынлыгы

Численность населения, тыс.человек	Свыше 500	500 - 250	250 - 100	100 - 50	50 - 25	25 - 10
Длина велосипедной дорожки, километров	15	15 - 20	10 - 8	8 - 6	6 - 3	3 - 1

Халык саны 10 мең кешедән артык булган торак пунктларны бер-берсеннән аз гына (10 километрга кадәр) ераклаштырганда, алар арасында велосипед юлын күздә тотарга кирәк.

5.2.32.Велосипед юллары юл буе полосасында (җирдән файдаланучылар белән хәбәрдар) урнашкан. Велосипед юлының параллельлеге автомобиль юлы полотносына мәҗбүри түгел. Велосипедлы юлларның төп исәп-хисап параметрлары 40 нчы таблицада китерелгән.

Велосипедлы юлларның төп исәп-хисап параметрлары

Нормалаштырылган параметр	Яңа төзелеш, төзекләндерү вакытында һәм кысан шартларда тәкъдимнәр	
Хәрәкәтнең исәп-хисап тизлеге, сәг/км	25	15
Машиналар йөрү өлешенең киңлеге, метр, хәрәкәт өчен:		
берьяклы берполосалы берполосалы	1,0	0,75
Ике полосалы берьяклы	1,75	1,50
ике полосалы каршы килү хәрәкәте белән	2,50	2,00

Җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте белән бүленгән велосипед юлы	4,00*(1)	3,25*(2)
Җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте белән бүленмәгән велосипед юлы	2,50*(3)	2,00*(4)
Велосипед юлы	1,20	0,90
Велосипед юлының юл кырыйларының киңлеге, метр	0,5	0,5
Планның аз радиуслы кыеклар, - метр:		
вираж булмаса	50	15
вираж төзегәндә	20	10
Вертикаль кыеклар, метрның иң аз радиусы		
кабарынкы	500	400
бөгелгән	150	100
Иң күп озын тайпылыш, %	60	70
Аркылы үтеп керү, %	20	20
Тирбәлеш, %, радиус:		
10 - 20 метр	Более 40	30
20 - 50 метр	30	20
50 - 100 метр	20	15 - 20
Биеклек буенча зурлыгы, метр	2,50	2,25
Минималь ераклык кадәр, метр	0,50	0,50

*(1) Җәяүлеләр юлының киңлеге 1,5 метр, велосипед юлы - 2,5 метр.

*(2) Җәяүлеләр юлының киңлеге 1,5 метр, велосипед юлы - 1,75 метр.

*(3) Хәрәкәт интенсивлыгы булганда сәгатенә 30 велосипед һәм сәгатенә 15 җәяүлеләр йөри.

*(4) Хәрәкәт интенсивлыгы булганда сәгатенә 30 велосипед һәм сәгатенә 50 җәяүлеләр йөри

5.2.33.Автомобиль юлларын проектлаганда автомобиль транспортының хәрәкәте иминлеген һәм нәтиҗәлелеген күтәрүгә ярдәм итә торган юл буйлап автомобиль хәрәкәтенә тулысынча хезмәт күрсәтүне тәэмин итүче предприятиеләр һәм корылмалар күздә тотыла.

5.2.34.Автомобиль юлының бүленгән полосасы чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыру территорияне планлаштыру документлары һәм техник регламентлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк. Автомобиль юлының юл буе полосалары чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыру автомобиль юлы хуҗасының язма ризалыгы булганда гамәлгә ашырылырга тиеш. Автомобиль юлын юл сервисы объектлары белән тәэмин итү автомобиль юлында күренүне начарайтырга тиеш түгел, юл хәрәкәте куркынычсызлыгының башка шартлары, шулай ук автомобиль юлын һәм анда урнашкан корылмаларны һәм башка объектларны эксплуатацияләү һәм карап тоту шартлары.

Юл сервисы объектлары транспорт чаралары тукталышлары һәм туктап тору урыннары, шулай ук автомобиль юлыннан керү мөмкинлеген тәэмин итү максатларында керү юллары, чыгу юллары һәм кушылган урыннар белән җиһазланган булырга тиеш. Автомобиль юлы башка автомобиль юлына тоташканда, юл йөрү юллары һәм съездлар күчеш-тизлек полосалары белән җиһазландырылырга һәм автомобиль юлын юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү максатларында төзекләндерү элементлары белән тәэмин ителергә тиеш.

5.2.35.Автосервис предприятиеләре һәм объектлары функциональ әһәмияте буенча өч хезмәт күрсәтү төркеменә бүленергә мөмкин: пассажирлар ташу; хәрәкәт составы; йөк

ташу. Пассажирлар ташуга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына түбәндәгеләр кирәк: автобус тукталышлары, пассажир автостанцияләре, автовокзаллар, автокунакханәләр, мотельләр, кемпинглар, җәмәгать туклануы һәм сәүдә предприятиеләре, ял итү мәйданчыклары, тукталыш мәйданчыклары.

Хәрәкәтле составка хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән предприятиеләргә һәм автосервис объектларына түбәндәгеләр кирәк: техник хезмәт күрсәтү станциясе (алга таба - СТО), автозаправка станцияләре (алга таба - АЗС), юу пунктлары, карау эстакадалары, мәйданчык-стоянка. Йөк ташуларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына түбәндәгеләр кирәк: транспорт-экспедиция предприятиеләре, йөк автостанцияләре, контроль-диспетчерлык пунктлары, ял мәйданчыклары, стоянкалар.

5.2.36.Автомобиль хәрәкәтенә хезмәт күрсәтү биналары һәм корылмалары һәм аларның комплекслары турыдан-туры юл буенда яки, торак пунктның планировка карарларына яисә табигый шартларга бәйле рәвештә, аннан еракта урнашкан булырга мөмкин. Объектны проектлау дигәндә, юл йөрү өлешеннән төп юлның минималь ара 200 - 300 метр тәшкил итә.

Кагыйдә буларак, юл буенда турыдан-туры проектлаштырырга кирәк булган корылмаларга түбәндәгеләр кирәк: автобус тукталышлары;

ял мәйданчыклары;

комплекслар янындагы автотранспорт өчен мәйданчыклар, шулай ук юллар янындагы кибетләр һәм җәмәгать предприятиеләре һәм биналар янында;

АЗС; СТО;

контроль-диспетчерлык пунктлары;

җәмәгать туклануы предприятиеләре;

юу пунктлары (АЗС һәм СТО белән комплекста).

5.2.37.Останово һәм утырту мәйданчыклары һәм пассажирлар өчен павильоннар урыннарда автобус тукталышларын күз алдында тотарга кирәк. Тукталыш мәйданчыкларының киңлеген юлның төп полосаларының тигез киңлегендә, ә озынлыгын бер үк вакытта туктаучы автобуслар санына бәйле рәвештә, әмма кимендә 10 метр кабул итәргә кирәк. I нче категория юлларында автобус тукталышларын җир полотносыннан читтә урнаштырырга кирәк, куркынычсызлык максатыннан аларны машина юлыннан аерып алырга кирәк. I категория юлларында автобус тукталышлары берсен икенчесенә каршы урнаштырырга кирәк, ә II - V категория юлларында аларны павильоннарның якындагы стеналары арасындагы 30 метрдан да ким булмаган арага күчерергә кирәк. I - III категория юлларында автобус тукталышларын 3 чакрымнан да ешрак түгел, ә курорт районнарында һәм халык күп яши торган урыннарда - 1,5 чакрымнан да ешрак билгеләргә кирәк.

5.2.38. Күрсәтелгән мәйданчыкларның сыйдырышлылыгы 1 категория юлларында тәүлеккә 30000 транспорт берәмлегенә кадәр, II һәм III категорияләр юлларында - 10, IV категория юлларында - 10, IV категория юлларында кимендә 20 - 50 транспорт берәмлеген туктауга исәп тотарга кирәк. I категория юлларында мәйданчыклар икеяклы урнашканда, аларның сыйдырышлылыгы югарыда күрсәтелгән урыннар белән чагыштырганда ике тапкырга кими. Ял итү мәйданчыклары, туристлык транспорты тукталышлары яхшы булырга тиеш төзелгән. Ял итү мәйданчыклары территориясендә бәдрәфләр, эчәргә яраклы су чыганаклары, чүп-чар җыю урыннары, азык кабул итү урыннары, автомобильләрне техник карау корылмалары һәм сәүдә пунктлары каралырга мөмкин.

5.2.39.АЗС һәм юл СТО урнаштыру икътисадый һәм йөзгә таянып башкарылырга тиеш

51 нче таблица

Искәртмә: Кисешү зонасында АЗС урнашкан очракта аның куәтен , исәпкә алып, хезмәт күрсәтә торган барлык юлларның озынлыгы, хәрәкәт интенсивлыгы һәм бу участокларда башка исәп-хисап күрсәткечләре (ачыкланырга) төгәлләштерелергә тиеш.

АЗСларга булган ихтыяҗны исәпләгәндә шуны истә тотарга кирәк: 20 - 40 километр озынлыктагы эре шәһәр торак пунктыннан беренче узышта шәһәр яны рейсларын башкаручы автомобильләр 90 процентка якынын тәшкил итә.

Исәп-хисапларда беренче аралыкта заправкага мохтаҗ автомобильләрнең өлеше якынча 50 процент тәшкил итә, дип кабул итәргә кирәк. Шуның нигезендә автотранспортның заправкаларга ихтыяҗы 0,5 коэффициенты белән кабул ителә. Алга таба, әмма шундый торак пунктлардан 100 километр ераклыкта, заправкага мохтаҗ автомобильләр өлеше гомуми хәрәкәт интенсивлыгының 75 процентын тәшкил итә. Бу очракта төзәтү коэффициенты-0,75. Юлның калган өлешендә бөтен транспорт исәп-хисапка алына.

5.2.40. Алар арасындагы ераклыкка һәм хәрәкәт интенсивлыгына карап, юл полосаларында Т Х К С постлар санын 42 нче таблица буенча кабул итәргә киңәш ителә.

42 нче таблица

Юл йөрү урыннарында Т Х К С постлар санын билгеләү

Хәрәкәт интенсивлыгы транспорт берәмлекләре / тәүлек	**Т Х К С карап, постлар саны алар арасында ераклык, километр**					**Т Х К С урнаштыру**
	80	**100**	**150**	**200**	**250**	
1 000	1	1	1	2	3	берьяклы
2 000	1	2	2	3	3	берьяклы
3 000	2	2	3	3	5	берьяклы
4 000	3	3	-	-	-	берьяклы
5 000	2	2	2	2	3	икеяклы
6 000	2	2	3	3	3	икеяклы
8 000	2	3	3	3	5	икеяклы
10 000	3	3	3	5	5	икеяклы
15 000	5	5	5	8	8	икеяклы
20 000	5	5	8	махсус исәп буенча		икеяклы
30 000	8	8	махсус исәп буенча			икеяклы

Автомобильләргә ягулык салу станцияләрен Т Х К С карап күздә тоту. 5.2.41. Транзит мотельләре һәм кемпингларның сыйдырышлыгы (йокы урыннары) транспорт йөртүче автотуристлар санын һәм шәһәрара һәм халыкара пассажирлар йөртү автомобильләренең хәрәкәт интенсивлыгын исәпкә алып проектлауга задание буенча кабул итәргә кирәк. Торак пункт тирәсендә кунакханә учреждениеләренең сыйдырышлылыгын исәпләгәндә, әлеге предприятиеләрдә каралучы торак пункт аша уза торган барлык автомобиль юлларының суммар интенсивлыгыннан чыгып, ихтыяҗ булуын һәм ихтыяҗны исәпкә алырга кирәк.
Мотельләр һәм кемпинглар арасындагы ераклыкны 500 километрдан да артык кабул итәргә кирәк түгел.

Мотельләрне комплекслы рәвештә проектларга кирәк, шул исәптән юл ТХКС, АЗС, туклану һәм сәүдә пунктларын да.

Автомобиль сервисы объектларында, кирәк булганда, туклану һәм сәүдә пунктларын урнаштырырга кирәк.

Сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлыгы йөри торган автотуристларның санын, автомобильләрнең хәрәкәт интенсивлыгын, шулай ук якын-тирә торак пунктларда яшәүчеләрнең ихтыяҗларын исәпкә алып (алар булганда) проектлауга кирәк.

5.2.42. Предприятиеләр һәм автосервис объектлары төзелеше өчен җир участокларының якынча мәйданы 43 таблицада күрсәтелгән

5.2.43. Торак пункт территориясе аша гомуми челтәр юллары салынган очракта, аларны «урамнар һәм юллар челтәре» бүлекчәсе таләпләрен исәпкә алып, әлеге нормативларны проектларга кирәк. Шул ук вакытта торак пункт аша уза торган гомуми челтәрдәге юл категориясе һәм параметрлары торак пункттан читтә юл категорияләренә һәм параметрларына туры килергә һәм (яки) хәрәкәт интенсивлыгын исәпкә алып югарырак кабул ителергә тиеш.

43 нче таблица

Предприятиеләр һәм автосервис объектлары төзү өчен җир кишәрлекләренең якынча мәйданы

№ п/п	**Предприятие һәм автосервис объектларының исеме**	**Якынча җир кирәклегенең мәйданы,гектар**
1	500 заправкага АЗС туктау урынлы	0,8
2	1000 заправкага АЗС туктау урынлы	1,1
3	10 пассажирга Автопавильон	0,08
4	20 пассажирга Автопавильон	0,1
5	җиңел автомобиль ТХКС 5 постка кадәр	бер постка 0,13
6	җиңел автомобиль ТХКС 5 – 8 постка кадәр	бер постка 0,17
7	10 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,45
8	25 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,65
9	50 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,75
10	75 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,9
11	5 автомобильгә исәпләнгән мәйданчык- тукталыш	0,03 - 0,08
12	5 автопоездга исәпләнгән мәйданчык- тукталыш	0,07
13	Юл хәрәкәте иминлеге буенча дәүләт инспекциясенең юл-патруль хезмәте посты	0,1
14	Трасса яны ял итү мәйданчыгы, карау эстакадасы, бәдрәф	0,01 - 0,04
15	Трасса янында ял итү мәйданчыгы, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, бәдрәф	0,7 - 1,0

16	АЗС, бәдрәф, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре	1,5
17	АЗС, йөз, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, юу пункты, ял итү бүлмәләре	3,5
18	Кемпинг, АЗС, ТХКС, бәдрәф, медицина пункты, юу пункты, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, мәйданчык-ткуталыш	5,0
19	Мотель, кемпинг, мәйданчык-стоянка, бәдрәф, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, АЗС, ТХКС, юу пункты, медицина пункты	9,5
20	Пассажир автостанциясе, мәйданчык-тукталыш, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, ял итү бүлмәләре, юл хәрәкәте куркынычсызлыгы буенча дәүләт инспекциясенең юл-патруль хезмәте посты	0,45 - 0,9
21	Автовокзал, мәйданчык-ткуталыш, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, медицина пункты, милиция пункты	1,8
22	Йөк автостанциясе, мәйданчык-тукталыш, юу пункты, ял итү бүлмәләре, медицина пункты, бәдрәф	2,0 - 4,0

Искәрмә:

1. Комплексны проектлана торган артезиан скважинасыннан су белән тәэмин иткәндә 1 гектар өстәргә кирәк.
2. 2. Канализация агынтыларын проектлана торган чистарту корылмаларына күрсәтелгән мәйданга ташлаганда чистарту корылмаларының тибына карап, 0,4 - 1,0 гектар җирне өстәргә кирәк.
3. Котельныйны проектлаганда комплекс мәйданына 0,4 тән 0,7 гектарга кадәр өстәләчәк.

5.2.48. Торбаүткәргечләрне урнаштыру һәм проектлау СНиП 2.05.06-85*, махсус ведомство норматив - норматив документлары һәм әлеге бүлек таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.2.49. Магистраль торбаүткәргечләр өчен җирләр СН 452-73 таләпләренә туры килә. Магистраль җир өсте торбаүткәргечләре өчен җир полосаларының киңлеге билгеләнгән тәртиптә расланган проект белән билгеләнә.

5.2.50. Торбаүткәргеч трассасын проектлаганда инженер-геологик яктан иң уңайлы территорияләр сайлап алынырга тиеш.

Торбаүткәргеч трассасын сайлаганда торак пунктларның, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең, автомобиль һәм тимер юлларның һәм башка объектларның, проектлана торган торбаүткәргечнең перспективалы үсешен исәпкә алырга, шулай ук аны эксплуатацияләү чорында торба үткәргечләрне төзү һәм аларга хезмәт күрсәтү шартларын исәпкә алырга, магистраль торбаүткәргечләрне төзү һәм эксплуатацияләү барышында табигать шартларының үзгәрүен фаразларга кирәк.

5.2.51. СНиП 2.05.06-85 таләпләре нигезендә * эш шартларына, эретеп ябыштыру катнашмаларының бозылмый торган контроле күләменә һәм сынау басымы күләменә карап, магистраль торба үткәргечләр һәм аларның участоклары түбәндәге категорияләргә бүленә: В, I, II, III, IV.

Магистраль торбаүткәргечләр участокларының категорияләрен 3* СНиП 2.05.06-85*таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.52. Магистраль торбаүткәргечләрне (газ үткәргечләрне, нефть үткәргечләрне)

проектлаганда аларны җир асты юлы белән төзүне күздә тотарга кирәк.

Җир өслеге буенча насыпларга (җир өсте салу) яки терәкләргә (җир өсте салу) трубаүткәргечләр сазлыклы урыннарда, шулай ук табигый һәм ясалма каршылыклар аша чыгу урыннарында сузыла. Шул ук вакытта торбаүткәргечләрне ышанычлы һәм куркынычсыз эксплуатацияләүне тәэмин итүче махсус чаралар каралырга тиеш.

5.2.53. Җир өстендәге торбаүткәргечләрне җир дәрәҗәсеннән яки юл өслегеннән алып түбәненә кадәр биеклектән СНиП II таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк-89-80*- тик 0,5 метрдан да ким түгел.

5.2.54. Торбаүткәргечләрне киртә аша үткәргәндә торбаның түбәненнән яки пролет корылмасыннан ераклыкны кисешкән вакытта кабул итәргә кирәк:

чокыр һәм балок - 5 процентлы тәэмин ителеш булганда, су дәрәҗәсенә 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә;

боз керү мөмкин булган суднолар йөрми торган, елгалар һәм зур чокырлар - 1 процентлы тәэмин ителеш һәм боз йөрүнең иң югары горизонтыннан 0,2 метрдан да ким булмаган су дәрәҗәсенә кадәр;

суднолар йөрешле елгалар - суднолар йөрешле елгаларда күпер асты габаритларын проектлау нормаларында һәм күперләрнең төп таләпләре белән билгеләнгән күләмнән дә ким түгел.

Сулышсыз елгаларда залом яки корчеход булганда торбаның түбәнлеге яки пролет корылмаларының күтәрелүе һәр конкрет очракта аерым билгеләнә, ләкин
югары су горизонты өстендә кимендә 1 метр булырга тиеш (бер процентлы тәэмин ителеш буенча).

5.2.55. Җир асты торбаүткәргечен сузу тирәнлеге, әйләнә-тирә мохитне саклау таләпләрен исәпкә алып, торбаүткәргеч эшенең ышанычлылыгын тәэмин итүче конструктив карар белән билгеләнә.

5.2.56. Өемнәрдә торбаүткәргечләр салганда су үткәргеч корылмаларын урнаштыру каралырга тиеш.

5.2.57. Торбаүткәргечләрне салу техник коридорда эшләүче яки проектлана торган магистраль торбаүткәргечләр белән бер үк вакытта яки параллель рәвештә башкарылырга мөмкин.

Магистраль торбаүткәргечләрнең техник коридоры астында бер трасса буенча параллель сузылган торбаүткәргечләр системасын аңларга кирәк.

Аерым очракларда, техник-икътисади нигезләнгәндә һәм торбаүткәргечләр эшенең ышанычлылыгын тәэмин итү шартларында, нефть үткәргечләрнең һәм газ үткәргечләрнең бер техник коридорында уртак салу рөхсәт ителә.

5.2.58. Бер техник коридор чикләрендә продуктларны транспортлауның рөхсәт ителгән (суммар) күләмнәре һәм әлеге коридорлар арасында аралар билгеләнгән тәртиптә расланган нормалар һәм кагыйдәләр нигезендә билгеләнә.

5.2.59. Торак пунктлар, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, аэродром, диңгез һәм елга портлары, пристань һәм башка шундый ук объектлар территорияләрендә магистраль торба үткәргечләр салу рөхсәт ителми.

Барлык категориядәге автомобиль юллары күперләре буенча һәм электр кабельләре, элемтә кабельләре һәм башка торбаүткәргечләр белән бер траншеяда, СНиП 2.05.06-85 п.3.8 пунктында каралган очраклардан тыш, торба үткәргечләр салу рөхсәт ителми.

5.2.60. Җир асты һәм җир өсте торбаүткәргечләре күчәреннән торак пунктларга, аерым Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр ераклык торбаүткәргечләрнең классына һәм диаметрына, объектларның җаваплылыгы дәрәҗәсенә һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү зарурлыгына карап, «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон таләпләре нигезендә кабул ителергә тиеш.

Газ бүлү, компрессор һәм нефть эшкәртү станцияләреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр ераклыкны торбаүткәргечнең классына һәм диаметрына, күрсәтелгән станцияләрнең категориясенә һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү зарурлыгына карап, 2.05.06-85*СНиП 5 таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.61. Проектлана торган һәм гамәлдәге торбаүткәргечләрнең үзара кисешүе аерым очракларда магистраль торбаүткәргечләр күчәреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә һәм корылмаларына кадәр минималь араны саклау мөмкин булмаган очракта рөхсәт ителә.

5.2.62. Магистраль торбаүткәргечләр 110 кВ һәм аннан да югарырак көчәнештәге электр линияләре белән кисешкән урыннарда 60°дан да ким булмаган почмак астында торбаүткәргечләрне җир асты сузу гына каралырга тиеш.

5.2.63. Торбаүткәргечләрнең табигый һәм ясалма каршылыклар (елгалар, сусаклагычлар, каналлар, күлләр, күлләр, буалар, инешләр, ермаклар һәм сазлыклар, чокырлар, балкалар һәм автомобиль юллары) аша чыгу юллары СНиП 2.05.06-85 таләпләре нигезендә проектлана.

5.2.64. Эксплуатацияләүнең нормаль шартларын тәэмин итү һәм магистраль торбаүткәргечләрне һәм аларның объектларын зарарлау мөмкинлеген булдырмау өчен алар тирәсендә сак зоналары, шул исәптән сак зоналары билгеләнә:

нефть, табигый газ транспортлый торган торбаүткәргеч трассалары буенда-шартлы линияләр белән чикләнгән, һәр яктан торбаүткәргеч көзеннән 25 метр ераклыкта уза торган җир участогы.;

күп катлы торбаүткәргеч трассалар буенда-югарыда күрсәтелгән ераклыктагы торбаүткәргечләр күчәреннән узучы шартлы линияләр белән чикләнгән җир участогы рәвешендә . ;

күп катлы торбаүткәргеч трассалар буенда-югарыда күрсәтелгән ераклыктагы торбаүткәргечләр күчәреннән узучы шартлы линияләр белән чикләнгән җир участогы рәвешендә . ;

су асты кичү юллары буенда - су өслегеннән су киңлеге участогы рәвешендәге су өслегеннән параллель яссылыклар арасында төзелгән төбенә кадәр, һәр яктан 100 метр ераклыкка күчүнең көзге җепләреннән тора торган су асты кичүләре буенда-һәр яктан 100 метр арага параллель яссылыклар арасында төзелгән төбенә кадәр.;

продукцияне транспортка әзерләү буенча технологик җайланмалар, баш һәм арадаш суырту һәм насос станцияләре, резерв - ара парклары, компрессор һәм газ тарату станцияләре, продукция, атланмай һәм атланмай эстакадалары, газны саклау станцияләре, нефтьне җылыту пунктлары тирәсендә - әлеге объектлар территорияләре чикләреннән бөтен якка 100 метр ераклыкка чигеп торучы җир участогы рәвешендә.

5.2.65. Торбаүткәргечләрнең сак зоналарына кергән җир кишәрлекләре җирдән файдаланучылардан алынмый һәм аларны саклау зоналары буенча мәҗбүри таләпләрне үтәп, билгеләү буенча кулланыла.

5.2.66. Торбаүткәргеч трассалары һәм табигый һәм ясалма киртәләр белән кисешү урыннары җир өслегеннән 1,5 - 2 метр биеклектәге, әмма 500 метрдан да ким булмаган, борылыш почмагында урнаштырыла торган мәгълүмат билгеләре белән билгеләнә.

5.2.66. Трассы трубопроводов и места пересечения с естественными и искусственными преградами обозначаются информационными знаками высотой 1,5 - 2 метра от поверхности земли, устанавливаемыми в пределах прямой видимости, но не реже чем через 500 метров, и на углах поворота.

5.2.67. Торба үткәргечләрнең сак зоналарында торбаүткәргеч транспорт

предприятиесе язмача рөхсәтеннән башка тыела:
теләсә нинди биналар һәм корылмалар төзү. Аммиак үткәргеченнән 1000 метр ераклыкта массакүләм спорт ярышлары, тамашачылар катнашында ярышлар, Һәвәскәр балыкчылык, вакытлыча кыр тораклары һәм теләсә кайсы билгеләнештәге корылмалар урнаштыру, терлекләргә утырту тыела;
барлык төр агач һәм куаклар утырту, материаллар туплау, Балык промыселлары кишәрлекләре бүлеп бирү, балык, су хайваннары һәм үсемлекләр чыгару, су бүлү;
торбаүткәргечләр трассасы, авто - мобиль транспорт тукталышлары, тракторлар һәм механизмнар аша юллар һәм кичүләр кору;
мелиоратив җир эшләре, сугару һәм киптерү системалары җитештерү;
производство различного рода открытых и подземных, строительных, монтажных и взрывных работ, планировка грунта;
геологик-төшерү, геологик-разведка, эзләү, геодезия һәм башка скважиналарны төзү, шурфлар һәм грунт пробаларын алу (туфрак үрнәкләреннән тыш) белән бәйле эзләнү эшләре башкару.

5.2.68. Торбаүткәргечләрнең сак зоналарында торбаүткәргечләрне нормаль эксплуатацияләүгә яки аларга зыян китерүгә китерә торган гамәлләр башкару тыела, аерым алганда :
мәгълүмат билгеләрен, контроль - үлчәү пунктларын урнаштыру, күмү һәм бозу;
линия арматурасы, катод һәм дренаж саклау станцияләре, линия һәм күзәтү коелары һәм башка линия җайланмалары коймаларын бозу, краннар һәм задвижкаларны ачу һәм ябу, элемтә, энергия белән тәэмин итү һәм телемеханика торбаүткәргечләрне өзү яки кертү, электр энергиясе белән тәэмин итү чараларын өзү яки кертү;
чүплекләрне оештыру, кислоталар, тоз һәм селте эретмәләренең ватылуы; яр ныгыту корылмаларының, су үткәрү җайланмаларының, җир һәм башка корылмаларның (җайланмаларның) җимерелүеннән, ә әйләнә - тирә территориянең һәм әйләнә-тирәлекнең җимерелүеннән, транспортлана торган продукциянең авария хәлендәге ташлавыннан саклау мөмкинлеге бирә торган корылмаларының, җир һәм башка корылмаларның (җайланмаларның) җимерелүе;
бросать якоря, проходить с отданными якорями, цепями, лотами, волокушами и тралами, производить дноуглубительные и землечерпальные работы;

5.2.69. Саклау зоналарында эшләрне оештыру һәм җитештерү түбәндәгеләр тарафыннан гамәлгә ашырыла: 24.04.1992 ел, № 9 Россия Дәүләт техник күзәтчелеге (Россия Федераль Тау һәм сәнәгать күзәтчелеге) карары белән расланган магистраль торбаүткәргечләрне саклау кагыйдәләре нигезендә.

Җирлек урамнары һәм юллары челтәре

5.2.70 .Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары 53 нче таблица нигезендә кабул ителә

53 нче таблица

Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары

Авыл урамнары һәм юллар категориясе	**Төп билгеләнеш**	**Хәрәкәтнең исәп-хисап тизлеге, км/сәг**	**Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр**	**Хәрәкәт полосалары саны**	
Бистә юлы		60	3,5	2	
Төп урам (үзәк)		40	3,5	2-3	1,5 - 2,25
Торак төзелештә урам: төп икенче дәрәҗәдәге (тыкрык) йөрү	Торак территорияләр эчендә һәм төп урам белән интенсив хәрәкәт юнәлешләре буенча элемтә Связь между основными жилыми улицами Квартал тирәнлегендә, урам белән урнашкан торак йортлар элемтәсе	40 30 20	3,0 2,75 2,75 - 3,0	2 2 1	1,0 - 1,5 1,0 0 - 1,0
Хуҗалык юлы, маллар узышы	Шәхси мал-туар һәм йөк транспортының шәхси җир кишәрлекләренә бару	30	4,5	1	

5.2.71 .Торак төзелеше территориясендә һәм анның авыруы зонасында урам челтәренең үткәрү мөмкинлеген 2015 елга кадәр исәп - хисап чорына автомобильләр дәрәҗәсеннән чыгып билгеләргә кирәк-1 000 кешегә 325 җиңел автомобиль, 2025 елга кадәр исәпләнгән вакытка-1 000 кешегә 440 җиңел автомобиль .

5.2.72 .Авыл җирлеге чикләрендәге торак пунктларны, бердәм иҗтимагый үзәкләрне һәм җитештерү зоналарын тоташтыручы юлларны мөмкин булганча хуҗалыклар яисә чәчү әйләнеше кырлары чикләре буенча салырга кирәк.

5.2.73 .Урамнарның кызыл линия чикләрендә киңлеген һәм аркылы профилен, аларны төзекләндерү дәрәҗәсен, авыл торак пункты күләменә, фаразланучы хәрәкәт агымнарына, инженерлык коммуникацияләрен салу шартларына, тибына, катларына һәм төзелешнең гомуми архитектура-планлаштыру чишелешенә бәйле рәвештә, кагыйдә буларак, 15-25 метр чикләрендә билгеләргә кирәк.

Тротуарларны, төзелеш тибына карамастан, торак урамнарның ике ягы буенча да күздә тотарга кирәк.

Икенче баскычлы урамнарда һәм бер полосалы автотранспорт хәрәкәте булган юлларда

7x15 метр зурлыгында юл йөрү мәйданчыкларын, шул исәптән, машиналар йөрү өлешенең киңлеген, һәр 200 метр саен күздә тотарга кирәк.
Хуҗалык юлларын терлекләр узышлары белән бергә алып барырга рөхсәт ителә. Шул ук вакытта алар төп урамнарны кисәргә тиеш түгел. Хуҗалык юлларын каплау йөк автомобильләре, тракторлар һәм башка транспорт чаралары йөкләнешенә түзәргә тиеш.

5.2.74 .Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларда (алга таба - хуҗалык эчендәге юллар) хуҗалык эчендәге автомобиль юлларын, аларның билгеләнешенә һәм йөк ташуның исәп-хисап күләменә карап, 54 нче таблица нигезендә категорияләргә бүләргә кирәк.

54 нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында хуҗалык эчендәге автомобиль юллары категорияләре

Хуҗалык эчендәге юлларны билгеләү	**Йөк ташуның исәп-хисап күләме, мең тонна нетто, «пик»аена**	**Юл категориясе**
Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең һәм оешмаларның үзәк утарларын аларның бүлекләре, терлекчелек комплекслары, фермалар, продукция әзерләү, саклау һәм беренчел эшкәртү пунктлары һәм башка авыл хуҗалыгы объектлары белән тоташтыручы юллар, шулай ук авыл хуҗалыгы объектларын гомуми файдаланудагы юллар белән һәм үзара тоташтыручы автомобиль юллары, кыр ярдәмче һәм мәйдан эчендәге юллардан тыш	свыше 10	I-с
	до 10	II-с
Юллар аерым авыл хуҗалыгы җирләренә яисә аларның состав өлешләренә транспорт хезмәте күрсәтү өчен билгеләнгән ярдәмче кырлар		III-с

5.2.75 йөк ташуның исәп-хисап күләме «пик» аена ике юнәлештә дә, хуҗалык эчендәге юл категориясен билгеләү өчен, авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм оешмаларын киләчәктә (кимендә 15 елга) үстерү планнары нигезендә билгеләргә кирәк.

5.2.76 .Авыл хуҗалыгы җирләре мәйданы минималь һәм җир катламын, су бүлү каналларын һәм юлның һәр ягыннан 1 метр киңлектәге саклау полосаларын урнаштыру өчен кирәк булган полосаны үз эченә алырга тиеш.

5.2.77 .Хуҗалык эчендәге юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең исәп-хисап тизлеген 55 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк

55 нче таблица

Хуҗалык эчендәге юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең исәп-хисап тизлеге

Юл категориясе	**Исәпләү тизлек хәрәкәте, км/сәг**		
	төп	**юл участокларында рөхсәт ителә**	
		авыр	**аеруча авыр**

I-с	70	60	40
II-с	60	40	30
III-с	40	30	20

5.2.78 планның төп параметрларын һәм хуҗалык эчендәге юлларның озайтылган профильләрен 56 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.
56 нчы таблица

Авыл хуҗалыгы эчендәге юлларның озын профильле һәм планының төп параметрлары

План параметрлары һәм озын профильле	**Исәп-хисап ясаганда параметрларның әһәмияте хәрәкәт тизлеге, км/сәг**				
	70	**60**	**40**	**30**	**20**
Иң күп озын тайпылыш, %	60	70	80	90	90
Исәпләү арасы видимости, метр: юл өслеге каршы автомобиль	100 200	75 150	50 100	40 80	25 50
Иң кечкенә кәкре радиуслар, метрда: планда озын профильле: кабарынкы вогнутых авыр шартларда	200 4000 2500 800	150 2500 2000 600	80 1000 1000 300	80 600 600 200	80 400 400 100

5.2.79. Җир өслегенең һәм хуҗалык эчендәге юлларның йөрү өлешенең аркылы профильле төп параметрларын 57 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Җир катламының аркылы профиленең һәм хуҗалык эчендәге юлларның йөрү өлешенең төп параметрлары
57 нче таблица

Аркылы профиль параметрлары	**Категория юллары өчен параметрларның әһәмияте**		
	I-с	**II-с**	**III-с**
Хәрәкәт полосалары саны	2	1	1
Киңлеге, метр:			
хәрәкәт полосалары	3	-	-
машиналар йөрү өлешендә	6	4,5	3,5
җир катламының	10	8	6,5
юл кырыйлары	2	1,75	1,5
юл кырыйларын ныгыту	0,5	0,75	0,5

Искәрмә:
1. II-с категорияле юллар өчен автопоездлар булмаганда яки даими булмаган хәрәкәттә йөрү өлеше киңлеге 3,5 метр, ә юл киңлеге - 2,25 метр (шул исәптән ныгытылган - 1,25 метр) кабул итәргә рөхсәт ителә.

2. Барьер тибындагы киртәләрне урнаштыру таләп ителгән юл участокларында киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының (киңлеге 5 метрдан артык) даими хәрәкәте булганда җир катламының киңлеге арттырылырга тиеш (юл кырыйларын киңәйтү хисабына).
3. Кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләрендә төзелә торган җир катламының киңлеген бертигез кабул итү рөхсәт ителә:
8 метр - I-с категорияле юллар өчен;
7 метр - II категорияле юллар өчен;
5,5 метр-III-с категорияле юллар өчен.
Кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләренә сугарулы, киптерелгән һәм башка мелиорацияләнгән җирләр, күпьеллык җиләк-җимеш утыртмалары белән шөгыльләнүче участоклар, шулай ук югары табигый уңдырышлы җирләр һәм аларга тиңләштерелә торган җир биләмәләре керә.

5.2.80.Киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының даими хәрәкәте күздә тотылган хуҗалык эчендәге юлларда, әлеге юл өчен кабул ителгән шундый ук юл өчен дә, бер юл кырыен һәм, димәк, җир катламын киңәйтү хисабына, өслекле юл разъезды өчен мәйданчыклар төзүне проектларга кирәк.
Мәйданчыклар арасындагы ераклыкны каршылыклы транспорт чарасы күрүчәнлегенә тигез итеп кабул итәргә кирәк, ләкин 0,5 километрдан да ким түгел. Шул ук вакытта мәйданчыклар, кагыйдә буларак, кырларга чыгу урыннары белән бергә үрелеп барырга тиеш.
Җир катламының өске ягына чыгу өчен мәйданнарның киңлеген - 8, 10 һәм 13 метр, авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының киңлеге 3 метрга кадәр, киңлеге 3-6 метрдан һәм 6-8 метрдан артыграк, ә озынлыгы-машиналарның һәм транспорт чараларының (автопоездны да кертеп) озынлыгына карап, әмма 15 метрдан да ким түгел итеп кабул итәргә кирәк. Бер полосалы машиналар йөрү өлешеннән разъезд мәйданына күчү участоклары 15 метрдан да ким булмаска тиеш, ә ике полосалы йөрү өлеше өчен - 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.2.149. Юлларның бер һәм ике катлы юлларның аркылы авышлыгын СНиП 2.05.11-83 нигезендә кабул итәргә кирәк

5.2.150. Терлекчелек комплекслары, кошчылык фабрикалары, фермалар, теплица комбинатлары һәм башка шундый объектлар чикләрендә урнашкан мәйдан эчендәге юллар, алар билгеләнешенә карап, бүләргә кирәк:
авыл хуҗалыгы объекты мәйданчыгы чикләрендә технологик һәм хуҗалык ташуларны, шулай ук мәйданчык территориясе чикләреннән читтә урнашкан хуҗалык эчендәге юллар белән элемтәне тәэмин итә торган җитештерү;
янгын сүндерү машиналарының һәм башка махсус транспорт чараларының (авто - һәм электрокарлар, автопогрузчиклар һ.б.) даими йөрүен тәэмин итә торган ярдәмче чаралар.

5.2.152. Машиналар йөрү өлеше һәм мәйдан эчендәге юллар кырыйларының киңлеген, юллар билгеләнешенә һәм транспорт чаралары хәрәкәтен оештыруга бәйле рәвештә, 58 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.
58 нче таблица

Машиналар йөрү өлешенең һәм мәйдан эчендәге юллар читләренең киңлеге

үзгәрми торган зурлык параметрлар	**Юллар, метрлар өчен параметрларның әһәмияте**	
	җитештерү	**ярдәмче**
Транспорт хәрәкәте вакытында хәрәкәт итү өлешенең киңлеге:		
ике яклы	6,0	_
берьяклы	4,5	3,5

Юл кырыеның киңлеге	1,0	0,75
Юл кырыйларын ныгыту киңлеге	0,5	0,5

5.2.153. Җитештерү юлларының машиналар йөрү өлеше киңлеген тигез кабул итәргә рөхсәт ителә:
тулы киңлеккә ныгытылган юл читләре белән 3,5 метр - гамәлдәге төзелешнең кысан шартларында;
58 нче таблица буенча ныгытылган юл читләре белән 3,5 метр-бөжра хәрәкәте, каршы хәрәкәт булмаганда һәм транспорт чараларын узганда;
киңлеге 1,5 метр булган бер ныгытылган юл читендәге һәм борт ташы белән - икенче яктан-транспорт чараларын каршы яки узып китү мөмкинлеге һәм бер яклы тротуар урнаштыру кирәк булганда-4,5 метр.
Искәрмә: һәр борт ташы ягыннан юлларның йөрү өлешен өстәмә рәвештә 0,5 метрга киңәйтергә кирәк.

5.2.154. Тракторлар, трактор поездлары, авыл хуҗалыгы, төзелеш һәм башка үзйөрешле машиналар хәрәкәте өчен хуҗалык эчендәге юллар аерым җир өслегенә проектларга кирәк.
Бу юллар җәйге чорда хуҗалык эчендәге тиешле автомобиль юллары янында урнашырга тиеш.

5.2.155. Хәрәкәт полосасының һәм трактор юлының аерымланган җир полотносының киңлеге, мөрәҗәгать итүче хәрәкәт составы колеясы киңлегенә карап, 59 нчы таблица нигезендә билгеләнергә тиеш.

Таблица 59

Трактор юлының хәрәкәт полосасы һәм аерымланган җир полотносы киңлеге

Транспорт чаралары, үзйөрешле һәм тагылма машиналар колеясенең киңлеге, метр	**Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр**	**Җир катламының киңлеге, метр**
2,7 һәм кимрәк	3,5	4,5
2,7 - 3,1 артык	4	5
3,1 -3,6 артык	4,5	5,5
3,6 - 5 артык	5,5	6,5

Трактор юлларында (кирәк булганда) юл йөрү өчен мәйданчыклар урнаштыру рөхсәт ителә.

5.2.152. Юллар эчендәге юлларны үзгәртеп кору, тоташтыру һәм җиһазлау СНиП 2.05.11-83 таләпләре нигезендә проектлаштырырга кирәк.

5.3. Инженерлык инфраструктурасы

Инженерлык җиһазлары системасын оештыруның гомуми принциплары

5.3.1. Төзелешнең инженерлык җиһазлары системаларын муниципаль

берәмлекләрне үстерүне территориаль планлаштыру документлары һәм су белән тәэмин итү, канализация, җылылык, газ һәм электр белән тәэмин итү схемалары нигезендә, билгеләнгән тәртиптә эшләнгән һәм расланган тәртиптә проектлаштырырга кирәк. Күрсәтелгән тармак схемаларында технологиянең, куәтнең, челтәрләр үлчәменең принципиаль мәсьәләләре хәл ителергә тиеш, схеманы тормышка ашыру чираты буенча тәкъдимнәр бирелергә тиеш. Проектларда ресурсларны нәтиҗәле файдалану, энергияне сак тоту ысуллары, инженерлык корылмалары эшендә куркынычсызлыкны җайга салу һәм тәэмин итү өчен заманча чараларны куллану мәсьәләләре чагылыш табарга тиеш.

Искәрмә: Тармак схемалары булганда, проектлауның һәр этабы мөстәкыйль төгәлләнгән карар булырга һәм шул ук вакытта торак пунктны үстерүнең гомуми перспективасына органик рәвештә туры килергә мөмкин.

5.3.2. Су белән тәэмин итү челтәрләрен һәм корылмаларын, канализацияне, җылылык һәм газ белән тәэмин итүне проектлаганда, СНиП 2.04.03, СНиП 2.04.07*, СНиП 2.04.08*, ГОСТ Р 54954-2012, гамәлдәге санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләре, шулай ук әлеге нормативлар таләпләре нигезендә эш итәргә кирәк.

5.3.3. Инженерлык челтәрләрен һәм корылмаларны проектлаганда грунт сулары дәрәҗәсенең мөмкин булган үзгәрешләрен һәм әлеге үзгәрешләрнең челтәрләрнең эксплуатация ышанычлылыгына йогынтысын өйрәнүгә аерым игътибар бирелергә тиеш.

5.3.4. Тарихи барлыкка килгән төзелештә урнаштырыла торган инженерлык җиһазлары объектлары тиешле нигезләрдә өлешчә яисә тулысынча җир асты киңлегендә урнаштырылырга мөмкин.

Су белән тәэмин итү

5.3.5. Су белән тәэмин итү схемасын һәм системасын сайлап алуны, су чыгымнарының төрле этапларында таләп ителә торган торак пункт үзенчәлекләрен

исәпкә алырга кирәк .су белән тәэмин итү чыганакларын, басым таләпләрен, суның сыйфатын һәм аны бирүнең тәэмин ителешен үстерү

5.3.6. Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау, шул исәптән хуҗалык-эчәр һәм җитештерү су белән тәэмин итү чыганакларын сайлау, су җыю корылмаларын урнаштыру, шулай ук хисап чыгымнарын билгеләү һ.б. таләпләрне 2.04.01-85*, СНиП 2.04.02- 84*, СНиП 2.07.01-89, СанПиН 2.1.4.1074-01, СанПиН 2.1.4.1175-02, ГОСТ 2761-84, СанН.1.4.1110-02 таләпләре нигезендә башкарырга кирәк.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, су белән тәэмин итүнең үзәкләштерелгән системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

5.3.7. Торак пунктны тәүлеккә исәпләнгән уртача су куллану, су тотуны исәпкә алып, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына һәм ихтыяҗларына су чыгымнары суммасы буларак билгеләнә.

Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлаганда халыкның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗларына су куллану уртача тәүлеклек (бер елга) нормаларын әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Ясалма су куллану җәмәгать биналарында хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗлары өчен су чыгымнарын үз эченә ала, моңа сәламәтләндерү учреждениеләре (шифаханәләр, ял йортлары, туристлык комплекслары, балалар лагерьлары һ.б.) өчен су чыгымнары керми.

Кулланучыларның төрле категорияләренең аерым объектлары буенча хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына суның чыгымнары кушымтаның 2 нче таблицасы нормалары нигезендә билгеләнә. Әлеге нормативларга карата № 9

5.3.8. Су белән тәэмин итү системасын тулаем яки аерым районнарда проектлаганда түбәндәге исәпләү чыгымнарына таянырга кирәк: тәүлеклек максималь чыгымнар (тәүлеклек куб.метр/тәүлек) - су алу корылмаларын, су әзерләү станцияләрен һәм су саклау савытларын исәпләгәндә

максималь сәгатьлек чыгымнар (куб.метр/сәгать) - су саклау өчен савытларда аерым торбаүткәргечләр буенча су бирүче насос станцияләренең максималь җитештерүчәнлеген билгеләгәндә;

Суүткәргечләргә су бирүче насос станцияләренең максималь сәгатенә (л/с) суның секундлык чыгымнары, су белән тәэмин итү системасының су сыйдырышлыгыннан башка һәм күрсәтелгән торбаүткәргечләрнең гидравлик исәпләве булганда магистраль һәм бүлү торбаүткәргечләренең максималь бирүен билгеләгәндә;

Кулланунның тәүлеклек тигезсезлеге - 1,2; су куллануның тигезсезлеге - 1,4 коэффициентларын кабул итәргә кирәк.

5.3.9. Расчетлы күрсәткечләр суны куллану күләмен алдан исәпләп чыгару һәм торак пунктны, шул исәптән аларның аерым структур элементларын, 67 нче таблицада китерелгән тәкъдим ителгән күрсәткечләр нигезендә, торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау өчен кулланыла.

Таблица 67

Су куллану күләмен алдан исәпләү һәм торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау өчен исәп-хисап күрсәткечләре

күрсәткеч	Үлчәү бердәмлеге	Авыл территорияләре торак пунктлар		
		суүткәргеч, канализацией һәм кайнар су белән тәэмин ителгән	суүткәргеч һәм канализациейлар белән җиһазландырылган	су колонкаларыннан файдаланган
Микрорайон халкының тыгызлыгы Халкының тыгызлыгы	кеше гектар	7,5 - 100	7,5 - 100	7,5 - 100
Хуҗалык көнкүреш ихтыяҗларына су чыгымнары	литр/ кеше тәүлеккә	230	150	50
Водопотреб-ление	куб.метр - тәүлеккә	1,7 - 23,0	1,1 - 15,0	0,4 - 5,0

5.3.10. Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, сәламәтләндерү учреждениеләре ихтыяҗларына, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнарга һәм поливкага суны бүлү һәр конкрет очракта СНиП 2.04.02-84 таләпләре нигезендә аерым билгеләнә.

5.3.11. Су алу корылмаларын урнаштыру тибын һәм схемасын сайлап алуны территориянең геологик, гидрогеологик һәм санитария шартларыннан чыгып башкарырга кирәк.

Яңаларны проектлаганда һәм булганнарын киңәйткәндә, аларның күрше участокларда булган һәм проектлана торган су җыю урыннары белән үзара хезмәттәшлек шартлары, шулай ук аларның әйләнә-тирә мохиткә йогынтысы исәпкә алынырга тиеш.

Су җыю корылмаларын, су кулланунын перспективалы үсешен исәпкә алып, проектлаштырырга кирәк

5.3.12. сәнәгать предприятиеләрен су белән тәэмин итү өчен чистартылган агым суларын файдалану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.13. Су үткәрү челтәрләре боҗралы проектлана. Сүүткәргечләрнең тупик сызыкларын куллану рөхсәт ителә:

җитештерү ихтыяҗларына су бирү өчен - һәлакәтне бетерү вакытына су белән тәэмин итүдә тәнәфес ясау мөмкинлеге булганда;

хуҗалык-эчә торган ихтыяҗларга су бирү өчен - торбаларның диаметры 100 мм дан артмаган очракта;

янгынга каршы яки хуҗалык-янгын сүндерү ихтыяҗларына су тотылуга бәйсез рәвештә су бирү өчен - линияләр озынлыгы 200 метрдан да артмаган.

Биналар һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләренең тышкы суүткәргеч челтәрләре бөгелү рөхсәт ителми

5.3.14. Хуҗалык-эчәргә яраклы суүткәргечләр челтәрләрен эчәргә яраклы булмаган су бирүче суүткәргечләр челтәрләре белән тоташтыру рөхсәт ителми.

5.3.15. Янгынга каршы суүткәргеч «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә проектланырга тиеш.

5.3.16. Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм берләштерелгән җитештерү-эчәргә яраклы суүткәргечләр проектларында СанПиН 2.1.4.1110-02 таләпләре нигезендә санитар саклау зоналарын күздә тоту зарур.

Су белән тәэмин итү һәм эчәргә яраклы суүткәргечләр чыганакларын санитар саклау зоналары чикләре әлеге 9 нчы кушымтаның 3 нче таблицасында китерелгән

5.3.17. Җирләрне бүлеп бирү полосасының киңлеге һәм магистраль сулыклар төзү өчен җир кишәрлекләренең мәйданы СН 456-73 таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.3.18. Суүткәргеч корылмаларны урнаштыру өчен мәйданнар сайлау, шулай ук аларның территорияләрен планлаштыру һәм төзү «Инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсенең ихтыяҗлары һәм нитар сак зоналарына таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Су агымнары һәм сулыкларның яр буе участокларында урнаштырыла торган суүткәргеч корылмалар мәйданчыкларының планлаштыру тамгасы су күләменең күләменнән кимендә 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

5.3.19. Суны әзерләү корылмаларын аларның җитештерүчәнлегенә карап урнаштыру өчен территориянең якынча исәп-хисап күләмнәрен тәүлеккә мең куб метр итеп кабул итәргә кирәк, ләкин шуннан артык түгел:

до 0,1 тыс.куб.метров/сутки - 0,1 гектара;

свыше 0,1 до 0,2 тыс.куб.метров/сутки - 0,25 гектара;

свыше 0,2 до 0,4 тыс.куб.метров/сутки - 0,4 гектара;

свыше 0,4 до 0,8 тыс.куб.метров/сутки - 1,0 гектара;

свыше 0,8 до 12 тыс.куб.метров/сутки - 2 гектаров;

свыше 12 до 32 тыс.куб.метров/сутки - 3 гектаров;

Суүткәргеч корылмалар мәйданчыгында көчле кулланыла торган агулы матдәләрне саклау өчен чыгым складларын түбәндәгеләр урнаштырырга кирәк:

кешеләр даими була торган биналардан һәм корылмалардан (склад хуҗалыгына карамаучылардан) кимендә 30 метр ераклыкта сулыклардан һәм су агымнарыннан; бик көчле агулы матдәләрне саклаганда биналардан кешеләрнең даими килүеннән башка СНиП II-89-80*; торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарыннан (мәйданчыктан тыш) түбәндәгеләр нигезендә: стационар савытларда (цистерналарда, танкларда) - 300 метрдан да ким булмаган ераклыкта; контейнерларда яки баллоннарда - 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта.

Канализация

5.3.20. Торак пунктларны канализацияләү системаларын проектлау СНиП 2.04.01-85*, СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.07.01-89 таләпләре нигезендә тикшерергә кирәк.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, канализациянең үзәкләштерелгән системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

Торак районны су белән тәэмин итү системасын (гомумэретмәле, аерым, ярымбүлмәле) аерым канализация вакытында сулыкларга чистартылмаган суларны чыгаруны исәпкә алып, вариантларны техник-икътисадый чагыштыру нигезендә сайларга кирәк.

Су объектларына санитар чистартылмаган, зарарсызландырылмаган агып төшүче суларны (су объектларына йогынтының мөмкин нормативларын һәм су объектларында зарарлы матдәләрнең иң чик мөмкин булган концентрацияләре нормативларын арттыруны булдырмаудан чыгып), шулай ук техник регламентлар таләпләренә туры килми торган агып төшүче суларны агызу тыела.

5.3.21. Торак пунктларны канализацияләү проектлары су белән тәэмин итү проектлары белән бер үк вакытта су белән тәэмин итү һәм агып төшүче суларны чыгару балансына мәҗбүри анализ ясап эшләнергә тиеш. Шул ук вакытта җитештерү су белән тәэмин итү һәм су сиптерү өчен чистартылган агымлы, яңгыр суларын файдалану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.22. Торак пунктларны, шул исәптән аларның аерым структур элементларын, канализацияләү системаларын проектлаганда, көнкүрештәге ташландык суларны уртача тәүлеклек су белән чыгару исәпләгәндә, территориядә һәм яшел үсемлекләрдә су тотуны исәпкә алмыйча, уртача тәүлеклек уртача уртача уртача су куллануга тигез күләмдә су куллануны кабул итәргә кирәк. утыртмалар.

Елга агып төшүче суларның тәүлеклек (бер ел эчендә) агып төшүен, су агызу системасына карап, барлык агып төшүче сулар буенча уртача тәүлеклек чыгымнарның күләме дип билгеләргә кирәк.

Аерым торак һәм иҗтимагый биналардан агып төшүче суларның исәп-хисап чыгымнарын билгеләү өчен, тупланган чыгымнарны исәпкә алу кирәк булганда, СНиП 2.04.01-85* таләпләренә ярашлы рәвештә, агып төшүче суларны әлеге нормативларга карата 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасын кабул итәргә кирәк.

Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләреннән агып төшүче суларның тәүлеккә исәпләнгән уртача исәп-хисап чыгымнары, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар торак пунктның тәүлеклек суммар су чыгаруның 25 проценты күләмендә өстәмә кабул ителә.

Анализлашмаган районнарда бер кешегә уртача 25 л/тәүлекне кабул итәргә кирәк.

5.3.23. Торак пунктта агып төшүче суларның уртача тәүлеклек чыгымын хисап рәвешендә п. п. буенча билгеләнгән чыгымнар суммасы буларак билгеләргә кирәк.

Хисап күрсәткечләре торак пунктны канализацияләү системаларын проектлау һәм су бүлеп бирү күләмен алдан исәпләп чыгару өчен кулланыла.

5.3.24. Территориаль планлаштыру документларын әзерләгәндә, уртача тәүлеклек (бер елга) сулыкны аерып алу түбәндәгеләрне кабул итәргә рөхсәт ителә:

шәһәр торак пунктлары өчен - бер кешегә - 550 л/тәүлек; авыл

торак пунктлары өчен - бер кешегә тәүлеклек 150 л/тәүлек.

Искәрмә: Уртача тәүлеклек сулыкның урындагы шартларга һәм төзекләндерү дәрәҗәсенә карап, 10 - 20 процентка үзгәртелүе рөхсәт ителә.

5.3.25. Чагыштырмача бирелгән су күләме түбәндәгечә бирелгән су коэффициентларыннан файдалануны билгеләргә тәкъдим ителә:

; уртача шәһәр торак пункты буенча - 0,98;

аз катлы төзелеш территориясе өчен: шәһәрнеке - 1,0;

авыл - 0,9;

җирле сәнәгать булганда - 0,8 - 0,9.

5.3.26. Торак пунктларны, аларның резерв территорияләрен канализацияләү системаларын урнаштыру, шулай ук чистарту корылмаларын СНиП 2.04.03-85 һәм СанПиН 2.2.1.1.1200-03 белән берлектә урнаштырырга кирәк.

5.3.27. Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе белән килештереп, канализациянең үзәкләштерелгән системасы булмаганда, слива станцияләрен күз алдында тотарга кирәк. Слива станцияләренә кертелә торган җир кишәрлекләренең зурлыгын СНиП 2.04.03-85 таләпләре нигезендә, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

. Слив станцияләрне диаметры 400 мм дан да ким булмаган канализация коллекторлары тирәсендә проектларга кирәк, шул ук вакытта агып төшүче сулар саны слива станциясе коллектор буенча гомуми исәп-хисап чыгымының 20 процентыннан артмаска тиеш.

5.3.29. Выбор площадок для строительства сооружений канализации, планировку, застройку и благоустройство их территории следует выполнять в соответствии с требованиями подраздела «Размещение инженерных сетей» и требованиями к устройству санитарно-защитных зон. «Инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре һәм санитар-яклау зоналарын урнаштыруга таләпләр нигезендә канализация, планировка, төзелеш һәм төзекләндерү корылмаларын төзү мәйданчыкларын сайлау зарур.

өске агымлы суларны һәм нализация явым-төшемнәрен туплаучыларны торак микрорайоннарда (кварталларда) һәм селитеб территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

Төбәкләрне бүлеп бирү системалары корылмаларын урнаштыру өчен кишәрлекләрнең якынча зурлыгын һәм алардан торак һәм җәмәгать биналарына кадәрге араны 68 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Су бүлеп бирү системалары корылмаларын урнаштыру өчен кишәрлекләрнең якынча зурлыгы һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ара

Объект исеме	Участок үлчәме, метр	Торак һәм иҗтимагый биналарга, метрларга кадәр ераклык
Өске агымлы суларның чистарту корылмалары	җитештерүчәнлеккә һәм корылма төренә карап	7.1.2 СанПиН2.2.1/2.1.1.1200-03 таблицасы нигезендә
Эчке канализация насос станциясе	10x10	20
Тоннель коллекторлар шахталары тирәсендә эксплуатацияләү мәйданчыклары	20x20	кимендә 15 (коллекторлар күчәреннән)

Таблица 69

Канализациянең чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләренең күләмнәре

Канализациянең чистарту корылмалары җитештерүчәнлеге, мең куб метр/тәүлек	**Җир участокларының күләме, гектар**		
	чистарту корылмалары	**ләм мәйданчыклары**	**гып төшүче суларны тирән чистартуның биологик буалары**
До 0,7	0,5	0,2	-
Свыше 0,7 до 17	4	3	3
Свыше 17 до 40	6	9	6
Свыше 40 до 130	12	25	20
Свыше 130 до 175	14	30	30
Свыше 175 до 280	18	55	-
Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе белән килештереп, тәүлегенә 280 мең куб метрдан артык җитештерүчәнлек җитештерүчәнлеге булган җир кишәрлекләренең күләмен тәүлеккә кабул итәргә кирәк			

Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-яклау зоналары

Агып төшүче суларны чистарту корылмалары	**Чистарту корылмаларының исәп-хисап җитештерүчәнлеге булган метрларда, тәүлегенә мең куб.метр ераклык**			
	до 0,2	**от 0,2 до 5**	**от 5 до 50**	**от 50 до 280**
Су станцияләре һәм авария-җайга сала торган резервуарлар, локаль чистарту корылмалары	15	20	20	30

Урланган явым-төшемнәр өчен ләм мәйданчыклары булган механик һәм биологик чистарту корылмалары, шулай ук ләм мәйданчыклары	150	200	400	500
Ябык биналарда утырманы термомеханик эшкәртү белән механик һәм биологик чистарту материаллары	100	150	300	400
Басулар: а) фильтрация; б) сугару	200 150	300 200	500 400	1000 1000
Биологик буалар	200	200	300	300

Искәрмә:

1. 0,5 гектарга кадәр булган мәйданны фильтрлау кырлары өчен, коммуналь типтагы кырларны 1,0 гектарга кадәр сугару өчен, агып төшүче суларны механик һәм биологик чистарту корылмалары өчен санитар-яклау зоналары тәүлегенә 100 метр зурлыкта кабул итәргә кирәк.
2. Җир асты фильтрлыгы кырлары өчен үткәрү сәләте тәүлегенә 15 куб.метрга кадәр җитә. Санитар яклау зоналары 50 метрга кадәр җитә.
3. Санитар-яклау зоналарының сылу станцияләреннән 300 метрны кабул итәргә кирәк.
4. Ачык типтагы өске каттагы чистарту корылмаларыннан торак территориягә кадәр санитар-яклау зоналары 100 метрны, ябык типтагы 50 метрны кабул итәргә кирәк.
5. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашмаган җитештерү канализациясенең чистарту корылмаларын һәм насос станцияләрен, җитештерү суларын мөстәкыйль чистартканда һәм суыртканда да, шулай ук аларны көнкүреш зоналары белән бергәләп чистартканда да, санитар-яклау зоналары күләмнәрен агып төшүче сулар агып төшә торган, әмма 58 нче таблицада күрсәтелгәннән ким булмаган җитештерү өчен дә шундый ук күләмдә кабул итәргә кирәк
6. Кар эретү һәм кар эретү пунктларыннан торак территориягә кадәр санитар-яклау зоналарының күләмен 100 метрга кабул итәргә кирәк.

5.3.30. Су агымнарының һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан канализация корылмалары һәм насос станцияләре мәйданчыкларының планлаштыру тамгаларын җилдә җыелынган суны һәм җил дулкыны биеклеген исәпкә алып, кимендә 3 процент тәэмин ителгән су ташу суларының максималь офыгыннан 0,5 метрга югарырак кабул итәргә кирәк.

5.3.31. Магистраль канализация коллекторлары өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм алардан файдалану СН 456-73 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла..

5.3.32. Агымдагы суларның чистарту корылмалары мәйданын елның җылы чорында өстенлек итүче җилләр өчен торак төзелешкә һәм торак пунктка карата су агымы буенча түбәнрәк юнәлеш биләргә тиеш.

Җитештерү һәм яңгыр канализациясенең чистарту корылмаларын, кагыйдә буларак, сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаштырырга кирәк.

5.3.33. Чистарту корылмалары өчен җир участокларының зурлыгын канализация таблицасында күрсәтелгән 69 нчы таблицада кабул итәргә кирәк.

5.3.34. . Канализациянең локаль системаларының чистарту корылмаларының җир кишәрлекләренең күләмен грунт шартларына һәм агып төшүче суларның санына карап кабул итәргә кирәк, әмма ул 0,25 гектардан артык түгел.

Җир участоклары чикләнергә, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

5.3.35. Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-яклау зоналарын СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә 70 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Яңадан алда канализация

5.3.36. Җир өстендәге суларның кимүе торак пункт территориясенең су өсте бассейныннан су агымнарына һәм сулыкларга яңгыр канализациясе челтәреннән агып төшеп, проектланырга тиеш. Өсле агымны үткәрми торган сулыкларга, юыла торган чокырларга, йомык уйсулыкларга, сазлыклы территорияләргә чыгаруны проектлау рөхсәт ителми.

5.3.37. Территорияне планлаштыру һәм төзү проектлары өске суларны агызу өчен табигый шартларны максималь саклауны күздә тотарга тиеш. Өске суларны үткәрүне кыенлаштыра торган биналарны һәм корылмаларны урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.38. Яңгырлы канализацияне проектлаганда торак пунктлар территорияләре өчен яңгыр суларының исәп-хисап чыгымнарын СНиП 2.04.03-85*.

Көймәне оештыру рельефны оештыру һәм су үткәргеч җайланмаларның: су торбалары (су агызу торбалары), лотоклар, кюветлар, тизәйткечләр, яңгыр кабул итү коеларын ачык яки ябык системасын төзү мәсьәләләрен комплекслы хәл итү белән тәэмин ителергә тиеш.

СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләре белән эш итәргә кирәк.

5.3.39. Күпкатлы төзелешләр районнарында ябык типтагы яңгыр канализациясен проектларга кирәк. Районнарда бер үк, ике катлы төзелешләр һәм авыл торак пунктларында, шулай ук парклар территориясендә урамнар, юллар, машина юллары һәм тротуарлар белән кисешкән урында күперләр яисә торбалар корылган җирдә ачык су үткәргеч җайланмалар (канаулар, кюветлар, лотоклар) куллану рөхсәт ителә.

Рекреация территорияләрендә җир өсте һәм җир асты суларын яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж рәвешендә бүлеп бирү системасын проектлау рөхсәт ителә.

5.3.40. Сулыкларның ачык системасы буенча җир өсте суларын бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе, су объектларын җайга салу һәм саклау органнары белән ярашлы рәвештә һәм килештереп, су биологик ресурсларын саклау буенча федераль хезмәт белән рөхсәт ителә.

5.3.41. Яңгыр киптерүчеләрне проектлау түбәндәге участокларда карала: озакка сузылган участокларда (күтәрелү);

чатларда һәм җир өсте сулары агымы ягыннан җәяүле кичүләрдә
озакка сузылган төшү участоклары ахырында түбәнәйтелгән урыннарда; түбән урыннарда а урам лотокларының пычкы профилендә; өске сулары агып төшмәгән урамнар, ишегалды һәм парк территорияләре урыннарында.

5.3.43. Яңгырлы сулар агышын җайга салу өчен буаларны яисә резервуарларны проектларга, шулай ук эчәргә яраклы су чыганагы булмаган, су коену һәм спорт өчен яраксыз һәм балык хуҗалыгы максатларында файдаланылмый торган ныгытылган чокырларны һәм гамәлдәге буаларны кулланырга кирәк.

5.3.44. Эрозиягә (авышлык һәм грунт характеристикалары буенча) дучар булган торак төзелеше территорияләре участокларында, биналардан өске суларны локаль бүлеп чыгаруны күздә тотарга кирәк.

5.3.45. Агып төшүче суларны чистартуны СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.04.03-85*, «Агып төшүче суларны чистарту корылмаларын проектлау» 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

5.3.46. Өлешчә агып төшүче чистарту корылмаларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-яклау зонасын, төзелеш шартларына һәм ачык типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан - 100 метр, ябык типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан - 50 метр файдалануга бәйле рәвештә, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе һәм табигатьне саклау органнары белән килештереп кабул итәргә кирәк.

Мелиоратив системалар һәм корылмалар Гомуми таләпләр

5.3.47. Мелиоратив (сугару һәм киптерү) системаларны һәм корылмаларны СНиП 2.06.03-85, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.05-84, СНиП 2.06.06-85, СНиП 2.06.07-87, СНиП 2.06.04-82 таләпләре һәм әлеге нормативлар нигезендә проектларга кирәк.

5.3.48. Җирләрнең торышын тикшереп тору өчен мелиорация системаларын һәм корылмаларны проектлаганда күзәтү скважиналары челтәрен һәм су чыгымнарын үлчәү чараларын күрергә кирәк. Мелиорация системасы мәйданы 20 мең гектардан артык булганда, өстәмә рәвештә туфракның дымлылыгын һәм корылышын, мәгълүматны автоматик эшкәртү чаралары белән сугару һәм дренаж суларының сыйфатын, шулай ук метеорология станцияләрен һәм су-баланс мәйданчыкларын тикшереп тору лабораторияләрен проектларга кирәк.

5.3.49. Мелиорация системаларында яклаучы урман утыртмаларын СНиП 2.06.03-85 таләпләре нигезендә күздә тотарга кирәк.

5.3.50. Мелиорация системаларын урнаштырганда «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 43 статьясы таләпләрен үтәргә кирәк.

Һөҗүм системалары

5.3.51. Сугару системасы составына табигый яисә ясалма су чыганакларында сусаклагычлар, су җыю һәм балык саклау корылмалары, аттта калучылар, насос станцияләре, сугару станцияләре, су сиптерү һәм дренаж челтәрләре, шәрә каналлар, челтәрдәге корылмалар, су сиптерү һәм су сиптерү машиналары, урнаштыру һәм җайланмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиорация халәтен, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектларын, эрозиягә каршы корылмаларны, эксплуатацияләү хезмәтенең җитештерү һәм торак биналарын, урман яклау утыртмалары, дамбалар керә.

5.3.52. Мелиорация каналлары (сугару, су җыю, коллектор-дренаж) өчен җирләр полосаларын эшләр башкарылган вакытта авыл хуҗалыгы культуралары эшләмәгән җирләрдә, төзелеш чираты булган җирләрдә, гамәлдәге су һәм җир законнарын исәпкә алып, СН474-75 таләпләре нигезендә, төзелеш чираты белән тәэмин ителгән җирләрдә тапшырырга кирәк.

5.3.53. Балыкчылык хуҗалыгы сулыкларында су җыю җайланмаларын проектлаганда, балыкны һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештереп, балыкны су җыю корылмаларына эләгүдән саклау өчен балык саклау корылмаларын урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Балыкны яклау корылмалары булган су җыю урыннары урыны урыны урыны булмаган районнарда, кышлаучы районнарда, интенсив миграция участокларында һәм балыкларның личинкаларын һәм яшьләрен, тыюлыклы зоналарда урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.54. Магистраль каналдан (торбаүткәргечтән, лоткадан), аның ботакларыннан, төрле тәртипләрне һәм сугару җайланмаларын бүлүчеләрдән торучы челтәрне торба үткәргечләр рәвешендә яисә ачык каналлар һәм лотоклар рәвешендә проектларга кирәк.

5.3.55. Магистраль каналларда һәм бүлүчеләрдә чокырлар, чокырлар, җирле түбәнлекләр, сулыклар белән кисешкән урыннарда урнашкан авария хәлендәге су агызу корылмаларын проектларга кирәк, ә иң эреләрендә су чыгышы секундына 5 куб метрдан артык - концентрацияле ташландык корылмалар булырга тиеш.

5.3.56. Водосбор-сбросное челтәрен полив участоклар, чәчүлек кырлары чикләрендә, тальвег, әрем, чокырлар максималь файдаланылган урыннар буенча проектларга кирәк.

5.3.57. Су чыганакларында, доприемникларда, каналларда исәп-хисап чыгымнарының һәм су дәрәҗәләренең зурлыгын, мәйданда агып төшү үзенчәлекләрен исәпкә алып, 33-101-2003 нче уртак нигезендә билгеләргә кирәк.

Җимерү системалары

5.3.58. Киптерү системаларын проектлаганда территориянең кирәгеннән артык дымлану сәбәпләре һәм су балансын тәшкил итүче һәрберсенең зурлыгы ачыкланырга тиеш.

Киерелә торган массивта артык мавыгу сәбәпләренә бәйле рәвештә түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк:

мәйданның әйләнә-тирәсендәге сулыклардан өске сулар керүдән яклау - тау каналларын проектлау, тальвега сулыклардагы сулыклардагы су агышын җайга салу юлы белән;

су басудан сулыкларны һәм сулыкларны су басудан яклау - койма дамбаларын проектлау, сулыкларда су ташу суларын җайга салу, елгаларның елга үзәннәренең үткәрү сәләтен арттыру, су җыю мәйданнары арасында, СНиП 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, агымны яңадан бүлү юлы белән;

киптерә торган массивта өске стокны бүлеп чыгару - ябык һәм ачык типтагы көйләүче челтәрләрне проектлау юлы белән;

җир асты суларының дәрәҗәләрен тотып алу һәм түбәнәйтү - кеше каналларын яки дреннарны, вертикаль дренаж скважиналарының сызыкча системасын проектлау, системалы горизонталь дренажны өйрәнү юлы белән; җир асты сулары дәрәҗәләрен киметү өчен ябык киптерү челтәрен проектлау юлы белән;

сулыклардан һәм су агымнарыннан фильтрацион сулар белән су басудан яклау - яр буе дреннарын яки скважиналарның сызыкча системасын СНиП 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, вертикаль дренаж проектлау юлы белән.

5.3.59. киптерү системасы составына түбәндәгеләр керә: суүсемнәрнең көйләнә торган, үткәргеч, койма челтәре, насос станцияләре, дамбалар, челтәрләрдәге корылмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиорация халәтен тикшереп тору, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектлары, эрозиягә каршы корылмалар, эксплуатацияләү хезмәтенең җитештерү һәм торак биналары, юллар һәм урман саклау утыртмалары.

5.3.60. Язгы һәм җәйге-көзге тезгеннәрне шушы төр өчен рөхсәт ителә торган җирләрдән файдалануга рөхсәт ителә торган срокларга су басуга бәйле елгалар тугайларында, шушы төр өчен сазланган түбәнлекләрдә һәм сусаклагычларга терәлеп торучы су басу территорияләрендә, вак су басуларны бетерү өчен, киртә дамбаларын корып, киптерү системаларын проектлаштырырга кирәк.

5.3.61. Елгалар, күлләр, су саклагычлар сулары белән сугарылган, тирән үткәргеч каналлар төзүне булдырмас өчен йомык иңкүлекләрне киптерү өчен, гамәлдәге су үткәрү корылмаларын яңадан төзүнең мәгънәсезлеге булмаган аркылы тимер һәм автомобиль юллары буендагы участокларда киптерү системаларын насослар белән су агызу дамбаларын урнаштырмыйча гына проектларга кирәк.

5.3.62. Авыл хуҗалыгы җирләрен киптерү өчен индустриаль дренаж проектларга кирәк. Вертикаль дренаж бертөрле комнар, теләсә нинди куәттәге торфлы, 2 метрга кадәр куәттәге супес һәм җиңел сугиналар белән корылган территорияне киптерү вакытында кулланырга рөхсәт ителә, алар тәүлегенә 150 кв.метрдан артык үткәргеч суалчаннар белән каплана.

Авыл хуҗалыгы җирләрен фильтрацион сулар белән елгаларны, сусаклагычларны, күлләрне су басудан саклау яки объектка керә торган җир асты суларын тоту өчен вертикаль дренажның линияле системасын тәүлеккә 300 квадрат метрдан да ким булмаган түшәмә токымнар уздырганда кулланырга кирәк.

5.3.63. Санитар чистарту объектлары булып йорт яны территорияләре, урам һәм микрорайон юллары, мәдәни-көнкүреш объектлары, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар, парклар, скверлар, мәйданнар һәм башка җәмәгать кулланылышы урыннары, ял итү урыннары тора.

Эпидемия куркынычы югары булу һәм халык сәламәтлеге өчен куркыныч булу сәбәпле,

чистартуның үзенчәлекле объектлары дип медицина учреждениеләре, бигрәк тә йогышлы, тире-венерология, туберкулез хастаханәләре һәм бүлекләре, ветеринария объектлары, пляжлар санарга кирәк.

5.3.64. Торак пунктлар территорияләрен санитар чистартуны Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь комплекс буенча дәүләт комитетының 2003 елның 27 сентябрендәге 170 номерлы карары белән расланган Торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары, шулай ук җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары таләпләре нигезендә башкарырга кирәк.

5.3.65. Шәһәр төзелеше проектлаштырганда каты коммуналь калдыкларны туплау нормативлары кулланыла, алар Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты яки җирлекләрнең һәм шәһәр округларының җирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнгән (Татарстан Республикасы законы белән аларга тиешле вәкаләтләр бирелгән очракта).
Җыела торган коммуналь калдыкларның исәп-хисап саны даими (биш елга бер тапкыр) факттагы мәгълүматлар буенча төгәлләнергә, ә нормага төзәтмәләр кертелергә тиеш.

Коммуналь калдыкларны туплау нормалары

Таблица 72

Коммуналь калдыклар төрләре	Коммуналь калдыклар саны-1 кеше.	
	кг	**литр**
Каты: суүткәргеч, канализация, үзәк җылылык һәм газ белән тәэмин ителгән торак биналардан; башка торак биналардан	190 - 225 300 - 450	900 - 1000 1100 - 1500
Иҗтимагый биналарны исәпкә алып, торак пункт буенча гомуми Сан	280 - 300	1400 - 1500
Сыек изогребов (канализация булмаганда)	-	2000 - 3500
Урамнарның, мәйданнарның һәм паркларның 1 кв. метр каты өслекләреннән смета	5 - 15	8 - 20
Искәрмә: 1. Калдыкларны туплау нормаларының зур әһәмиятен шәһәр торак пунктлары өчен кабул итәргә кирәк. 2. Зур габаритлы коммуналь калдыкларны туплау нормаларын каты коммуналь калдыкларның китерелгән күрсәткечләре составында 5 процент күләмендә кабул итәргә кирәк.		

5.3.66. Торак зоналарда йорт яны территорияләрендә каты коммуналь калдыклар өчен уңайлы подъездлы контейнерлар урнаштыру өчен махсус мәйданчыклар проектлана. Мәйданчык ачык һәм су үткәрә торган өслек белән проектлана.
Контейнерлар урнаштыру өчен мәйданчыклар торак йортлардан, балалар, дәвалау-профилактика учреждениеләреннән, спорт мәйданчыкларыннан һәм ял итү урыннарыннан ераграк торырга тиеш халык саны 20 метрдан да ким түгел, ә 100 метрдан да артмый. Мәйданчыкларның күләме 13 нче таблица нигезендә кабул ителә һәм тиешле санда контейнерлар урнаштыруга исәпләнгән булырга тиеш, әмма 5-дән дә артык түгел.
Билгеләнә торган чүп җыючылар (контейнерлар) санын билгеләү өчен чүп җыючы халык саныннан, каты коммуналь калдыклар җыелу нормативларыннан, калдыкларны саклау срокларыннан чыгып эш итәргә кирәк. Чүп җыючыларның исәп-хисап күләме алар оешкан чорда каты коммуналь калдыкларның факттагы туплануына туры килергә тиеш.

5.3.67. Канализацияләнмәгән биналардан сыек калдыклар җыю өчен ишегалды

юынтылыклары урнаштырыла, алар су үткәрә торган пычракка ия булырга тиеш. Ишегалды чүп-чарлары булганда, уртак әйбер булырга мөмкин. Пычрану тирәнлеге грунт сулары дәрәҗәсенә бәйле, әмма 3 метрдан да артык булырга тиеш түгел.
Ишегалды җыештырулары торак биналардан, мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмаларыннан, балалар уеннары һәм халык ялы өчен мәйданчыклардан 20 һәм 100 метрдан да ким булмаган ераклыктан ераграк торырга тиеш. Үзәкләштерелмәгән су белән тәэмин итү шартларында ишегалды җыештыручылары коелардан һәм чишмәләрнең каптажларыннан 50 метрдан да ким булмаган ераклыкка ераграк торырга тиеш. Шәхси йорт территориясендә чүп җыю урыннары, ишегалды бәдрәфләре һәм юын чокырлары торак милекчеләре тарафыннан билгеләнергә тиеш, аерма 8-10 метрга кадәр киметелергә мөмкин.
Чүп җыючылар, ишегалды бәдрәфләре һәм юыну чокырлары йорт биләмәсенең чикләреннән 4 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

5.3.68. Дәвалау учреждениеләре территориясендә чүп җыючылар өчен мәйданчыкны дәвалау корпусыннан кимендә 25 метр һәм азык-төлек блогыннан кимендә 100 метр ераклыкта хуҗалык зонасында проектларга кирәк. Мәйданчыкның зурлыгы чүп җыючылар нигезенең барлык яктан да 1,5 метрдан артмаска тиеш. Мәйданчык каты өслеккә һәм урам ягыннан подъездга ия булырга тиеш.
Медицина һәм/яки фармацевтика эшчәнлеген гамәлгә ашырганда барлыкка килә торган калдыкларны җыю, вакытлыча саклау, транспортлау, зарарсызландыру һәм зарарсызландыру СанПин 2.1.7.2790 - 10 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.3.69. Базарлар территориясендә: чүп җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларын сәүдә урыннарыннан кимендә 30 метр ераклыкта проектларга кирәк; базарларда канализациясез җәмәгать бәдрәфләрен сәүдә урыннарыннан кимендә 50 метр ераклыкта проектларга кирәк. Аларда исәп-хисап урыннары саны һәр 50 сәүдә урынына кимендә бер булырга тиеш.

5.3.70. Парклар территориясендә: сменалы чүп - чар җыю урыннарын урнаштыру өчен бүлеп бирелгән участоклар белән хуҗалык зонасын ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан (бию мәйданчыклары, эстрада, фонтаннар, төп аллеялар, тамаша павильоннары һ. б.) 50 метрдан да ким булмаган санда проектларга кирәк.; хуҗалык мәйданчыклары өчен контейнерлар санын билгеләгәндә, уртача калдыклардан 3 көн эчендә йөрергә кирәк; җәмәгать бәдрәфләрен ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан 50 метрдан да ким булмаган арага бер урын исәбеннән чыгып проектларга кирәк.

5.3.71. Пляж территориясендә: чүп-чар җыю өчен мәйданчыкларның күләме Пляж мәйданының 3500-4000 кв. метрына 0,75 куб. метр сыйдырышлы бер контейнер исәбеннән исәп тотарга кирәк; җәмәгать бәдрәфләрен 75 кешегә бер урын исәбеннән проектларга кирәк. Җәмәгать бәдрәфләреннән коену урынына кадәр ераклык 50 метрдан да ким булмаска һәм 200 метрдан да артмаска тиеш.

5.3.72. Каты коммуналь һәм сыек көнкүреш калдыкларын зарарсызландыру махсус билгеләнгән полигоннарда башкарыла. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү буенча полигоннарны һәм Предприятиеләрне проектлау һәм урнаштыру әлеге нормативларның "махсус билгеләнештәге зоналар" бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.73. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятие һәм корылмаларның җир участоклары һәм санитар-яклау зоналары күләмен таблицада китерелгән 73тән дә ким булмаган санда кабул итәргә кирәк.
Таблица 73

Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча җир участоклары һәм санитар-яклау предприятиеләре һәм корылмалары күләмнәре

Предприятие һәм корылмалар	Җир кишәрлекләре күләме 1000 тонна каты көнкүреш калдыклары калдыклар елына 1	Санитар күләме-саклау

	гектар	зоналары исемлеге, метр
Чүп-чар яндыру һәм чүп-чар эшкәртү-егәрлекле объектлар, елына мең тонна: 40-40; 40тан артык	 0,05 0,05	 500 1 000
Полигоннар*	0,02 - 0,05	500
Компостлау участоклары	0,5 - 1,0	500
Ассенизация басулары	2 - 4	1 000
Атланмай станцияләре	0,2	500
Чүп-чар төяү станцияләре	0,04	100
Каты коммуналь калдыклар чүплекләре камилләштерелгән	0,3	1 000
* Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарыннан тыш, су аларны урнаштыру «зона " бүлеге таләпләре нигезендә махсус рәвештә кабул итәргә кирәк Татарстан Республикасы Президенты р.н. Миңнеханов катнаша.		

5.3.74. 61 таблицада күрсәтелмәгән куллану калдыкларын транспортлау, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятиеләрнең һәм корылмаларның санитар-яклау зоналары күләмнәрен санитар нормаларга туры китереп кабул итәргә кирәк.

Җылылык белән тәэмин итү.

5.3.75. Яңа җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге җылылык белән тәэмин итү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, торак - коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны кирәкле җылылык белән тәэмин итү дәрәҗәсен тәэмин итү максатларында, Менделеевск муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү расланган схемалары нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш. Җылылык белән тәэмин итүнең кабул ителгән схемасы түбәндәгеләрне тәэмин итәргә тиеш: җылылык-энергиянең норматив дәрәҗәсен; СНиП 41-02-2003 таләпләренә туры китереп, ышанычлылык норматив дәрәҗәсе; экологик куркынычсызлык; куркынычсызлык эксплуатацияләү.

5.3.76. Җылылык белән тәэмин итү схемаларын эшләгәндә исәп-хисап җылылык нагрузкалары билгеләнә: торак пунктларны һәм гамәлдәге сәнәгать предприятиеләрен гамәлдәге төзү өчен - факттагы җылылык йөкләнеше буенча төгәлләштерелгән проектлар буенча; төп (профиль) җитештерүне үстерүнең эреләндерелгән нормалары яисә шундый ук җитештерү проектлары буенча сәнәгать предприятиеләре төзү планлаштырыла торган предприятиеләр өчен; төзелешкә билгеләнүче торак районнар өчен-җылылык нагрузкаларын урнаштыру тыгызлыгының эреләнгән күрсәткечләре яисә биналарның һәм корылмаларның чагыштырма җылылык характеристикалары буенча.

5.3.77. Җылылык нагрузкалары, СНиП таләпләренә туры китереп, җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча кулланучылар категорияләрен исәпкә алып билгеләнә 41 -02-2003 ГОСТ Р 54954-2012.

5.3.78. Җылылык энергиясенең торак һәм иҗтимагый биналарны җылылык белән тәэмин итү системасына чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 8-10 нчы таблицалары буенча билгеләнә. Торак һәм иҗтимагый биналарны кайнар су белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең

чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 13 һәм 15 нче таблицалары буенча билгеләнә. Торак һәм иҗтимагый басмаларны Инженерлык белән тәэмин итү системасына беренчел ягулыкның чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 18 һәм 19 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

5.3.79. Торак пунктлар территорияләрендә торак һәм иҗтимагый төзелешне җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк: үзәкләштерелгән - котельный, җылылык һәм атом электростанцияләреннән; автоном, түбә котельныйларыннан, фатир җылылыгыннан децентрализацияләнгән - - генераторлар. Яңа төзелеш районнарын җылылык белән тәэмин итү системасын сайлау вариантларны техник-икътисадый чагыштыру нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.80. Торак пунктлар территорияләрендә үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү чыганакларын урнаштыру, кагыйдә буларак, коммуналь-склад һәм җитештерү зоналарында, мөмкин булганча, җылылык йөкләнеше үзәкләрендә башкарыла. Торак төзелештә җылылык белән тәэмин итү чыганакларын, җылылык пунктларын урнаштыру, СНиП таләпләренә туры китереп, атмосферада зарарлы пычраткыч матдәләр таралуның норматив дәрәҗәсенә ирешү һәм исәп-хисап ясау чаралары белән акустик исәп-хисапларга нигезләнгән булырга тиеш 41 -02-2003-СНиП 2.07.01-89*, СНиП 41-01-2003. Торак-коммуналь төзелеш һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан туры килә торган аерым җылылык челтәрләре кулланырга кирәк. Һәр район җылылык чыганагыннан җылылык челтәрләренең куллнучыларга икедән дә ким булмаган чыгарылуын күздә тотарга кирәк. Техник нигезләнгәндә, һәр кварталга төрле магистраль яки бүлү җылылык челтәрләреннән ике тапкыр файдаланугa тапшыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.81. Котельныйларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре Түбән Кама муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү схемалары нигезендә сайлана. Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләмен 74 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк. Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш..

Таблица 74

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләме

Котельныйларның җылылык җитештерүчәнлеге, Гкал/сәг (МВт)	Җир участоклары, гектар, котельныйларның күләме:	
	каты ягулыкта	газ-мотор ягулыгында
5 кә кадәр	0,7	0,7
5тән 10 га кадәр (6 дан 12гә кадәр)	1,0	1,0
10 нан 50гә кадәр (12дән 58гә кадәр)	2,0	1,5
50дә 100гә кадәр (58дән 116га кадәр)	3,0	2,5
100 дән 200 гә кадәр (116 дан 233кә какадәр)	3,7	3,0
200 дән 400 гә кадәр(233тән 466 га кадәр)	4,3	3,5
Искәрмә: 1. Куллнучыларны кайнар су белән тәэмин итүче котельныйларның, шулай ук тимер юл буенча ягулык китерү күздә тотыла торган котельныйларның җир участоклары күләмен 20 процентка арттырырга кирәк. 2. Золошлакоталларны авыл хуҗалыгы өчен яраклы җир кишәрлекләрендә селитет территориясеннән читтә урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Алтын шлакоталларны урнаштыру шартлары һәм алар өчен мәйданчыклар күләме СНиП		

таләпләренә туры килергә тиеш 41 -02-2003

5.3.82. Җылылык белән тәэмин итү чыганакларыннан санитар-саклау зоналары күләме СанПиН таләпләренә туры китереп салына 2.2.1/2.1.1.1200-03 к Якынча-тигез үлчәмнәр тәшкил итә: 600 МВт егәрлеге белән эквивалент электростанцияләреннән. артык: ягулык сыйфатында кулланылучы күмер һәм мазут - 1000 метр; газ һәм газ - мотор ягулыгында эшләүче күмер-500 метр; ТЭЦТАН. күмер һәм мазут ягулыгында эшләүче район котельныйлары - 500 метр, газ һәм Газ - Мазут ягулыгында эшләүче - 300 метр, җылылык электростанцияләренең алтын калдыкларыннан-300 метр. Каты, сыек һәм газ барлыкка китерүче ягулыкта эшләүче котельныйлар өчен санитар-саклау зонасы күләме һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты (тавыш, вибрация, электромагнит кыры һ. б.) йогынтысы исәпләүләре нигезендә билгеләнә, шулай ук натураль нәтиҗәләргә нигезләнеп билгеләнә.

5.3.83. Компактлы торак пунктларда үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү системасы булмаганда, халык тыгызлыгы 40 кеше/гектар булган бер, ике катлы торак йорт территорияләрендә торак һәм иҗтимагый биналар төркеменә котельныйлардан автоном җылылык һәм җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга рөхсәт ителә. Автоном җылылык белән тәэмин итү өчен индивидуаль котельныйлар(аерым торучы, төзелгән, төзелгән һәм тышкы урнаштыру казаннары (түбә) проектлана.

5.3.84. Түбә, встроенная-янкорма котельныйлар өчен санитар-яклау зонасы күләме билгеләнми. Күрсәтелгән котельныйларны урнаштыру һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты ясау исәп-хисаплары нигезендә, шулай ук табигый тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре нигезендә башкарыла.

5.3.85. Трассаларны һәм җылылык челтәрләрен салу ысулларын СНиП II нигезендә карарга кирәк-89-80*- СНиП 41-02-2003, СНиП 2.07.01-89*. Җылылык трассаларын узу өчен бирелгән юнәлешләрдә махсус коммуникацион коридорлар бүлеп бирелә, алар үзара кисешүләр участокларын бетерү яки минимальләштерү максатыннан башка инженерлык коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.86. Торак төзелеше һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан туры килә торган аерым җылылык челтәрләрен проектларга кирәк.

5.3.87. Җылылык бирүдә өзеклекләр күзәтелми торган биналар (хастаханәләр, балалар тәүлек буе яши торган мәктәпкәчә оешмалар һ. б.) өчен җылылык белән тәэмин итү системасын проектлаганда җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы түбәндәге карарларның берсе белән тәэмин ителергә тиеш: бинаны тулысынча җылытуны тәэмин итә торган резерв җылылык чыганакларын, шул исәптән электр энергиясен кулланып, проектлау; төрле җылылык челтәрләреннән ике яклы туклану.

5.3.88. Җылылык челтәрләрен урнаштыру «инженерлык челтәрләрен урнаштыру»бүлекчәсе таләпләре нигезендә башкарыла.

Газ белән тәэмин итү

5.3.89. Яңаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге газ бүлү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү СНиП 42-01-2002, ПБ 12-529-03 һәм генераль газ белән тәэмин итү схемасы таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш. торак-коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны газлаштыру буенча республика программалары нигезендә Татарстан Республикасын газификацияләү.

5.3.90. Магистраль газүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге

һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 452-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә. Торак пунктлар территориясендә магистраль газүткәргечләр урнаштыру рөхсәт ителми. Магистраль газүткәргечләрдән санитар аермалар СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

5.3.91. Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү 75 таблицасында китерелгән.

Таблица 75

Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү

Газүткәргечнең басымын классификацияләү		Транспортлана торган газ төре	Газүткәргечтә эш басымы, МПа
Югары	I категорияле	Табигый	0,6 дан 1,2 гә кадәр
		Сыекландырылган углеводород газы	0,6 дан 1,6 га кадәр
	1А категорияләр	Табигый	ТЭЦ территориясендә газ-турбина һәм пар-газ энергетика җайланмаларына карата 1,2% артык
	II категорияле	Табигый һәм сыекландырылган углеводород газы	0,3 тән 0,6 га кадәр
Урта		Табигый һәм сыекландырылган углеводород газы	0,005 тән 0,3 гә кадәр
Түбән		Табигый һәм сыекландырылган углеводород газы	0,005 гә кадәр

5.3.92. Эчке газүткәргечләрдә һәм газ кулланучы җайланмалар каршында газ басымы түбәндәге күрсәткечләрдән артмаска тиеш: газ басымы зурлыгы җитештерү таләпләренә бәйле булган җитештерү биналарында-1,2 МП; башка җитештерү биналарында-0,6 МП; сәнәгать предприятиеләренең көнкүреш биналарында - аерым торучы, җитештерү биналарына янкормаган һәм бу биналарга төзелгән-0,3 МП; административ биналарда-0,005 МП; котельныйларда-0,005 МП.: җитештерү предприятиеләре территориясендә аерым торучы-1,2 МП, шул ук шәһәр торак пункты территориясендә - 0,6 МП, янкорма, төзелгән һәм түбә җитештерү биналары-0,6 МП, янкорма, төзелгән һәм түбә иҗтимагый, административ һәм көнкүреш биналары-0,3 МП; (СНиП 2.08.02-89 таләпләренә туры килә торган биналардан тыш) һәм склад.

5.3.93. Газ бүлү системасы тиешле күләмдә һәм кирәкле Параметрлар буенча газ бирүне тәэмин итәргә тиеш. Билгеләнгән тәртиптә расланган газ кулланучылар өчен, аларның исемлеге газдан ягулык сыйфатында файдалану һәм газ белән тәэмин итүнең өстенлекле хокукы булган газ үткәргечләрне куллану юлы белән яки башка ысуллар белән өзлексез газ белән тәэмин ителергә тиеш.

Кулланучылар газ чыгымнарын билгеләргә тиеш: сәнәгать предприятиеләре өчен гамәлдәге предприятиеләрнең сораштыру кәгазьләре, яңа һәм реконструкцияләнә торган яки шундый ук предприятиеләрнең проектлары, шулай ук эреләнгән күрсәткечләр буенча; гамәлдәге торак-коммуналь сектор өчен СНиП 2.04.08-87*нигезендә. Газ җылылыгы белән газ куллануның эреләнгән күрсәткечен проектлаганда 34 МДж/куб. метр (8000 ккал/куб. метр) кабул итәргә рөхсәт ителә: үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү булганда-1 кешегә елына 120 куб. метр; газ җылыткычлардан кайнар су белән тәэмин иткәндә-бер кешегә елына 300 куб. метр; кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта-1 кешегә 18 куб. метр ; кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта (авыл торак пунктларында) - 1 кешегә 220 куб.метр.

5.3.94. Газ бүлү станцияләре һәм газ тутыру станцияләре (алга таба - ГНС) торак пунктлардан, шулай ук аларның резерв территорияләреннән читтә урнашырга тиеш. Газ өстәмә пунктлар (алга таба - ГНП) торак пунктларның селитебтан читтә, кагыйдә буларак, торак төзелешенә карата өстенлек бирүче юнәлештәге җилләр өчен җил билгеләнгән яктан урнашырга тиеш.

5.3.95. ГНС җир кишәрлекләренең күләме, җитештерүчәнлегенә карап, проект буенча кабул итәргә кирәк, әмма җитештерүчәнлек станцияләре өчен дә түгел: Елына 10 мең тонна - 6 гектар; 20 елына 7 мең тонна; елына 40 мең тонна - 8 гектар. ГНС урнаштыру өчен мәйданчыкны, федераль закон таләпләре нигезендә, 10 метр киңлектәге янгын полосасы коймаларын һәм урман массивларына кадәр минималь ераклыкны исәпкә алып, күздә тотарга кирәк. 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент".

5.3.96. Газ өстәмә пунктларның һәм баллоннарның төгәл складларының җир участоклары күләмнәрен 0,6 гектардан да артмаска тиеш.

5.3.97. Газ бүлү челтәрендә газ басымын киметү һәм җайга салу өчен газ җайга салу пунктлары (алга таба - ГРП), блоклы газорегуль - торак пунктлары (алга таба - ГРПБ) һәм шкафлар (алга таба - ШРП) проектлана.

5.3.98. ГРПНЫ аерым торучыларга урнаштырырга кирәк; газлаштырыла торган җитештерү биналарына, котельныйларга һәм иҗтимагый биналарга, җитештерү характерындагы бүлмәләргә кертелгән; бер катлы газлаштырыла торган җитештерү биналары һәм котельные (подвал һәм цоколь катларында урнашкан биналардан тыш); Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының " С0 класслы җылылык белән тәэмин итүче I һәм II дәрәҗәдәге газификацияләнүче җитештерү биналары катламнарында җылылык белән тәэмин итүче С0 класслы ут - чыдамлык; сәнәгать предприятиеләре территориясендәге асылмалы коймалар урнаштырылган биналардан тыш.

ГРПБНЫ аерым торучыларга урнаштырырга кирәк. ШРП аерым торучы Терәкләрдә яки тышкы стеналарда урнаштыра, алар газ белән тәэмин итү өчен билгеләнгән.

5.3.99. Газ бүлү станциясе, баш ГРП һәм ГРП коймаларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр ераклык керү газүткәргеченең классына карап кабул ителә: Р = 1,2 МП керү басымы булган баш ГРПДАН, шәһәр округы, шәһәр җирлеге составындагы торак пунктлар территориясеннән газүткәргечләр салганда-15 метр; Р = 0,6 МПа-10 метр.

5.3.100. Газүткәргечләрдән һәм газ - тарату челтәренең башка объектларыннан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник ре-гламент " 2008 елның 22 июлендәге 123 - ФЗ номерлы Федераль законның өч таләбе нигезендә билгеләнә.

5.3.101. Торак пунктларда аерым торучы ГРП, ГРПБ һәм ШРП, СНиП II таләпләренә туры китереп, биналардан һәм корылмалардан ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.-89-80* к Кысан шартларда биналардан һәм корылмалардан сәгатенә 10 000 куб. метрга кадәр үткәрү мөмкинлеге булган газ регулятор пунктларына кадәр араны 30 процентка киметү рөхсәт ителә.

Таблица 76

Торак пунктларда аерым торучы ГРП, ГРПБ һәм ШРП дан ераклык

ГРП, ГРПБ, ШРП га кертүдә газ басымы, МПа	Аерым торучы ГРПП, ГРПБ һәм горизонталь буенча аерым торучы ШРП-нан ераклык, метр.:			
	биналар һәм корылмалар	тимер юллар (якындагы рельска кадәр)	автомобиль юллары (юл читенә кадәр	һава электр линияләре
0,6 га кадәр	10	10	5	1,5 биеклектән дә ким түгел
0,6 дан 1,2 гә кадәр	15	15	8	

Искәрмә:
1. Ераклыкны ГРП, ГРПБ яки ШРП биналарының тышкы диварларыннан, ә җиһазлар ачык мәйданчыкта урнашканда - коймадан алырга кирәк.
2. Таблицаның таләпләре шулай ук аерым торучы биналарда яки аерым торучы Терәкләрдә шкафларда урнашкан газ чыгымын исәпкә алу төеннәренә дә кагыла.
3. Газ басымы 0,3 МП га кадәр булганда аерым торучы ШРПТАН биналарга һәм коралларга кадәр ераклык нормалашмый.

5.3.102. Тышкы газүткәргечләрне, резервуарларны, сыекландырылган углеводород газының баллон җайланмаларын проектлау һәм аларны урнаштыру «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.103. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, хастаханәләр, гомуми белем бирү оешмалары, санаторийлар, җәмәгать, административ һәм көнкүреш биналары биналарының диварлары һәм түбәләре буенча барлык басымнарның газ үткәргечләрен транзит белән салу тыела.

Нигезләнгән очракларда бер торак бина диварлары буенча 100 м диаметрлы уртача басымнан да югарырак булмаган, С0 класслы ут төрлелеге III дәрәҗәдән дә ким булмаган һәм түбәдән 0,2 метрдан да ким булмаган ераклыкта газүткәргечләрне транзит белән салу рөхсәт ителә.

А һәм Б категорияле биналар, диварлар буенча, өстендә һәм астында, ГРП биналарыннан тыш, барлык басымнарны газ үткәргечләре салу тыела.

5.3.104. Газ бүлү челтәрләре, резервуар һәм баллон җайланмалары, газ тутыру станцияләре һәм сыекландырылган углеводород газының башка объектлары сәнәгать куркынычсызлыгы өлкәсендә норматив документлар таләпләре нигезендә проектланырга һәм корылырга тиеш.

5.3.105. Газ бүлү челтәрләре объектлары өчен сак зоналары күләмнәре һәм алар чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләрен куллану шартлары Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы карары белән расланган газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләре белән билгеләнә.

Газ бүлү челтәрләренең саклык зоналарына керүче җир кишәрлекләрендә тыела: торак, иҗтимагый-эшлекле һәм җитештерү билгеләнешендәге объектларны төзү; эксплуатация оешмалары белән килешенеп, газүткәргечләрне алдан чыгармыйча гына аларда урнашкан күперләрне, коллекторларны, автомобиль һәм тимер юлларны сүтү һәм реконструкцияләү;

яр ныгыту корылмаларын, су үткәргеч җайланмаларын, җир һәм башка корылмаларны, газ бүлү челтәрләрен җимерүдән саклый торган корылмаларны җимерергә; тану билгеләрен, контроль - үлчәү пунктларын һәм башка газ бүлү челтәрләрен күчерү, зарарлау, салу һәм юк итү; чүплекләр һәм складлар урнаштырырга, кислоталар, тоз, селтелочей һәм башка химик актив матдәләр эретмәләре агызырга;
сак зоналарын киртәләү һәм киртәләү, эксплуатация оешмалары персоналының газ бүлү челтәрләренә керүенә, газ бүлү челтәрләренә хезмәт күрсәтүне үткәрүгә һәм зыяннарны бетерүгә каршы тору; вә ул җәһәннәм утын урнаштырырга якын булды.; базлар урнаштырырга, туфракны авыл хуҗалыгы һәм Мелиоратор - орудиеләр һәм 0,3 метрдан артык тирәнлектәге механизмнар белән эшкәртергә.; ГРП һәм газ бүлү челтәренең башка биналары, җир асты коелары люклары капиткаларын һәм ишекләрен ачарга, элемтә, яктырту һәм телемеханика системаларын электр белән тәэмин итүне кертергә яки өзәргә; газ бүлү челтәрләре биналарына чит әйберләр, баскычлар, баскычлар агызып, аларны җир өсте газүткәргечләренә, киртәләренә, киртәләренә бәйләргә һәм беркетергә, аларга керергә; газ бүлү челтәрләренә үз белдегең белән тоташырга.

Газ бүлү челтәрләренең саклау зоналарында хуҗалык эшчәнлеге, җир участогы өслеген бозу башкарыла, һәм 0,3 метрдан артык тирәнлеккә туфрак эшкәртү газ бүлү челтәрләренең эксплуатацион оешмасының язма рөхсәте нигезендә башкарыла.

5.3.106. Халык белән торак пунктларның газ бүлү системалары 100 мең кеше газ бүлүнең технологик процессы белән дистанцион идарә итү һәм газ куллануны ком - мерик исәпкә алуның автоматлаштырылган системалары белән җиһазландырылырга тиеш. 100 мең кешедән ким булган торак пунктларга газ бүлү системаларын газ бүлүнең технологик процессы белән дистанцион идарә итү һәм газ куллануны коммерция исәбенә алу буенча автоматлаштырылган системалар белән тәэмин итү турында карар эксплуатацияләүче оешмалар яисә заказчы тарафыннан кабул ителә.

5.3.107. Күп катлы торак биналарны һәм корылмаларны җылылык белән тәэмин итү һәм кайнар су белән тәэмин итү өчен ябык яну камерасы булган җылылык генераторларын проектлау рөхсәт ителә. Җылылык генераторларын урнаштыру СНиП 41-01-2003, СНиП 42-01-2002, СП 41-08-2004, СП 42-101-2003 таләпләренә туры китереп башкарыла.

Яну продуктлары вертикаль төтен юллары аша бирелергә тиеш. Выброс төтен шул ук вакытта башкарырга кирәк югарырак түбәсе бина. Биналарның тышкы конструкцияләре аша яну продуктларын турыдан-туры ташлау рөхсәт ителми.

5.3.108. Компактлы азкатлы торак пунктлар территориясендә газ белән тәэмин итү объектларын проектлауны «азкатлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар» бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

Электр белән тәэмин итү

5.3.109. Торак пунктны электр белән тәэмин итүне проектлаштырганда электр чыганакларына электр нагрузкасын билгеләүне 34.20.185-94, СП 31-110-2003 рд таләпләре һәм «ФСК ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге техник сәясәте турындагы Нигезләмә нигезендә, ГОСТ Р 54954-2012 башкарырга кирәк.

Торак пунктларда электр куллануның эреләнгән күрсәткечләрен электр куллану нормаларына туры китереп кабул итәргә рөхсәт ителә (әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 4 нче таблицасы). Алдан исәп-хисап ясау өчен авыл территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләрен 77 нче таблица буенча кабул итәргә рөхсәт ителә.

5.3.110. Торак һәм җәмәгать биналарының һавасын кондиционацияләү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен белешмәләр әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 11 һәм 12 нче таблицалары буенча билгеләнә (ГОСТ Р 54954-2012).

Торак биналарның һәм җәмәгать биналарының җәмәгать зоналарын яктырту системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 15 һәм 16 нчы таблицалары буенча

билгеләнә (фатирларны яктырту өчен энергия чыгымнары 15 нче таблица күрсәткечләренә кертелмәгән, чөнки бу системалар проект һәм төзелеш эшләренең җаваплылыгы предметы булып тормый ганизация.)

Биналарны Инженерлык белән тәэмин итү системалары аша электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 17 нче таблицасы буенча билгеләнә.

Таблица 77

Авыл территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләре

Халык саны	Торак пункты					
	Плитә белән	Табигать газы Зт кешедән		Стционар электрик плитә белән, кВт/кешедән		
	Торак пункты буенча	в том числе:		Торак пункты буенча	Шул исәптән	
		цен тр	микрорайон ы (кварталы) за- стройки		цен тр	микрорайон (квартал) за- стройка
50 артк	0,46	0,62	0,41	0,55	0,72	0,51
3 - 50	0,43	0,55	0,40	0,52	0,65	0,50
3 ким	0,41	0,51	0,39	0,50	0,62	0,49

Искәрмә:

1. Әһәмияттәге чагыштырма электр нагрузок китерелгән шинам 10(6) кВ туклану үзәкләре.

2. Торак фондта газ һәм электр плитәләре булган очракта, чагыштырма йөкләмәләр аларның нисбәтенә пропорциональ рәвештә билгеләнә.

3. Торак пунктта гомуми мәйдан белән факттагы тәэмин ителеш хисаплылыктан аерылып торган очракларда, таблицада китерелгән мәгънәләрне факттагы тәэмин ителешнең исәп-хисапка карата мөнәсәбәтенә тапкырларга кирәк.

4. Таблицада китерелгән күрсәткечләр торак һәм җәмәгать биналарының (административ, уку, фәнни, дәвалау, сәүдә, тамаша, спорт), коммуналь предприятиеләрнең, транспорт хезмәте күрсәтү объектларының (автомобильләрнең ябык һәм ачык стоянкалары), тышкы яктыртуның йөкләнешен исәпкә ала.

5. Таблицада вак сәнәгать кулланучылары (4 пунктта санап үтелгән искәрмәләрдән тыш), кагыйдә буларак, шәһәр бүлү челтәрләре буенча туклана торган кулланучылар исәпкә алынмаган.

Әлеге кулланучыларны таблица күрсәткечләренә исәпкә алу өчен түбәндәге коэффициентларны кертергә кирәк: газ плитәләре булган торак пункт өчен - 1,2 - 1,6; электр плитәләре булган торак пункт өчен - 1,1 - 1,5. Коэффициентларның зур әһәмиятләре үзәккә, азрак - күбесенчә торак төзелеше микрорайоннарына (кварталларына) карый.

Шәһәр үзәгенә төрле административ учреждениеләр, уку, фәнни, проект оешмалары, сәүдә предприятиеләре, җәмәгать туклануы предприятиеләре, тамаша предприятиеләре һ. б. күп кенә территорияләр керә..

5.3.43. Татарстан Республикасында электр белән тәэмин итү системаларын үстергәндә, электр челтәрләре киләчәктә, урта көчәнешнең югарырак классларына күчүне исәпкә алып, проектларга кирәк (6-10 кВ.нан 20 - 35 кВ. га кадәр).

5.3.44. Электр энергиясен бүлүнең көчәнеш системасын сайлау, перспективалы электр йөкләнешләренең үсешен анализлауны исәпкә алып, Татарстан Республикасының бүлү электр челтәре комплексы челтәрләренең (алга таба - РСК) перспективалы үсеше схемасы нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш

5.3.45. 35-200 кВ һәм 6-10 кВ көчәнешле электр челтәрләренең перспектив үсеше схемасын эшләүгә кадәр уртача көчәнеш челтәрләрен югары класска күчерү мәсьәләсе тиешле техник-икътисадый нигезләү нигезендә электр белән тәэмин итү объектларына проект документациясен әзерләгәндә хәл ителергә тиеш.

5.3.46. Проектлаганда челтәр объектларын реконструкцияләү (торгызу) буенча зур күләмле эшләр башкарганда, гамәлдәге РСК челтәрләрен урта көчәнешнең югары

классына күчерү вариантларын карарга кирәк.

5.3.47. Торак пунктларның электр челтәрләренең киеренкелеге исәп-хисап чоры һәм энергия системасында көчәнешләр системасы чикләрендә аларны үстерү концепциясен исәпкә алып сайлана: 35 - 110 - 220 - 500 я 35 - 110 - 330 - 750 кВ..

Электр белән тәэмин итү системасының көчәнеше, энергия трансформациясе баскычларының иң аз санын исәпкә алып, сайлап алынырга тиеш. Якын арада үсеш чорында 35-110/10 кВ көчәнешләр системасы иң максатка ярашлы булып тора.

5.3.48. Авыл торак пунктларында проектлаштырганда, тиешле техник-икътисадый нигезләнгәндә, челтәрләрне 35 кВ көчәнешкә күчерү вариантын күздә тотарга кирәк. Торак пунктларны электр белән тәэмин итүне проектлаганда, проектлана торган территорияләрдә урнашкан төп электроприемниклар (категорияләр буенча) исемлеге нигезендә, аның ышанычлылыгын тәэмин итүгә карата таләпләрне исәпкә алырга кирәк.

5.3.117. Беренче категорияле электроприемниклары - электроприемниклары, электр белән тәэмин итүнең өзеклеге кешеләр тормышы өчен куркыныч, Дәүләт иминлеге өчен куркыныч, шактый матди зыян, катлаулы технологик процессның җимерелүе, коммуналь хуҗалыкның, элемтә һәм телевидение объектларының аеруча мөһим элементларының эшләвен бозу. Беренче категорияле электроприемниклары нормаль режимнарда электр энергиясе белән ике бәйсез резервлаучы туклану чыганакларыннан тәэмин ителергә тиеш, һәм аларны электр белән тәэмин итүнең бер туклану чыганагыннан электр белән тәэмин итүне өзү бары тик туклануны автомат рәвештә торгызу вакытында гына рөхсәт ителергә мөмкин.

Беренче категорияле электроприемниклар составыннан аерым электроприемниклары Төркеме аерылып тора, аларның өзлексез эшләве кешеләрнең гомеренә, шартлауларга һәм янгыннарга куркыныч янамасын өчен кирәк. Беренче категорияле электроприемникларының махсус төркемен электр белән тәэмин итү өчен өчен өченче бәйсез туклану чыганагыннан өстәмә туклану каралырга тиеш.

Икенче категорияле электроприемниклары-электроприемниклары, электр белән тәэмин итү өзеклеге продукциянең күпләп чыгарылуына, эшчеләрнең, механизмнарның һәм сәнәгать транспортының массакүләм торышына, шәһәр һәм авыл халкының нормаль эшчәнлеген бозуга китерә

Өченче категорияле электроприемниклары-беренче һәм икенче категория билгеләмәләренә туры килми торган калган электроприемниклары.

5.3.49. Электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча алар категориясе булган торак пунктлардан файдаланучыларның төп электр кабул итү җайланмалары Исемлеге рд 34.20.185-94 номерлы кушымтасы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

5.3.50. Электр белән тәэмин итү шартлары буенча электр белән тәэмин итүне проектлау проектлана торган территориянең төп массасына карата башкарыла. Аларда югары категорияле аерым электроприемниклары яки беренче категорияле махсус төркем булса, электр белән тәэмин итүне проектлау әлеге электроприемникларын электр белән тәэмин итүнең таләп ителә торган ышанычлылыгын булдыру буенча кирәкле чаралар белән тәэмин ителә.

5.3.119. Яңа төзелеш, киңәйтү, реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан коралландырганда РСК объектларын кирәк:

электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгын күтәрүнең схемалы хәл итү сыйфатында челтәрле резервлауны проектлау;

35-220 кВ көчәнештәге барлык подстанцияләр дә челтәрле резерв белән тәэмин ителергә тиеш;

бер тапкыр челтәрле резервлау шартларыннан кулланучыларны электр белән тәэмин итү системасын формалаштыру;

электроприемникларының махсус төркеме өчен кулланучы билгели торган резерв (автоном) туклану чыганагын проектларга кирәк.

5.3.119. Электр челтәрләрен проектлау, торак пунктларның һәм алар янәшәсендәге территорияләрнең барлык кулланучыларын исәпкә алып, 35-110 кВ һәм аннан да күбрәк электр белән тәэмин итүче челтәрләрне һәм 6-20 кВ бүлү челтәрләрен үзара бәйләү белән комплексы рәвештә башкарылырга тиеш.

Шул ук вакытта, ведомство карамагына карамастан, төрле кулланучыларны тукландыру өчен электр белән тәэмин итү системасының аерым элементларын бергәләп куллануны күздә тотарга киңәш ителә. «ФСК ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге «Россия ЕЭС» ААҖ Директорлар Советы тарафыннан расланган техник сәясәт турындагы Нигезләмәнең таләп - таләпләренә туры китереп, проектлаштырганда 6-20 кВ һава линияләре белән челтәрләр төзүнең төп принцибын кабул итәргә кирәк.

5.3.51. Электр тапшыру линияләрен узу өчен махсус коммуникацион коридорлар бүлеп бирелә, алар үзара кисешүләр участокларын бетерү яки минимальләштерү максатыннан башка инженерлык коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.52. Сәнәгать предприятиеләренең энергия системаларының гомуми челтәрләренә электр белән тәэмин итү системаларын проектлау НТП-94 таләпләренә туры китереп башкарыла

5.3.53. «Сәнәгать предприятиеләрен электр белән тәэмин итүне проектлау. Технологик проектлау нормалары»дигән темага семинар узды.Линии электропередачи, входящие в общие энергетические системы, не допускается размещать на территории производственных зон, а также на территории производственных зон сельскохозяйственных предприятий.

5.3.54. 110 - 220 кВ һәм аннан да югары көчәнешле һава электр линияләре торак төзелешеннән читтә урнаштырырга киңәш ителә.

5.3.55. 110 - 220 кВ һәм аннан да югары көчәнештәге электр тапшыру линияләрен торак төзелеше чикләрендә түбәнәйтелгән электр подстанцияләренә карата электр - тәэмин итүче оешма белән килешү буенча кабель линияләре белән күздә тотарга кирәк.

5.3.56. 110 кВ һәм аннан да югары көчәнешле гамәлдәге һава электр тапшыру линияләрен торак төзелешеннән читкә чыгаруны яки һава линияләрен кабель белән алыштыруны күздә тотарга киңәш ителә.

5.3.57. 4 каттагы биналар төзелешендәге торак зона территориясендә 10 кВ.га кадәр көчәнешле электр тапшыру линияләре җир асты башкаруындагы кабельләр белән, ә 3 каттагы биналар һәм аннан да түбәнрәк - һава яки кабельләр белән башкарылырга тиеш.

5.3.126. Халыкны электр кырының һава электр линияләре (алга таба - ВЛ) белән төзелә торган тәэсиреннән саклау максатларында, санитар өзеклекләр - югары вольтлы линия трассасы буенда, анда электр кырының киеренкелеге 1 кВ/метрдан артып китә.

20 метров - для ВЛ напряжением 330 кВ;

30 метров - для ВЛ напряжением 500 кВ;

40 метров - для ВЛ напряжением 750 кВ;

55 метров - для ВЛ напряжением 1150 кВ.

Объектны файдалануга тапшырганда һәм эксплуатация барышында санитар аерма инструменталь үлчәү нәтиҗәләре буенча төзәтелергә тиеш.

Бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре территорияләре чикләренә кадәр ВЛДА читтәге үткәргечләрдән санитар аермалар әлеге нормативларның 4.3. 5 п. таләпләре нигезендә кабул ителә.

5.3.126. ВЛ өчен шулай ук сак зоналары билгеләнә:

Идел буенда вертикаль яссылыклар арасында төзелгән, параллель турыдан-туры, ерак чыбыклардан (кичектерелмәгән хәлдә) торган җир участоклары:

2 метр - для ВЛ напряжением до 1 кВ;

10 метр - для ВЛ напряжением от 1 до 20 кВ; 15

метр - для ВЛ напряжением 35 кВ;

20 метр - для ВЛ напряжением 110 кВ;

25 метр - для ВЛ напряжением 150, 220 кВ;

30 метр - для ВЛ напряжением 330, 400, 500 кВ; 40

метр - для ВЛ напряжением 750 кВ;

30 метр - для ВЛ напряжением 800 кВ (постоянный ток); 55

метр - для ВЛ напряжением 1150 кВ;

сулыклар (елга, каналлар, күлләр һ.б.) аша чыгу зоналары, су өслеге рәвешендә вертикаль яссылыклар өстендә һава киңлеге рәвешендә, линиянең ике ягында да, суднолар йөрешле сулыклар өчен туктаусыз торган торышта, сулыклар өчен - 100 метр арада, сулыклар өчен-корыда уза торган Идел буенда сак зоналарын билгеләү өчен каралган ераклыкта.

5.3.126. Җир асты кабель линияләре өстендә, гамәлдәге электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре нигезендә, кабельләр өстендәге мәйдан күләмендә сак зоналары куелырга тиеш:

кабель линияләре өчен һәр яктан 1 кВ. метрдан югарырак, кабель линияләре өчен 1 кВ. метрга кадәр, һәр яктан бер кабельдән 1 кВ. метрга кадәр, ә

торак пунктларда тротуарлар астында кабель линияләре үткәндә-биналар һәм корылмаларга 0,6 метр һәм урамның машиналар йөрү өлешенә 1 метр.

5.3.58. Су асты кабель линияләре өчен 1 кВ. дан югарырак булган сак зонасы билгеләнергә тиеш, ул параллель рәвештә чик кабельләрдән 100 метр ераклыкта билгеләнергә тиеш.

5.3.59. Кабель линияләренең сак зоналары электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре таләпләрен үтәп кулланыла.

5.3.60. Төзелмәгән җирдә салынган кабель линияләренең сак зоналары мәгълүмати билгеләр белән билгеләнергә тиеш. Мәгълүмати билгеләрне 500 метрдан да ким түгел, шулай ук кабель линияләре юнәлешен үзгәртү урыннарында урнаштырырга кирәк.

5.3.61. Торак пункт территориясендә трансформатор подстанцияләре һәм бүлү җайланмалары электр җайланмаларын (алга таба - ПУЭ) урнаштыру кагыйдәләренең шәһәр төзелеше таләпләре һәм «ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге «Россия ЕЭС» ААҖ Директорлар Советы тарафыннан расланган техник сәясәте турындагы нигезләмәләр нигезендә ачык һәм ябык типтагы ачык һәм ябык типтагы җайланмалар проектлана..

5.3.62. 16 мең кв һәм аннан да күбрәк егәрлекле трансформаторлар белән түбәнәйтү подстанцияләре, бүлү җайланмалары һәм торак төзелеше территориясендә урнашкан кабельләргә һава линияләренең көчү пунктлары ябык типтагы проектларга кирәк. Ябык подстанцияләр аерым торучы биналарда урнашырга, встроенными һәм пристроенными.

5.3.63. Җәмәгать биналарында төзелгән һәм төзелгән трансформатор подстанцияләрен, шул исәптән комплектлы трансфор - матор подстанцияләрен, ПУЭ таләпләрен, тиешле санитар һәм янгынга каршы нормаларны, СП 31-110-2003 таләпләрен үтәү шарты белән проектлау рөхсәт ителә.

5.3.132. Торак биналарда (фатирлы йортларда һәм тулай торакларда), хастаханә учреждениеләренең йокы корпусларында, санатор-курорт учреждениеләрендә, ял йортларында, социаль тәэмин итү учреждениеләрендә, шулай ук аналар һәм балалар өчен учреждениеләрдә, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында, эшче һәм башка хезмәткәрләрнең квалификациясен әзерләү һәм күтәрү буенча уку йортларында, һөнәри белем бирү оешмаларында һ.б. төзү рөхсәт ителми.

5.3.64. Торак биналарда урнаштырылган һәм төзелгән подстанцияләрне урнаштыру, подстанциядән читтә электр һәм Магнит кырларының тавыш басымы, вибрация, электр һәм Магнит кырларының йогынтысы буенча санитар нормалар таләпләрен үтәү шарты белән, трансформаторларның коры яки тутырылмаган, экологик куркынычсыз, сыек диэлектриклары белән генә рөхсәт ителә.

5.3.65. Массакүләм торак төзелеше зоналарында һәм гамәлдәге торак зоналарда ачык типтагы яңа подстанцияләрне проектлау тыела.

5.3.66. Ачык типтагы гамәлдәге подстанцияләрдә торак һәм мәдәни - көнкүреш биналарында тавыш дәрәҗәсен нормативка кадәр киметүне тәэмин итүче тавыш саклау чараларын һәм халыкны электромагнит йогынтысыннан саклау чараларын гамәлгә ашырырга кирәк.

5.3.67. Трансформатор подстанцияләрен җитештерү территориясендә урнаштыру, шулай ук подстанцияләрнең тибын, егәрлеген һәм башка характеристикаларын сайлаганда, ПУЭ таләпләренә, экологик һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләренә, электр йөкләнешләренең, архитектура - төзелеш һәм эксплуатация таләпләренең, әйләнә-тирә мохит шартларының зурлыгын һәм характерын исәпкә алып, инженерлык әзерлеге вакытында проектларга кирәк.

5.3.136. Электр подстанцияләре өчен санитар-яклау зонасы күләме, атмосфера һавасына физик йогынты ясау исәп-хисаплары, шулай ук натураль үлчәү нәтиҗәләренә карап билгеләнә.

5.3.68. Аерым торучы бүлү пунктларын һәм 6-20 кВ көчәнештәге трансфор-матор подстанцияләрен урнаштырганда, һәр кеше ике егәрлектән 1000 кв га кадәр булмаган трансформаторлар арасында һәм торак һәм җәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр араны тавыштан саклау буенча чараларны башкарганда-10 метрдан да ким түгел, ә дәвалау - профилактика учреждениеләре биналарына кадәр-25 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.3.69. Подстанцияләргә, бүлү һәм күчмә пунктларга якын килгәндә, кабельле һәм һава линияләрен кертү һәм чыгару өчен техник коридорлар һәм полосаларны күздә тотарга кирәк. Һава линияләренең кабельләргә күчүе пунктлары өчен җир кишәрлекләре күләмен 0,1 гектардан да артмаска тиеш.

5.3.70. Подстанция территориясе коймаланырга тиеш. Койма транспорт керү мөмкин булган урыннарда тумбалар кую шарты белән ябык подстанцияләр өчен каралмаган булырга мөмкин.

5.3.139. Җитештерү зонасында подстанцияләрдән һәм бүлү пунктларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр араны СНиП II таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк-89-80*к

Элемтә объектлары

5.3.43. Предприятиеләрне, биналарны һәм элемтә корылмаларын, Радио һәм телевидение, янгын һәм сак сигнализациясен, инженерлык җиһазлары системаларын диспетчерлаштыру эшләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Элемтә, сигнализация җайланмаларын проектлаганда, инженерлык җиһазларын диспетчерлаштырганда, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча халыкка хәбәр итү системасы белән идарә итү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

5.3.44. Элемтә линияләре өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм алардан файдалану СН 461-74 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.143.Линия-кабель корылмаларын проектлау беренчел элемтә челтәрләренең перспективалы үсешен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

5.3.144. Элемтә линияләре өчен трассаларны (мәйданчыкларны) урнаштыруны Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә элемтә җирләрендә башкарырга кирәк:

торак пунктлардан читтә-нигездә, автомобиль юллары һәм транспорт коммуникацияләре зонасында урнашкан гамәлдәге трассалар, электр тапшыру һәм элемтә линияләре һәм аларга хезмәт күрсәтү белән бәйле инфраструктура; җир - җирләрдән файдалану чикләре буйлап;

торак пунктларда-күбесенчә урамнарның җәяүлеләр өлешендә (тротуарлар астында) һәм кызыл линия белән төзелеш линиясе арасындагы полосада.

5.3.145. Торак пунктлардан читтә кабель линиясе трассасын барлык җир участокларында, шул исәптән автомобиль һәм тимер юлларга бүлеп бирелгән полосаларда, саклау һәм тыю зоналарында, шулай ук автомобиль һәм тимер юл күперләрендә, коллекторларда һәм автомобиль һәм тимер юлларның тоннельләрендә конкрет шартларга карап сайларга кирәк.

Трасса юллары булмаганда, элемтәнең кабельле линияләре җирләрендә, авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә яки авыл хуҗалыгы җирләрендә, кадастр бәяләве буенча, шулай ук урман фонды җирләрендә аз бәяле үсентеләр биләп торган мәйданнар исәбенә, гамәлдәгеләрен максималь рәвештә кулланып урнаштырырга кирәк.

Россия Федерациясе Урман кодексының 105 статьясы нигезендә, урман-парк зоналарында кабель элемтә линияләре трассаларын урнаштыру тыела.

Кабель канализациясе трассаларын проектлаганда урам юллары, юллар һәм рельс юллары белән кисешүләр саны ким булуга омтылырга кирәк. Торак пунктлар территориясендә һәм аннан читтә кабель линиясе сузу, ябылырга, яңадан планлаштырылырга яки реконструкцияләнергә тиешле урамнар буенча горизонталь һәм Вертикаль планлаштырылмаган участокларда рөхсәт ителә.

5.3.146. Һава линияләре терәкләрендә элемтә кабельләре подвескасын (вакытлыча вариант сыйфатында) индивидуаль төзелеш районнарын телефонлаштырганда абонент шәһәр телефон челтәрләренең бүлү участокларында, авыл телефон челтәрләренең абонент һәмостанцияара линияләрендә, шулай ук визон эчендәге челтәрләрдә (кабельләрне җир асты сузу кыен булган районнарда, тирән чокырлар һәм елгалар аша кабель линияләре кичүендә һ.б.) күздә тотарга рөхсәт ителә.

5.3.147. Авыл телефон челтәрләренең кабельләрен подвескасын гамәлдәге һава элемтә линияләре терәкләрендә күздә тотарга кирәк. Әлеге максатлар өчен яңа терәкләрне проектлау тиешле нигезләнгәндә рөхсәт ителә.

Торак пунктлар территорияләрендә биналарның түбәләренә куелган агынты баганалар кулланылырга мөмкин.

5.3.148. Су киртәләре аша кабельле чыгу юллары линияләрнең билгеләнүенә һәм җирле шартларга бәйле рәвештә, салына торган су астында, күперләр һәм Терәкләрдә проектлана ала.

Су киртәләре аша кабельле чыгу урыннары линия-кабельле корылмаларны проектлауга карата таләпләр нигезендә урнаштырыла.

5.3.149. Яңа территорияләрне төзегәндә, 5тән алып 862 МГц га кадәр ешлык диапазоны булган кабельле телевидениенең бүлү системалары челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Кварталларны (микрорайоннарны) проектлаганда һәм реконструкцияләгәндә «күләгә зоналары», ягъни абонент Р 52023-2003 ГОСТ тарафыннан билгеләнгән дәрәҗәләрдән түбәнрәк абонент розеткаларын кабул итү дәрәҗәсе булган территорияләрдән качарга кирәк. Кабельле телевидениенең бүлү системаларының яңа челтәрләре, «күләгә зоналары» барлыкка килмәсен өчен, «антенна на дом» схемасы буенча төзелергә тиеш.
"антенна-йортлар төркеменә".

Торак төзелеше объектлары өчен, йортлар подъездларында телекоммуникацион шкафлар һәм коммуникацион розеткалар урнаштыруны да кертеп, кабельле телевидение системаларын, цифрлы телевидение, телефон һәм башка инфокоммуникацион хезмәтләрне күмәк кабул итү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк

5.3.150. Яңа төзелеш объектларын төзүне тормышка ашырганда телекоммуникацион системалар, эфирлы цифрлы телевидениене коллектив кабул итү системалары төзүне һәм бер үк вакытта өч элемтә операторы тарафыннан хезмәт күрсәтү өчен кирәкле булган ябык эчке коммуникацияләр буенча йорт эчендәге элемтә челтәрләрен төзүне тәэмин итәргә кирәк.

5.3.151. Яңа территорияләрне төзегәндә, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча, элемтә тармагының гамәлдәге норматив документларына туры китереп, шулай ук түбәндәге норматив документлар таләпләрен үтәп, халыкка хәбәр итү системасының локаль челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк:

«Халыкны табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында»1994 елның 12 декабрендәге 68-ФЗ номерлы федераль закон;
«Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон; Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554 номерлы күрсәтмәсе;-тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында яисә килеп чыгу турында халыкка үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итү чаралары турында;

Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «халыкка хәбәр итү системалары турында Нигезләмәне раслау хакында»2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы.

5.3.152. Элемтә, телевидение, чыбыклы тапшырулар яки кабель канализациясе торбаларыннан башка җир асты һәм җир өсте корылмаларына кадәр минималь ара «инженерлык челтәрләрен урнаштыру»бүлекчәсе таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.3.153. Тапшырыла торган радиотехник объектларны урнаштырганда санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләре үтәлергә тиеш, шул исәптән саклау зонасы, санитар-яклау зонасы һәм әлеге нормативларның 6.6 бүлеге таләпләре нигезендә төзелешне чикләү зонасы билгеләнә.

5.3.154. Электромагнит нурланышлар дәрәҗәсе 1 СанПиН кушымтасы нигезендә ПДУ дан артмаска тиеш 2.1.8/2.2.4.1383-03 (6.6.3 пункт).

5.3.155. Торак район яки берничә микрорайон өчен, торак районда,

микрорайонда (кварталда) урнашкан барлык биналардан инженерлык җиһазларының (шул исәптән янгынга каршы) эше турында мәгълүмат җыю өчен, берләштерелгән диспетчерлык пунктын проектларга кирәк. Диспетчерлык пунктлары, гадәттә, хезмәт күрсәтелә торган территория үзәгендә эксплуатация хезмәтләре биналарында яки хезмәт күрсәтелә торган биналарда проектларга кирәк.

5.3.156. Янгын сүндерү һәм сигнализация җайланмалары НПБ 88-2001*таләпләренә туры китереп проектлана.

5.3.157. Элемтә линияләре һәм объектлары, шулай ук торак район территориясендә җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар биләгән участоклардан файдалану 80 нче таблица буенча кабул ителә.

Таблица 80

Элемтә линияләре һәм объектлар белән шөгыльләнүче җирләрдән файдалану төрләре, шулай ук җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар белән тәэмин итү

Объектның исеме	**Зонаның төп параметрлары**	**Куллану төре**
Җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар	Шәһәр коллекторының сак зонасы коллектор ягыннан һәр якка 5әр метр. Вентшахта коллектораның сак зонасы радиуста 15 метр.	Яшелләндерү, юллар, мәйданчыклар
Радиорелейный элемтә линияләре	Лучның ике ягында 50 метр сак зонасы	Үле зона
Телевидение объектлары	Сак зонасы d = 500 метр	Яшелләндерү
Автоматик телефон станцияләре	Автоматик телефон станциясеннән торак биналарга кадәр ераклык-30 метр	Юллар, мәйданчыклар, яшелләндерү

Инженерлык челтәрләрен урнаштыру

5.3.167. Инженерлык челтәрләрен, нигездә, урам һәм юллар аркылы профильләре чикләрендә урнаштырырга кирәк:

тротуарлар яки бүлү полосалары астында- инженерлык челтәрләре коллекторларда, каналларда яки тоннельләрдә урнаштырыла;

аеру полосаларында - җылылык челтәрләре, суүткәргеч, газүткәргеч, хуҗалык һәм яңгыр канализацияләре.

Искәрмә:

1. Торак пунктлар территориясендә канализация челтәрләрен җир өстендә сузу рөхсәт ителми. ;

җиңел ялкынсынучы һәм янучан сыеклыклар, шулай ук сәнәгать предприятиеләрен һәм складларын тәэмин итү өчен сыекландырылган газлар белән торбаүткәргечләр салу рөхсәт ителми;

магистраль торбаүткәргечләр сузу рөхсәт ителми.

2. Торак пунктлар территориясе буенча салынучы нефть продуктлары өчен 2.05.13-90 СНиПына таянырга кирәк.
3. Тоннельләрдә, коллекторларда һәм каналларда газүткәргечләр сузу рөхсәт ителми. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә 0,6 МП га кадәр басым белән корыч газүткәргечләр салу искәрмә булып тора (СНиП II-89-80*);

4. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территориясе аша шәһәр (авыл) билгеләнешендәге магистраль инженер су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, энергия белән тәэмин итү коммуникацияләре узарга тиеш түгел.

5.3.168. Торак районга хезмәт күрсәтүче инженерлык челтәрләрен проектлау, гадәттә, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында гамәлгә ашырылырга тиеш. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша аерым очракларда шәһәр милке булган махсус бүлеп бирелгән зоналарда үтү рөхсәт ителә. Техник зоналар габаритлары, аларда салына торган инженерлык челтәрләренең конкрет төренә карап билгеләнә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт биналарны микрорайонның (квартал) бүлү челтәрләренә һәм аларга корылмаларга тоташтыруны тәэмин итүче инженер челтәрләре участокларына да кагыла.

5.3.169. Җир асты инженерлык челтәрләрен гомуми траншеяләрдә берләштерелгән урнаштыруны күздә тотарга кирәк ;

шулай ук тоннельләрдә-500-900 м диаметрлы җылылык челтәрләрен, 500 ммга кадәр сүүткәргеч, уннан артык элемтә кабеле һәм 10 кВ. га кадәр көчәнешле ун көч кабеле, магистраль урамнарны һәм тарихи төзелеш районнарын реконструкцияләгәндә, трансшеяләрдә, магистраль урамнар һәм тимер юллар белән кисешкәндә, урамнарның аркылы профилендәге урын җитмәгәндә .

Тоннельләрдә шулай ук һава үткәргечләр, каты канализация һәм башка инженерлык челтәрләре салу да рөхсәт ителә. Җиңел ялкынсынучы һәм ягулык сыеклыкларын транспортлый торган газүткәргечләрне һәм торбаүткәргечләрне кабель линияләре белән бергә урнаштыру рөхсәт ителми.

Искәрмә:

1. Катлаулы грунт шартларында төзелгән участокларда су үткәрүче инженерлык челтәрләрен үткәрүче тоннельләрендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.
2. Авыл территорияләрендә катлаулы планлаштыру шартларында, тиешле нигезләү һәм җирле үзидарә органнары рөхсәте булган очракта, җир өсте җылылык челтәрләрен салу искәрмә булып тора.

5.3.170. Җылылык челтәрләренең җир асты сузылышын түбәндәге инженерлык челтәрләре белән бергә кабул итәргә рөхсәт ителә:

каналларда-сүүткәргечләр, 1,6 Мпка кадәр басымлы торбаүткәргечләр, мазутүткәргечләр, җылылык челтәрләренә хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән контроль кабельләр белән;

тоннельләрдә-500 мм диаметрлы сүүткәргечләр, элемтә кабельләре, 10 кВ.га кадәр көчәнештәге көч кабельләре, 1,6 МП. га кадәр басым белән кысылгын һава торбаүткәргечләре, каты канализация торбалары.

Җылылык челтәрләренең каналларда һәм башка инженерлык челтәрләре белән тоннельләрдә торбаүткәргечләрен салу, югарыда күрсәтелгәннәрдән тыш, рөхсәт ителми.

Искәрмә: җылылык челтәрләре зиратлар, чүплекләр, үләт базлары, РАО күмелгән урыннар, сугару басулары, фильтрация кырлары һәм җылылык китерүченең химик, биологик һәм радиоактив пычрану куркынычы булган башка участоклар территориясе буенча проектларга рөхсәт ителми.

5.3.171. 0,6 Мпка кадәр басым белән газүткәргечләрне җәяүлеләр һәм автомобиль күпере аша салу рөхсәт ителә, әгәр күпер янмый торган материаллардан төзелгән һәм, әгәр күпер янучы материаллардан төзелгән булса, рөхсәт ителми.

5.3.172. Әгәрдә урамның машиналар йөрү өлеше 22 метрдан артык, урамнарның кызыл линия чикләрендә 60 метрдан артык булса суүткәргеч челтәрен урамның ике ягында да урнаштырырга кирәк.

5.3.173. Елга, автомобиль юллары, шулай ук биналар һәм корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешүне туры почмак астында карарга кирәк. Нигезләнгәндә, ким дигәндә, 45, ә тимер юл корылмалары 60° тан да ким булмаган почмак астында кисешү рөхсәт ителә.

Елгаларның, автомобильләрнең , шулай ук корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешү урынын сайлау гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештереп башкарылырга тиеш.

5.3.174. Гомуми челтәрнең тимер юллары, шулай ук елгалар, чокырлар, ачык суүткәргечләр кисешкән вакытта җылылык челтәрләрен җир өсте челтәрләре салу каралырга тиеш. Шул ук вакытта даими автомобиль юллары һәм тимер юл күперләреннән файдаланырга рөхсәт ителә.

Тимер, автомобиль, магистраль юллар, урамнар, шәһәр һәм район әһәмиятендәге урамнар, шулай ук җирле әһәмияттәге урамнар һәм юллар, гамәлдәге суүткәргеч һәм канализация челтәрләре, газүткәргечләрнең җир асты челтәрләре киселешендәге җылылык челтәрләрен 41-02-2003 СНиП нигезендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.175. Тимер юллар һәм автомобиль юллары кисешкән урыннан горизонталь ераклыклар җир асты газүткәргечләре белән түбәндәге күрчәткечләрдән дә ким булмаска тиеш:

гомуми файдаланудагы тимер юлларда, I - III категорияле автомобиль юлларында күперләргә һәм тоннельләргә, шулай ук җәяүлеләр күперләренә, алар аша тоннельләргә кадәр - 30 метр, гомуми кулланылыштагы тимер юллар, IV - V категорияле автомобиль юлларына һәм трубаларга кадәр - 15 метр;

стрелка күчерү зонасына кадәр (остряклар, крестовиннарның койрыгы, рельсларга тоташу урыннары һәм юлның башка кисешкән урыннары) - 20 метр;

элемтә челтәре терәгенә кадәр-3 метр.

Кисешә торган корылмалар карамагындагы оешмалар белән килештереп, күрсәтелгән араларны кыскарту рөхсәт ителә.

5.3.176. Сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларында, нигездә, инженерлык челтәрләрен урнаштыру өчен җир өсте юлларын карарга кирәк.

Предприятиеләрнең завод алды зоналарында һәм сәнәгать төеннәренең иҗтимагый үзәкләрендә инженерлык челтәрләрен җир асты белән урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.177. Җиңел ялкынсынучы һәм янучы сыеклыклар өчен аерым Терәкләрдә, эстакадаларда салынучы җир өсте торбаүткәргечләрен диварлардан кимендә 3 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк, үтемсез араларда 0,5 метрга кадәр киметелергә мөмкин.

Басымына карап, җир өсте газүткәргечләрен янмый торган материаллардан яки

бина һәм корылмаларның конструкцияләре буенча, СНиП 42-01-2002 3 нче таблицасы таләпләре нигезендә үткәрергә кирәк.

5.3.178. Түбән Терәкләрдә сыеклык һәм газ белән тыгыз торба үткәргечләр, шулай ук көч һәм элемтә кабельләре түбәндәге җирләрдә урнаштырырга кирәк.:

бу максатлар өчен махсус билгеләнгән техник полосаларда предприятиеләрнең мәйданчыклары;

сыек продуктлар һәм сыекландырылган газ складлары территориясендә.

Моннан тыш, түбән терәкләрдә торак пунктлардан читтә төзелергә тиешле территория буенча җылылык челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.179. Ирекле территориядә түбән терәкләрдә салынучы торбаларның җир дәрәҗәсеннән алып торбаның тобенә кадәр (яки аларны изоляцияләү өслегеннән) биеклекне түбәндәге күрсәткечләргә карап кабул итәргә кирәк:

торбалар төркеме киңлегендә 1,5 метр - 0,35 метр;

торбалар төркеме киңлеге 1,5 метрдан алып 0,5 метрдан да артык булмаска тиеш .

300 мм һәм кимерәк диаметрлы торбаларны түбән терәклекләрдә үткәгәндә ике яки күбрәк рәттә вертикаль урнаштыруны күздә тотып , челтәрләр трассасы киңлеген максималь рәвештә киметергә кирәк.

5.3.180. Югары терәкләрдә сузыла торган торбаларның җир өстеннән торба төбегнә кадәрге биеклекне түбәндәге күрсәткечләргә карап кабул итәргә кирәк:

территориянең машиналар йөрми торган өлешендә, кешеләр уза торган урыннарда - 2,2 метр;

автомобиль юллары белән кисешкән урыннарда (машиналар йөрү өлешенең өслегеннән) - 5 метр;

троллейбусның контакт челтәре белән кисешкән урыннарда (юл йөрү өлешенең өслегеннән) - 7,3 метр;

предприятиеләр территориясендә кайнар шлакны ташу өчен эчке тимер юллары булган җиңел янучан сыеклыклар һәм газлар белән кисешкән урыннарда - 10 метр, торбаүткәргечләрне җылылык белән саклау җайланмасында - 6 метр.

5.3.181. Якын-тирә җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр ераклыкны горизонталь (яктылык) буенча 81 нче таблицага карап кабул итәргә кирәк.

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча араларны параллель урнаштырганда 82нче таблица буенча кабул итәргә кирәк, ә авыл торак пунктлары биналарында инженерлык челтәрләрен тапшыруда - 0,5 метрдан да ким булмаска тиеш. 82 нче таблицада күрсәтелгән, салынган катнаш торбаүткәргечләр 0,4 метрдан артык тирәнлектә булса, траншеяларның текәлеген исәпкә алып арттырырга кирәк.

81нче һәм 82нче таблицаларда күрсәтелгән араны саклык һәм ышанычлылык таләпләрен тәэмин итүче тиешле техник чараларны үтәгәндә киметергә рөхсәт ителә.

5.3.182. 0,6 МП га кадәр басым астында кыса шартларда (норматив документлар белән регламентланган араларны башкару мөмкин түгел) җир асты газ үткәргечләре салганда трассаның аерым участокларында, биналар һәм аркалары биналарда, шулай ук алардан аерым торучы ярдәмче корылмалар (биналар) белән якынайтканда, 81 һәм 82 нче таблицалардагы күрсәткечләрне 0,6 Мпадан артык басымлы газүткәргечләр арасында 50 процентка кадәр кыскарту рөхсәт ителә.

5.3.183. Инженерлык челтәрләре кисешкән вакытта вертикаль ераклыкларны

(яктылыкка) түбәндәге күрсәткечләргә таянып кабул итәргә кирәк:

кабель линиясе сузганда югары вольтлы линиянең көчәнеше 110 кВ һәм кабельдән алып 10 метрга кадәр.

Реконструкция шартларында кабель линияләреннән җир асты өлешләренә һәм аерым терәкләр җирләренә кадәр 1000 метр көчәнеше белән 2 метрдан да ким булмаган ара кабул итү рөхсәт ителә, шул ук вакытта горизонталь (яктылык) буенча ВЛның өске чыбыгына кадәр ераклык нормалаштырылмый;

торбаүткәргечләр яки электрокабельләре, элемтә кабельләре һәм тимер юллары арасында, рельс табаныннан, яки автомобиль юллары арасында, өслекнең өске өлешеннән труба (яки аның футляры) яки электрокабельне исәпләп, - челтәрнең ныклыгына исәпләгәндә, ләкин 0,6 метрдан да ким булмаска тиеш.

каналларда яки тоннельләрдә урнашкан труба үткәргечләр һәм электр кабельләре арасында, каналларны яки тоннельләрне ябу юлыннан алып тимер юллар рельсларына кадәр, 1 метр, кювет төбенә кадәр яки башка су бүлү корылмаларына кадәр, тимер юл полотносы насыплары нигезенә кадәр ара- 1 метр.- 0,5 метр;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында көчәнеш 35 кВ. ка кадәр һәм элемтә кабельләре арасында - 0,5 метр;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында көчәнеш 110-220 кВ-1 метр;

коллекторларга урнаштырганда торба үткәргечләр һәм элемтә кабельләре арасында-0,1 метр,шул ук вакытта элемтә кабельләре торбаүткәргечтән югарырак урнашырга тиеш;

элемтә кабельләре һәм көч кабельләре арасында коллекторларда параллель сузылганда-0,2 метр, шул ук вакытта элемтә кабельләре көч кабельләреннән түбәнрәк булырга тиеш;

предприятиеләрне реконструкцияләү шартларында, ПУЭ таләпләрен үтәү шарты белән, барлык көчәнешләр кабельләре һәм торбаүткәргечләр арасында араны 0,25 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә;

төрле билгеләнештәге торбаүткәргечләр арасында (суүткәргечләрне кисүче канализация һәм агулы һәм дурноплар өчен торбаүткәргечләрдән тыш) - 0,2 метр;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган торбаүткәргечләрне агулы һәм юеш - сөрешле сыеклыкларны транспортлый торган канализация яки труба үткәргечләреннән 0,4 метрга югарырак урнаштырырга кирәк;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган корыч, төзелгән торбаүткәргечләрне канализация торбаларыннан түбәнрәк урнаштыру рөхсәт ителә, шул ук вакытта канализация торбалары стеналарыннан футляр обрезына кадәр ара һәр якка 5 метрдан да ким булмаска тиеш, балчык грунтларда һәм 10 метр-зур ватык һәм ком грунтларында, ә канализация торбаүткәргечләрен чуен торбалардан күздә тотарга кирәк;

торбаларның диаметры 150 м га кадәр булган хуҗалык-эчә торган суүткәргеч суын, әгәр кисешүче торбаларның диварлары арасындагы ара - 0,5 метр булса, канализация футлярыннан башка түбәнрәк күздә тотарга рөхсәт ителә;

су белән тәэмин итү системасының ачык җылылык челтәрләренең яки кайнар су белән тәэмин итү челтәрләренең су үткәргеч торбаүткәргечләрен канализация торбаүткәргечләреннән алып, аннан да түбәнрәк һәм аннан да күбрәк урнашкан торбаүткәргечләргә кадәр араны канализация үткәргечләре 0,4 метр кабул ителергә тиеш;

төрле билгеләнештәге каналлар яки тоннельләр белән кисешкән вакытта, газүткәргечләрне, каналларның тышкы диварларыннан яки тоннельләрдән ике якка чыга

торган футлярларда, 0,2 метрдан да ким булмаган арага урнаштырырга кирәк. Төрле билгеләнештәге тоннельләр аша 0,6 Мпка кадәр басымлы җир асты газүткәргечләре сузарга рөхсәт ителә.

81 нче таблица

Якын-тирә җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр горизонталь (яктылык) буенча ераклык

Инженерные сети	**Горизонталь ераклык җир асты челтәрләреннән башлап:**	

	биналар һәм корылмаларга кадәр	киртә предприятие, эстакада, терәк элемтә, элемтә, тимер юл нигезенә кадәр	**кырый юлның күчәре**		**борт ташы, урамнар машина йөрү юлларының ныгытылган полосасы**	**Кюветның тышкы кашлары яисә юл итәкләре**	**нигез терәге көчәнеше**	
			тимер юл колеясы 1 520 мм, әмма траншеяның тирәнлегеннән аз булмаска тиеш	**тимер юл колеясы 750 мм**			**троллейбусның контакт челтәренең тышкы яктыртуы 1 кВка кадәр**	**1дән 35кВттан артык**
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Суүткәргеч һәм терәк канализация	5	3	4	2,8	2	1	1	2
Үзлек канализация (көнкүреш һәм яңгыр)	3	1,5	4	2,8	1,5	1	1	2
Дренаж	3	1	4	2,8	1,5	1	1	2
Юлдаш дренаж	0,4	0,4	0,4	0	0,4	-		-

Ягулык үткәргечләр басым газлары, МПа; түбән-0,005	2	1	3,8	2,8	1,5	1	1	5
урта 0,005 тән 0,3 гә кадәр	4	1	4,8	2,8	1,5	1	1	5
югары: 0,3 тән 0,6 га кадәр	7	1	7, 8	3,8	2, 5	1	1	5
0,6 дан 1,2 гә кадәр	10	1	10, 8	3,8	2,5	2	1	5
Җылылык челтәрләре: тышкы диварлар канал, тоннель	2	1, 5	4	2,8	1,5	1	1	2

82 нче таблица

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча ераклыклар

Инженерлык челтәре	Горизонталь ераклык								утта	кадәр			
	су үткәргечнең	көнкүреш канализациянең	дренаж,яңгыр канализациянең	газопроводов давления, МПа (кгс/см2)				өчәнеш челтәрендә кабель көче	элемтә кабеленең	җылылык челтәре		каналның, тоннельнең	үп юлының тышлыгы
				түбән 0,005 кадәр	уртачаның0, 005 0,3 кадәр	югарының				канал, тоннельның тышкы стенасы	каналсыз прокладканың тышлыгы		
						св. 0,3-0,6 кадәр	св. 0,6-1,2 кадәр						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Суүткәргеч	1,5	см. приме-чание 1	1,5	1	1	1,5	2	1	0,5	1,5		1,5	1
Көнкүреш Кана	см. приме-чание 1	0,4	0,4	1	1,5	2	5	1	0,5	1	1	1	1

лизация													
Яңгыр канализациясе	1,5	0,4	0,4	1	1,5	2	5	1,	0,5	1	1	1	1
Газ үткәргечнең давлениясе МПа: түбәне 0,005 кадәр	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1	2	1
уртачаның 0,005 - 0,3	1	1,5	1,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1	2	
югарының: 0,3-0,6	1,5	2	2	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	[illegible]	2	2

0,6 - 1,2 артык	2	5	5	0,5	0,5	0,5	0,5	2	1	4	2	4	2
Бөтен элемтә кабеле	1*	1*	1*	1	1	1	2	0,1 - 0,5	0,5	2	2	2	
Элемтә кабеле	0,5	0,5	0,5	1	1	1	1	0,5	-	1	1	1	1
Җылылык челтәре	1,5	1	1	2	2	2	4	2	1	-	-	2	1

5.3.184 Җир асты инженерлык челтәрләрен җәяүлеләр кичүе белән кисешкән вакытта тоннельләр астында торба үткәргечләрне, ә көч һәм элемтә кабельләрен тоннельләр өстендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.185. Газ бүлү челтәрләренең җир асты резервуарларын җир өслегеннән барлыкка килә торган резервуарга кадәр 0,6 метр тирәнлектә урнаштырырга кирәк.

Җир асты резервуарлары арасында ут арасы 1 метрдан да ким булмаска тиеш, ә җир өсте резервуарлары арасында - зуррак катнаш резервуар диаметрына тигез, әмма 1 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.3.186. Сыекландырылган углеводород газлары складларыннан, сыекландырылган углеводород газлары резервуар җайланмаларыннан, сыекландырылган углеводород газы кулланыла торган биналардан һәм җайланмалардан янгынга каршы ераклыкны «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.3.187. Җәмәгать яки җитештерү бинасы янында бер төркем җайланмасын күздә тоту рөхсәт ителми. Торак бина янында бер-бер артлы 15 метрдан ким булмаган арада өч баллон җайланманы күздә тотарга рөхсәт ителә. Тыштан индивидуаль баллон җайланмаларын яктылык арасында тәрәзә проемнарыннан 0,5 метр һәм беренче каттагы ишек проемнарыннан 1,0 метр, ишек һәм тәрәзә һәм подвал катларындагы проемнардан, шулай ук канализация коеларыннан 3 метрдан да ким булмаган ераклыкта күздә тотарга кирәк.

5.3.188. Гнс урнашкан сәнәгать предприятиеләре территориясендә яки СНиП 42-01-2002 таләпләре нигезендә сыекландырылган углеводород газы резервуарларыннан биналарга һәм корылмаларга кадәр минималь ераклыкны кабул итәргә кирәк.

Азкатлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар

5.3.189. Азкатлы торак төзелеше территорияләре өчен проект инженерлык чишелешләрен сайлау, җирле инженерлык челтәрләрен эксплуатацияләү өчен җаваплы тиешле органнар тарафыннан бирелгән территорияне Инженерлык белән тәэмин итүгә техник шартлар нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.190. Җылылык, газ, канализация челтәрләрен, кагыйдә буларак, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында проектларга кирәк. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша аерым очракларда махсус бүлеп бирелгән зоналарда үтү рөхсәт ителә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт биналарны микрорайонның (квартал) бүлү челтәрләренә һәм аларга корылмаларга тоташтыруны тәэмин итүче инженер челтәрләре участокларына да кагыла.

5.3.191. Азкатлы торак төзелешен җылылык һәм газ белән тәэмин итү схемалары, әлеге нормативларны исәпкә алып, төзелешнең планлаштырылган карарлары нигезендә эшләнә.

Схемаларда җылылык нагрузкалары һәм газ чыгымнары; җылылык белән тәэмин итүне үзәкләштерү яки децентрализацияләү дәрәҗәсе; үзәкләштерелгән җылылык чыганаклары (котельныйлар) тибы, егәрлеге һәм саны; җылылык һәм газ челтәрләрен трассировкалау; үзәк җылылык пунктларының һәм газ җайга салу пунктларының һәм газ җайга салу җайланмаларының саны һәм урыннары; җылылык белән тәэмин итү челтәрләрен урнаштыру тибы һәм саны һ. б. билгеләнә.

5.3.192. Азкатлы торак төзелешен җылылык белән тәэмин итүне автоном типтагы һәр фатир генераторыннан да, шулай ук үзәкләштерелгән - гамәлдәге яки яңа проектлаштырыла торган котельныйлардан тиешле инженерлык коммуникацияләре белән тәэмин итүне күздә тотарга рөхсәт ителә.

Үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү аерым очракларда, районда төзелеш яки аның янында булган үзәкләштерелгән системалар булганда, һәм алардан җылылык һәм газ нагрузкалары белән тәэмин итү мөмкинлеге булганда (бу системаларны реконструкцияләмичә яисә өлешчә үзгәртеп кормыйча) проектларга кирәк.

Азкатлы торак төзелеше районнарында җылылык белән тәэмин итү системаларын куллану мөмкин булмаган яки максатка ярашсызлыгы булган очракта, табигый газны кулланып, табигый газ белән тәэмин итү системасын ГОСТ 5542-87 буенча, һәр йорт хуҗасында, фатирда яки шәхси милектәге социаль өлкә объектларында билгеләнә торган автоном типтагы җылылык генераторлары эшен тәэмин итә торган иң нәтиҗәле Бердәм энергия чыганагы буларак, проектларга киңәш ителә.

Җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау җылылык белән тәэмин итүне үзәкләштерү яки децентрализацияләү буенча карар кабул ителгәннән соң гамәлгә ашырыла.

5.3.193. Газ бүлү системаларын проектлауны сәнәгать куркынычсызлыгы

өлкәсендә норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Газүткәргечләрне җир асты һәм җир өсте юлы белән салуны күздә тотарга кирәк. Нигезләнгән очракларда торак йортлар һәм кварталлар эчендәге биналар стеналары буенча СНиП 42-01-2002 п. таләпләре нигезендә газүткәргечләрне җир өсте сузу рөхсәт ителә.

Азкатлы торак төзелеше территориясендә югары басымлы газүткәргечләр салу рөхсәт ителми. Якын-тирә территорияләрдә техник зоналар һәм газ бүлү станцияләреннән һәм торак пунктлардан торак төзелешенә кадәр ераклык булган очракта, әлеге нормативларның 64 таблицасы һәм әлеге нормативларның «газ белән тәэмин итү» бүлекчәсе таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Азкатлы торак төзелеше территорияләрен газ белән тәэмин итү сыекландырылган газ баллон җайланмаларыннан, сыекландырылган газ белән резервуар җайланмалардан башкарылырга мөмкин.

Су үткәргечнең тышкы челтәрләрен һәм корылмаларын «су белән тәэмин итү» бүлекчәсе таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

Урам челтәреннән биналарның фундаментларына кадәр иң аз ара 5 метр тәшкил итәргә тиеш. Аерым очракларда бу киму рөхсәт ителә

бина һәм корылмаларның фундаментларын саклау өчен тиешле чаралар үтәлгән очракта (футлярларда, тимер-бетон обойда салу һ.б.) һәм аларны эксплуатацияләүче оешма белән килештергән очракта, 3 метрга кадәр ара.

Торак участок территориясе буенча салынучы суүткәргечтән әлеге участокта урнашкан биналарга кадәр ара 3 метрдан да ким булмаска тиеш.

Кайнар су белән тәэмин итү һәм җылылык белән тәэмин итү өчен азкатлы торак төзелеше территориясендә, кагыйдә буларак, индивидуаль җылылык нокталарын күздә тотарга кирәк.

Административ һәм торак биналар өчен индивидуаль котельныйлар ягулыгы сыйфатында табигый газ кулланырга кирәк.

5.3.194. Су үткәргече булмаган районнарда артезиан скважиналарын һәм баш суүткәргеч корылмаларын (резервуарлар, су башняларын, насос станцияләрен, чистарту корылмаларын) проектларга кирәк. Артезиан скважиналарын һәм су үткәргечнең баш корылмаларын су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарын тәэмин итү белән бер мәйданчыкта урнаштырырга кирәк.

Аерым очракларда, проект нигезендә, бер - ике фатирлы бер йорт, шахталы һәм вак көпшәле кое, каптаж, чишмәләр өчен автоном су белән тәэмин итүне оештыру рөхсәт ителә.

5.3.195. Азкатлы торак төзелешендә су белән тәэмин итү күләменең исәп-хисап күрсәткечләре буенча, тәүлегенә 10 л/кв.метрга кадәр су сибүгә өстәмә чыгымнар кабул ителә.

5.3.196. Бер - ике фатирлы йортларга су үткәрү үзәкләштерелгән канализация системасына тоташтыру булганда яки җирле канализация булган очракта, тиешле нигезләнгән очракта рөхсәт ителә.

5.3.197. Азкатлы торак төзелешен канализацияләү схемасын сайлау карала торган районда гамәлдәге канализация системасының азкатлы торак төзелешенең проектлана торган территориясеннән юынты суларның өстәмә чыгымын, санитар, табигать саклау һәм административ органнар таләпләрен, шулай ук төзелешнең планлаштыру карарларын кабул итәргә мөмкинлек бирүче булуын исәпкә алып билгеләнә.

Гамәлдәге канализация булмаган очракта, кулланучылар хокукларын яклау һәм

кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе, Ростехнадзорның Татарстан Республикасы буенча технологик һәм экологик күзәтчелек идарәсе һәм башка кызыксынган оешмалар бәяләмәләре нигезендә, канализациянең яңа системасын (барлык кирәкле корылмалар, шул исәптән чистарту корылмалары белән) проектларга кирәк.

5.3.198. Канализациянең тышкы челтәрләрен һәм корылмаларын әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы» бүлеге таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

Әлеге участокта урнашкан йортларга кадәрге участок территориясе буенча салына торган канализация ишегалды челтәреннән 2 метрдан да ким булмаска тиеш.

Шахта коесыннан яки индивидуаль скважинадан су алу белән тәэмин итүнең үзәкләштерелгән системасын кулланганда, су белән тәэмин итү чыганакларыннан канализациянең локаль чистарту корылмаларына кадәр ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш, ә су чыганагына таба грунт сулары хәрәкәте юнәлешендә күрсәтелгән корылмаларга кадәр минималь ара гидро - динамик исәп-хисаплар белән нигезләнергә тиеш.

Бер-ике фатирлы торак йортлар өчен, юынтыларны тәүлегенә 3 куб. метрдан да ким булмаган күләмдә тотып, локаль чистарту корылмалары урнаштыруны күздә тотарга рөхсәт ителә.

Азкатлы торак төзелешен, шул исәптән коттеджларны канализация өчен киртәләр урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.199. Азкатлы торак төзелешен электр белән тәэмин итү әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы» бүлеге таләпләре нигезендә проектлаштырырга кирәк.

Азкатлы торак төзелешен электр белән тәэмин итү өчен трансформатор подстанциясе трансформаторларының егәрлеген исәпләү буенча кабул итәргә кирәк.

0,38 кВ челтәре һава яки кабель линияләре белән аерылган тармаклы схема яки нотрансформатор подстанцияләре белән ачык режимда башкарырга тиеш.

Һава һәм кабель линияләре трассалары фатир яны участокларыннан читтә узарга, хезмәт күрсәтүче автотранспортның һава линияләре терәкләренә керү өчен уңайлы булырга һәм кабель линияләрен тоткарлыксыз казу мөмкинлеге бирергә тиеш.

Таләп ителгән өзеклекләрне 81 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.3.200. Азкатлы торак төзелеше территориясендә шәһәр телефон элемтәсе, радиотрансляция, шәһәр кабельле техника - левидение, янгын һәм сак сигнализациясе системаларын проектларга кирәк

"Инженерлык инфраструктурасы зоналары" әлеге нормативларны»

Өстәмә элемтә һәм сигнализация системаларының кирәклеге заказчы тарафыннан билгеләнә һәм проектлау биремендә карала.

6 Әйләнә-тирә мохитне саклау 6.1. Гомуми таләпләр

6.1.1. Җирлекне планлаштыру һәм төзү барышында әйләнә-тирә мохитне саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану, куркынычсыз тормыш эшчәнлеге һәм Кеше саулыгы белән бәйле мәсьәләләрне хәл итүнең өстенлекле юнәлеше дип санарга кирәк.

6.1.2 Атмосфера һавасы, су, туфрак сыйфатын, шулай ук тавыш, вибрация, электромагнит һәм ионизацияләүче нурланышларның һәм табигый һәм техноген куркынычның башка факторларының рөхсәт ителгән дәрәҗәләренә ирешүне тәэмин итәргә кирәк.

6.1.3. Проектлаганда Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, Россия Федерациясе Су кодексы, Россия Федерациясе Җир кодексы, Россия Федерациясе Һава кодексы, Россия Федерациясе Урман кодексы, «әйләнә - тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы, «атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы, «халыкның санитар - эпидемиология иминлеге турында» 1999 елның 30 мартындагы 52-ФЗ номерлы, «җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы, «җитештерү һәм куллану калдыклары турында " 1995 елның 15 февралендәге 33-ФЗ номерлы,"алар нигезендә шәһәр төзелеше эшчәнлегенең төп юнәлешләренең берсе-табигатьтән рациональ файдалану, табигатьне саклау, ресурсларны саклау, территорияләрне куркыныч табигать күренешләреннән һәм техноген процесслардан саклау һәм кеше тормышының уңай шартларын тәэмин итү.

Табигый ресурслардан рациональ файдалану

6.1.4. Табигать комплексы территорияләрен, флора һәм фаунаны куллану һәм саклау 2002 елның 10 гыйнварындагы 7 - ФЗ номерлы «әйләнә-тирә мохитне саклау турында», 1995 елның 15 февралендәге 33-ФЗ номерлы «аеруча саклана торган табигый территорияләр турында», 1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы «хайваннар дөньясы турында», Татарстан Республикасы Экология Кодексы һәм башка норматив хокукый документлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.1.5. Авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә үсеш өчен территорияне күздә тотмаска кирәк. Авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен аларны бирү максатларында авыл хуҗалыгы җирләрен тартып алу бары тик законда билгеләнгән тәртиптә генә рөхсәт ителә.

6.1.6. Җирлек территориясендә торак төзелеше, сәнәгать комплекслары һәм башка объектларны проектлау Татарстан Республикасы буенча җир асты байлыкларыннан файдалану идарәсеннән булачак төзелеш участогы астында җир асты байлыкларында файдалы казылмалар булмау турында бәяләмә алганнан соң гамәлгә ашырыла.

Файдалы казылма ятмалары мәйданнарын төзү, шулай ук алар яткан урыннарда җир асты корылмаларын урнаштыру Татарстан Республикасы буенча җир асты байлыкларыннан файдалану идарәсе рөхсәте белән рөхсәт ителә.

6.1.7. Россия Федерациясе Урман кодексы, «җирләрне бер категориядән икенче категориягә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрендәге 172 - ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 28 гыйнварындагы 48 номерлы карары белән расланган урман фонды җирләрен башка категорияләргә күчерү турындагы документлар составы һәм тәртибе турындагы нигезләмәгә туры китереп, аерым очракларда гына торак пунктлар җирләренә күчерү рөхсәт ителә. «Россия Федерациясе Урман кодексын гамәлгә кертү турында» 2006 елның 4 декабрендәге 201-ФЗ номерлы Федераль законның 9 статьясы нигезендә урман фонды җирләрендә гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләрен урнаштыру, гражданнарга дача хуҗалыгын алып бару, бакчачылык, яшелчәчелек, индивидуаль гараж яки индивидуаль торак төзелеше өчен урман кишәрлекләре бирү тыела.

6.1.8. Территориядән файдалану өчен махсус шартлары булган зоналарда шәһәр

төзелеше эшчәнлеге (саклау, санитар-саклау зоналары, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары, су саклау зоналары, эчәргә яраклы су чыганакларын саклау зоналары, саклана торган объектлар зоналары) җир, су объектлары зоналары белән регламентлана. Шәһәр төзелеше законнары, санитар - эпидемиологик иминлек, әйләнә-тирә мохитне саклау турындагы, махсус сакланыла торган табигый территорияләр турындагы законнар һәм Россия Федерациясенең башка законнары һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән.

6.2.2. Төзелешләрне проектлаганда атмосфера һавасының пычрануы чыганакларыннан атмосфера пычрануы дәрәҗәсен исәпләү юлы белән, аэроклиматик һәм геоморфологик шартларны исәпкә алып, атмосфера һавасының пычрануын бәяләү һәм аның сыйфатын үзгәртүне фаразлау зарур. гамәлдәге һәм планлаштырыла торган объектлар, ПДК яки һәр пычраткыч матдәнең якынча куркынычсыз дәрәҗәсе. Шулай ук атмосфераның пычрануын булдырмау буенча кисәтү чаралары, шул исәптән организацияләнмәгән ташлаулар һәм икенчел чыганаклар эшләнергә тиеш.

6.2.3. Территорияне планлаштыру буенча документацияне эшләгәндә әйләнә - тирә мохитне саклау буенча чараларны территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналарда үз-үзен тотышына этәрә торган таләпләрне исәпкә алып башкарыла.

6.2.4. Атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләр концентрациясе ГН 2.1.6.1338-03, ГН 2.1.6.309-07 һәм СанПиН 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп кабул ителә. Аларны үтәү халыкның сәламәтлегенә һәм аның яшәү шартларына турыдан-туры яки турыдан-туры йогынты ясамауны тәэмин итә.

6.2.5. Торак, иҗтимагый-эшлекле һәм рекреацион зоналарны атмосфера һавасы пычрану чыганакларына карата, җилләр өчен (өстен килүче юнәлештәге җилләр өчен) төп яктан урнаштырырга кирәк.

6.2.6. Торак зонада атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләр микъдары-ПДКдан, халык күпләп ял итә торган урыннарда, авыруларны дәвалау - профилактика учреждениеләре һәм тернәкләндерү үзәкләре урнашкан территорияләрдә 0,8 ПДКдан артмаска тиеш.

6.2.7. Атмосфера һавасының пычрану чыганаклары булып предприятиеләр, аларның аерым биналары һәм корылмалары тора, алар өчен чикләрдән тыш барлыкка килә торган пычрану дәрәҗәсе ПДК һәм/яки торак зоналарны пычратуга керткән өлеш 0,1 ПДК дан артып китә.

6.2.8. Атмосфера пычрануның иң-нокталары булган объектларны пычрану дәрәҗәләре билгеләнгән гигиена нормативларыннан артып киткән территорияләрдә проектлау һәм урнаштыру тыела.Гамәлдәге объектларны реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан җиһазландыру, атмосферага зарарлы матдәләр чыгаруны рөхсәт ителгән чиккә кадәр киметү шарты белән, мондый территорияләрдә рөхсәт ителә.

Калдыклар составында расланган ПДК яки яки якынча куркынычсызлык дәрәҗәләре булмаган матдәләр булса, объектларны проектлау һәм урнаштыру тыела.

6.2.9.Халык саулыгына һәм аның яшәү шартларына тискәре йогынты чыганаклары булырга мөмкин булган объектларны урнаштыру һәм киңәйтү өчен мәйданчыклар аэроклиматик характеристиканы, җир рельефын, атмосферада индустриаль ташлауларның закончалылыгын, шулай ук атмосфераның пычрану потенциалын исәпкә алып сайлап алына.

6.2.10. I һәм II класслы зарарлы матдәләр белән пычрану чыганаклары булган җитештерү объектларын секундына 1 метрга кадәр тизлек белән, озак яки еш кабатлана торган штильләр, инверсияләр, томан белән (бер ел эчендә 30 - 40 процент, кыш дәвамында - 50 - 60 процент) җилләр күп булган районнарда урнаштырырга кирәк түгел.

6.2.11. Атмосфера пычрануның потенциалы (алга таба - ПЗА) - атмосфераның катнашмаларны чәчәргә сәләте. ПЗА СанПиН 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп, метеорологик параметрларның уртача еллык күрсәткечләре буенча билгеләнә.

6.2.12. I һәм II класслы предприятиеләрне югары һәм бик югары булган территорияләрдә урнаштыру Россия Федерациясенең баш дәүләт санитар табибы яисә аның урынбасары тарафыннан индивидуаль тәртиптә хәл ителә.

6.2.13. Промы́шленность объектлары, җитештерү һәм корылмалар өчен әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше саулыгына йогынты ясау чыганаклары булган санитар-яклау зоналары СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре һәм нормативлар нигезендә билгелә.

Санитар-саклау зоналарында торак төзелешен һәм әйләнә-тирә мохитнең нормалаштырыла торган сыйфат күрсәткечләре белән башка территорияләрне урнаштыру тыела. Санитар-саклау зонасы яки аның бер өлеше Резерв территория буларак карала алмый һәм җитештерү яки торак территорияне киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

6.2.14. Атмосфера һавасын пычратудан саклауны СанПин 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

6.3. Су ресурсларын саклау

6.3.1. Су объектларын саклау халыкның сәламәтлегенә куркыныч тудыручы һәм массакүләм йогышлы, паразитар һәм йогышлы булмаган авырулар үсешенә, судан файдалану шартларының начараюына яки аның януына, эчә торган, хуҗалык - көнкүреш, дәвалау һәм рекреацияон максатларының юкка чыгуына ярдәм итүче өслек һәм җир асты суларының пычрануын булдырмау һәм бетерү өчен кирәк.

6.3.2. Әгәр судан файдалану пунктларында су составы һәм үзлекләре күрсәткечләре хуҗалык эшчәнлегенең, көнкүреш кулланылышының турыдан-туры яки турыдан-туры йогынтысы астында үзгәрсә һәм халыкның судан файдалану өчен өлешчә яки тулысынча яраксызга әйләнсә, Эчәргә яраклы, хуҗалык-көнкүреш һәм рекреацион судан файдалануның су объектлары пычранган дип санала, эчәргә яраклы, хуҗалык-көнкүреш һәм рекреацион судан файдалануның су объектлары пычранган дип санала.

6.3.3. Химик матдәләр микъдары су объектларында гигиеник рөхсәт ителгән концентрацияләрдән һәм рөхсәт ителгән матдәләрнең якынча рөхсәт ителгән дәрәҗәләреннән артмаска тиеш, алар ГН 2.1.5.1315-03 һәм ГН 2.1.5.2307-07 ГН 2.1.5.5.2307-07 ГН.

6.3.4. Су объектларын саклау чараларын Россия Федерациясе Су кодексы, Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары, билгеләнгән тәртиптә расланган санитар һәм экологик нормалар, шулай ук әлеге нормативлар таләпләре нигезендә күздә тотарга кирәк. Шул ук вакытта, хуҗалыкны эчәргә яраклы су белән тәэмин итү, халык ялы өчен файдаланыла торган су объектларында, шулай ук торак пунктлар чикләрендә урнашкан рекреация үзәкләрендә, шул исәптән санатор-курорт зоналарында, рекреация үзәкләрендә, пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясен үтәп, су объектларының пычрануын кисәтүне тәэмин итәргә кирәк.

6.3.5. Хуҗалык яки башка объектларны урнаштыру, проектлау, файдалануга тапшыру һәм эксплуатацияләү һәм су объектларының су сыйфатына йогынты ясарга сәләтле теләсә нинди эшләр башкарганда, СанПин 2.1.5.980-00 һәм СП 2.1.5.1059-01 билгеләнгән нормативларны үтәү мәҗбүри.

6.3.6. Торак, иҗтимагый-эшлекле, катнаш һәм рекреацион зоналарны юынтык сулар чыгара торган су объектларыннан югарырак урнаштырырга кирәк.

6.3.7. Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдалану чыганаклары буларак файдаланыла торган сусаклагычларны һәм аларның түбән бьефларын эксплуатацияләүне сусаклагычларны проектлауга, төзүгә һәм эксплуатацияләүгә санитар һәм экологик таләпләрне исәпкә алып башкарырга кирәк.

6.3.8. Су объектлары ярларында урнашкан ял итү зоналарында су саклау чаралары

ГОСТ 17.1.5.02-80 таләпләренә җавап бирергә тиеш.

6.3.9. Табигый сулыкны яки сулыкны үзгәртү яки төзекләндерү эшләре аның табигый чыгышын саклау шарты белән башкарыла.

6.3.10. Порт корылмаларын урнаштыруны таләп итүче предприятиеләрне селитеб территориясенә карата су агымы буенча түбәнрәк итеп 200 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

6.3.11. Предприятие, склад хуҗалыклары, хуҗалыклар һәм башка объектлар территорияләреннән өске су чистарту корылмаларында, нигездә, җитештерү ихтыяҗларына чистартылган сулардан файдаланып чистартылырга тиеш.

6.3.12. Су объектларына юынты һәм дренажлы суларны агызу тыела:

анда табигый дәвалау ресурслары бар;

аеруча саклана торган су объектларына кертелгән;

эчәргә яраклы һәм хуҗалык-көнкүреш су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары чикләрендә урнашкан;

дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларының I, II зоналары чикләрендә, туризм, спорт һәм халык күпләп ял итә торган урыннарда урнашкан;

балык саклау зоналары, балык хуҗалыгы тыюлыклары чикләрендә урнашкан зоналары.

6.3.13. Эчәргә яраклы һәм хуҗалык өчен файдаланыла торган су объектлары өчен-2.1.4.110-02 СанПиН нигезендә санитар саклау зоналары билгеләнә. Санитар саклау зоналары территориясендә санитар төзекләндерү буенча чаралар үтәргә кирәк. Җир асты суларының химик пычрану куркынычын тудыручы объектларны урнаштыру санитар саклау зонасының III поясы чикләрендә, Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе бәяләмәсе булганда гына, су горизонтын пычратудан саклау буенча махсус чаралар үтәлгән очракта гына рөхсәт ителә.

6.3.14. Уңай гидрологик режимны саклау, санитар торышны яхшырту, өске су объектларыннан рациональ файдалану өчен су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары куела, алар кысаларында хуҗалык итү өчен махсус режим билгеләнә.

6.3.15. Су саклау зоналары, яр буе саклау һәм яр буе полосалары, шулай ук аларны саклау һәм хуҗалыктан файдалану режимнары Россия Федерациясе Су кодексы белән билгеләнә.

6.3.16. Өске суларны пычратудан саклауны СанПин 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Җир асты суларын пычратудан саклауны СП 2.1.5.1059-01 билгеләнгән таләпләргә туры китереп башкарырга кирәк.

6.4. Туфракны саклау

6.4.1. Җирне саклау буенча таләпләр пычранган туфракларның кеше сәламәтлегенә һәм яшәү шартлары мөмкин булган территорияләргә куела һәм туфракның спецификасын, территориянең туфрак - климат үзенчәлекләрен, химик кушылмаларның һәм элементларның фон эчтәлеген исәпкә алып билгеләнә.

6.4.2. Туфракларның торышын бәяләү СанПиН 2.1.7.1287-03 таләпләренә туры китереп, нормативтан тыш пычрану участокларын ачыклау максатыннан үткәрелә.

6.4.3. Туфракта кеше өчен потенциаль куркыныч булган химик һәм биологик матдәләр, биологик һәм микробиологик организмнар , шулай ук радиация фонының дәрәҗәсе ПДК билгеләнгән дәрәҗәләрдән артмаска тиеш.

6.4.4. Туфрак сыйфатына гигиеник таләпләр, беренче чиратта, мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалары, спорт, уен, балалар мәйданчыклары, торак төзелеше, ял итү мәйданчыклары, рекреацион зоналар, эчә торган су чыганакларын санитар саклау зоналары, су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары, санитар - яклау зоналары өчен билгеләнә.

6.4.5. Объектларны урнаштыру өчен мәйданчык сайлау түбәндәгеләрне исәпкә алып башкарыла:

туфракның физик-химик үзлекләре, аларның составы;

табигый-климат характеристикасы (җил , явым-төшем күләме, температура режимы);

туфракның ландшафтлы, геологик һәм гидрологик характеристикалары;

куллану төрләре.

6.4.6. Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе бәяләмәсеннән башка төзелеш өчен җир кишәрлекләре бирү рөхсәт ителми.

6.4.7. Торак урыннардагы туфракның санитар-эпидемиологик яктан пычрану дәрәҗәсен 5 категориягә бүленергә мөмкин: чиста, рөхсәт ителгән, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч.

Химик һәм эпидемиология күрсәткечләре буенча туфракка карата таләпләр 6 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән.

6.4.8. 2.1.7.1287-03 СанПиН нигезендә авыл хуҗалыгы кулланылышындагы туфрак химик матдәләр белән пычрану дәрәҗәсе буенча түбәндәге категорияләргә бүленергә мөмкин: рөхсәт ителгән, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч (әлеге нормативлар 6 нчы кушымтаның 2 нче таблицасында бирелгән).

Пычрануга бәйле рәвештә туфрактан файдалану буенча рекомендацияләр 6 нчы кушымтаның 3 нче таблицасында китерелгән.

6.4.9. Туфракны саклау буенча чаралар һәр конкрет очракта, пычрану категориясен исәпкә алып эшләнә һәм алар түбәндәгеләрне истә тотарга тиеш:

махсус куллану режимнарын кертү;

максатчан билгеләнешне үзгәртү;

туфракны рекультивацияләү һәм мелиорацияләү, уңдырышлылыкны торгызу.

6.4.10. Торак зоналарда, транспортның йогынтысы зоналарында, күмелгән промышленность калдыклары (полигоннарга якын-тирә территорияләр туфрак), промышленность һәм коммуналь калдыклар җыелу урыннарында, авыл хуҗалыгы җирләре, санитар-яклау зоналары территорияләрендә туфракның торышына мониторинг үткәрелергә тиеш.

Тикшеренүләрнең күләме һәм мониторинг вакытында өйрәнелә торган күрсәткечләр исемлеге, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсе белән килешү максатларын һәм бурычларын исәпкә алып, һәр конкрет очракта билгеләнә.

Җирләрне деградацияләүне булдырмау, туфракның уңдырышлылыгын һәм пычранган территорияләрен торгызу максатларында җирләрне әйләнештән алу рөхсәт ителә.

6.4.11. Радиоактив һәм химик пычрануга дучар булган җирләр авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдән файдалануда чикләнергә, алардан төшереп калдырылырга тиеш һәм аларны ат-консервацияләү өчен запас җирләренә күчерелергә мөмкин.

Мондый җирләрдә авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү һәм сату тыела. Җирләрне консервацияләү тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә.

6.5. Тавыш һәм вибрациядән саклау.

6.5.1. Торак пунктларны планлаштыру һәм төзүне тавыш бирүнең рөхсәт ителгән дәрәҗәләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

6.5.2. Нормалаштырыла торган территорияләр өчен тавыш бирүнең рөхсәт ителгән шартлары, тышкы тавышның төп чыганакларының тавыш ха - характеристикалары, көтелгән тавыш дәрәҗәсен билгеләү тәртибе һәм исәп-хисап нокталарында аларны киметү таләп ителә торган шартларны 51.13330.2011 СП нигезендә кабул итәргә кирәк.

Төрле территорияләрдә кеше өчен тавыш йогынтысының максималь дәрәҗәләре әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелгән.

6.5.3. Тышкы тавыш чыганакларыннан саклау объектлары булып торак һәм җәмәгать биналары, торак төзелеше территорияләре, җитештерү предприятиеләренең эш урыннары тора.

6.5.4. Гамәлдәге аэропортлар янында һәм гамәлдәге территорияләрдә яңа проектлана торган аэропортлар, аэродромнар, вертодромнар янында торак төзелешенең гамәлдәге территорияләрендә авиация тавышы дәрәҗәләре ГОСТ 22283-88 билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

6.5.5. Торак пунктларны тавыштан саклау чараларын СП 51.13330.2011 таләпләренә туры китереп карарга кирәк.

6.5.6. Тирбәлешләре һәм дулкыннары -20 Гц ешлыктан түбәнрәк булган тавыш дулкыннарының техноген чыганаклары булып түбәндәгеләр тора ала: ешлыгы белән секундына 20 циклдан ким булган җиһазлар, транспорт, аэродинамик һәм бәрелү гамәлләре сәнәгать җайланмалары, су асты һәм җир асты шартлаулары һ. б.

Инфразвукның рөхсәт ителгән күрсәткеч нормалары СН 2.2.4/2.1.8.583-96 белән регламентлана һәм алар әлеге нормативлар 6 нчы кушымтаның 5 нче таблицасында китерелгән.

6.5.7. Инфразвукка каршы көрәшнең иң нәтиҗәле ысулы - чыганакта технологик җиһазларның эш режимнарын үзгәртү, аэродинамик процессларның интенсивлыгын үзгәртү(транспорның тизлеген ,җылылык электростанцияләрен пар ташлау системалары киметү һ. б.).

Инфразвукның кимүе аны тарату юлында интерференцион типтагы глушительләр куллану юлы белән мөмкин.

6.5.8. Торак пунктларда яңа төзелеш һәм реконструкция территорияләре вибрация параметрлары буенча, СН 2.2.4/2.1.8.566-96 таләпләре буенча бәяләнергә тиеш.

6.5.9. Торак һәм җәмәгать биналарында, торак төзелеше территориясендә вибрация чыганаклары булып инженер челтәрләре һәм корылмалар, җитештерү предприятиеләрен урнаштыру һәм җиһазлау, эш вакытында зур динамик йөкләмәләр тудыра торган транспорт чаралары тора ала, алар грунтта һәм төзелеш конструкцияләрендә вибрация таралуга китерә, шулай ук сейсмик активлыкка китерә. Вибрации тавыш барлыкка килүнең сәбәбе булырга мөмкин.

Торак һәм җәмәгать биналарында, торак төзелеше территориясендә, эш урыннарында вибрация дәрәҗәсе гамәлдәге норматив документлар белән билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

6.5.10. Вибрациядән саклау буенча чаралар күздә тотыла:

биналарны һәм корылмаларны вибрация чыганакларыннан бетерү;

биналарны һәм корылмаларны проектлаганда вибросаклау ысулларын куллану;

вибрация чыганагы барлыкка килә торган динамик йөкләнешне киметү буенча чаралар.

6.6. Электромагнит кырлардан саклау

6.6.1. Җирлек территорияләрен электромагнит кырлар йогынтысыннан саклау өчен, шулай ук электромагнит нурланышларның санитар-яклау зоналары күләмнәрен билгеләгәндә гамәлдәге норматив документларга таянып эш итәргә кирәк. Радиотапшыручы радиотехник объектлар өчен санитар-яклау зоналары күләмен билгеләү радиоешлык диапазонының электромагнит нурланышлары буенча гамәлдәге нормалар һәм радиоешлыкларның интенсивлыгын исәпләү методикалары нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.6.2. Электромагнит кырлардан, нурланышлардан саклау буенча махсус таләпләр куела:

барлык типтагы стационар радиотехник объектлар (радиоүзәкләр, радио һәм

телевизион станцияләр, радиолокацион һәм радиорелей станцияләре h. б. керә);

сәнәгать генераторлары, югары көчәнештәге һава электр тапшыру линиясе һәм электромагнит энергиясен өйрәнүче башка объектлар;кәрәзле элемтә системалары элементлары һәм башка хәрәкәтчән элемтә төрләре.

6.6.3. Радиоешлык диапазонының тышкы электромагнит кыры йогынтысына дучар ителгән торак, иҗтимагый һәм җитештерү урыннары эчендә радиотехник объектлар тарафыннан төзелә торган электромагнит кырының дәрәҗәсе халык өчен билгеләнгән СанПиН 2.1.8/2.2.4.1383-03, СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03, СанПин 2.1.2645-10 дәрәҗәдән артмаска тиеш һәм 6 нчы кушымтаның 6 нчы таблицасында китерелгән икенче нурланышын исәпкә алу әлеге нормативларга туры килә.

6.6.4. 3-30 МГц диапазонындагы антенналар радиостанцияләре һәм 26,5 - 27,5 МГц ешлыкларының гражданнар диапазоны радиостанцияләре урнаштыру СанПиН таләпләренә туры китереп башкарыла 2.1.8/2.2.4.1383-03.

6.6.5. Халыкны электромагнит кырлары йогынтысыннан саклау максатларында, радиотехник объектларның, перспективалы үсешен исәпкә алып, санитар-саклау зоналары һәм корылмаларны чикләү зоналары билгеләнә(бинадан читтә 10 Вт артмаган эффектив нурланышлы бер стационар радиостанцияне урнаштыру очракларыннан тыш).

Санитар-яклау зонасы чикләре әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 6 нчы таблицасында күрсәтелгән җир өслегеннән 2 метр биеклектә билгеләнә.

6.6.6. Корылманы чикләү зонасы тышкы чикләрдә җир өслегеннән 2 метрдан артык биеклектә элекк-тромагнит кырлары рөхсәт ителгән дәрәҗәдән артып киткән территориядән гыйбарәт. Төзелешнең чикләү зонасының тышкы чиге перспективалы төзелеш биналарының максималь биеклеге буенча билгеләнә, аларның өске каты биеклегендә электромагнит кырлары рөхсәт ителгән чик дәрәҗәдән артмый

6.6.7. Торак төзелеше территориясендә урнашкан 100 кВт артык тапшыру егәрлеге булган радиотехник объектлар өчен санитар-яклау зонасы чикләре Россия Федерациясенең баш дәүләт санитар табибы яисә аның урынбасары карары белән билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

6.6.8. Санитар-яклау зонасы һәм төзелешне чикләү зонасы торак төзелеше территориясе сыйфатында һәм әйләнә-тирә мохитнең нормалаштырыла торган сыйфат күрсәткечләре булган башка объектлардан файдалана алмый, шулай ук предприятиенең резерв территорияләре буларак карала һәм сәнәгать мәйданчыгын киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

6.6.9. Халыкны электр кыры йогынтысыннан саклау максатларында, СанПиН 2.2.1 ./2.1.1.100-03 таләпләренә туры китереп, аңа һава электр тапшыру линиясе булдырыла. 12.051-90 ГОСТ нигезендә, электр тапшыруның һава линиясенә дә сак зоналары куела.

6.6.10. Халыкны электромагнит кырлардан, нурланышлардан саклау чаралары үз эченә алырга тиеш:

электромагнит кыр чыганакларын рациональ урнаштыру һәм саклау чараларын куллану;

антенналарның нурланыш егәрлеген киметү;

нурланыш чыганакларына, шул исәптән икенчел нурланыш чыганакларына (челтәрләргә, биналар конструкцияләренә, коммуникацияләренә)керү мөмкинлеген чикләү;

югары вольтлы һава электр тапшыру линиясеннән санитар өзеклелекләр урнаштыру;

6.7. Радиацион куркынычсызлык.

6.7.1. Җирлек территориясендә радиацион куркынычсызлыкны тәэмин итү буенча таләпләр 1996 елның 9 гыйнварындагы 3-ФЗ номерлы «халыкның радиацион куркынычсызлыгы турында» гы Федераль закон, СанПин 2.6.1.2523-09 (РРБ-99/2009), СП 2.6.1.2612-10 (ОССРБ-99/2010) белән билгеләнгән һәм нурланышның җайга салынулы табигый чыганакларына: радон изотоплары һәм аларның һавада таралу продуктлары.,

төзелеш әйберләрендә булган табигый радионуклидларның гамма-нурланышы, эчәргә яраклы суда, ашламаларда һәм файдалы казылмаларда табигый радионуклидлар.

6.7.2. Халыкның радиацион куркынычсызлыгы тәэмин ителә: радиацион контроль һәм радиацион хәл турында мәгълүмат системасын оештыру;

Радиацион авария булган очракта халыкны, шулай ук әйләнә-тирә мохитне саклауны планлаштыру.

6.7.3. Төзелеш өчен Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре территорияләрен бүлеп бирер алдыннан, СП 2.6.1.2612-10 (ОСПОРБ-99/2010), СанПиН 2.6.1.2800-10 һәм СП 11-102-97 таләпләренә туры китереп, радиацион хәлгә бәя бирергә кирәк. Биналар һәм корылмалар урнаштырганда, гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,6 МкВ/сәгатьтән артмаган территорияләрне сайлыйлар, ә корылма контурасы чикләрендә радон өслегеннән грунт агымының тыгызлыгы 250 мБк/(кв.метр) тәшкил итә.

6.7.4. Торак һәм иҗтимагый биналар төзү өчен территорияләрне сайлаганда гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,3 МкВ/сәгатьтән дә ким булмаган һәм грунт өслегеннән радон агымы тыгызлыгы 80 мБк/(кв. метр) артмаган участоклар сайлап алына. Биналар һәм корылмалар урнаштырганда, гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,6 МкВ/сәгатьтән артмаган территорияләрне сайлыйлар, ә корылма контурасы чикләрендә радон өслегеннән грунт агымының тыгызлыгы 250 мБк/(кв.метр) тәшкил итә. Әлеге Параметрлар арткан очракта, проектта бинаны гамма - нурланыш һәм радонның югары дәрәҗәләреннән саклау системасы каралырга тиеш.

6.7.5. Радиоактив пычратуларны эзләү барышында ачыкланган төзелеш участоклары дезактивацияне (радиацион реабилитация) инженерлык әзерләү барышында булырга тиеш.

6.7.6. Радиация объектын урнаштыру урынын сайлаганда объектның категориясен, аның потенциаль радиацион, химик һәм халык һәм әйләнә - тирә мохит өчен куркыныч булуын исәпкә алырга кирәк. Яңа төзелә торган объектның мәйданы төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, проектлау нормалары һәм СП 2.6.1.2612-10 таләпләренә туры килергә тиеш.

6.7.7. Нурланыш объектыннан яклауны проектлаганда объект территориясеннән читтә халык өчен эквивалент дозаның егәрлеге 0,06 мкЗв/С дан артмаска тиеш, ә персонал һәм объект территориясендә халык өчен әлеге норматив 6 нчы кушымтаның 7 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

6.8. Микроклиматны көйләү

6.8.1. Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә Горизонт яклары буенча яктылык проеммаларын һәм проектлана торган биналар өчен яктылык климаты коэффициентын билгеләү 83 таблица буенча кабул ителергә тиеш.

83 нче таблица

Проектлаштырыла торган биналар өчен горизонт яклары буенча яктылык проемнарының юнәлешен һәм яктылык климаты коэффициентының әһәмиятен билгеләү

Яктылык проемнары	**Горизонт яклары буенча яктылык проемнарының юнәлеше**	**Яктылык климатының коэффициенты**
Биналарның тышкы стеналарында	Т, ТКЧ, ТКБ, КБ, КЧ, ККЧ, ККБ, К.	1
Турыпочмаклы һәм трапеция рәвешендәге фонарьларда	ТК, КЧКБ, ТКЧ-ККБ, ККЧ-ТКБ	1

«Шед»тибындагы фонарьларда	Т	1
Зенит фонарьларында1	-	1
Искәрмә: 1. Т - төньяк; ТКЧ төньяк-көнчыгыш; ТКБ - төньяк-көнбатыш; КЧ – көнчыгыш;КБ – көнбатыш; ТК - төньяк-көньяк; КЧКБ - көнчыгыш-көнбатыш; К – көньяк; ККЧ - көньяк-Көнчыгыш; ККБ - көньяк-көнбатышка; 2. СНиП 31-06-2009 нигезендә, дәвалау учреждениеләрендә яктылык ягыннан яктылык проемларын юнәлешен кабул итәргә кирәк.		

6.8.2. Кояш йогынтысы озынлыгы объектларга һәм территорияләргә исәпләү СанПиН таләпләренә туры китереп, расланган кояш йогынтысы программалары нигезендә, 2.2.1/2.1.1.1076-01 билгеләнгән.

Инсоляция дәвамлылыгы регламентлана.:

торак биналарда;

мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында;

белем бирү оешмаларында, балаларга өстәмә белем бирү оешмаларында, һөнәри белем бирү оешмаларында, интернат-мәктәпләрдә, балалар йортларында һ. б.;

дәвалау-профилактика, санатор-сәламәтләндерү һәм курорт учреждениеләрендә;

социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре (инвалидлар һәм өлкәннәр өчен интернат-йортлар һ. б.).

6.8.3. Торак һәм җәмәгать биналары өчен өзлексез инсоляция дәвамлылыгы биналарның тибына һәм функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына бәйле рәвештә дифференцияләнә һәм 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр бер көнгә кимендә 2,0 сәгать тәшкил итәргә тиеш.

6.8.4. Торак биналарда инсоляция дәвамлылыгы бер бүлмәдә 1 - 3 бүлмәле фатирдагыдан һәм ике бүлмәдә 4 һәм аннан да күбрәк бүлмәле фатирдан әз булмаска тиеш. Инсоляция дәвамлылыгының өзелүе рөхсәт ителә, ләкин бер өзелеш 1,0 сәгатьтән дә ким булмаска тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырыла торган инсоляциянең гомуми озынлыгы 0,5 сәгатькә артырга тиеш.

6.8.5. Инсоляциянең озынлыгы 0,5 сәгатькә, 2 - 3 бүлмәле фатирларда һәм 2 бүлмәдән дә ким булмаган инсоляцияләнә торган күп бүлмәле фатирларда (4 һәм аннан да күбрәк бүлмә), шулай ук аеруча катлаулы шәһәр төзелеше шартларындагы төзелешләрдә кимергә рөхсәт ителә.

6.8.6. Балалар өчен уен мәйданчыклары, спорт мәйданчыклары, торак биналар, мәктәпкәчә оешмаларның төркем мәйданчыклары, спорт зонасы, гомуми белем бирү мәктәпләре һәм мәктәп-интернатларның ял итү зоналары, стационар тибындагы дәвалау - профилактика учреждениеләренең ял зоналары территорияләрендә инсоляция дәвамлылыгы җир кишәрлегенең 50 процентында кимендә 3 сәгать тәшкил итәргә тиеш.

6.8.7. Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү буенча таләпләр аерым фатирларның торак бүлмәләренә яки коммуналь фатирларның бүлмәләренә, гомуми белем бирү мәктәпләре, мәктәп - интернатлар һәм башка урта махсус уку йортлары, дәвалау - профилактика, санатор - сәламәтләндерү һәм социаль тәэмин итү учреждениеләренең көньяк-көнбатыш һәм көнбатыш юнәлешенә ия булган бүлмәләренә кагыла.

6.8.8. Елның эссе вакытында инсоляцияләрнең һәм территорияләрнең артык җылы йогынтысын чикләү биналарның планлаштыру һәм юнәлеш бирү, территорияләрне төзекләндерү белән тәэмин ителергә тиеш, ә биналарны кояштан саклау мөмкинлеге булмаганда, кояшны саклауның конструктив һәм техник чараларын күздә тотарга

кирәк.Инсоляция территорияләренең җылылык йогынтысын чикләү биналарны кысу, махсус күләгәләр ясау җайланмалары һәм рациональ яшелләндерү белән тәэмин итələргә тиеш.

6.8.9. Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү чаралары биналарны табигый яктырту нормаларын бозуга китермәскә тиеш.

6.9. Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү

6.9.1. Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә әйләнә-тирә мохитнең җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычрануын булдырмау буенча чараларны күздә тотарга кирәк.

6.9.2. Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре территориясендә барлыкка килә торган калдыкларны җыю, транспортлау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру системасын оештыруны Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен санитар чистартуның генераль схемаларына һәм Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен төзекләндерү кагыйдәләренә туры китерүне күздә тотарга кирәк.

6.9.3. Проект документациясен эшләгәндә башкарылган булырга тиеш: җитештерү һәм куллану калдыкларының барлыкка килү, җыю, куллану, зарарсызландыру, транспортлау һәм урнаштыруны анализлау, шул исәптән калдыклар барлыкка килүнең иң куркыныч чыганакларын һәм оештырылмаган чүплекләрне ачыклау;

калдыклар барлыкка килү күләмнәрен киметү, аларны утильләштерү һәм зарарсызландыру өлкәсендә потенциалны бәяләү;

проектны төзү һәм эксплуатацияләү чорында калдыклар барлыкка килү һәм эш итү, чыгару һәм зарарсызландыру күләмнәрен фаразлау.

6.9.4. Калдыкларны урнаштыруның һәм утильләштерүнең экологик куркынычсыз шартларын булдыру чаралары комплекслы рәвештә (калдыклар барлыкка килү чыганагыннан алып утильләштерү, урнаштыру урынына кадәр) эшләнергә тиеш. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән җирлекара полигоннарны проектлау тәкъдим ителә.

6.9.5. Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми:

су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары территорияләрендә; дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларында;;

өске су объектларының су саклау зоналарында;

ярыклы өслегенә чыгу урыннарында;

су күтәрелү торган урыннарда;

халык күпләп ял итә һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнашкан урыннарда.

6.9.6. Калдыкларны утильләштерү, термик йогышсызландыру һәм урнаштыру объектлары төзелеше өчен җир кишәрлекләрен сайлау, гамәлдәге санитар нормаларга туры китереп, әлеге максатларда территорияне куллану мөмкинлекләрен бәяләүдән чыгып башкарылырга тиеш(СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03, СанПиН 2.1.7.1322-03).

6.10. Үсемлекләр һәм хайваннар дөньясын саклау

6.10.1. «Әйләнә-тирәлекне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә шәһәр округлары һәм җирлекләрнең яшеллек фондын саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм экологик хәлне нормальләштерү һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен кирәкле чаралар системасын күздә тота.

6.10.2. Яңа төзелешне проектлауны һәм гамәлдәге төзелешне заманча торышын һәм гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклауны исәпкә алып башкарырга кирәк.

Бер үк вакытта Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең яшел

утыртмаларны булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре таләпләре дә үтәлергә тиеш.

6.10.3. Кыйммәтле үсемлекләр дөньясы объектларын фәнни һәм хуҗалык мөнәсәбәтләрендә саклауны тәэмин итү максатларында аеруча саклаулы табигать территорияләре һәм акваторияләр бүлеп бирелергә мөмкин, алар өчен махсус сак режимы билгеләнә.

6.10.4. «Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52 - ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә туры китереп, объектларны урнаштыру, проектлау һәм төзүдә һәм хуҗалык эшчәнлегенең башка төрләрен тормышка ашырганда, хайваннар дөньясы объектларының яшәү тирәлеген һәм аларның үрчү, ял итү һәм миграция юлларын саклау, шулай ук территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларының кагылгысызлыгын тәэмин итү буенча чаралар каралырга һәм үткәрелергә тиеш.

6.10.5. Хайваннар дөньясы объектларының хуҗалык һәм фәнни яктан кыйммәтле булган яшәү урыннарын саклау максатларында, аларның яшәү циклларын (үрчетү, үрчетү, яшь үрчетү,ял итү, миграция һ.б.) тормышка ашыру өчен кирәкле территорияләр һәм акваторияләрнең саклау участоклары бүлеп бирелә.Әгәр хайваннар дөньясы объектларының тормыш циклларын бозылса территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларында хуҗалык эшчәнлегенең аерым төрләре тыела яки аларны үткәрү вакыты һәм технологияләре регламентлана.

6.12. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрне саклау уртак таләпләр

6.12.1. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрнең категорияләре һәм алардан файдалану режимнары Россия Федерациясе Җир кодексының 99 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.12.2. Мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) җирләрендә эшчәнлекне җайга салу «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» 2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм алар нигезендә нәшер ителгән норматив хокукый актлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.12.3. Хәрби һәм граждан җеназәләре җирләрендәге эшчәнлекне җайга салу 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы «җирләү һәм җирләү эше турында» гы Федераль закон, «Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4291-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, әлеге нормативларның «махсус билгеләнештәге зоналар» бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла. җирләнгән очракта, мәдәни мирас объектлары булып санала, шул исәптән объектлар турында " 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасы (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) Федерация».

Мәдәни мирас объектларын саклау

6.12.4. «Мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклау " бүлеге, Мәдәни мирас объектларын ачыклау, исәпкә алу, өйрәнү, аларның җимерелүенә яки зыян китерүенә юл куймау, мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм кулланылышын контрольдә тоту максатыннан, территориаль - риаль планлаштыру документларын эшләү өчен (яки процессында) эшләнә. Мәдәни мирас объектларын саклау таләпләре шәһәр төзелеше регламентларына һәм проект документларына кертелә.

6.12.5. Мәдәни мирас объектының сакланышын тәэмин итү максатларында аның белән бергә территориядә мәдәни мирас объектын саклау зоналары: сак зонасы, төзелеш һәм хуҗалык эшчәнлеген җайга салу зонасы, саклана торган табигать ландшафты зонасы билгеләнә. Шәһәр төзелеше һәм табигый-ландшафт ситуациясенә карап, мәдәни мирас объекты аталган зоналарның барлык төрләренә дә ия булырга мөмкин.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарын эшләү мәдәни мирас объектларын дәүләт тарафыннан саклау чарасы булып тора.

6.12.6. Мәдәни мирас объектын саклау зоналарының кирәкле составы мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты белән билгеләнә.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты - Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль - территориаль планлаштыру документларының бер өлеше.

Саклау зоналары проекты мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен, җирләрдән файдалану режимнарын һәм әлеге зоналар чикләрендә шәһәр төзелеше регламентларын билгели.

Искәрмә:

1. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проектын эшләү табигый, тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм башка тикшеренүләргә нигезләнә, аларның нәтиҗәләре мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проектының мәҗбүри состав өлеше булып торган тарихи - мәдәни терәк план документлары комплексында теркәлә.

2. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты дәүләт тарафыннан тарихи-мәдәни экспертиза үткәрелергә тиеш.

3. Саклау зоналары территориясе чикләре гамәлдәге һәм (яки) булган җир биләмәләре һәм җирдән файдалану чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

6.12.1. Җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары шәһәр төзелеше эшчәнлеген тормышка ашырганда тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналары чикләрендә планлаштыру, төзелеш, композицияләр, табигый ландшафт, масштаблы, стиль, материаллар, төс һәм декоратив элементлар, соо булган биналарның һәм корылмаларның күләмле-пространство структурасын саклауны тәэмин итәргә тиеш.

6.12.2. Билгеләнгән саклау зоналары чикләрендә җирләрдән һәм шәһәр төзелеше регламентларыннан файдалану режимнарын үтәү шәһәр төзелеше һәм хуҗалык эшчәнлеген башкарганда мәҗбүри. Җирләрдән файдалануның билгеләнгән режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары турындагы мәгълүматлар муниципаль берәмлекләрнең төзелеш кагыйдәләренә кертелә. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары булуы турында белешмәләр Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына, Дәүләт шәһәр төзелеше кадастрына һәм дәүләт җир кадастрына кертелә.

Искәрмә:

Тарихи-мәдәни кыйммәткә ия булган объектларны саклау зоналары чикләрендә ачыкланган һәм ачыкланган мәдәни мирас объектларын мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына кертү нәтиҗәсендә, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты төзәтмәләр кертергә тиеш.

6.12.3. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре (Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектларын һәм Бөтендөнья мирасы исемлегенә кертелгән мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләреннән тыш), шулай ук җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты нигезендә раслана.:

федераль әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган белән килештерү буенча;

региональ һәм җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - «мәдәни һәм тарихи кыйммәтләрне саклау һәм алардан файдалану турында»Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә.

6.12.4. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау зоналары чикләрендә җир төзелеше,

җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләр (бу һәйкәлне саклау һәм аның бөтенлеген бозмый торган һәм аларга зыян китерү, җимерелү яки юк итү куркынычы тудырмый торган хуҗалык эшчәнлеге төрләренән тыш) башкару тыела.

6.12.5. Һәйкәл яки ансамбльне һәм (яки) аларның территорияләрен, шул исәптән җир төзелеше, Җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләрне саклау буенча һәм тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналарында эшләр башкару проектлары мәдәни мирас объектларын саклау буенча тиешле органнар белән килештерелергә тиеш.

Күрсәтелгән эшләрне башкарганда, хуҗалык үзләштерелергә тиешле территориядә мәдәни мирас объекты билгеләре булган (Реестрга кертелгән яки ачыкланган) объектларның булмавы турында, шулай ук дәүләт тарихи - мәдәни экспертизасы һәм дәүләт экология экспертизасының уңай бәяләмәләрен алган төзелеш процессында әлеге объектларның сакланышын тәэмин итү буенча эшләр башкару проектларында дәүләт тарихи-мәдәни экспертиза бәяләмәләре булу мәҗбүри.

6.12.6. Мәдәни мирас объектларында мәдәни мирас объектының физик сакланышын тәэмин итүгә юнәлдерелгән ремонт - реставрация эшләре рөхсәт ителә, шул исәптән: мәдәни мирас объектын консервацияләү, һәйкәлне ремонтлау, һәйкәлне яки ансамбльне реставрацияләү, мәдәни мирас объектын заманча файдалану өчен җайлаштыру, шулай ук фәнни - тикшеренү, эзләнү, проект һәм җитештерү эшләре, фәнни - методик җитәкчелек, техник һәм авторлык күзәтчелеге.

Искәрмә:

1.Аерым очракларда археологик мирас объектын саклау астында, билгеләнгән тәртиптә, Археологик табылдыклардан тулысынча яки өлешчә тартып алынып, коткару археологик кыр эшләре күзаллана.

2. Объектның тарихи, архитектура, фәнни, сәнгать, шәһәр - төзелеш, эстетик яки башка әһәмиятлелеге булганда һәм аны торгызу өчен кирәкле җитәрлек фәнни мәгълүматлар булганда (аерым очракларда) югалган мәдәни мирас объектын торгызу рөхсәт ителә.

6.12.7. Физик һәм юридик затлар мәдәни мирас объекты территориясендә хуҗалык эшчәнлеген башкарырга, җир кишәрлегеннән (яки су объекты участогы) файдаланырга хокуклы һәм әлеге территориядән файдалану режимын һәм «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе җир законнары һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында»2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән таләпләрне үтәргә тиеш.

6.12.8. Мәдәни мирас объектлары төрле максатлар өчен кулланыла ала (объект милекчесе теләге буенча), әгәр бу күрсәтелгән объектларның торышын начарайтмаса, әйләнә-тирә тарихи-мәдәни мохиткә зыян китермәсә, шулай ук башка затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаса, бу очракта таләпләрнең үтәлеше мәҗбүри булып тора:

реестрга кертү өчен нигез булып торган, аның үзенчәлекләре нигезендә тарихи-мәдәни мирас җирләрен карап тоту режимы; объектның тышкы күренеше һәм интерьерының үзгәрмәүчәнлеге;

«Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә мәдәни мирас объектында яисә аның җир кишәрлегендә эшләрне проектлау һәм үткәрү;;

мәдәни мирас объектларын саклау органнары белән килештереп урнаштырылган объектка керү шартларын тәэмин итү.

Искәрмә:

Әлеге объектның сакланышын һәм гражданнарның законлы мәнфәгатьләрен тәэмин итү максатларында, Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан, әлеге чикләүләрне кертү өчен нигез булып торган шартларны тулысынча бетергәнчегә кадәр гамәлдә булган әлеге объекттан файдалану чикләүләре билгеләнергә мөмкин.

6.12.9. Мәдәни мирас объектын һәм аның территориясен куллану тыела:

складлар һәм шартлаткыч һәм янгын куркынычы булган материаллар, складлар һәм материаллар җитештерү өчен, мәдәни мирас объектлары интерьерларын, аларның фасадларын һәм территорияләрен, әйләнә-тирә табигать мохитен пычратуга китерә торган материаллар җитештерү өчен,

зарарлы парогазобаларга юл куйган материаллар складлары һәм җитештерү өчен-төрле һәм башка бүлеп бирү,

бөртекле, яшелчә, терлекчелек продуктлары саклау һәм җитештерү, шулай ук хуҗалык максатларында хайваннарны тоту өчен биналар,

транспорт чаралары, авыл хуҗалыгы һәм башка үзйөрешле машиналарның гаражлары һәм туктальшлары,

мәдәни мирас объектлары конструкцияләренә динамик һәм вибрацион йогынты ясый торган станоклар, җайланмалар һәм башка механик двигательләр белән тәэмин ителгән производстволар (егәрлекләренә бәйсез рәвештә),

һәйкәл өчен уңайсыз булган температура һәм дымлылык режимы , химик актив матдәләре булган җитештерү һәм лабораторияләре булдыру.

6.12.10. Мәдәни мирас объектларыннан транспорт һәм инженерлык коммуникацияләренә кадәр ераклыкны кимендә :

тиз йөрешле һәм туктаусыз хәрәкәт итүче магистральләрнең йөрү өлешләренә кадәр: катлаулы рельеф шартларында - 100 метр;

яссы рельефта-50 метр;

суүткәргеч, канализация һәм җылылык белән тәэмин итү челтәрләренә кадәр (аерып җибәрү өлешеннән тыш) - 15 метр;

башка җир асты инженерлык челтәрләренә кадәр-5 метр булырлык итеп кабул итәргә кирәк.

Реконструкция шартларында инженерлык челтәрләренә кадәр күрсәтелгән араларны киметергә рөхсәт ителә, ләкин су суырткыч челтәрләргә кадәр, ким дигәндә -5 метр, сусыз челтәрләргә кадәр - 2 метр.

Шул ук вакытта мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү бүлеген эшләүне һәм аның нигезендә эшләр башкарганда мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү буенча махсус чаралар үткәрүне тәэмин итәргә кирәк.

6.12.11. Ачыкланган мәдәни мирас объектларына карата реестрга кертү турындагы мәсьәләне хәл иткәнче, реестрга кертелгән мәдәни мирас объектларына карата да шундый ук чаралар карала.

6.12.12. Россиянең тарихи җирлекләренең рәсми расланган исемлегенә керүче Тарихи җирлекләрдә шәһәрне формалаштыручы барлык тарихи кыйммәтле объектлар: планировка, төзелеш, композиция, табигый ландшафт, археология катламы, төрле шәһәр киңлекләре (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән) арасындагы чагыштырма, күләмле-пространство структурасы, фрагментар һәм руинирланган шәһәр төзелеше мирасы, масштабы, структурасы, стиле, материалы, төсе, декоратив элементлар, масштабы, структурасы, төсе, бизәлеше белән берләштерелгән биналарның һәм корылмаларның формасы һәм йөзе, табигый һәм тарихи җирлекнең үсеш процессында алынган төрле

функцияләре, шулай ук башка кыйммәтле объектлар.

6.12.13. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше, хуҗалык һәм башка эшчәнлек мәдәни мирас объектларының һәм тарихи кыйммәтле шәһәр төзелеше объектлары сакланышын тәэмин итүне исәпкә алып һәм Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) турында» Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» Татарстан Республикасы Законы нигезендә аерым җайга салынырга тиеш.

6.12.14. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше эшчәнлеген аерым җайга салу мәдәни мирас объектларын саклау органнары һәм башкарма хакимият органнарының мәдәни мирас объектларын саклау буенча чаралар комплексын җайга салу өлкәсендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген җайга салу өлкәсендәге контрольлеге аша гамәлгә ашырыла.:

тарихи җирлек чикләрендә тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм археологик тикшеренүләр нигезендә тарихи-мәдәни терәк план төзү;

биналар һәм корылмаларның күләменә һәм пропорцияләренә, төзелеш материалларын куллануга, чәчәкләр чишелешенә, автостоянкалар, реклама, элмә такталар урнаштыруны тыюга яки чикләү һәм мәдәни мирас объектларының һәм тарихи мохитнең сакланышын тәэмин итүнең башка шартларына кагылышлы шәһәр төзелеше регламентларын эшләү.

Искәрмә: тарихи-мәдәни терәк планнардагы мәгълүматлар, шәһәр төзелеше эшчәнлеге объектлары буларак мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре турында белешмәләр дәүләт шәһәр төзелеше кадастрына кертелергә тиеш.

.12.15. Тарихи җирлекләр өчен эшләнелә торган территориаль планлаштыру документлары һәм мәдәни мирас объектлары территорияләре һәм аларның саклау зоналары чикләре чикләрендә билгеләнә торган шәһәр төзелеше регламентлары Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган һәм Россия Федерациясе субъектының мәдәни мирас объектларын саклау өлкәсендә вәкаләтле башкарма хакимият органы белән Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә килештерелү мәҗбүри .

6.13. Аеруча кыйммәтле җирләр

6.13.1. Аеруча кыйммәтле җирләрнең категорияләре һәм билгеләнеше Россия Федерациясе Җир кодексының 100 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.13.2. Аеруча кыйммәтле җирләрдә аларның максатчан билгеләнешенә туры килми торган теләсә нинди эшчәнлек тыела.

6.14. Инженерлык-экологик эзләнүләр

6.14.1. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны, шулай ук проект документларын әзерләгәндә, капиталь төзелеш объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару зарур.

6.14.2. Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр комплекслы инженерлык эзләнүләренең иң мөстәкыйль төре булып тора һәм әйләнә-тирәлекнең заманча торышын бәяләү һәм тискәре экологик һәм алар белән бәйле социаль, икътисадый һәм башка нәтиҗәләрне булдырмау, минимальләштерү һәм халыкның оптималь яшәү шартларын саклау максаты белән, антропоген йөкләнеш йогынтысында мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау өчен башкарыла.

6.14.3. Инженерлык-экологик эзләнүләр үткәрү Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 47 статьясы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 19 гыйнварындагы 20 номерлы карары белән, капиталь төзелеш объектларының проект документларын әзерләү, төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонты өчен инженерлык эзләнүләре төрләре

исемлеген һәм инженерлык эзләнүләрен үтәү турындагы нигезләмәнераслый.

Инженерлык - экологик тикшеренүләрне оештыру һәм үткәрү тәртибенә карата гомуми нигезләмәләр һәм таләпләр СНиПның 8 бүлегендә билгеләнгән 11 -02-96 ("Төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре"). Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр үткәрүнең төп кагыйдәләре һәм тәкъдим ителә торган процедуралары СП 11-102-97 регламентлана ("Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр").

6.14.4. Инженерлык-экология эзләнүләрен тәэмин итәргә тиеш:

территориянең табигый һәм техноген шартларын, аның хуҗалык - хуҗалык кулланылышын һәм социаль сферасын комплекслы өйрәнү;

әйләнә - тирәлекне саклау һәм экосистемалар вакытында аерым компонентларның хәзерге экологик торышын, аларның техноген йогынтыларга тотрыклылыгын һәм яңадан торгызуга сәләтен бәяләү;

объектны төзегәндә, эксплуатацияләгәндә һәм бетергәндә табигый (табигый - техник) системаларның мөмкин булган үзгәрешләренең фаразын эшләү;

экологик куркыныч һәм хәвеф-хәтәрне бәяләү;

инженерлык-хуҗалык эшчәнлегенең зарарлы һәм теләмәүче экологик-логик нәтиҗәләрен булдырмау буенча тәкъдимнәр эшләү һәм экологик хәлне саклау, торгызу һәм савыктыру буенча табигатьне саклау һәм компенсация чараларын нигезләү;

җирле халыкның социаль-икътисади, тарихи, мәдәни, этник һәм башка мәнфәгатьләрен саклау буенча чаралар эшләү;

проект алды һәм проект эшләре этапларына җавап бирә торган локаль экологик мониторинг оештыру һәм үткәрү буенча рекомендацияләр һәм (яки) программалар эшләү.

6.14.5. Инженерлык-экологик эзләнүләр түбәндәге документация төрләре өчен проектлаштыруның билгеләнгән тәртибе нигезендә башкарыла:

территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документлар;

проект документлары - төзелеш проектлары, предприятиеләр, биналар һәм корылмаларның эш документлары.

Искәрмә: территориаль планлаштыру документларында (муниципаль берәмлекләрне территориаль планлаштыру схемаларында, җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарында) территорияләрнең тотрыклы үсешен, экологик иминлекне, халыкның сәламәтлеген саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану мәсьәләләре «Әйләнә - тирә мохитне саклау» бүлегендә карала.

6.14.6. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр максаты булып территорияләрнең тотрыклы үсешен, халыкның экологик куркынычсызлыгын, шәһәр төзелеше һәм башка проект карарларының оптимальлеген тәэмин итү тора.

6.14.7. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр үз эченә алырга тиеш:

территориянең (торак, җитештерү, рекреацион зоналарда) экологик торышын бәяләү, шул исәптән атмосфера һавасы, туфрак, грунт, җир асты һәм өске су объектлары, транспорт чаралары, җитештерү һәм куллану калдыклары, аеруча саклана торган табигый территорияләр булу-булмавын бәяләү.;

бәяләү физик йогынты (тавыш та керми, вибрации, электр һәм Магнит кырлары, ионизирующих нурланышлар нче табигый һәм техногенных чыганаклардан);

аның структур органы - низация буенча билгеләнгән карарларны гамәлгә ашырганда территориянең функциональ әһәмиятенә һәм экологик шартларына мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау;

әйләнә-тирәлекне саклау һәм экологик мониторинг чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр һәм рекомендацияләр.

Искәрмә: Татарстан Республикасы Экология һәм табигый байлыклар министрлыгы белән килештерелгән шәһәр округлары һәм җирлекләрнең расланган генераль планнары булганда, аерым территориаль зоналар һәм төзелеш проектлары буенча проект документларын нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр генераль план белән каралган аерым биналар үткәрелми.

6.14.8. Башкарылган инженер-экологик эзләнүләр материаллары «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегенең территорияне планлаштыру һәм төзү проектларын эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.9. Капиталь төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү проект документларын нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләрнең бурычлары булып тора:

экологик яктан тикшерү өчен кирәкле һәм җитәрлек материаллар алу - объектны сайлап алынган вариантта, аны эксплуатацияләүнең нормаль режимын, шулай ук залп һәм аварияле ташлаулар һәм пычраткыч матдәләр ташлауның мөмкин булган өлешен исәпкә алып, объект төзелешенә проект документларының яңалыклары.;

территориаль планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру һәм төзү документларын әзерләгәндә алынган әйләнә-тирә мохит торышы буенча материалларны һәм мәгълүматларны ачыклау, йогынты зонасы чикләрен ачыклау.

6.14.10. Инженерлык-экологик эзләнүләр материаллары эш проектының «әйләнә-тирә мохитне саклау буенча чаралар исемлеге» бүлеген эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.11. Инженерлык-экологик эзләнүләр нигезләү өчен проект документациясе үз эченә алырга тиеш:

фаразланган йогынтыларга сизгер булган табигый шартларның төп компонентлары буенча тәэсир итү зонасы чикләрен ачыклау;

объектны төзегәндә һәм эксплуатацияләгәндә корылманың йогынтысы зонасында әйләнә - тирә мохитне үзгәртүне фаразлау өчен кирәкле Параметрларны алу;

табигатьне саклау чараларын оештыру, шулай ук әйләнә-тирә мохитне торгызу һәм савыктыру чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр;

объектны төзү, эксплуатацияләү һәм бетерү чорында локаль һәм махсус экологик мониторинг программасына тәкъдимнәр.

Инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару өчен кирәкле объектлар исемлеге әлеге бүлеккә кушымтада күрсәтелгән һәм дәүләт экспертизасына тиешле барлык объектларны үз эченә ала.

6. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау

6.1. Гомуми таләпләр

7.1.1. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау Татарстан Республикасы территориясен һәм халкын табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыкканда куркынычлардан, шулай ук хәрби гамәлләр алып барганда яисә бу гамәлләр нәтиҗәсендә саклануны тәэмин итүгә юнәлдерелгән чаралар җыелмасыннан гыйбарәт.

7.1.2. Гражданнар оборонасы чаралары «Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан эшләнә.

7.1.3. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау чаралары «халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында» 1998 елның 21

декабрендәге 68 - ФЗ номерлы федераль закон таләпләре нигезендә, ГОСТ Р 22.07-95 таләпләрен исәпкә алып, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан эшләнә.

7.1.4. Авыл җирлегенең генераль планын, шул исәптән гражданнар оборонасы буенча группага ия булган территорияләрне, шулай ук төзелгән территорияне, төзелгән территорияне тәэмин итү өчен билгеләнгән инженерлык, социаль һәм коммуналь - көнкүреш инфраструктурасы объектларын реконструкцияләүне исәпкә алып, СНиП 22-02-2003, СНиП II таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк-7-81*- СНиП 2.01.51-90, СНиП II-11-77, СНиП 21-01-97*, СНиП 2.01.02-85*, ППБ 01-03, СП 11-112-2001, СП 11-107-98.

Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгының һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының 2006 елның 25 июнендәге 422/90/376 номерлы һәм 12.09.2006 елдагы 8232 номерлы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1544-р номерлы, «гидротехник корылмалар куркынычсызлыгы турында» 1997 елның 21 июлендәге 117-ФЗ номерлы Федераль законның, әлеге нормативларның 7.3 һәм 7.4 бүлекләренең уртак боерыклары белән расланган халыкка хәбәр итү системасы турында нигезләмәләр.

7.2. Инженерлык әзерләү һәм территорияне саклау

7.2.1. Гомуми таләпләр

7.2.1.1. Шәһәр төзелеше карарларын кабул итү инженер-геологик хәл һәм гамәлдәге экзодинамик процессларны җентекләп анализлау нәтиҗәләренә нигезләнергә тиеш. Ахыргы карарны, чараларның комплексны бәясен исәпкә алып, техник - икътисади чагыштыру вариантларыннан соң кабул итәргә кирәк. Шулай ук кабул ителгән вариантның куркынычсызлыгы зарур.

Нигез грунтларының исәп - хисап гидрогеологик режимын үтәүне тәэмин итәргә, шулай ук табигый шартларны теләмәүгә һәм үзләштерелә торган территорияне бозуга китерүче эрозия һәм башка физик-геологик процессларның үсешен булдырмаска кирәк.

7.2.1.2. Территорияләрне планлаштырганда һәм төзегәндә гамәлдәге норматив документлар (СНиП 22-01-95, СНиП 11-02 - 96, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.15 - 85 һ.б.) һәм Россия территориясен куркыныч процесслардан инженерлык яклавының гомуми схемасы нигезендә табигый риск факторларыннан инженерлык ягыннан яклауны күздә тотарга кирәк.

Инженерлык әзерлеге буенча чараларны инженер-геологик шартларның үзгәрүен фаразлауны, территорияне куллану һәм планлаштыруны исәпкә алып башкарырга кирәк.

Территорияне инженерлык ягыннан әзерләү төзелеш алып барылырга тиешле территорияләрне шәһәр-төзелеш ягыннан үзләштерү мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

Инженерлык әзерләү һәм яклау төзелешләрнең, инженерлык инфраструктурасы системасының, ландшафтлы һәм су объектларының, шулай ук яшел массивларның рациональ эшләве өчен уңай шартлар тудыру максатыннан үткәрелә.

7.2.1.3. Инженерлык ягыннан яклау зарурлыгы Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше Кодексының Татарстан Республикасы территорияләрен үстерү өлешендә нигезләмәләре нигезендә билгеләнә:

яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган территорияләр өчен - территориаль планлаштыру документлары проектларында, планлаштыру һәм техник карарларның вариантын исәпкә алып, территорияне планлаштыру буенча документлар проектларында, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре

нәтиҗәләрен киметүдә;;

төзелгән территорияләр өчен-гамәлдәге планлаштыру карарларын һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен исәпкә алып, объектны төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлауны гамәлгә ашыру өчен проект документларында катнашу.Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге булган участокларда, деградацияләнгән утырту грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы аз кысыла торган грунтларга туры килә торган участокларда урнашкан.

Махсус грунтларда урнашкан территорияләрне планлаштыру һәм төзүне СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.1.4. Инженерлык яклавын проектлаганда тәэмин итәргә тиешле чаралар :

саклана торган территорияләргә, биналарга һәм корылмаларга тискәре йогынты ясауның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенә кадәр киметү, бетерү яки киметү мөмкин булган куркыныч процессларны булдырмау;

эшләрне гамәлдәге геологик процессларның яңа һәм (яки) интенсификациясенә китерми торган ысуллар белән җитештерү;

тыюлык зоналарын, ландшафтларны, тарихи объектларны саклау һ. б.;

инженерлык саклау корылмаларының тиешле архитектура бизәлеше; әйләнә-тирә мохитне саклау чаралары белән ярашуы; кирәкле очракларда-яклана торган территорияләрнең һәм объектларның торышын һәм төзелеш һәм эксплуатация чорында инженерлык саклау корылмаларының эшен системалы күзәтү (мониторинг).

7.2.1.5. Куркыныч геологик процесслардан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Корылмалар төзегәндә һәм инженерлык яклау чараларын гамәлгә ашырганда бозылган территорияләрне рекультивацияләүне һәм төзекләндерүне ГОСТ 17.5.3.04-83 * һәм ГОСТ 17.5.3.05-84 таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.2. Су басудан саклау өчен корылмалар һәм чаралар

7.2.2.1. Инженерлык ягыннан су басудан саклау кирәк булганда, төзелеш, милли файдалану таләпләренә, әйләнә - тирә мохитне куллану, саклау үзенчәлекләренә яки су басуның тискәре йогынтыларын бетерүгә бәйле рәвештә территорияләрне һәм аерым объектларны су басуны тәэмин итә торган чаралар комплексын карарга кирәк.

7.2.2.2. Су басудан саклау түбәндәге таләпләне үз эченә алырга тиеш:

язгы-көзге чорда, су ташу вакытында халыкны ташу белән бәйле куркыныч күренешләрдән саклау;

биналарны, корылмаларны, нигез грунтларын локаль яклау һәм төзелгән территорияне тулаем саклау;

табигый ландшафтларны яклау, аеруча фәнни яки мәдәни кыйммәткә ия булган табигый системаларны саклау, су бүлү;

дренаж суларын утильләштерүгә (чистартуга); җир асты һәм өслек сулары режимына, су бүлү коммуникацияләрендәге чыгымнарга (агымнарга) һәм басымнарга, нигезләргә, биналарга һәм корылмаларга деформация ясауга, шулай ук инженерлык саклау корылмаларына мониторинг системасы.

7.2.2.3. Су басудан саклау тәэмин ителергә тиеш:

төзелгән территорияләрнең, җитештерү-техник, коммуникацион, транспорт объектларының һәм аларның аерым корылмаларының өзлексез һәм ышанычлы эшләве һәм үсеше;

норматив санитар-гигиеник шартлар; норматив санитар-гигиена, социаль һәм рекреацион шартлар якланган территорияләр.

7.2.2.4. Су басу характерына бәйле рәвештә (локаль - аерым биналар, корылмалар һәм участоклар; мәйданчык) локаль һәм/яки территориаль инженерлык саклау системалары проектлана.

Локаль инженерлык яклау системасы аерым биналарны һәм корылмаларны яклауга юнәлдерелергә тиеш. Ул дренажларны, фильтрлауга каршы пәрдәләрне һәм экраннарны үз эченә ала.

Территориаль система төзелгән территорияне (участокларны) гомуми яклауны тәэмин итәргә, эшкәртү дренажларын, фильтрационнарны ,территорияне вертикаль планлаштыру белән өслек агынтысын оештыруны, ачык сулыкларны һәм табигый дренировкалауның башка элементларын чистартуны, яңгыр канализациясе, су объектлары режимын көйләүне, микроклимат, агролесомелиорация һәм башка шартларны яхшыртуны үз эченә алырга тиеш.

Яңгыр канализациясе территориаль системаның элементы булып торырга һәм инженерлык яклауның гомуми системасы составында яисә аерым проектланырга тиеш.

7.2.2.5. Су басудан инженерлык яклавы системасы аерым участокларның һәм объектларның барлык локаль системаларын берләштерә торган территориаль бердәм булып тора. Шул ук вакытта ул муниципаль районнарның территориаль планлаштыру схемалары, шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнары, шулай ук территорияне планлаштыру документлары белән бәйле булырга тиеш.

7.2.2.6. Су басудан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.2.7. Грунт суларының югары торышы булган территорияләрдә, сазлыклы участокларда капиталь төзелеш зонасында ябык дренажлар урнаштыру юлы белән грунт сулары дәрәҗәсе кимүне күздә тотарга кирәк.

Азкатлы төзелешләр территориясендә, шулай ук гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрдә, спорт яссылык корылмалары территорияләрендә ачык киптерү челтәрен проектларга рөхсәт ителә.

7.2.2.8. Төзелергә тиешле торф ятмаларында, грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюе белән беррәттән, өске минераль грунт белән ташлауны да күздә тотарга кирәк, ә тиешле нигезләгәндә, юып китү рөхсәт ителә. Минераль грунтлар белән йөкләнеш катламының калынлыгы, киләсе торф утырмасын һәм территорияне өске агымны урнаштыру өчен кирәкле читләтүне исәпкә алып билгеләнә.

7.2.2.9. Территорияне су басудан инженерлык ягыннан яклауны гамәлгә ашырганда яклана торган территориянең һәм янәшәдәге акваториянең рекреацион потенциалын киметү рөхсәт ителми.

Су астында калган сулыкларның һәм сулыкларның яр буе территорияләрен рекреация өчен куллануны табигатьтән файдалануның башка төрләре һәм су хуҗалыгы комплекслары булдыру белән беррәттән карарга кирәк.

7.2.3. Су басудан саклау өчен корылмалар һәм чаралар.

7.2.3.1. Яр буе участокларында урнашкан торак пунктларның территорияләре язгы ташу сулары белән су басудан, җил белән - су куудан һәм грунт сулары белән су басу (юдыру) яки җимерелү белән якланырга тиеш. Сөрелгән территориянең бровкасы тамгасын, җил куышы вакытында дулкынның биеклеген исәпкә алып, югары суларның исәп-хисап горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап дәрәҗәсенә карап Ишкәкле дамбаны арттыруны корылмаларның классына карап, СНиП 2.06.15-85 һәм СНиП 33-01-2003 нигезендә билгеләргә кирәк.

Югары суларның исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен кабатлау

билгесе кабул итәргә кирәк: 100 елга бер тапкыр - торак һәм иҗтимагый биналар төзелгән яки төзелергә тиешле территорияләр өчен; 10 елга бер тапкыр - яссылык спорт корылмалары территорияләре өчен.

7.2.3.2. Су басудан инженерлык яклавының төп чаралары сыйфатында каралырга тиеш: су объектлары ягыннан территорияләрне җимерү; ясалма арттыру рельефы территориясендә кадәр неопопопаемых планировочных; су басу, вакытлыча су басу территорияләре һәм Түбән бозылган җирләрдән ташландык һәм дренаж суларын агызып чыгару, җайга салу, бүлеп бирү;

инженерлык яклау корылмалары, шул исәптән җимерелү дамбалары, дренажлар, дренаж һәм су агызу челтәрләре һәм башкалар.

Инженерлык яклавының өстәмә чаралары буларак, табигый системаларның һәм аларның компонентларының табигый үзлекләрен кулланырга кирәк.

Территорияне инженерлык ягыннан яклау проекты составына язгы ташуларны һәм яңгыр ташкыннарын үткәрүне күздә тоткан оештыру-техник чараларны кертергә кирәк.

7.2.3.3. Үзләштерелә торган территорияләрне инженерлык ягыннан яклау территориаль һәм локаль корылмаларның һәм чараларның бердәм системасын булдыруны күздә тотарга тиеш.

7.2.3.4. Су басудан инженерлык яклавын төзегәндә, су белән тәэмин итүне һәм су белән тәэмин итүне, сәнәгать һәм коммуналь объектларны эксплуатацияләүне яхшырту максатларында, шулай ук энергетика, транспорт, рекреация һәм табигатьне саклау максатларында, корылмаларны һәм инженерлык саклау системаларын бер үк вакытта куллану мөмкинлеген һәм максатчанлыгын билгеләргә кирәк.

7.2.3.5. СНиП 22-02-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләре нигезендә су басудан саклау корылмалары һәм чаралары проектлана.

.2.4. Яр саклау корылмалары һәм чаралар

7.2.3.6. Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең һәм диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан яклау өчен 85 нче таблицада китерелгән корылмалардан һәм чаралардан файдаланалар.

Таблица 85

Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан яклау өчен Корылмалар һәм чаралар

Корылманың төре һәм чаралар	**Корылманы билгеләү һәм чаралар һәм аларны куллану шартлары**
Дулкынлы	
Яр буенда: монолит һәм җыелма бетоннан, тимер-бетон, таш, ряжей, свайдан торган волноотказы профильле яр буе диварлары.	I һәм II класслы биналарны һәм корылмаларны саклау өчен сусаклагычларда, күлләрдә һәм елгаларда, автомобиль һәм тимер юлларда,
Шпунтлы тимер-бетон һәм металл-диварлар	Нигездә, елгаларда һәм сусаклагычларда
Террас нигезен баскычлы ныгытма белән ныгыту	Сусаклагычларда чокырларның текәлеге 15° тан артык
Массив Дулкыннар	Сусаклагычларда су тотрыклы булганда
Кагылыш: Бетон, асфальт-бетон, асфальттан монолит капламалар	Сусаклагычларда, елгаларда, тигез җир корылмаларында аларның стационар тотрыклылыгы җитәрлек булганда

Җыелма плиталардан капламалар	Дулкыннар 2,5 метрга кадәр булганда
Каплау берсе сыгылмалы тюфяклар һәм сеткалы блоклар тутырылган ташлар	Сусаклагычларда,елгаларда, җир корылмаларында (сулыклар һәм биек Дулкыннар -0,5-0,6 метрдан кимрәк
Синтетик материаллардан һәм икенчел чималыннан каплау	Шул ук
Дулкынны бастыручы	
Яр буе (пористой напорная грань һәм дулкынны бастыручы камералары булган проницаемые Корылмалар)	Сусаклагычларда
Откосные: Таштан наброскалар	Рекреацион куллану булмаганда, сусаклагычларда, елгаларда, җир корылмаларында
Фасонлы блоклардан җәю яки наброскалар	Сулыкларда рекреация булмаган очракта-аларны куллану
Ясалма ирекле пляжлар	Сусаклагычларда сулыкларның сулык яр буйларында начар хәлдә булган - наносларның яр буйларында тотрыклы
Пляжны тоткарлап торучы	
Яр буенда: бетон, бетон блоклардан, таштан су асты банкетлары	Сусаклагычларда пляжны ныгыту өчен бераз дулкынланганда

Корылманың төре һәм чаралар	**Корылманы билгеләү һәм чаралар һәм аларны куллану шартлары**
Локаль участокларда инерт материаллары белән тәэмин итү (таш банкетлар, Комлы примывлар һ. б.)	Сусаклагычларда һәм якынча сөзәк сөзәклекләрдә
Аркылы (молы, шпоры (гравитацион, свайлы һ.б.))	Табигый һәм ясалма пляжларны төзегәндә һәм ныгытканда сусаклагычларда, елгаларда
Махсус	
Рельефның табигый формаларын имитацияләүче Корылмалар	Сусаклагычларда Яр процессларын җайга салу өчен
Нанос запасларын күчерү (яр буеннан күчерү, су асты карьерларын куллану һ. б.)	Сусаклагычларда нанослар балансын җайга салу өчен
Агым юнәлдерүче: Агым юнәлдерүче дамбалар таш наброскалардан	Елгаларда елга ярларын саклау һәм ярларны юдырудан ерак китү өчен
Җирдән агым юнәлдерүче дамбалар	Югары тизлек булмаган елгаларда агым юнәлешен кире бору өчен
Агым юнәлдерүче массив шпоралар яки ярымбуалар	Шул ук
Авышлык ныгытучы (откос җирен ясалма ныгыту)	Дулкыннарның биеклеге 0,5 метрга кадәр булган сусаклагычларда,

7.2.4.1. Яр саклау корылмаларының һәм аларның комплексларының төрен сайлап алуны ярның якланган участогының билгеләнешенә һәм режимына карап, кирәкле очракларда судночылык, урман поставы, судан файдалану таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.4.2. Яр саклау корылмалары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп

проектлана.

7.2.5. Карстка каршылык чаралары

7.2.5.1. Карстка каршы чараларны геологик төзелештә эреләә торган тау токымнары (известняклар, доломитлар, акбур, карбонат цементы булган тышлау грунтлары, гипслар, ангидритлар, таш тоз) булган һәм өслектә карст күренешләре булган территорияләрдә (бүрәнәләр, котловиннар, карст - эрозия чокырлары һ.б.) һәм (яисә) грунт массивы тирәнлегендә (грунт эретү, грунтларны эретү, эретү, эретү, эретү һ. б.) булган биналар һәм корылмаларның проектларында күздә тотарга кирәк. куышлыклар, мәгарәләр һ. б.).

7.2.5.2. Биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау өчен карсттан түбәндәге чаралар кулланыла: аларны яраштыру:
планлаштыру;
су саклау һәм профильтрацион; геотехник (нигезләрне ныгыту);
конструктив (аерым яки геотехник комплекс белән);
технологик (технологик җиһазларның һәм коммуникацияләрнең ышанычлылыгын арттыру, аларны кабатлау, аларның үтүләрен контрольдә тоту, авария хәлендәге участокларны вакытында өзү мөмкинлеген тәэмин итү һ. б.);
эксплуатация (грунт торышы, биналар һәм коралларның деформацияләре мониторингы).

Картска каршы чаралар ачыкланган һәм фаразланган карст күренешләренең характерына, барлыкка килгән токымның төренә, аларның яту шартларына һәм проектлана торган яклана торган территорияләрне һәм корылмаларны саклау үзенчәлекләре белән билгеләнә торган таләпләргә бәйле рәвештә сайларга кирәк.

7.2.5.3. Картска каршы чаралар:

активлашуны булдырмау, ә кирәк булганда карст һәм карст-сufффозион процессларның активлыгын киметергә кирәк;

грунт катламнарының карст һәм карст-суффозион деформацияләрен кирәкле дәрәҗәдә төшереп калдырырга яки киметергә;

карст куышлыкларыннан җир асты бүлмәләренә һәм тау эшләнмәләренә су арттырылган фильтрацияне һәм өзелүне булдырмау;

территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны карст күренешләре вакытында нормаль эксплуатацияләү мөмкинлеген тәэмин итү.

7.2.5.4. Планлаштыру чаралары законсыз территорияләрдән рациональ файдалануны һәм каршы яклауга чыгымнарны оптимальләштерүне тәэмин итәргә тиеш. Алар әлеге районның үсеш перспективасын һәм карстны үстерү шартларына про - тивокарст яклавы йогынтысын исәпкә алырга тиеш..

Планлаштыру чаралары составына керә:

функциональ зоналарны махсус урнаштыру, планировка структурасын эшләгәндә магистраль урамнарны һәм челтәрләрне трассировкалау, карстокуркынычлы участокларны карап чыгу һәм аларга яшел үсентеләр урнаштыру мөмкин булган кадәр мөмкин булган;

территорияләрне карст үсешенә төзелешнең техноген йогынтысыннан инженерлык яклавын эшләү;;

биналарның һәм корылмаларның I - II категория участокларыннан читтә, шулай ук

уңышсызлыклар барлыкка килү ешлыгы аз булган участоклардан читтә, әмма аларның уртача диаметрлары 20 метрдан артык булган (А тотрыклылыгы категориясе) урнашкан.

7.2.5.5. Су саклау һәм картка каршы көрәш чаралары биналарны һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү чорында гидро-геологик шартларның техноген үзгәрешләре йогынтысында аның белән бәйле суффозион һәм уңышсыз күренешләрне булдырмау өчен юнәлдерелергә тиеш.:

өске, промышленный һәм хуҗалык - көнкүреш суларын грунтта инфильтрацияләүне максималь дәрәҗәдә киметү, шул исәптән промышленный һәм хуҗалык - көнкүреш суларын агызуга каршы көрәш;

җир асты суларының дәрәҗәләрен күтәрүне (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), ярык-карст һәм сез - шезалегая торган су горизонтларында су хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук гидрогеологик шартларның башка техноген үзгәрешләрен булдырмау (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), дәрәҗәләрнең кискен тирбәлешләрен булдырмау, ярык-карст һәм сез-шезалегая торган су горизонтларында сулар хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук карстны активлаштыруга

жир өслегән җентекләп вертикаль планлаштыру һәм төзелә торган участоклардан читкә су белән ышанычлы яңгыр канализациясен урнаштыру;

төзелеш чорында казаннарда һәм мәйданчыкларда өске суларның җыелуына юл куймау, гидроизоляция, су үткәрү коммуникацияләрен һәм азык-төлек үткәргечләрен урнаштыру, котлованнар пазасы салу буенча эшләрнең сыйфатын катгый контрольдә тоту.

7.2.5.6. Су саклагычларның, җир асты су алу җайланмаларының һәм башка су төшерү һәм терәк гидротехник корылмаларның һәм төзелгән һәм төзелә торган территорияләргә җайланмаларның йогынтысын чикләргә кирәк.

7.2.5.7.Сусаклагычларны, сулыкларны, каналларны, шлам саклау системаларын, су белән тәэмин итү һәм канализация системаларын, дренажларны, котлованнарны һәм башка корылмаларны проектлаганда карстның гидрологик һәм гидрогеологик үзенчәлекләре исәпкә алынырга тиеш. Кирәк булганда, фильтрациягә каршы завеслар һәм экраннар, гидротехник корылмаларның һәм җайланмаларның эш режимын җайга салу һ. б. кулланыла.

7.2.5.8. Геотехник чараларга түбәндәгеләр керә:

җир өстендә, котлованнарда һәм тау эшкәртмәләрендә табылган карст куышлыкларын һәм ярыкларны тампонирлау;

беркетелгән токымнарны һәм (яки) чыккан грунтларны цементацион эретмәләр инъекциясе яки башка ысуллар белән беркетү;

7.2.5.9. Техник чараларны кулланып, карст һәм карст-суффозион деформацияләр барлыкка килү мөмкинлеге тулысынча юкка чыгарылмаган, шулай ук техник мөмкин булмаган яки аларны куллануның максатка ярашсызлыгы булган очракта корылманың фундаментын һәм конструкцияләрен, карст деформацияләрен исәпкә алып, исәпкә алына торган конструктив чаралар каралырга тиеш.

7.2.5.10. Картка каршы чаралар СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырыла..

7.2.6. Грунтларның салкын булуыннан яклау өчен чаралар

7.2.6.1. Грунтларның салкын (криоген) катламыннан инженерлык яклавы җиңел азкатлы биналар һәм корылмалар, линия корылмалары һәм коммуникацияләр (труба үткәргечләр, электр линияләре, юллар, элемтә линияләре һ.б.) өчен кирәк.

7.2.6.2.Грунтларның салкын булуыннан яклау чаралар түбәндәге төрләргә бүленә:

инженер-мелиоратив (тепломелиорация һәм гидромелиорация);

конструктив;

физика-химия (тозлау, грунт гидрофобизациясе һ.б

катнаш.

Җылылык мелиорация чаралары фундаментны җылылык изоляцияләү, фундамент янында җир асты коммуникацияләренең тышкы периметры буенча фундамент салу күздә тотыла.

Гидромелиоратив чаралар грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюен, сезонлы туң катламы чикләрендә грунтларны киптерүне һәм грунтларны атмосфера һәм җитештерү сулары белән туенудан саклауны, ачык һәм ябык дренаж системаларын куллануны күздә тота.

Конструктив каршы чаралар пучиноопас грунтларында фундамент һәм корылмалар конструкцияләре эшенең нәтиҗәлелеген күтәрүне күздә тота һәм корылманың фундаментын һәм җир өлешен тигезсез грунт формаларына яраклаштыру, фундамент чыгаручы көчләрне киметү өчен билгеләнә

Физик-химик каршы чаралар грунтны бәйләүче һәм стабильләштерүче матдәләр белән махсус эшкәртүне күздә тота.

7.2.6.2. Кирәк булганда, кулланыла торган чараларның ышанычлылыгын һәм нәтиҗәлелеген тәэмин итү өчен мониторингны күздә тотарга кирәк. Дымлылыкка, грунтның туңу режимына, корылмаларның кышкы һәм кыш азагында тузуына һәм деформацияләнүенә күзәтүләр үткәрергә кирәк. . Күзәтүләрнең составын һәм режимын инженер-геокриологик шартларның катлаулылыгына, кулланыла торган фундамент типларына һәм үзләштерелә торган территориядә салкын боту процессларының потенциаль куркынычына бәйле рәвештә билгелиләр.

7.2.6.3. СНиП 22-02-2003, СНиП 33-01-2003 һәм СНиП 2.06.15 - 85 таләпләренә туры китереп, грунтларның салкын болытыннан саклану чараларын проектлаштырырга кирәк.

Юл өслеге конструкциясенең салкын болытыннан саклану өчен чаралар 2-2001 МОДН таләпләрен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

7.2.7. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау буенча Корылмалар һәм чаралар

7.2.7.1. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар проектлаганда каралырга тиеш:

планлаштыру чаралары;

биналарны һәм корылмаларны саклау буенча конструктив чаралар;

тигезсез явым-төшемне киметүче һәм биналарның һәм корылмаларның креналарын төрле ысулларны кулланып бетерүче чаралар;

җир өслегендәге деформацияне киметә торган тау эшләре тәртибен күздә тоткан тау саклау чаралары;

төзелеш мәйданчыкларының нигездәге деформацияләрнең тигезсезлеген киметә торган инженер әзерлеге;

утырту грунталары белән катлаулы территорияләрдә су саклау чаралары;

тышкы һәм эчке яктан нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итә торган чаралар-ренних инженерлык челтәрләре, лифтлар һәм башка инженер һәм технологик җиһазлар барлыкка килү чорында нигезнең тигезсез үзгәрешләре;

Җир өслегенең, шулай ук биналар һәм корылмаларның деформацияләренә инструменталь күзәтү, кирәк булганда, төзелеш чорында да.

7.2.7.2. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау корылмалары һәм чараларын СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

7.2.7.3. Файдалы казылма ятмаларын планлаштыру һәм төзегәндә җир асты байлыклары турындагы закон таләпләрен үтәргә кирәк.

Файдалы казылма ятмалары мәйданнарын җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәте белән төзү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җир асты байлыкларыннан файдалы казылмаларны чыгару мөмкинлеген тәэмин итүче чаралар каралырга һәм гамәлгә ашырылырга тиеш.

7.2.7.4. Төзелеш өчен, беренче чиратта, территорияләрне кулланырга кирәк:

сәнәгый булмаган файдалы казылмалар ята;

файдалы казылма эшкәртелеп бетте һәм җир өслеген үзгәртеп кору процессы тәмамланды;

эшкәртү проектлана торган объектларны амортизацияләү вакыты тәмамланганнан соң көтелә.

Файдалы казылмаларның сәнәгать запаслары булган территорияләр төзү өчен билгеләнгән төзелешнең максатчанлыгы биналарны һәм корылмаларны урнаштыруның мөмкин булган вариантларының чагыштырма икътисади нәтиҗәлелеге исәп-хисаплары белән расланырга тиеш.

7.2.7.5. Территорияне планлаштыру буенча документларны эшләгәндә аның составына төп сызымталар мас-штабында башкарылган тау-геологик чикләүләр схемаларын кертергә кирәк Схемаларда төзелеш шартлары буенча территорияләр категорияләре күрсәтелергә тиеш: торак районнар һәм микрорайоннар төзү өчен яраклы, чикләнгән яраклы, яраксыз, вакытлыча яраксыз.

Территорияләрне категорияләргә бүлүне 2.01.09 - 91 СНиПның 9 нчы кушымтасына туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.7.6. Фараз буенча, уңышсызлыклар барлыкка килергә мөмкин булган эшкәртелә торган территорияләрдә, шулай ук артык барлыкка килергә мөмкин булган участокларда биналар һәм корылмаларны проектлау рөхсәт ителми.

Фараз буенча I һәм 1к төркемнәре буенча иң чик күрсәткечләрдән артып киткән Җир өслеге реформалары көтелә торган территорияләрдә (1 һәм 2 СНиП 2.01.09-91 таблицалары), биналарны һәм корылмаларны проектлау махсус оешма бәяләмәсе һәм тиешле техник-икътисадый нигезләү булганда гына рөхсәт ителергә мөмкин.

7.2.7.7. Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге, деградацияләнгән грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы аз сыешлы урыннарда урнашкан.

7.2.7.8. Җир рельефында текә катламнар рәвешендә төзелә торган территорияне планлаштыру террраслар белән башкарыла.

7.2.7.9. Юеш технологик процесслы биналар һәм корылмалар төзелә торган территориянең киметелгән өлешләрендә урнашырга тиеш. Җир асты сулары дәрәҗәсе югары булган участокларда, шулай ук агынтылык түшәүче катламлы участокларда күрсәтелгән биналар һәм корылмалар СНиП 2.01.09-91 таләпләре нигезендә урнашырга тиеш.

7.2.8. **Тау токымнары шуып төшүгә каршы корылмалары һәм чаралары**

7.2.8.1. Тау токымнары шуып төшүгә каршы Инженерлык яклавын тулы процесслардан проектлаганда, бу процессларны булдырмауга һәм тотрыклыландыруга юнәлтелгән түбәндәге чараларны куллануның максатка ярашлылыгын карарга кирәк:

анын тотрыклылыгын арттыру максатларында рельефны үзгәртү - тиешле тизлек бирү һәм склонны террасլау, тотрыксыз грунтларны бетерү яки алыштыру, каты призма (контрбанкет) калкулыгының аскы өлешендә өеп чыгару (контрбанкет);

территорияне вертикаль планлаштыру һәм өске су бүлү системасын урнаштыру ярдәмендә өске сулар агымын җайга салу-өске суларның тоткарлыксыз агып төшүен тәэмин итү, суларның агып төшүен һәм яр буе территориясеннән агып төшүен булдырмау;

су грунт һәм эрозия процессларына йогынты ясамый - текә сулыкларда грунтны бәйләүче материаллар, горизонталь һәм башка өслекләрдә - асфальтобетон һәм битум - минераль катнашмалардан түшәмәләр белән тукландырырга рөхсәт ителә.;

җир асты сулары дәрәҗәсенең ясалма кимүе;

агролесомелиорация (үсемлек катламын торгызу) - күпьеллык үләннәр чәчү, агачлар һәм куаклар утырту, күпьеллык үләннәр һәм берновка чәчү белән бергә;

грунтларны ныгыту: армияләү-җимереклекләрдән саклау, чүп-чар һәм төякләр барлыкка килү өчен; цементация, смолизация, силикатлаштыру, грунтларны электрохимик һәм термик беркетү - йомшак һәм ярыкланган грунтларда;

тулы процессларны булдырмау өчен махсус корылмалар урнаштыру-терәк диварлар, свай конструкцияләре һәм баганалар, диварларны, контрфорсларны, опояскаларны (нык билбауларны)саклаучы анкер ныгытмалары.;

башка чаралар (җылылык - саклау җайланмалары һәм капламалар ярдәмендә Җылылык процессларын җайга салу, туңдыру һәм суыту процессларының зарарлы йогынтысыннан саклау, сак зоналарын билгеләү һ.б.).

7.2.8.2. Әгәр 7.2.8.1 пунктчасында күрсәтелгән чаралар һәм корылмаларны куллану оползнялар барлыкка килү мөмкинлеген тулысынча юкка чыгармый, шулай ук техник яклану мөмкин булмаганда яисә актив яклануның максатка ярашсызлыгы очрагында пассив яклау чараларын күздә тотарга кирәк:

саклана торган корылмаларны аларны тузанлыкка яраклаштыру;

башка чаралар.

7.2.8.3. Корылган территорияләрдән, юллардан һәм мәйданнардан (якланган зонадан тыш) куркыныч зонада салынган сулардан коры һәм яңгыр суларын махсус нигезләнгәндә генә ташлау рөхсәт ителә.

Куркыныч зонада чистарту корылмаларын урнаштыру рөхсәт ителми.

Водостоклардан су чыгаруны ачык сулыкларга һәм елгаларга, шулай ук агынты суларны чистарту таләпләрен үтәп, эрозиягә каршы җайланмалар һәм авыруларга каршы чаралар һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерүнең башка төрләрен мәҗбүри гамәлгә ашырганда, тальвегларга кертергә кирәк

7.2.8.4. Сулыклар һәм сулыклар ярларында сазлыкка каршы корылмаларны һәм чараларны проектлаганда, өстәмә рәвештә, су саклау корылмаларына карата таләпләрне үтәргә кирәк.

7.2.8.5. Саклау чараларын һәм корылмаларын һәм аларның комплексларын сайлаганда, склонның мөмкин булган деформация төрләрен (кабымлык), яклана торган объектларның җаваплылык дәрәҗәсен, аларның конструктив һәм эксплуатацион үзенчәлекләрен исәпкә алырга кирәк.

7.2.8.6. Тау токымнары шуып төшүгә каршы корылмалар СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.3. Янгын куркынычсызлыгы

7.3.1. Янгынга каршы таләпләрне 15 бүлекнең «шәһәр төзелеше эшчәнлегендә янгын куркынычсызлыгы таләпләре» дигән № 123 - ФЗ Федераль законның «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» дигән таләпләренә, шулай ук Россия Федерациясе законнарында һәм норматив-техник документларында бәян ителгән һәм күрсәтелгән Федераль закон таләпләренә каршы килми торган янгын куркынычсызлыгы буенча башка таләпләр нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.2. Җирлек территорияләрен планлаштыру һәм төзү, янгын куркынычсызлыгы таләпләрен исәпкә алып, җирлекләрнең генераль планы нигезендә башкарылырга тиеш. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләренең янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын үткәрүгә кагылышлы нигезләмәләрне тасвирлау һәм нигезләү материалларга авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары территорияләрен планлаштыру проектларын нигезләү буенча аңлатма язмаларына керергә тиеш.

7.3.3. Норматив документларда янгын куркынычсызлыгы таләпләре булмаганда яки аның янгын куркынычсызлыгының тиешле дәрәҗәсенә ирешү өчен, янгын куркынычсызлыгы буенча норматив документларда каралган карарлардан аермалы техник карарлар кулланыла икән, «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон нигезләмәләре нигезендә, саклану объектының янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү спецификасын чагылдыручы һәм кирәкле инженер - техник һәм оештыру чаралары комплексын үз эченә алган махсус техник шартлар эшләнергә тиеш. Махсус техник шартлар эшләү һәм килештерү Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 01.04.2008 ел, № 36 боерыгы белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7.3.4. Торак, иҗтимагый һәм административ биналар, биналар, корылмалар һәм сәнәгать оешмаларының корылмалары арасындагы янгынга каршы араларны, янгын куркынычсызлыгы классына карап, 86 таблица нигезендә кабул итәргә кирәк

Таблица 86

Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы ераклык, янгын куркынычы классына һәм янгын куркынычсызлыгы дәрәҗәсенә карап

Бинаның утка	конструк тив янгын Куркынычы классы	Минималь ераклыклар шул дәрәҗә огнестойкости		
		I, II, III C0	**II, III, IV C1**	**IV, V C2, C3**
I, II, III	CO	6	8	10
II, III, IV	C1	8	10	12
IV, V	C2, C3	10	12	15

7.3.5. Биналар, корылмалар һәм стройлар арасындагы янгынга каршы ераклык тышкы диварлар яки биналар, корылмалар һәм корылмаларның башка ат-струкцияләре арасындагы ераклык буларак билгеләнә. 1 метрдан артык чыгыш ясаучылар булганда, янучан материаллардан эшләнгән биналар, корылмалар һәм корылмалар конструкцияләре булганда, бу конструкцияләр арасында араны кабул итәргә кирәк.

7.3.6. Бина, корылмалар һәм корылмалар арасындагы янгынга каршы араны, тәрәзә уемнарыннан башка түбә һәм янмый торган материаллардан тыш, IV һәм V дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы класслары биналарыннан тыш, 20 процентка киметергә рөхсәт ителә.

Биналар, корылмаллар һәм I һәм II дәрәҗә янгын куркынычы классындагы янгынга каршы араны киметергә рөхсәт ителә.

7.3.7. Янгынга каршы тору материалларыннан ясалган ике катлы биналар, корылмалар һәм янгынга каршы ераклыкны 20 процентка арттырырга кирәк.

7.3.8. Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы араны I һәм II дәрәҗәдәге янгынга каршы араны, башка бина, корылма һәм корылма каршында урнашкан корылмалар һәм корылмалардан тыш, янгынга каршы 1 нче типтагы корылма булган очракта, 3,5 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә.

7.3.9. Бер-ике фатирлы торак йорт һәм хуҗалык корылмаларыннан (сарайлар, гаражлар, мунча) йорт яны җир кишәрлегеннән торак йортларга һәм күрше йорт яны җир участокларында хуҗалык корылмаларына кадәр янгынга каршы ераклыкны таблица нигезендә кабул итәргә кирәк. Күрсәтелгән типтагы биналар арасында янгынга каршы араны, бер-берсенә мөрәҗәгать иткән биналарның тәрәзәләре юк, янмый торган материаллардан эшләнгән яки ут белән тәэмин ителгән, ә түбә һәм карнизлар янмый торган материаллардан эшләнгән очракта, 6 метрга кадәр киметү рөхсәт ителә

7.3.10. Торак, җәмәгать һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4 функциональ янгын куркынычы класслары) I һәм II дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы классларыннан, җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга кадәр (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына кадәр) 9 метрдан да ким булмаска тиеш (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына кадәр, с2, С3 - 15 метр), III дәрәҗә янгын куркынычы-12 метр, IV һәм V дәрәҗә ут төрткеченә кадәр - 15 метр. Торак, иҗтимагый һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4 функциональ янгын куркынычы классларыннан) IV һәм V дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы классларыннан җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына) кадәр аралар 18 метр тәшкил итәргә тиеш. Күрсәтелгән биналарның III дәрәҗәдәге ут сыйдырышлыгы өчен алар арасындагы ераклык 12 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.11. Вакытлы корылмалар, лареклар, киосклар, ясалма һәм башка шундый корылмаларны урнаштыру 87 таблицадагы яңалыклар таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

7.3.12. Савытларны саклау өчен мәйданчыклар киртәләргә ия булырга һәм биналардан, корылмалардан һәм корылмалардан кимендә 15 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

7.3.13. Янгынга каршы стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре биналарыннан тыш, I - III дәрәҗәдәге янгын сүндерү стеналары, биналар, корылмалар һәм корылмалардан тыш, янгынга каршы ераклык (Ф1.1, Ф4.1 функциональ янгын куркынычы классларыннан тыш) һәм күп катлы гараж - автомобильләр пассив йөрешле стоянкалар арасында нормалашмый.

7.3.14. Шәһәр торак пунктлары төзелеше чикләреннән урман массивларына кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш, ә шәһәр һәм бер, ике катлы индивидуаль төзелеш чикләреннән алып урман массивларына кадәр-15 метрдан да ким булмаска тиеш.

Янгын деполары һәм тышкы янгын суүткәргече булмаган җирлекләрдә янгын сүндерү депослары булмаган биналардан күрше урман массивларына кадәр ераклыкны 50 процентка арттырырга кирәк.

7.3.15. Юллар һәм җәяүлеләр юлларын проектлаганда янгын сүндерү машиналарының торак һәм җәмәгать биналарына, шул исәптән встроенно-янкорма бүлмәләренә, янгын автолестникларыннан яки автоподъемниклардан теләсә кайсы фатирга яки бинага керү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.

Бина диварына кадәр ераклык, кагыйдә буларак, биналар өчен 10 катка кадәр 5-8 метр һәм 10 каттан артык биналар өчен 8-10 метр кабул итәргә кирәк. Бу зонада киртәләр, һава электр линияләре урнаштыру һәм агач утырту рөхсәт ителми.

Керү юллары булмаган биналарның фасадлары буенда, каты өслекле юллар Урынына, янгын сүндерү машиналарының өслегенә яки грунтка рөхсәт ителгән йөкләнешен исәпкә алып, киңлеге 6 метр булган полосаларны күздә тотарга рөхсәт ителә.

7.3.16. Җитештерелә торган һәм кулланыла торган куркыныч җитештерү объектлары янгын куркынычы булган матдәләр һәм материаллар юкка чыгарыла, эшкәртелә, саклана, транспортлана, юкка чыгарыла, алар өчен эшләнергә тиеш сәнәгать куркынычсызлыгы турында декларацияләр (алга таба - шартлату куркынычы булган объектлар) авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары чикләрендә урнаштырылырга тиеш, ә әгәр бу мөмкин булмаса максатка ярашлы булмаса, шартлаткыч объект территориясеннән читтә урнашкан кешеләрне, биналарны һәм корылмаларны

янгын һәм (яки шартлау куркыныч факторларының йогынтысыннан саклау буенча чаралар эшләнергә тиеш.

Территорияләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар урнашкан бүтән җитештерү объектлары шартлату һәм янгын куркынычы буенча территорияләрдә дә, шулай ук авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары чикләрендә дә урнашырга мөмкин.

Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш

"Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент».

Шартлау куркынычы булган объектларны Җирлекләр һәм шәһәр округлары чикләрендә урнаштырганда куркыныч факторларның күрше саклау объектларына, климат һәм географик үзенчәлекләргә, җирлек рельефына, елгалар агымы юнәлешенә һәм җилнең өстенлекле юнәлешенә йогынтысы мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк.

Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән Ф1-Ф4 функциональ куркынычлык класслары биналарына кадәр, белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының, гомуми белем бирү оешмаларының, медицина оешмаларының һәм ял оешмаларының җир участоклары чикләреннән 50 метрдан да ким булмаска тиеш

7.3.17. Сыекландырылган табигый газлар комплекслары торак пунктлардан җил ягыннан урнашырга тиеш. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынсынучы сыеклыклар складлары торак пунктларның торак зонасыннан читтә, торак районнарга карата җилнең өстенлекле юнәлешеннән чыгып урнашырга тиеш.

7.3.18. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынлана торган сыеклыклар складлары корылмалары күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар территорияләре белән чагыштырганда түбән дәрәҗәдәге җир кишәрлекләрендә урнашырга тиеш. Күрсәтелгән складларны күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар территорияләренең тамгалары белән чагыштырганда югарырак дәрәҗәдәге җир кишәрлекләрендә, алардан 300 метрдан артык ераклыкта урнаштыру рөхсәт ителә. 100 метрдан 300 метрга кадәр ераклыкта урнашкан складларда торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрнең тимер юллары территориясендә сыеклык таралуны булдырмый торган чаралар (шул исәптән икенче җимерелү, авария сыешлыклары, бүлеп бирелгән каналлар, траншеялар) каралырга тиеш.

7.3.19. Торак төзелешләр, иҗтимагый-эшлекле зоналар һәм җирлекләрнең һәм шәһәр округларының рекреацион билгеләнешендәге рекреацион зоналары зоналары чикләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар булмаган җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән торак биналарга, мәгариф һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарына, гомуми белем бирү оешмалары, медицина оешмалары һәм ял учреждениеләренә кадәр ераклык «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә билгеләнә

7.3.20. Кешеләргә һәм торак биналарга янгын һәм шартлаткыч факторларның куркыныч факторларын бетерү мөмкин булмаган очракта, егәрлекне киметүне, оешмаларның яисә аерым производство оешмаларын яңадан профильләштерүне яки оешманы торак төзелешеннән читкә күчерүне күздә тотарга кирәк

7.3.21. Биналар, корылмалар арасындагы янгынга каршы ераклык күрше биналарга, корылмаларга янгынның таралуын тәэмин итәргә тиеш. 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 4, 5 һәм 6 нчы таблицаларында күрсәтелгән янгынга каршы араны әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 5 һәм 6 нчы кушымталарының 1, 2, 5, 6 нчы кушымталарының 6 нчы таблицаларында «янгын куркынычсызлыгы турында Техник регламент»22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль законның 37 статьясында каралган янгынга каршы киртәләрне кулланганда, алар белән чиктәш саклау объектларына (торак, җәмәгать биналарыннан, балалар һәм спорт мәйданчыкларыннан тыш) кадәр киметү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече күрсәтелгән Федераль законның 93 статьясында билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш.

7.3.22. Янгынга каршы ераклыклар янгынның таралмавын тәэмин итәргә тиеш:

1) урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмаларыннан алып биналар һәм корылмаларга кадәр:

а)урманчылыклар(Урманпарклар)территориясеннән читтә;

б) урманчылыклар (Урман-парклар)территорияләрендә;

2) урманчылыклардан (урман паркларыннан) читтә урнашкан урман утыртмаларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр.

7.3.23. Россия Федерациясе милли куркынычсызлыгы өчен кискен мөһим булган объектлардан урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмалары чикләренә кадәр янгынга каршы ераклык, әгәр Россия Федерациясе законнарында башкача билгеләнмәгән булса, 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.24. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендә урнашкан А, Б һәм В категорияләре биналары һәм корылмаларыннан янгын куркынычсызлыгы һәм янгын куркынычсызлыгы буенча, алар белән чиктәш саклану объектларына кадәр янгынга каршы ераклыкны әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.25.10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыкны скобкаларда гомуми сыйдырышлыгы 50 000 куб метрдан артык булган II категория складлары өчен кабул итәргә кирәк. 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән аралар әлеге нормативларга карата билгеләнә:

1) биналар һәм корылмалар арасында-тышкы диварлар һәм биналар һәм корылмаларның конструкцияләре арасындагы ераклык;

2) атланмалы җайланмалардан - сливон - яңгыр эстакадалары белән тимер юл осасыннан;

3) автомобиль цистерналарының атланмай җайланмалары өчен, насослар өчен, насослар өчен, савытлар өчен - әлеге мәйданчыклар чикләреннән (ачык һәм өслекле) мәйданчыклар;

4) технологик эстакадалардан һәм труба үткәргечләрдән – ерак торбаүткәргечтән;

5)Факель җайланмаларыннан-факел кәүсәсеннән.

7.3.26. Нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан торфның ачык яткан участокларына кадәр янгынга каршы ераклыкны

ике тапкырга киметергә рөхсәт ителә
№ 10 кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан, калынлыгы 0,5 метрдан да ким булмаган җир катламының торфка күмелү шарты белән, нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан араның яртысы чикләрендә әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан бер тапкыр.
10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан әлеге нормативларга карата, торфның ачык ятуын 0,5 метрдан да ким булмаган калынлыктагы җир катламы каплаган очракта нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан ярты ераклыкта.

7.3.27. Нефть һәм нефть продуктларын саклау складларыннан алып катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урман үсентеләре (урман паркларының) чикләренә кадәр ераклыкны ике мәртәбә киметү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта урманчылыкларның (урман-паркларның) нефть һәм нефть продуктларының складлары булган урман утыртмалары чикләре буйлап кимендә 5 метр киңлектәге җир өслеге үз өслегендә ут салмый торган материаллардан яисә җир полосасыннан каралган булырга тиеш.

7.3.28. Резервуар парклар һәм нефть продуктлары урнашкан мәйданнарда резервуар парклардан 200 метрга кадәр ераклыкта урнашкан күрше торак пунктлар, гомуми челтәрнең тимер юллары оешмалары һәм юллары билгеләре белән чагыштырганда югарырак тамгасы булган мәйданнарда урнашканда, шулай ук елга ярлары буенда нефть һәм нефть продуктлары складларын су урезыннан 200 һәм аннан да кимрәк метр ераклыкта (максималь дәрәҗәдә) урнаштырганда, һәлакәт вакытында резервуарларны торак пунктлар, оешмалар территориясендә, уртак челтәрнең тимер юллары яки сулыкта нефть һәм нефть продуктларын аеру мөмкинлеген юкка чыгаручы өстәмә чараларны күздә тотарга кирәк. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләре 2 метрдан да ким булмаган биеклектәге янмый торган материаллардан эшләнгән койма белән чикләнергә тиеш.
7..3.29. Торак йортлардан һәм җәмәгать биналарыннан гомуми сыйдырышлылыгы 2000 куб метрга кадәр булган нефть һәм нефть продуктлары складларына, котельныйлардагы дизель электр станцияләрендә һәм торак һәм иҗтимагый биналарга һәм корылмаларга хезмәт күрсәтүче башка энергия объектларында булган янгынга каршы ераклыклар әлеге нормативларга 10 нчы кушымтадагы 7 нче таблицада китерелгән ераклыклардан ким булмаска тиеш.

7.3.30. Нефть һәм нефть продуктлары складлары категорияләре әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 8 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

7.3.31. АЗСларны торак пунктлар территорияләрендә урнаштырганда янгынга каршы араны ягулык һәм авария резервуарларын, җир өсте җиһазларын саклау өчен резервуарлар (тамырлар) стеналарыннан билгеләргә кирәк. Анда ягулык һәм (яисә) аның парлары, ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен җир асты резервуарларының сулыш арматурасыннан, ягулык-тарату колонкасы корпусларыннан һәм сыекландырылган углеводород газларының яисә сыекландырылган табигый газларның аеру колонкаларыннан мөрәҗәгать итәләр. автоцистерналар һәм технологик коелар өчен мәйданчыклар чикләреннән, чистарту корылмаларының технологик җиһазлары стеналарыннан, транспорт чараларын куеп тору мәйданчыклары чикләреннән һәм АЗС биналарының һәм корылмаларының тышкы стеналарыннан һәм корылмаларыннан ягулык яисә аның парлары булган җиһазлар белән конструкцияләр чикләреннән:

1) мәктәпкәчә мәгариф, гомуми белем бирү оешмалары, интернат типтагы гомуми белем бирү оешмалары, стационар типтагы дәвалау учреждениеләре, бер фатирлы торак биналарның җир кишәрлекләре чикләренә кадәр;
2) Тәрәзәләргә яисә ишекләргә кадәр (торак һәм җәмәгать биналары өчен).

7.3.32. Мотор ягулыгы АЗСтан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар кушымтаның 2 нче таблицасында билгеләнгән таләпләргә туры килергә тиеш. Әлеге нормативларга карата № 10. Торак пунктлар территорияләрендә урнашкан АЗСларның җир өсте резервуарларының гомуми сыйдырышлылыгы 40 куб метрдан артмаска тиеш.

7.3.33 АЗСтан алып катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урман утыртмалары чикләренә кадәрге араны ике тапкырга киметү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта урманчылыкларның (урман-паркларның) урман утыртмалары чикләре буйлап АЗС белән кимендә 5 метр җир өсте өслеге буенча ялкын таратмый торган материаллардан яисә сөрелгән җир полосасыннан киңлеге күздә тотылырга тиеш.

7.3.34. Авыл хуҗалыгы культуралары утыртмаларына якын җирдә АЗС урнаштырганда, алар буенча ялкын таралырга мөмкин булган авыл хуҗалыгы культуралары мәйданнары янында, агач утыртуга якын җирдә АЗС чикләре буйлап ялкынны үз өсләрендә таратмый торган материаллардан ясалган җир өсте өслеге яисә киңлеге кимендә 5 метр булган җир полосасы каралырга тиеш.

7.3. 35 .Сыек ягулыкны саклау өчен җир асты резервуарлары булган АЗСтан алып мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмаларының, интернат тибындагы белем бирү оешмаларының, стационар типтагы дәвалау учреждениеләренең җир асты резервуарлары булган янгынга каршы ераклыклар кимендә 50 метр тәшкил итәргә тиеш.

7.3.36. Биналар һәм корылмалар, шулай ук оешмалар һәм торак пунктлар территорияләрендә янгыннарны сүндерү өчен янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганаклары булырга тиеш.

7.3.37. Янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганаклары буларак табигый һәм ясалма сулыклардан, шулай ук эчке һәм тышкы суүткәргечләрдән (шул исәптән эчә торган, хуҗалык-эчә торган, хуҗалык-эчә торган, хуҗалык һәм янгынга каршы) файдаланырга мөмкин.

7.3.38. Я салма сулыклар урнаштыру, табигый сулыклардан файдалану һәм янгынга каршы суүткәргечне урнаштыру зарурлыгы, шулай ук аларның параметрлары 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә. "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент".

7 3. 39. Янгынны сүндерү максатыннан файдаланылырга мөмкин булган елгаларга һәм сулыкларга кимендә 12 метр зурлыктагы су җыю өчен юлларны корырга кирәк.

7.3.40. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләрендә янгын саклау бүлекчәләренең дисслокациясе шәһәр җирлекләрендә һәм шәһәр округларында беренче бүлекчә килү вакыты 10 минуттан артмаска, авыл җирлекләрендә - 20 минуттан артмаска тиеш дигән шартлардан чыгып билгеләнә.

7.3.41.Янгын сүндерү ң Дәүләт янгынга каршы хезмәтенең Баш идарәсе тарафыннан расланган «Янгын сагы объектларын проектлау нормативлары» 101-95 НПБ буенча кабул ителә.

7.4. Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары һәм шәһәр төзелешен

проектлаганда гадәттән тыш хәлләрне кисәтү

7.4.1. Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү түбәндәге очракларда каралырга тиеш: Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы таләпләре нигезендә Татарстан Республикасын территориаль планлаавтомобильләре саны Россия Федерациясе Эчке эшләр министрлыгыныштыру схемасын әзерләү;
Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен территориаль планлаштыру документларын әзерләү (муниципаль районнарны территориаль планлаштыру схемасы, шәһәр округларының, җирлекләрнең генераль планнары);
территорияне планлаштыру документларын эшләү (территорияне планлаштыру проектлары, территорияне ызанлау проектлары, җир кишәрлекләренең шәһәр төзелеше планнары);
төзелеш (техник-икътисадый нигезләү, техник-икътисадый исәпләүләр), шулай ук капиталь төзелеш объектларын төзүгә һәм реконструкцияләүгә проект документациясен әзерләүне.
ә зарарлы стоклар һәм ташлаулар.

7.4.2. Җирлекнең генераль планын әзерләгәндә түбәндәгеләрне исәпкә алырга кирәк: проектлаганда планлаштырылган һәм торак районнарның халык саны СНиП 2.01.51-90 таләпләренә туры килергә тиеш (4 нче таблица);
торак пунктның торак районнары һәм микрорайоннары (кварталлары) халкының максималь тыгызлыгы, кеше/гектар, проектлаштырганда СНиП 2.01.51-90 таләпләренә туры килергә тиеш (5 нче таблица);
торак пунктның торак зоналарын төзегәндә биналарның катлары 10 каттан артмаска тиеш.

7.4.3. Территорияләрне планлаштыру документларын әзерләгәндә, шулай ук төзелгән территорияләрне үстергәндә, территорияне зоналаштыруның заманча чаралары һәм аларның икенчел зарарлау факторлары йогынтысы буенча зоналарын исәпкә алып, «сары сызыклар» планы эшләнә, шулай ук мөмкин булган аварияләр, һәлакәтләр һәм стихияле бәла-казаларның характерын һәм масштабларын, башка торак пунктлардан, шулай ук аеруча мөһим объектларны.
"Сары линияләр"дән төзелешкә кадәр аермалар, төрле каттагы биналардан хәрабәләр таралу ихтималы булган зоналарны исәпкә алып, "Гражданнар оборонасының инженерлык-техник чаралары" 3 нче СНиП 2.01.51-90 кушымтасы таләпләре нигезендә билгеләнә.
Магистраль урамнарның ике ягында урнашкан биналар арасындагы ераклыклар аларның мөмкин булган хәрабәләр зоналарының тигез суммасына һәм "сары сызыклар" чикләрендә юлларның салынмый торган өлешенең киңлегенә тигез суммада кабул ителә.
Юлның төзелеп бетмәгән өлешенең киңлеген «сары сызыклар» чикләрендә кимендә 7 метр кабул итәргә кирәк.
7.4.4. Шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнарын әзерләгәндә, территорияне планлаштыру документларын яшел утыртмалар (парклар, бакчалар, бульварлар) һәм территорияләрне төзүдән ирекле булган (сулыклар, спорт мәйданчыклары һ.б.) күмәк территорияне 100 метрдан да ким булмаган киңлектәге янгынга каршы аермалар белән буып алуны тәэмин итә торган бердәм системага бәйләргә кирәк. II, II, III, IIa биналары һәм корылмалары төзелгәндә, 2,5 кв.километрдан артык булмаган киңлектә утлы чыдамлылык һәм 0,25 кв.километрдан

да артык булмаган йортлар Шб, IV, IVa, V дәрәҗәдәге утлы чыдамлык биналары төзелгән.
7.4.5. Яшел утыртмалар һәм территорияләрне төзүдән азат булган территорияләр системасы, шулай ук магистраль урамнар челтәре торак пункт җиңелгән очракта, халыкның урманнар яисә яшел утыртмалар биләгән зоналарга ирекле чыгуын тәэмин итәргә тиеш.
7.4.6. Торак пунктларның магистраль урамнары торак һәм җитештерү зоналарыннан кимендә ике юнәлеш буенча транспорт чыгу мөмкинлеген тәэмин итүне исәпкә алып проектланырга тиеш.
7.4.7. Автобуслар, йөк һәм җиңел автомобильләре, урып-җыю машиналарының җитештерү-ремонт базалары, троллейбус деполары һәм трамвай парклары өчен тукталышларны аерым һәм башлыча торак пунктлар кырыйларында проектларга кирәк.

Проектлаштырганда янгын сүндерү депосы биналарын урнаштыру төп янгын сүндерү машиналарының 100 процентын урнаштыруны тәэмин итәргә тиеш.
7.4.8. Ял йортлары һәм базалары, шифаханәләр, ел әйләнәсе һәм кыска вакытлы хезмәт итүче спорт һәм яшьләр лагерьлары, сәнәгать предприятиеләренең ярдәмче хуҗалыклары, шулай ук бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре, кагыйдә буларак, торак пунктлардан читтә проектланырга тиеш.
Күрсәтелгән хуҗалыклар, учреждениеләр, бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре челтәрен үстерү халыкны сугыш вакытында торак пунктлардан күчерү һәм дәвалау учреждениеләрен җәелдерү өчен файдалануны исәпкә алып гамәлгә ашырылырга тиеш.
Эвакуацияләнә торган халыкны торак белән тәэмин итү бер кешегә гомуми мәйданның 2,5 кв. километры исәбеннән гамәлгә ашырыла.
7.4.9. Торак пунктларны яисә берничә торак пунктны, шулай ук аеруча мөһим объектларны туендыручы су белән тәэмин итүнең яңа проектлана һәм реконструкцияләнә торган системалары кимендә ике бәйсез чыганагына нигезләнергә тиеш, аларның берсе җир асты сулары белән тәэмин итүнең күздә тотылырга тиеш.
7.4.10. Төп корылмаларның суммар куәтен проектлаганда тыныч заман нормалары буенча исәпләргә кирәк. Бер төркем сафтан чыккан очракта, калган корылмаларның куәте предприятиеләрнең җитештерү-техник ихтыяҗларына авария режимы буенча су бирүне, шулай ук тыныч вакыттагы халык саны өчен тыныч вакытта бер кешегә 31 литр норма буенча хуҗалык-эчәргә кирәк булганда тәэмин итәргә тиеш.

Барлык баш корылмалар сафтан чыккан яки су белән тәэмин итү чыганаклары зарарланган очракта, халыкны эчәргә яраклы су запасының кимендә 3 тәүлеклек өлешен бер кешегә исәпләгәндә, резервуарларны проектларга кирәк.
7.4.11. Торак пунктта һәм торак пунктлардан читтә урнашкан аеруча мөһим объектларда проектлаганда, берничә мөстәкыйль суүткәргечне (коммуналь һәм сәнәгать) күздә тотарга кирәк, суны, санитария нормаларын һәм кагыйдәләрен үтәп, бер суүткәргечтән икенчесенә тапшыру мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.
7.4.12. Янгынга каршы гидрантларны, шулай ук суүткәргечнең зарарланган участокларын сүндерү өчен, категорияле шәһәрдән читтә урнашкан аеруча мөһим объектны биналарны һәм корылмаларны җимергәндә салынмый торган территориядә урнаштырырга кирәк.
7.4.13. Халыкны һәм авыл хуҗалыгы хайваннарын су белән тәэмин итү өчен гамәлдәге һәм проектлана торган шахта коелары һәм җир асты суларын алу өчен башка корылмалар аларда радиоактив явым-төшемнәр һәм тамчылы-сыек агулы

матдәләр эләгүдән сакланырга тиеш.

Торак пунктларны һәм сәнәгать предприятиеләрен су белән тәэмин итү өчен гамәлдәге су җыю скважиналарының барысы да, шулай ук авыл хуҗалыгы җирләрен су белән тәэмин итү өчен, күчмә тарга су бирү юлы белән, хуҗалык ихтыяҗлары өчен кирәк булган җайланмаларга ия булырга тиеш, ә 5 литр дебитлы скважиналарга, моннан тыш, янгын сүндерү машиналары белән су алу җайланмалары булырга тиеш.

7.4.14.. Торак пунктларны электр белән тәэмин итү системаларын проектлаганда аларны берничә бәйсез һәм территориаль яктан төрле туклану чыганакларыннан электр белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк, аларның бер өлеше мөмкин булган җимерелүләр зоналарыннан читтә урнашырга тиеш. Шул ук вакытта күрсәтелгән чыганаклар һәм аларның электр тапшыру линияләре бер-берсеннән бер үк вакытта сафтан чыгу мөмкинлеген юкка чыгара торган ераклыкта булырга тиеш. Электр белән тәэмин итү системалары электр үткәргечләрнең һава сызыклары белән кыска вакытлы очышлар төзү хисабына җимерелгән объектларны урап узуга электр энергиясен транзитлаштыруны тәэмин итү мөмкинлеген исәпкә алырга тиеш.

7.4.15. магистраль торбаүткәргечләр (газүткәргечләр, нефть үткәргечләр, нефть продуктлары үткәргечләр) проектлана торган насос һәм ком-прессор станцияләрен электр белән тәэмин итү, кагыйдә буларак, мөмкин булган көчле җимерелү зоналарыннан читтә урнашкан электр подстанцияләре чыганакларыннан һәм тиешле очракларда автоном резерв чыганакларны проектлау белән гамәлгә ашырылырга тиеш.

7.4.16. ТЭЦ, подстанцияләр, бүлү җайланмалары һәм электр тапшыру линияләрен проектлауны СНиП 2.01.05-90 (5 бүлек) таләпләрен исәпкә алып гамәлгә ашырырга кирәк.

8. Инженерлык тикшеренүләренә таләпләр

8.1. Территориаль планлаштыру документларын, җирлекнең генераль планын, территорияне планлаштыру документларын инженерлык эзләнүләренең тиешле төрләрен үтәмичә әзерләү рөхсәт ителми. Инженерлык тикшеренүләрен башкарганда СНиП 11-02-96 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк

8.2. Инженерлык тикшеренүләре гамәлдәге законнар таләпләренә җавап бирә торган затлар һәм оешмалар тарафыннан башкарылырга мөмкин.

8.3. Башкарылган инженер эзләнүләре материаллары Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очракларда проект документациясе һәм норматив-техник документлар таләпләренә туры килүен билгеләү өчен дәүләт экспертизасын үткәрүгә җибәрелә.

8.4.Топографик төшерүләрне башкару һәм инженер-топографик планнар төзү фондта саклана торган инженерлык эзләнүләре материалларын кулланып башкарылырга тиеш.

8.5. Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2010 елның 13 декабрендәге 492 номерлы боерыгы белән расланган Җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарын әзерләү буенча төзелгән топографик планнарның элеккеге срогы һәм проект документациясен эшләү өчен яраклы документлар ике елдан арта алмый. Башка очракларда территорияне тикшерергә һәм урындагы үзгәрешләр булганда булган топографик материалларны актуальләштерүне башкарырга, аннары материалларны инженер эзләнүләре фондына тапшырырга кирәк.

8.6. Шәһәр төзелеше документларын эшләү өчен инженерлык-геологик

тикшеренүләр шәһәр төзелеше документациясе масштабына туры килә торган инженер-геологик төшерүне җентекләп (масштабларда) башкарырга кирәк.

8.7. Территорияне инженерлык ягыннан яклау зарурлыгы, СНиП 22-02-2003 нигезләмәләрен исәпкә алып, шәһәр төзелеше документларын эшләгәндә Татарстан Республикасы территориясендә ачыкланган куркыныч геологик процессларга: оползняларга, карстуга, су басуга, ярларны эшкәртүгә, пучениегә, су басуга карата билгеләнә.

8.8. Инженерлык яклавын проектлаганда инженерлык тикшеренүләре үткәрү буенча проект оешмасы йөкләмәсе буенча 11-102-97, СП 11-103-97, СП 11-104-97, СП 11-105-97 һәм инженер эзләнүләре һәм төзелеш өчен грунтларны тикшерү өлкәсендә дәүләт стандартлары нигезендә проект оешмасы йөкләмәсе буенча башкарырга кирәк. Инженерлык тикшеренүләре материалларының составы, эчтәлеге һәм детальләре (масштабы) кирәкле график материалларның тиешле масштабы белән билгеләнә. Инженерлык тикшеренүләре территориядә башкарылган барлык төр эзләнү эшләрен колачлаган мәгълүматны гомумиләштерүгә нигезләнгән булырга тиеш.

8.9. Эзләү нәтиҗәләре табигать һәм техноген факторларны исәпкә алып, исәп-хисап чорына инженерлык-геологик, гидрологик һәм экологик шартларның үзгәрүен фаразлый, шулай ук геологик иминлек бусагасы буенча территорияне территориаль бәяли (районлаштыра) һәм инженерлык яклавының принципиаль юнәлешләрен сайлау буенча тәкъдимнәр булырга тиеш.

Шәһәр төзелешен проектлауның
җирле нормативларына 1 нче кушымта

ЯҢА ТӨРӘКЛӘР

Федераль законнар

1. Россия Федерациясе Конституциясе;
2. Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы;
3. Россия Федерациясе Җир кодексы;
4. Россия Федерациясе Торак кодексы;
5. Россия Федерациясе Су кодексы;
6. Россия Федерациясе Урман кодексы;
7. Россия Федерациясе Һава кодексы;
8. Россия Федерациясенең эчке су транспорты кодексы;
9. «Җир асты байлыклары турында» 1992 елның 21 февралендәге 2395-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;
10. «Россия Федерациясе Дәүләт чиге турында» 1993 елның 1 апрелендәге 4730-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;
11. «Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында» 1994 елның 21 декабрендәге 68-ФЗ номерлы Федераль закон;
12. 1995 елның 23 февралендәге 26-ФЗ номерлы «Табигый ресурслар, дәвалау-савыктыру урыннары һәм курортлары турында» Федераль закон;
13 «Махсус сакланылучы табигать территорияләре турында» 1995 елның 14 мартындагы 33-ФЗ номерлы Федераль закон;
14. «Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы

Федераль закон;
15. 1995 елның 2 августындагы «Өлкән яшьтәге гражданнарга һәм инвалидларга социаль хезмәт күрсәтү турында» 122-ФЗ номерлы Федераль закон;
16. «Россия Федерациясендә архитектура эшчәнлеге турында» 1995 елның 17 ноябрендәге 169-ФЗ номерлы Федераль закон;
17. «Экологик экспертиза турында» 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль закон;
18. «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон;
19 «Юл хәрәкәте иминлеге турында» 1995 елның 10 декабрендәге 196-ФЗ номерлы Федераль закон;
20. 1996 елның 9 гыйнварындагы «Халыкның радиация куркынычсызлыгы турында» 3-ФЗ номерлы Федераль закон;
21. «Гражданнар оборонасы турында» 1998 елның 12 декабрендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон;
22. 1997 елның 21 июлендәге «Җитештерү объектларының куркыныч сәнәгать иминлеге турында» 116-ФЗ номерлы Федераль закон;
23. 1997 елның 18 декабрендәге 152-ФЗ номерлы «Географик объектларның атамалары турында» Федераль закон;
24. «Гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре турында» 1998 елның 15 апрелендәге 66-ФЗ номерлы Федераль закон;
25. «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон;
26. «Гражданнар оборонасы турында» 1998 елның 12 декабрендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон;
27. «Халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында» 1999 елның 30 мартындагы 52-ФЗ номерлы Федераль закон;
28. «Россия Федерациясендә газ белән тәэмин итү турында» 1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы Федераль закон;
29. «Атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон;
30. «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон;
31. 1995 елның 23 февралендәге 26-ФЗ номерлы «Табигый ресурслар, дәвалау-савыктыру урыннары турында» Федераль закон
32. «Россия Федерациясендә туристлык эшчәнлеге нигезләре турында» 1996 елның 24 ноябрендәге 132-ФЗ номерлы Федераль закон;
33. 1996 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы «Атмосфера һавасын саклау турында» Федераль закон;
34. «Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрнең уңдырышлылыгын тәэмин итүне дәүләт җайга салуы турында» 1998 елның 16 июлендәге 101-ФЗ номерлы Федераль закон;
35. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкарьләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон;
36. «Россия Федерациясендә тимер юл транспорты турында» 2003 елның 10 гыйнварындагы 17-ФЗ номерлы Федераль закон;
37. «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары

турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон;
38. «Җирләрне яисә җир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон;
39. «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм юл эшчәнлеге хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон
40. «Элемтә турында» 2003 елның 7 июлендәге 126-ФЗ номерлы Федераль закон;
41. 1992 елның 10 июлендәге 3266-1 номерлы «Мәгариф турында» Федераль закон;
42. 1996 елның 22 августындагы «Югары һәм югары уку йортыннан соң һөнәри белем турында» 125-ФЗ номерлы Федераль закон;
43. «Техник җайга салу турында» 2002 елның 27 декабрендәге 184-ФЗ номерлы Федераль закон;
44. «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон;
45. 2009 елның 30 декабрендәге 384-ФЗ номерлы «биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында техник проект» Федераль закон;
46. «Күчемсез милеккә хокукларны һәм аның белән алыш-бирешләрне дәүләт теркәвенә алу турында» 1997 елның 21 июлендәге 122-ФЗ номерлы Федераль закон;
47. 2011 елның 21 июлендәге «Ягулык-энергетика комплексы объектларының иминлеге турында» 256-ФЗ номерлы Федераль закон.

Берләшкән Милләтләр Оешмасының һәм Россия Федерациясенең башка норматив актлары

1. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 13 февралендәге карары № 83 «Капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыруның техник шартларын билгеләү һәм бирү кагыйдәләрен һәм капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыру кагыйдәләрен раслау турында»;

2. «Эчке су транспорты объектларының иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 2010 елның 12 августындагы 623 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

3. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге № «Тимер юл хәрәкәтчән составның иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 524;

4. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге №525; «Тимер юл транспорты инфраструктурасының иминлеге турында техник регламентны раслау хакында;

5. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 17 февралендәге 135 номерлы карары «Россия Федерациясе Кораллы Көчләренең, башка гаскәрләрнең, хәрби формированиеләрнең һәм органнарның арсенал, базалары һәм складлары каршында тыелган зоналар һәм тыелган районнар билгеләү турында нигезләмәне раслау хакында»;

6. «Газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләрен раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы карары;

7. «Гадәттән тыш хәлләрне кисәтүнең һәм бетерүнең бердәм дәүләт системасы турындагы нигезләмәне раслау хакында» 2003 елның 30 декабрендәге 794 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

8. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 20 июнендәге № 8 карары «Саклана

торган объектларның зоналары чикләрен билгеләү һәм мондый зоналар өчен шәһәр төзелеше регламентлары төзү кагыйдәләрен раслау турында» 384;

9. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасны (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрен) саклау зоналары турындагы нигезләмәне раслау хакында» 2008 елның 26 апрелендәге 315 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

10. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 24 октябрендәге 754 номерлы «Халыкны сәүдә объектлары мәйданына минималь тәэмин итү нормативларын билгеләү кагыйдәләрен раслау турында» карары;

11. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 13 февралендәге 83нче номерлы «Капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыруның техник шартларын билгеләү һәм бирү кагыйдәләрен һәм капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыру кагыйдәләрен раслау турында» карары;

12. «Эчке су транспорты объектларының иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 2010 елның 12 августындагы 623 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

13. «Тимер юл хәрәкәтчән составның иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 2010 елның 15 июлендәге 524 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

14. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге № «Тимер юл транспорты инфраструктурасының иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 525;

15. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге № «Югары тизлекле тимер юл транспортының иминлеге турында техник регламентны раслау хакында» 533

16. «Янгынга каршы режим турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2012 елның 25 апрелендәге 390 номерлы карары;

17. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554-р номерлы күрсәтмәсе а тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү яисә килеп чыгу турында;

18. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 28 февралендәге «Стандартлаштыруның милли системасын үстерү концепциясе турында» 266-р номерлы күрсәтмәсе;

19. «2020 елга кадәр чорга Россия Федерациясенең озак сроклы социаль-икътисадый үсеш концепциясе турында» 2008 елның 17 ноябрендәге 1662-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте күрсәтмәсе;

20. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 21 июнендәге 1047-р номерлы «Биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында техник регламент» Федераль законы таләпләрен үтәүне мәҗбүри рәвештә куллану нәтиҗәсендә кагыйдәләрнең (мондый стандартларның һәм кагыйдәләр җыентыгының) милли стандартлары һәм сводлары исемлеге турында» күрсәтмәсе;

21. Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгы карары һәм Россия Федерациясе халкын социаль яклау министрлыгының «биналарны һәм корылмаларны проектлаганда, төзегәндә һәм реконструкцияләгәндә картлар һәм инвалидларның тормыш эшчәнлеген тәэмин итү буенча өстәмә чаралар турында» 1994 елның 11 ноябрендәге 18-27/1-4403-15 номерлы карары;

22. Россия Федерациясе Граждан оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының 2006 елның 25 июлендәге

422 номерлы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгының 90 номерлы, Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «Халыкка хәбәр итү системалары турындагы Нигезләмәне раслау турында» 376 номерлы боерыгы;
23. Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Хуҗалык һәм башка эшчәнлекне экологик нигезләү инструкциясен» раслау турында» 1995 елның 29 декабрендәге 539 номерлы боерыгы;
24. Россия Федерациясе Табигать ресурслары һәм экология министрлыгының «Җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык тарафыннан алдагы төзелешләр кишәрлегендә файдалы казылмалар булмау турында бәяләмәләр бирү буенча дәүләт хезмәтен күрсәтүнең административ регламентын һәм файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарында төзелеш алып баруга рөхсәт бирүгә, шулай ук алар яткан урыннарда урнаштыру турындагы карарын раслау хакында» 2010 елның 3 мартындагы 59 номерлы боерыгы җир асты корылмалары»;
25. Россия Федерациясе Региональ үсеш министрлыгының 2008 елның 1 апрелендәге 36 номерлы «Капиталь төзелеш объектына проект документациясен эшләү һәм килештерү өчен махсус техник шартлар эшләү тәртибе» боерыгы;
26. Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы эшләре, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгының һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «Халыкка хәбәр итү системалары турындагы нигезләмәне раслау турында» 2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы; 27. Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгының «Торак пунктларны инженерлык саклау корылмаларын эксплуатацияләү кагыйдәләре» 1995 елның 29 декабрендәге 167-139 номерлы боерыгы.

Россия Федерациясенең дәүләт стандартлары (ГОСТ)

1. ГОСТ 17.0.01-76* «Табигатьне саклау һәм табигать ресурсларыннан файдалануны яхшырту өлкәсендә стандартлар системасы. Төп нигезләмәләр»:
2. ГОСТ 17.1.04-80 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын судан файдалану максатлары буенча классификацияләү»;
3. ГОСТ 17.1.3.06-82 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын саклауга карата гомуми таләпләр»;
4. ГОСТ 17.1.3.13-86 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Өске суларны пычранудан саклауга карата гомуми таләпләр»;
5. ГОСТ 17.1.5.02-80 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Су объектларын рекреацияләү зоналарына карата гигиена таләпләре»;
6. ГОСТ 17.5.3.01-78* «Табигатьне саклау. Җир. Шәһәрләрнең яшел зоналарының составы һәм күләме»;
7. ГОСТ 17.5.3.02-90 «Табигатьне саклау. Җир. Тимер һәм автомобиль юллары буйлап урманнарны яклау полосалары дәүләт урман фонды җирләрендә бүлеп бирү нормативлары»;
8. ГОСТ 17.5.3.03-80 «Табигатьне саклау. Җир. Гидро- сомелиорациягә гомуми таләпләр;
9. ГОСТ 17.5.3.04-83 * «Табигатьне саклау. Җир. Җирләрне рективацияләүгә гомуми таләпләр»;
10. ГОСТ 17.6.3.01-78* «Табигатьне саклау. Флора. Урманнарны, шәһәрләрнең яшел зоналарын саклау һәм алардан нәтиҗәле файдалану. Гомуми таләпләр»;

11. 1520 (1524) мм тәгәрмәчле тимер юлларның хәрәкәтчән составы һәм корылмаларның якынаюы Габаритлары» ГОСТ 9238-83;
12. 9720-76 «Тимер юлларның хәрәкәтчән составы һәм корылмаларның якынаюы Габаритлары» ГОСТы 750 мм;
13. 20444-85 «Шум. Транспорт агымнары. Тавыш бирү характеристикасын үлчәү методлары»;
14. ГОСТ 22283-88 «Шум авиационный. Торак төзелеше терри-ториясендә мөмкин булган тавыш дәрәҗәләре һәм аны үлчәү ысуллары»;
15. ГОСТ 23337-78* «Шум. селитеб территориясендә һәм торак һәм җәмәгать биналарында тавыш үлчәү методлары»;
16. ГОСТ 2761-84* «Үзәкләштерелгән хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итү чыганаклары. Гигиеник, техник таләпләр һәм сайлау кагыйдәләре»;
17. ГОСТ Р 22.1.02-95 «Гадәттән тыш хәлләрдә иминлек. Мониторинг һәм фаразлау»;
18. ГОСТ 25772-83 «Баскычларны, балконнарны һәм түбәләрне ябу. Гомуми техник шартлар»;
19. ГОСТ Р 50681-2010 «Туристлык хезмәтләре. Туристлык хезмәтләрен проектлау»;
20. ГОСТ Р 52108-2003 «Ресурсларны сак тоту. Калдыклар белән мөрәҗәгать. Төп нигезләмәләр»;
21. ГОСТ Р 52142-2003 «Халыкка социаль хезмәт күрсәтү. Социаль хезмәтләрнең сыйфаты. Гомуми нигезләмәләр»;
22. 52282-2004 «Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Светофор дорожные. Типлар һәм төп параметрлар. Гомуми техник таләпләр. Сынаулар методлары»;
23. 52289-2004 «Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл билгеләрен, билгеләрен, светофорларын, юл коймаларын һәм җайланмаларны куллану кагыйдәләре»;
24. 52766-2007 «Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары. Җиһазлау элементлары. Гомуми таләпләр»;
25. ГОСТ Р 54954-2012 «Оценка соответствия. Күчемсез милек объектларына экологик таләпләр ".

Төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре (СНиП)

1. СНиП II-11-77* «Гражданнар оборонасының саклау корылмалары»;
2. СНиП II-35-76* «Котельные установки»;
3. СНиП II-58-75 «Электростанцияләр тепловые»;
4. СНиП II-89-80 «Сәнәгать предприятиеләренең генераль планнары»;
5. СНиП III-10-75 «Территория4не төзекләндерү»;
6. СНиП 1.05.03.-83 «Плеклы төзелешне исәпкә алып, торак төзелешенә кагылышлы нормалар» проектын;
7. СНиП 21-01-97* «Биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;
8. СНиП 2.01.05-85 «Куркынычсызлык объектлары категорияләре»
9. СНиП 2.01.09-91 «Акчалата торган территорияләрдә һәм утырта торган йөкләрдә биналар һәм корылмалар»;
10. СНиП 2.01.28-85 «Токсик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү буенча полигоннар. Проектлау буенча төп нигезләмәләр»;
11. СНиП 2.01.51-90 «Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»;
12. СНиП 2.04.01-85 «Эчке суүткәргеч һәм биналарны канализацияләү»;
13. СНиП 2.04.02-84* «Су белән тәэмин итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
14. СНиП 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
15. СНиП 2.05.02-85 «Автомобиль юллары»;

16. СНиП 2.05.03-84* «Күперләр һәм торбалар»;
17. СНиП 2.05.06-85 «Магистраль торбаүткәргечләр»;
18. СНиП 2.05.07-91» «Сәнәгать транспорты»;
19. СНиП 2.05.09-90 «Трамвай һәм троллейбус линияләре»;
20. СНиП 2.05.11-83 «Колхозларда, совхозларда һәм башка авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында эчке хуҗалык автомобиль юллары»;
21. СНиП 2.05.13-90 «Шәһәрләр һәм башка торак пунктлар территориясендә салына торган нефть продуктүткәргечләр»;

Төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре (СНиП)

1. СНиП II-11-77* «гражданнар оборонасының саклау корылмалары»;
2. СНиП II-35-76* «отельные җайланмалары»;
3. СНиП II-58-75 «җылылык электростанцияләре»;
4. СНиП II-89-80 «сәнәгать предприятиеләренең генераль планнары»;
5. СНиП III-10-75 «территорияне төзекләндерү»;
6. СНиП 1.05.03-83 «комплекслы төзелешне исәпкә алып, торак төзелешендә эш нормалары»;
7. СНиП 21-01-97* «биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;
8. СНиП 2.01.05-85 «куркынычлык буенча объектлар категорияләре";
9. СНиП 2.01.09-91 «эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар";
10. СНиП 2.01.28-85 «агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннары. Проектлау буенча төп нигезләмәләр»;
11. СНиП 2.01.51-90 «гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»;
12. СНиП 2.04.01-85* «эчке суүткәргеч һәм биналарны канализация»;
13. СНиП 2.04.02-84* «Су Белән Тәэмин Итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
14. СНиП 2.04.03-85 «канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
15. СНиП 2.05.02-85* «автомобиль юллары»;
16. СНиП 2.05.03-84* «күперләр һәм торбалар»;
17. СНиП 2.05.06-85* «магистраль торба үткәргечләр»;
18. СНиП 2.05.07-91* «сәнәгать транспорты»;
19. СНиП 2.05.09-90 «трамвай һәм троллейбус линияләре»;
20. СНиП 2.05.11-83 «колхозларда, совхозларда һәм башка авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында хуҗалык эчендәге автомобиль юллары»;
21. СНиП 2.05.13-90 «шәһәр һәм башка торак пунктлар территорияләрендә салына торган нефть продуктлары»;
22. СНиП 2.06.04-82* «гидротехник корылмаларга (дулкынлы, бозлы һәм суднолардан) йөкләнеш һәм йогынты ясау»;
23. СНиП 2.06.05-84* «грунт материалларыннан плотиналар»;
24. СНиП 2.06.07-87 «терәк диварлар, суднолар йөрү шлюзлары, балык үткәрү һәм балык саклау корылмалары»;
25. СНиП 2.06.15-85 «территорияне су басудан саклау буенча инженерлык яклавы»;
26. СНиП 2.09.04-87* «административ һәм көнкүреш биналары»;
27. СНиП 2.10.02-84 «авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү өчен биналар»;
28. СНиП 2.10.03-84 «терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек биналары»;
29. СНиП 2.10.05-85 «ашлык саклау һәм эшкәртү предприятиеләре, биналар һәм

корылмалар»;
30. СНиП 2.11.03-93 «нефть һәм нефть продуктлары складлары. Янгынга каршы нормалар»;
31. СНиП 11 -02-96 «төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре. Төп яңалыклар»;
32. СНиП 11 -04-2003 «шәһәр төзелеше документларын эшләү, килештерү, экс - экспертиза һәм раслау тәртибе турындагы инструкция»;
33. СНиП 21-01-97* «биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;
34. СНиП 21 -02-99* «автомобиль кую урыннары»;
35. СНиП 22-02-2003 «куркыныч геологик процесслардан территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау. Төп нигезләмәләр»;
36. СНиП 23-01-99* «төзелеш климатологиясе»;
37. СНиП 23-02-2003 «биналарны җылылык белән саклау»;
38. СНиП 23-03-2003 «тавыштан саклау»;
39. СНиП 23-05-95* «табигый һәм ясалма яктырту»;
40. СНиП 30-02-97 «бакчачылык берләшмәләре территорияләрен, биналар һәм корылмалар төзү һәм планлаштыру»;
41. СНиП 31-01-2003 «күп фатирлы торак биналар»;
42. СНиП 31-02-2001 «бер фатирлы йортлар»;
43. СНиП 31-03-2001 «җитештерү биналары»;
44. СНиП 31-04-2001 «склад биналары»;
45. СНиП 31-05-2003 «административ билгеләнештәге иҗтимагый биналар»;
46. СНиП 31-06-2009 «иҗтимагый биналар һәм корылмалар»;
47. СНиП 32-01-95 «тимер юл колеялары 1 520 мм»;
48. СНиП 32-03-96 «аэродромнар»;
49. СНиП 32-04-97 «тимер юл һәм автомобиль юллары тоннельләре»;
50. СНиП 33-01-2003 «гидротехник корылмалар. Төп нигезләмәләр»;
51. СНиП 34-02-99 «җир асты газ, нефть һәм азык-төлек саклагычлары»;
52. СНиП 35-01-2001 «биналар һәм корылмаларның халыкның аз мобильле төркемнәре өчен үтемлелеге»;
53. СНиП 41-01-2003 «җылылык, вентиляция һәм кондиционерлаштыру»;
54. СНиП 41-02-2003 «җылылык челтәрләре»;
55. СНиП 42-01-2002 «газ бүлү системалары».

Кулланма

1. СНиП II өчен кулланма-60-75* «шәһәрләрдә һәм башка торак пунктларда җиңел автомобильләргә техник хезмәт күрсәтү предприятиеләрен, гаражларны һәм предприятиеләрен урнаштыру буенча кулланма». КиевНИИП шәһәр төзелеше, 1983 ел;
2. «Вокзалларны проектлау буенча кулланма» СНиП II-85-80 өчен Пособие. Шәһәр төзелеше Үзәге, 1983 ел;
3. «Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын проектлау

буенча кулланма «СниПга 2.01.28-85 буенча кулланма. СССР Дәүләт төзелеше, 1984 ел;

4. Снипга Пособие-2.07.01-89* «шәһәр һәм авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү һәм канализация буенча Пособие. Инженерлык җиһазларының ЦНИИЭП" ҖЧҖ, 1990 ел.

Проектлау һәм төзелеш буенча кагыйдәләр җыелмасы

1. СП 1.13130.2009 «янгыннан саклау системасы. Эвакуация юллары һәм чыгу юллары»;
2. СП 11-102-97 «төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр»;
3. СП 11-103-97 «төзелеш өчен инженер-Гидрометеорология эзләнүләре»;
4. СП 11-106-97 «гражданнарның бакчачылык (дача) берләшмәләре территорияләрен төзүгә проект-планлаштыру документларын эшләү, килештерү, раслау һәм составы тәртибе»;
5. СП 11-107-98 «гражданнар оборонасының инженер - техник чаралары. Гадәттән тыш хәлләрне һәм төзелеш проектларын кисәтү буенча чаралар»;
6. «Гражданнар оборонасының инженер - техник чаралары. Шәһәр һәм авыл җирлекләре, башка муниципаль берәмлекләр территорияләре өчен гадәттән тыш хәлләрне һәм шәһәр төзелеше документларын кисәтү буенча чаралар»;
7. «Азкатлы торак төзелеше территорияләрен планлаштыру һәм төзү» 30-102-99 СП;
8. «Православие храмнары биналарын, корылмаларын һәм ком - комплексларын проектлау һәм төзү» 31-103-99 СП;
9. СП 31-102-99 «инвалидлар һәм башка аз хәрәкәтләнүче кешеләр өчен җәмәгать биналарыннан һәм корылмаларыннан файдалану таләпләре»;
10. СП 31-107-2004 «күпфатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру чишелешләре»;
11. СП 31-110-2003 «торак һәм иҗтимагый биналарның электр җайланмаларын проектлау һәм монтажлау»;
12. СП 35-106-2003 «социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү һәм урнаштыру»;
13. СП 35-107-2003 «билгеле яшәү урыны булмаган затларның вакытлыча тору учреждениеләре биналары»;
14. СП 35-116-2006 «мөмкинлекләре чикләнгән балалар һәм яшүсмерләр өчен тернәкләндерү үзәкләре»;
15. СП 35-112-2005 «интернат-йортлар»;
16. СП 35-117-2006 «инвалид балалар өчен интернат-йортлар»;
17. СП 4.13130.2008 «янгынга каршы саклау системалары. Саклау объектларында янгын таралуны чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив карарларга таләпләр»;
7. СП 411-04-2000 «җылылык белән тәэмин итүнең автоном чыганакларын проектлау»;
8. СП 41-08-2004 «газ ягулыгы белән торак биналарны, фатир саен җылылык белән тәэмин итү»;
9. СП 42.13330.2011 СНиП 2.07.01-89* «шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү»;
10. СП 42-101-2003 «металл һәм полиэтилен торбалардан газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү буенча Гомуми нигезләмәләр».

Төзелеш нормалары (СН)

1. СН 441-72* «предприятиеләр, биналар һәм корылмалар мәйданчыклары һәм участоклары коймаларын проектлаштыру буенча күрсәтмәләр»;
2. № 452-73 «магистраль торба үткәргечләр өчен җир бүлеп бирү нормалары»;
3. № 455-73 «балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җир бүлеп бирү нормалары»;
4. № 456-73 «магистраль су үткәргечләр һәм канализация коллекторлары өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

5. С 457-74 «аэропортлар өчен җир бүлеп бирү нормалары»;
6. № 461-74 «элемтә линияләре өчен җир бүлеп бирү нормалары»;
7. № 467-74 «автомобиль юллары өчен җир бүлеп бирү нормалары».

Ведомство төзелеш нормалары (ВСН)

1. ВСН 01-89 «автомобильләргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре»;
2. № 33-2. 2. 12-87 «мелиорация системалары һәм корылмалары. Насос станцияләре. Проектлау нормалары»;
3. ВСН 60-89 «торак һәм иҗтимагый биналарның инженерлык җиһазларын элемтә, сигнализация һәм диспетчерлаштыру җайланмалары. Проектлау нормалары»;
4. 61-89(р) «торак йортларны реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау. Проектлау нормалары»;
5. ВСН 62-91* «гомуми белем бирү мохитен инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен исәпкә алып проектлау».

Тармак нормалары

«Магистраль автомобиль юлларында урнашкан күпер корылмаларында киртәләү җайланмаларына карата гомуми техник таләпләр» 218.012-99 номерлы ОДН;
№ 3.02.01-97 «торак - коммуналь юллар өчен җирләрне проектлау нормалары һәм кагыйдәләре»;
АГРОСӘНӘГАТЬ комплексы нигезләре 2.10.14.01-04 «терлекчелек, җәнлекчелек һәм кошчылык предприятиеләре һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектлар өчен административ, көнкүреш биналарын һәм бүлмәләрне проектлау нормалары»;
"Автомобиль юлларында автобус тукталышлары.
Гомуми техник шартлар»;
Халык китапханәсе эшчәнлегенең 2008 елның 22 маенда кабул ителгән модель стандарты.

Санитар кагыйдәләр һәм нормалар (СанПиН)

1. СанПин 1.2584-10 «пестицидлар һәм агрохимикатларны куллану, саклау, ташу, сату, куллану, зарарсызландыру һәм утильләштерү процессларының куркынычсызлыгына гигиеник таләпләр»;
2. СанПин 2.1.2882-11 «зиратларны, зиратларны, биналарны һәм каберлекләрне карап тотуга гигиеник таләпләр»;
3. СанПиН 2.1.2.1188-03 «йөзү бассейннары. Су корылмасына, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр. Сыйфат контроле»;
4. СанПиН 2.1.2.1331-03 «аквапаркларның су корылышына, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр»;
5. СанПиН 2.1.2645-10 «торак биналарда һәм биналарда яшәү шартларына карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;
6. СанПиН 2.1.3.2630-10 «медицина эшчәнлеген башкаручы оешмаларга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;
7. СанПиН 2.1.4.1074-01 «эчәргә яраклы су. Үзәкләштерелгән эчә торган су белән тәэмин итүнең сыйфатына гигиеник таләпләр. Сыйфат контроле»;

8. СанПин 2.1.4.1110-02 «су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы суларны санитар саклау зоналары»;
9. СанПиН 2.1.4.1175-02 «су сыйфатына карата гигиеник таләпләр. Чыганакларны санитар саклау»;
10. СанПиН 2.1.5.980-00 «өслекләрне судан саклауга гигиеник таләпләр»;
11. СанПиН 2.1.6.1032-01 «торак пунктларны атмосфера һавасы сыйфатны белән тәэмин итүгә гигиеник таләпләр»;
12. СанПиН 2.1.7.2790-10 «медицина калдыклары белән эш итүгә карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;
13. СанПиН 2.1.7.1287-03 «туфрак сыйфатына карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;
14. СанПиН 2.1.7.197-07 «туфрак сыйфатына карата санитар-эпидемиологик таләпләр. Үзгәртү № 1 к СанПиН 2.1.7.1287-03»;
15. СанПиН 2.1.7.1322-03 «җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыруга һәм зарарсызлауга гигиеник таләпләр»;
16. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 «коры җирдә хәрәкәтле радиоэлемтә чараларын урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә карата гигиеник таләпләр»;
17. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1383-03 «тапшыручы радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә гигиена таләпләре»;
18. СанПиН 2.1.8/2.2.4.2302-07 «тапшыручы радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә карата гигиена таләпләр. СанПиН № 1 үзгәрешләр 2.1.8/2.2.4.1383-03»;
19. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1076-01 «торак һәм иҗтимагый биналар һәм территорияләрнең инсоляциясенә һәм кояштан саклау буенча гигиеник таләпләр»;
20. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 «санитар - саклау зоналары һәм санитар класс-предприятиеләрне, корылмаларны һәм башка объектларны сертификацияләү» (2010 ел);
21. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2361-08 «санитар-эпидемиологик кагыйдәләргә һәм нормаларга карата 1 нче номерлы үзгәрешләр «санитар - саклау зоналары һәм предприятиеләрне, корылмаларны һәм башка объектларны санитар классификацияләү. Яңа редакция»;
22. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2555-09 «Үзгәртү № 2 СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 «Предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналары һәм санитар классификациясе. Яңа редакция»;
23. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2739-10 № 3 СанПиНга үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү 2.2.1/2.1.1.1200-03 «предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналары һәм санитар классификациясе. Яңа редакция»;
24. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1278-03 «торак һәм җәмәгать биналарын табигый, ясалма һәм заманча яктырту буенча гигиена таләпләре»;
25. СанПиН 2.2.4.1191-03 «җитештерү шартларында электромагнит кырлар»;
26. СанПин 2.3.6.1079-01 «җәмәгать туклануын оештыру, аларда азык-төлек продуктлары һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм оборонага сәләтлелек буенча санитар-эпидемиологик таләпләр»;
27. СанПин 2.4.121 - 03 «социаль реабилитациягә мохтаҗ балигъ булмаган балалар өчен махсус учреждениеләрне урнаштыруга, карап тотуга, җиһазлауга һәм эш режимына гигиеник таләпләр»;
28. СанПин 2.4.1.2660-10 «мәктәпкәчә оешмаларда эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;
29. СанПин 2.4.2.1178-02 «гомуми белем бирү учреждениеләрендә уку шартларына гигиеник таләпләр»;
30. 2.4.3.1186-03 «башлангыч һөнәри белем бирү учреждениеләрендә укыту-җитештерү процессын оештыруга карата санитар - эпидемиологик таләпләр» СанПин 2.4.3.1186-03;
31. 2.4.4.1204-03 «шәһәр читендәге стационар балалар ял итү һәм сәламәтләндерү

учреждениеләренең эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр» СанПин 2.4.4.1204-03;
32. СанПин 2.4.4.1251-03 «балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләренә (мәктәптән тыш учреждениеләр) карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;
33. СанПин 2.6.1.2523-09 (РРБ-99/2009) «радиацион куркынычсызлык нормалары»;
34. СанПин 2971-84 «сәнәгать ешлыгының алмаш токының электр тапшыргычының һава линияләре төзелә торган электр кырыннан халыкны яклау буенча санитар нормалары һәм кагыйдәләре»;
35. СанПин 3907-85 «сусаклагычларны проектлау, төзү һәм эксплуатацияләү буенча санитар кагыйдәләр»;
36. СанПин 4060-85 «дәвалау пляжлары. Төзелеш, обо-Рудов һәм эксплуатацияләү санитария кагыйдәләре»;
37. СанПин 2.4.2843-11 «балалар шифаханәләрен төзүгә, карап тотуга һәм аларның эшен оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;
38. СанПиН 42-128-4690-88 «торак урыннар территорияләрен карап тоту буенча санитар кагыйдәләр»;
39. СанПиН 983-72 «җәмәгать җыештыру җайланмаларын урнаштыру һәм карап тоту буенча санитар кагыйдәләр».

Санитар нормалар (СН)

1. К 2.2.4/2.1.8.562-96 «эш урыннарында, торак, җәмәгать биналарында һәм торак төзелеше территориясендә шау – шу»;
2. К 2.2.4/2.1.8.566-96 «җитештерү биналарында вибрация, торак һәм җәмәгать биналарында вибрация. Санитар нормалар» дигән темага семинар узды.

Санитар кагыйдәләр (АЖ)

1. СП 2.1.5.1059-01 «җир асты суларын пычрактан саклауга гигиеник таләпләр»;
2. СП 2.1.7.1038-01 «каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны төзүгә һәм карап тотуга гигиеник таләпләр»;
3. СП 2.1.7.1386-03 «җитештерү һәм куллану токсинлы калдыкларының куркынычлылык классын билгеләү буенча санитар кагыйдәләр»;
4. СП 2.2.1312-03 «яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган сәнәгать предприятиеләрен проектлау буенча гигиена таләпләре»;
5. СП 2.3.6.1066-01 «сәүдәне оештыруга һәм аларда азык-төлек чималы һәм азык-төлек продуктлары әйләнешенә карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;
6. СП 2.3.6.1079-01 «җәмәгать туклануы оешмаларына азык-төлек продуктлары һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм әйләнешкә салу буенча санитар-эпидемиологик таләпләр»;
7. СанПиН 2.4.4.2599-10. «Каникуллар чорында балаларның көндезге торуы булган сәламәтләндерү учреждениеләрендә тәртип урнаштыруга, карап тотуга һәм режимны оештыруга гигиеник таләпләр. Санитар-эпидемиологик кагыйдәләр һәм нормативлар»;
8. СП 2.4.990-00 «ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар өчен балалар йортларында һәм интернат мәктәпләрдә эш режимын урнаштыруга, карап тотуга, оештыруга карата гигиена таләпләре»;
9. СП 2.6.1.2612-10 «радиацион иминлекне тәэмин итүнең төп санитар кагыйдәләре (ОСПОРБ-99/2010)»;
10. СП 1567-76 «физик культура һәм спорт буенча шөгыльләнү урыннарын урнаштыру

һәм карап тоту буенча санитар кагыйдәләр»;
11. СП 4076-86 «физик һәм акыл үсешендә кимчелекләре булган балалар өчен махсус гомуми белем бирү мәктәп-интернатларын урнаштыру, җиһазлау, карап тоту һәм режимының санитар кагыйдәләре».

Гигиена нормалары (ГН)

1. ГН 2.1.5.1315-03 «хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК)» ГН 2.1.5.1315 - 03;
2. ГН 2.1.5.2280-07 «хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). 2.1.5.1315-03 номерлы Татарстан Республикасы Законына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»;
3. ГН 2.1.5.2307-07 «хуҗалык-эчә торган һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре» ГН 2.1.5.2307 - 07;
4. ГН 2.1.5.2312-08 «хуҗалык-эчә торган һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре». ГН 2.1.5.2307-07.
5. ГН 2.1.5.2415-08 «хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре».
Г. 2.1.5.2307-07».;
6. ГК 2.1.6.1338-03 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе»;
7. ГК 2.1.6.1765-03 «торак пунктларның атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә 1 ГН 2.1.6.1338-03»;
8. ГК 2.1.6.1983-05 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән чик концентрациясе. 2.1.6.1338-03 ГК 2 нче өстәмәләр һәм үзгәрешләр;
9. ГК 2.1.6.1985-06 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә: ГН 2.1.6.1338 – 03»;
10. ГН 2.1.6.2326-08 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). ГН 2.1.6.1338-03 ГК 4 өстәмә».
11. ГН 2.1.6.2416-08 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). 5 ГК 2.1.6.1338-03 өстәмә».
12. ГН 2.1.6.2450 - 09 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03».
13. ГН 2.1.6.2498 - 09 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03».
14. ГН 2.1.6.604-10 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03»;
15. ГН 2.1.6.29-07 " торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) йогынтысының якынча куркынычсыз дәрәҗәсе»;
16. ГН 2.1.6.2328-08 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычс ыз дәрәҗәләре. № 1 ГН 2.1.6.29-07»;
17. ГТ 2.1.6.2414-08 «торак пунктларның атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) йогынтысының якынча куркынычсыз дәрәҗәсе. ГН 2.1.6.2309-07».
18. ГН 2.1.6.2451-09 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең

(аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. ГН 2.1.6.29-07».
19. ГН 2.1.6.2505-09 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. 2.1.6.309-07 ГК 4 нче өстәмәләр һәм үзгәрешләр»;
20. ГН 2.1.6.2577-10 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. 5 нче өстәмә: ГН 2.1.6.29-07»;
21. ГН 2.1.7.2041- «химик матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе (ПДК)";
22. ГН 2.1.7.2511 - 09 «туфракта химик матдәләрнең якынча рөхсәт ителгән концентрацияләре (ОДК)»
23. 2.1.8/2.2.4.2262-07 «торак, җәмәгать биналары биналарында һәм территорияләрендә 50 Гц ешлыгы булган магнит кырларының рөхсәт ителгән чик дәрәҗәләре».

Ветеринария-санитария кагыйдәләре

1. Россия Федерациясе Баш дәүләт ветеринария инспекторы тарафыннан 04.12.1995 ел, № 13-7-2/469 расланган биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юк итү буенча ветеринария-санитария кагыйдәләре.

Җитәкчелек документлары (РД, СО)

1. РД 34.20.185-94 (153-34.20.185-94) «шәһәр электр челтәрләрен проектлау буенча Инструкция»;
2. РД 45.120-2000 (НТП 112-2000) «технологик проектлау нормалары. Шәһәр һәм авыл телефон челтәрләре»;
3. «Предприятиеләр чыгарган зарарлы матдәләрнең атмосфера һавасында концентрациясен исәпләү методикасы» РД 52.04.2002-86 (ОНД 86»;
4. 153-34.21.122-2003 - «биналарны, корылмаларны һәм сәнәгать коммуникацияләрен яшен саклау буенча Инструкция».

Төзелештә җитәкче документлар (РДС)

1. «Төзелеш проектларына дәүләт экспертизасын үткәрү тәртибе турында Инструкция»11-195 РДС;
2. «Россия Федерациясе шәһәрләрендә һәм башка җирлекләрендә Кызыл линияләрне проектлау һәм урнаштыру тәртибе турында Инструкция»30-201-98 РДС;
3. «Инвалидлар өчен социаль инфраструктура объектларына үтемлелек таләпләрен гамәлгә ашыру тәртибе» дигән 35-2019 номерлы РДС.

Төзелештә методик документлар (МДС)

1. «Вокзалларны проектлау буенча тәкъдимнәр»;
2. МДС 13. «Россия Федерациясендә яшел үсентеләрне булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре»
3. № 15-2. 99 «шәһәр һәм авыл җирлекләрендә җирләрдән файдалануга һәм аларны саклауга дәүләт контролен гамәлгә ашыру тәртибе турында күрсәтмә»;
4. "Шәһәрләр территорияләрен зоналаштыру схемаларын эшләү буенча методик рекомендацияләр» МДС 30-1. 99;
5. № 35-1. 2000 «инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре ихтыяҗларын исәпкә алып, әйләнә-тирә мохитне, биналар һәм корылмаларны проектлаштыру буенча тәкъдимнәр. Чыгарылыш 1. «Гомуми нигезләмәләр»;

6. № 35-2. 2000 «инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре ихтыяҗларын исәпкә алып, әйләнә-тирә мохитне, биналар һәм корылмаларны проектлаштыру буенча тәкъдимнәр. Чыгарылыш 2. «Шәһәр төзелеше таләпләре»;
7. «РСФСРда гомумдәүләт һәм республика әһәмиятендәге атомобиль юлларында авто - сервис объектлары составын билгеләү һәм аларны урнаштыру буенча Методик күрсәтмәләр».

Янгын куркынычсызлыгы нормалары (НПБ) һәм кагыйдәләре

1. НПБ 88-2001* «янгын сүндерү һәм сигнализация урнаштыру. Проектлау нормалары һәм кагыйдәләре»;
2. НПБ 101 -95 «янгын саклау объектларын проектлау нормалары»;
3. НПБ 111-98* «автозаправка станцияләре. Янгын куркынычсызлыгы таләпләре»;
4. НПБ 250-97 «янгын сүндерү бүлекчәләрен транспортлау өчен лифтлар» биналарында һәм корылмаларында. Гомуми техник таләпләр».

Куркынычсызлык кагыйдәләре (ПБ)

1. ПБ 09-540-03 «шартлау куркынычы янаган химия, нефть химиясе һәм нефть эшкәртү производстволары өчен шартлату куркынычсызлыгының гомуми кагыйдәләре»;
2. № 12-529-03 «газ бүлү һәм газ куллану системалары иминлеге кагыйдәләре»;
3. ПБ 12-609-03 «сыекландырылган углеводород газларын кулланучы объектлар өчен куркынычсызлык кагыйдәләре».

Башка документлар

Тарихи торак урыннарның тарихи һәм мәдәни ядкярләрен саклау зоналарының тарихи-архитектура терәк планнарын һәм проектларын эшләү буенча Методик тәкъдимнәр. Мәскәү, 1990 ел;
Шәһәр һәм авыл җирлекләре чикләреннән урман кишәрлекләренә кадәр янгынга каршы тору чараларын урнаштыру тәртибе турында методик рекомендацияләр. Мәскәү, 20.03.2012;
Электр җайланмаларын урнаштыру кагыйдәләре (ПУЭ). Басма 7-нче, Россия Федерациясе Ягулык һәм энергетика министрлыгы, 2000 ел;
«ФСК ЕЭС» ААҖнең техник сәясәте турында нигезләмә, 02.06.2006;
Авиация-техник базаларны проектлау буенча кулланма. ВНТП II өчен кулланма-85. Дәүләт проект-тикшеренү һәм фәнни-тикшеренү институты» Аэропроект", 1986 ел;
Җылылык электростанцияләре, ВНИИГ П-78-2000 урнаштыру районында грунт сулары торышын тикшереп тору буенча тәкъдимнәр;
Эре шәһәрләрдә иҗтимагый-транспорт үзәкләрен (узелларны) проектлау буенча тәкъдимнәр. Россия Дәүләт Төзелеше. Шәһәр төзелеше буенча ЦНИИП. Мәскәү, 1998 ел;
Шәһәр һәм авыл җирлекләре урамнарын һәм юлларын проектлау буенча тәкъдимнәр. Шәһәр төзелеше буенча ЦНИИП. Мәскәү, 1994 ел;

Балалар спорт уен инфраструктурасын урнаштыру өлешендә йорт яны территориясен төзекләндерү буенча тәкъдимнәр (Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 14.12.2010 ел, № 42053-ИБ/14 хаты);
Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 20.05.2011 ел, № 13137-ИП/08 хаты Линияле объектлар булмаган һәм капиталь төзелеш объекты составына керүче

инженерлык - техник тәэмин итү челтәрләрен төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау өчен проект документлары турында.

Татарстан Республикасының норматив хокукый актлары һәм башка документлары

1. «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» 2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;
2. «Татарстан Республикасында шәһәр-төзелеш эшчәнлеге турында» 2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;
3. «Татарстан Республикасының административ-территориаль төзелеше турында» 2005 елның 7 декабрендәге 116 - ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;
4. «Автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында» 2009 елның 8 июлендәге 43-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;
5. ТР законы № 21-ТРЗ, 09.04.2015 «ятим балаларны һәм ата - ана тәрбиясеннән мәхрум калган балаларны торак урыннары белән тәэмин итү турында һәм» Татарстан Республикасында халыкка адреслы социаль ярдәм күрсәту турында «Татарстан Республикасы Законының 8 статьясына үзгәреш кертү хакында «Татарстан Республикасы Законының 2 статьясына үзгәрешләр кертү турында»;
6. «Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасын раслау турында» 2011 елның 21 февралендәге 134 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар кабинеты карары;
7. «Татарстан Республикасы территориясендә «көймәләр һәм балконнар пыяласы» территориаль Строй нормаларын куллану турында» 2001 елның 13 декабрендәге 885 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар кабинеты карары.

2 нче кушымта
шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча җирле нормативларга

ТЕРМИННАР ҺӘМ БИЛГЕЛӘМӘЛӘР

Антропоген йогынты-кеше эшчәнлегенең табигый мохиткә турыдан-туры яки турыдан-туры йогынтысы, ул нокталы, локаль яки глобаль үзгәрешләргә китерә.
Бизнес-инкубатор-кече, яңа төзелгән предприятиеләргә һәм яңа эш башлаучы эшмәкәрләргә ярдәм итү бурычларын хәл итүче оешма.
Буфер зонасы-төрле билгеләнештәге территорияләр (зоналар) арасында чик буе участогы, аны оештыру аларның үзара тискәре йогынтысын йомшартырга тиеш.
Су саклау зонасы - суларны пычратуны, чүпләнүне һәм агуны булдырмау өчен махсус режим салына торган акваторияләргә якын - тирә территория.
Әйләнә - тирәлеккә йогынты-әйләнә-тирә мохиткә тискәре яки уңай характердагы теләсә кайсы үзгәреш, тулысынча яки өлешчә Кеше эшчәнлегенең экологик аспектлары нәтиҗәсе булып тора.
Керү төркеме - бинаның тышкы һәм эчке өлешләрдән торган өлеше. Тышкы өлеше, гадәттә, җиһазландырылган навесом һәм водоотводом, үз эченә ала баскычлар, пандуслар, колонналар, коймалар. Эчке зона тамбур, вестибюль зонасы, коляска, гардероб, подъезд буенча дежур тору өчен бүлмәләр, сак посты, үткәрү бюросы һ.б. үз эченә ала.
Шәһәр төзелешен проектлау - территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелеше зонасын формалаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру

документларын әзерләү эшчәнлеге.
Торак пункт чиге-торак пункт җирләренең тышкы чиге, ул аларны башка Категория җирләрдән аерып тора.
Торак төркем - квартал (микрорайон) территориясе, ул торак йортларны, балалар бакчасын, гомуми файдаланудагы территорияләрне, торак төркемдә яшәүчеләргә хезмәт күрсәтү белән бәйле башка объектларны урнаштыру өчен билгеләнгән.
Торак район-микрорайоннар һәм (яки) торак төркемнәреннән торган шәһәр территориясенең бер өлеше, аерым торак йортларны, торак комплексларны урнаштыру һәм халыкны социаль инфраструктура объектлары комплексы һәм скверларны, бульварларны яки паркны үз эченә алган рекреацион территорияләр системасы белән тәэмин итү өчен.
Тыелган (куркыныч) зона-оешманың куркынычсызлыгын тәэмин итә торган территория һәм аның тышкы коймасына якын территория.
Яшел зона-шәһәрдән 150 км ераклыктагы саклау сани-гигиена һәм рекреация функцияләрен башкара торган беренче төркем урманнары категориясе.
Яшел үсентеләр – ул билгеле бер территориядә агач, куак һәм үлән үсемлекләренең җыелмасы.

Шәһәр һәм авыл җирлекләренең яшел фонды - әлеге җирлекләр чикләрендә язгы-куак һәм үлән үсемлекләре белән капланган агачларның тупланмасы. Шәһәр һәм авыл җирлекләренең яшел фондын саклау яшел фондны саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен чаралар системасын күздә тота.

Җир кишәрлеге – федераль законнар нигезендә билгеләнгән җир өслегенең бер өлеше. Федераль закон белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә ясалма җир кишәрлекләре булдырыла ала.

Рекреацион зоналар – муниципаль берәмлекләр, торак пунктлар чикләрендә, урманнар, шәһәр урманнары, скверлар, парклар, шәһәр бакчалары, буалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, гомуми файдаланудагы су объектларының яр буе полосалары, шулай ук файдаланыла торган ял, туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен башка территория чикләре.

Су объектларын рекреацияләү зонасы – су объекты яки аның янәшәсендәге яры, ял итү өчен файдаланыла торган җир.

Инвалидлар – организм функцияләренең нык бозылуына, шул исәптән терәк - хәрәкәт аппараты зарарлануга, тормыш эшчәнлеге чикләнгән һәм аларны социаль яклау кирәклеген тудыра торган күрү һәм ишетү җитешсезлекләренә бәйле, сәламәтлеге бозылган кешеләр.

Биналарның инженерлык җиһазлары – халыкның көнкүреше һәм хезмәт эшчәнлеге өчен уңайлы шартлар тәэмин итүче техник җайланмалар комплексы.

Инновацияләр инкубаторы – тикшеренүләрнең өстенлекле (эзләнү) юнәлешләрен гамәлгә ашыручы һәм аларның старт үсешен тәэмин итүче зур булмаган предприятиеләр һәм фирмалар зонасы.

Тарихи-архитектура тыюлык территориясе – һәйкәлләрне һәм аларның тарихи тирәлекләрен саклау һәм реставрацияләү белән бергә, аны музей экспонаты буларак түгел, ә заманча тормыш өчен яраклы мохит буларак куллануны күз алдында тоткан җирлек территориясе.

Әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты чыганаклары – сәнәгать мәйданыннан читтә барлыкка килә торган пычрану дәрәҗәсе рөхсәт ителгән иң чик концентрация һәм/яки рөхсәт ителгән чик дәрәҗәдән артып киткән объектлар, яисә торак зоналарны пычратуга керткән өлеш 0,1 рөхсәт ителгән иң чик концентрациядән

артып китә.

Квартал-җирлектәге барлык төзелеш зоналарының планлаштырылган әгъзасы берәмлеге, ул кызыл полоса чикләрендә урамнар яки транспорт юллары белән бүлеп бирелә. Зурлыгы буенча 8-10 гектар торак зонаның кварталы, кагыйдә буларак, көндәлек хезмәт күрсәтүнең тулы комплексына ия түгел.

Коммуналь-склад зонасы – коммуналь һәм склад объектларын, торак-коммуналь хуҗалык объектларын, транспорт объектларын, күпләп сату объектларын урнаштыру зонасы.

Төзелешнең тыгызлыгы коэффициенты – биналарның һәм корылмаларның барлык катлары мәйданының участок мәйданына мөнәсәбәте.

Төзелеш коэфффициенты – биналар астында һәм кораллар белән мәшгуль мәйданның участок мәйданына мөнәсәбәте.

Кызыл линияләр – гомуми файдаланудагы территорияләрнең гамәлдәге, планлаштырыла торган (үзгәртелә, яңа барлыкка килә торган) чикләрен, электр тапшыру линияләре, элемтә линияләре (шул исәптән линия-кабель корылмалары), торба үткәргечләр, автомобиль юллары, тимер юл линияләре һәм башка шундый корылмалар (линия объектлары) урнашкан җир кишәрлекләре чикләрен билгели торган кызыл линияләр.

Урман паркы-халык ял итә торган төзекләндерелгән урман территориясе.

Линия объектлары-линия-озын объектлар системасы (электр челтәрләре, магистраль газүткәргечләр, нефть үткәргечләр һәм нефть продуктлары, элемтә линияләре, автомобиль юллары, тимер юл линияләре), алар кызыл линия чикләрендә урнашкан һәм элемтәне тәэмин итү, электр энергиясен тапшыру, газ, нефть һәм нефть продуктларын транспортлау, транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән. Ике һәм аннан күбрәк капиталь төзелеш объектын тәэмин итүче инженер-техник челтәрләр аерым линия объекты буларак карала, аңа квартал газүткәргечен һәм башка линия объектларын (суүткәргеч, канализация, линия-кабель элемтә корылмаларын һ.б.) кертергә мөмкин.

Төзелешне җайга салу линиясе-биналар, корылмалар һәм корылмалар урнаштырганда, кызыл линиядән яки җир кишәрлеге чикләреннән чигенеп, төзелешнең чиге (Кагыйдәләр җыелмасы 42.13330.2011).

Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре-мөстәкыйль хәрәкәт иткәндә, кирәкле мәгълүмат алуда яки киңлектә ориентлашканда кыенлыклар кичерүче кешеләр. Биредә халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренә инвалидлар, вакытлыча сәламәтлекләре бозылган кешеләр, йөкле хатын-кызлар, өлкән яшьтәге кешеләр һ. б. кертелгән.

Магистраль җылылык энергетикасы челтәре-ул махсус җылылык энергетикасы челтәре, аның төп функциясе-җылылык энергиясе чыганагыннан микрорайонга, кварталга яки сәнәгать предприятиесенә кадәр җылылык китерүчене транспортлау һәм китерү.

Магистральара территория-җирлекнең транспорт магистральләре белән төзелеш системасында бүлеп бирелә торган территория. Конкрет шартларга карап, кварталларга керергә яки эре территориаль массив рәвешендә хәл ителергә мөмкин. Магистральара территориянең мәйданы, төзелеш характерына һәм вакытына карап, 30-1000 гектар.

Микрорайон-торак зонаның функциональ структурасының төп берәмлеге. Торак йортлар һәм халыкка көндәлек мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтүнең дәрәҗәсен тәэмин итүче якын-тирә иҗтимагый учреждениеләрне үз эченә ала.

Музей-тыюлык-тарих һәм мәдәният һәйкәлләре төркеме, анда тарихи-архитектура, сәнгать, ландшафт һәм табигый комплексларның музей күрсәтү объекты буларак саклана һәм кулланыла.

Фәнни парк-фәнни - тикшеренү институтларын һәм тәҗрибә производстволарын өстенлекле урнаштыру зонасы.

Гомуми файдаланудагы шәһәр һәм муниципаль әһәмияттәге гомуми файдаланудагы территорияләрнең төрле территориаль – территориаль зоналарында урнашкан, яшелләндерү һәм рекреацион зоналарда файдалану өчен билгеләнгән.

Аеруча саклана торган табигый территорияләр – аеруча саклаулы табигать территорияләре-табигать саклау, фәнни, тарихи-мәдәни, эстетик, рекреацион,

сәламәтләндерү әһәмияте булган территорияләр.

Шәһәр төзелеше үсешенең перспектив территориясе – шәһәрнең киләчәк үсеше өчен файдаланыла торган һәм социаль инфраструктура, җитештерү билгеләнешендәге, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм халыкның рекреацион ихтыяҗларын тәэмин итү өчен файдаланыла торган территория.

Җәяүлеләр зоналары-җәяүлеләр өчен билгеләнгән территорияләр, аларга транспорт хәрәкәте рөхсәт ителми, бу территорияләргә хезмәт күрсәтүче махсус транспорттан тыш.

Завод алды зонасы-җитештерү предприятиесенең иҗтимагый чараларын уздыру өчен буш урын. Аны яңа подъездлар һәм эшләүче алымнар ягыннан урнаштырырга кирәк. Завод алды зонасы предприятиенең тер-территориясеннән читтә урнашкан. Аны гомумзаводның административ-көнкүреш объектлары формалаштыра.

Йорт яны территориясе-билгеләнгән чикләрдә һәм анда урнашкан торак бина, башка күчемсез милек объектлары, аларда торак яки башка максатлар (биналар) өчен билгеләнгән аерым өлешләр гражданнар, Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъектлары, муниципаль берәмлекләр (йорт хуҗалары) - хосусый, дәүләт, муниципаль һәм башка милек рәвешләрендә, ә калган өлешләре (гомуми мөлкәт) аларның гомуми өлешле милкендә.

Сәнәгать зонасы – әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауның төрле нормативлары булган җитештерү объектларын урнаштыру зонасы, кагыйдә буларак, киңлеге 50 метрдан артык булган санитар - яклау зоналары, шулай ук тимер-арыш килү юллары урнаштыруны таләп итә.

Сәнәгать үзәге - уртак объектлар булган предприятиеләр төркеме-аерым җитештерүләр һәм хуҗалыклар, инженер корылмалары, коммуникацияләр, бердәм көнкүреш һәм башка хезмәт күрсәтү системасы. Мөстәкыйль рәвештә яки сәнәгать зонасы составында аның структур өлеше буларак урнаша ала.

Бүлү челтәре-магистраль челтәрләрдән биналарга җавап биргәнче җылылык энергиясен транспортлау һәм китерү.

Җирләрне рекультивацияләү - бозылган җирләрнең про - дуктивлыгын һәм халык хуҗалыгы кыйммәтен торгызуга, шулай ук әйләнә - тирә мохит шартларын җәмгыять мәнфәгатьләренә туры китереп яхшыртуга юнәлтелгән эшләр комплексы.

Санитар-саклау зонасы - сәнәгать мәйданчыклары - предприятиеләр, Корылмалар һәм башка җитештерү һәм авыл хуҗалыгы объектлары чикләре, торак төзелеше, рекреацион зоналар арасындагы территория, ул атмосфера һавасының җир асты катламында пычранган матдәләрне карап тотуның таләп ителә торган гигиена нормаларын тәэмин итү, предприятиеләрнең, транспорт - порт коммуникацияләренең, халыкка электр тапшыру линияләренең тискәре йогынтысын киметү өчен билгеләнгән.

Халыкны күчерү системасы - торак урыннарның территориаль кушылмасы, алар арасында функцияләрне төгәл бүлү, җитештерү һәм социаль элемтәләр бар.

Яшәү тирәлеге - кеше тормышының шартларын билгели торган әйләнә-тирә (табигый һәм ясалма) мохит объектлары, күренешләре һәм факторлары җыелмасы.

Урта район - бер үк төрле яки якын урта характеристикалы (морфотиплар) кварталлар Төркеме.

Җирлекнең территориаль зонасы - шәһәр төзелешенең өстенлекле төре - аерым файдалану зонасы.

Техник коридор - коммуналь челтәрләр (торбаүткәргечләр, кабельләр, электр тапшыру линияләре һ.б.) салынган, өлешчә туры килә торган яки сак зоналарына яки бүлеп бирелгән полосаларга кагылучы җир участогы.

Технопарк - индустриаль, эшлекле, күргәзмә үзәкләре, фәнни-тикшеренү институтлары, ярдәмче хезмәтләр кооперациясе белән чиктәш җирдә урнашкан уку йортлары, инженер һәм транспорт белән тәэмин итү, хезмәт-көнкүреш хезмәте күрсәтү һәм җитештерү белән идарә итү системалары Төркеме.

Функциональ зоналар-территориаль планлаштыру документлары белән чикләр һәм функциональ билгеләнеше билгеләнгән зоналар.

Бер фатирлы торак йорт участогы-квартал территориясенең бер гаиләнең уртак яшәү өчен билгеләнгән һәм аның белән бәйле туганнары яки якыннарының якыннары булган торак йортны урнаштыру өчен квартал территориясенең бер өлеше яки квартал урнаштыру өчен, һәм ял итү мәйданчыкларын, уен, спорт, хуҗалык мәйданчыкларын, гаражларны (стоянкаларны) урнаштыру төгәл функциональ зоналаштырылган йорт яны территориясе .

Экологик каркас - төрле төрдәге Яшел территорияләр системасы, территорияне шәһәр төзелеше белән үзләштерүнең (антропоген каркас) формалаштыручы Система экологик чиста әйләнә-тирәлек. Экологик каркас төрле категорияләрдәге урман массивлары, аеруча саклаулы табигать территорияләре, урман саклау полосалары, сулыкларның саклау зоналары, җитештерү һәм инженерлык корылмаларының саклау зоналары һ. б. хисабына барлыкка килә.

Шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативларга
кушымта № 3

ҖИРЛЕК ТЕРРИТОРИЯЛӘРЕН ОЕШТЫРУ

Таблица 1

Халыкның уртача еллык саны (Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы фаразына ярашлы рәвештә)

(мең кеше)

Атама	**2012 ел**	**2015 ел**	**2020 ел**	**2025 ел**	**2030 ел**	**2035 ел**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Тулаем Татарстан Республикасы буенча	3803,2	3832,9	3861,7	3871,4	3881,1	3890,8

2 нче таблица

Территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителгән Исемлеге

№ п/п	Объект төре	Объектлар	Муниципаль район	Шәһәр	Авыл
1	2	3	4	5	6
1	Электр белән тәэмин итү	Киметүче станцияләр:			
		ПС 550 кВ	+	+	+
		ПС 220 кВ	+	+	+
		ПС 110 кВ	+	+	+
		ПС 35 кВ	+	+	+
		ПС 10 кВ		+	+
		Электр тапшыру линияләре:			
		550 кВ	+	+	+
		220 кВ	+	+	+
		110 кВ	+	+	+
		35 кВ	+	+	+
		10 кВ		+	+
		ГРЭС		+	
		ТЭЦ		+	
2	Газ белән тәэмин итү	Газ бүлү станцияләре	+	+	+
		Югары басымлы магистраль газүткәргеч	+	+	+
		Газ бүлү пункты	+	+	+
		Югары басымлы газүткәргеч	+	+	+
		Уртача басымлы газүткәргеч	+	+	+
3	Элемтә	Магистраль элемтә челтәрләре	+	+	+
		Автоматик телефон станциясе		+	+
		Элемтә каланчасы		+	+
		Телевизион ретранслятор		+	+
		Радиотрансляция станциясе		+	+
		Элемтә челтәрләре	+	+	+
4	Җылылык белән тәэмин итү	ГЭС, ГРЭС	+	+	+
		ТЭЦ		+	
		Казан		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
5	Су белән тәэмин итү	Су алу	+	+	+
		Су чистарту корылмалары	+	+	+
		Насос станциясе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
6	Суны чыгару	Канализацияне чистарту корылмалары		+	+
		Баш канализация станциясе		+	+
		Канализация насос станциясе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+

7	Ягулык белән тәэмин итүне оештыру	Газ саклау урыны		+	+
		Газгольдер		+	+
		Ягулык складлары (күмер, утын)		+	+
8	Каты коммуналь, сәнәгать һәм биологик калдыкларны утильләштерү һәм урнаштыру	Каты коммуналь калдыклары полигоны	+	+	+
		Сәнәгать калдыклары полигоны	+	+	+
		Үләтлек	+	+	+
		Чүп эшкәртү заводы	+	+	+
9	Автомобиль юллары	Федераль әһәмияттәге автомобиль юллары	+	+	+
		Төбәк әһәмиятендәге автомобиль юллары	+	+	+
		Муниципаль район чикләрендә, торак пунктлардан читтә җирле әһәмияттәге Автомобиль юллары	+	+	+
		Шәһәр округы чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юллары		+	
		Торак пункт чикләрендәге урамнар Һәм юллар		+	+
10	Тимер юллары	Тимер юл станцияләре, тукталыш платформалары	+	+	+
11	Белем бирү	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	+	+	+
		Гомуми белем бирү оешмалары:	+	+	+
		Башлангыч белем бирү оешмалары гомуми белем бирү (башлангыч	+	+	+
		төп гомуми белем бирү оешмалары (төп мәктәпләр)	+	+	+
		урта гомуми белем бирү оешмалары (урта мәктәпләр)	+	+	+
		Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру	+	+	+
		Мәктәп-ара укыту-җитештерү комбинатлары	+	+	+
12	Сәламәтлекне саклау	Дәвалау-профилактика учреждениеләре, шул исәптән:	+	+	+
		Амбулатор-поликлиника учреждениеләре	+	+	+
13	Рекреация	Балалар ял лагерьлары	+	+	+
		Балалы гаиләләр өчен ял йорты (пансионатлар)	+	+	+
		Балалы гаиләләр өчен туристик базалар	+	+	+
		Урман-парк	+	+	+
		Парк, бакча		+	+
		Сквер, бульвар		+	+
		Ял итү мәйданчыклары		+	+
		Аквапарк		+	+
		Пляж		+	+
		Яр буе		+	+
14	Көнкүреш хезмәтен күрсәтү предприятияләре	Халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре (халыкка турыдан-туры хезмәт күрсәтү)	+	+	+

		Мунчалар		+	+
15	Сәүдә объектлары	Азык-төлек товарлары кибетләре	+	+	+
		Азык-төлек булмаган товарлар кибетләре	+	+	+
		Базар комплексы	+	+	+
16	Туклану предприятияләре	Җәмәгать туклануы предприятиеләре		+	+
17	Идарә итү оешмалары һәм предприятияләре			+	+
18	Элемтә предприятиеләре	Почта элемтәсе бүлекчәләре	+	+	+
19	Торак инфраструктурасы	Социаль торак фонды		+	+
20	Китапханә	Авыл китапханәсе	+	+	+
		Китапханә пункты	+	+	+
21	Мәдәният объектлары	Клуб	+	+	+
		Театр	+	+	+
		Цирк	+	+	+
		Концерт залы	+	+	+
		Кинотеатр	+	+	+
		Музей	+	+	+
		Дини билгеләнештәге оешма	+	+	+
22	Физик культура	Физкультура-спорт залы	+	+	+
		Ачык яссылык корылмалары	+	+	+
23	Җәмәгать тәртибен саклау	Хокук тәртибен саклауның терәк пункты	+	+	+
		Полиция участок пункты	+	+	+
24	Янгын куркынычсызлыгы	Янгын бүлеге	+	+	+
		Янгын депосы		+	+

		Янгын пункты		+	+
25	Җирле әһәмияттәге дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәэмин итү	Шифаханә-курорт учреждениеләре	+	+	+
26	Җитештерү территорияләре	Сәнәгать предприятиеләре	+	+	+
		Коммуналь-склад объектлары	+	+	+
		Бизнес-инкубатор	+	+	+
		Технопарк	+	+	+
27	Балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру	Яшьләр эшләре буенча органнар учреждениеләре	+	+	+

Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру	1 урын	Мәктәп укучыларының гомуми санынннан 120% ы, шул исәптән биналар төрләре буенча, %: яшь туристлар станциясе- 0,4%; 20 нче балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе%; балалар сәнгать мәктәбе яки музыка, сәнгать, хореография мәктәбе - 12%	Задание буенча проектлау	Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны билгеле бер колачлау күздә тотыла. Авыл җирлекләрендә балаларга өстәмә белем бирү оешмалары өчен урыннарны гомуми белем бирү оешмалары биналарында күздә тотарга киңәш ителә. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында"2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы карары нигезендә
Интернат-оешмалар	1 урын	Задание буенча проектлау, әмма кимендә 0,6	Сыйдырышлыгы: 200-300 урын-70; 300-500 урын-65; 500 һәм аннан күбрәк урын-45	Интернат бинасын (йокы корпусын) интернат оешмасының җир кишәрлегендә урнаштырганда җир кишәрлегенең мәйданын 0,2 гектарга арттырырга кирәк

Һөнәри белем бирү оешмалары	1 урын	Задание буенча проектлау, әмма кимендә 3,0	Әлеге кушымтаның 5 нче таблицасы буенча	Җир кишәрлекләре авыл җирлекләрендә урнашкан авыл хуҗалыгы юнәлешендәге уку йортлары өчен 50% ка артырга мөмкин. Төзекләндерү шартларында гуманитар профильдәге уку йортлары өчен 30% ка кимергә мөмкин. Һөнәри белем бирү оешмаларының гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткечләре нормативлары: Һөнәри училищелар өчен 1 укучыга 17,35 кв. метр; (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре

2. Медицина оешмалары һәм социаль хезмәт күрсәтү оешмалары				
Фельдшер ярдәме фельдшер-акушерлык пункты авыл пункты	1 объект	Бирем буенча:	0,2 га	
Даруханә		Бирем буенча проектлау, якынча	Объектка 0,2-0,3 га	Бәлки, встроенно-пристроенное. Авыл җирлекләрендә, кагыйдә буларак, амбулаториядә һәм ФАПта
	1 оешма	1-6,2 мең сум.		
	гомуми мәйданы	14,0		
Яшьләр эшләре буенча	кв.метр	25	задание буенча	составында күппрофильле учреждениеләр

	Гомуми мәйданы		проектированиега	Учреждениене яшьләр сәясәте өлкәсенә кертүнең төп критерие-шөгыльләнүчеләрнең кимендә 50% ы бу озак вакытка исәпләнгән нигезендә 12яшьтән 23 яшькә кадәр
	эш урыны	2 .укытучы, тренер, социаль хезмәткәр һ. б.)		
Предприятиеләрнең ял базалары оешмалары , яшьләр лагерьлары МБ	1 урын	Бирем буенча: проектлау	140 - 160	
Балалар лагерьлары	1 урын	0,05	150 - 200	

Туристик кунакханәләр	1 урын	Бирем буенча проектлауга якынча 5-9	50 - 75	Иҗтимагый үзәкләрдә урнашкан туристлык кунакханәләре өчен җир кишәрлекләре күләме
Туристик базалар	1 урын	Шулай ук	65 - 80	
Балалы гаиләләр өчен	1 урын	Шулай ук	95 - 120	
Шәһәр читендәге ял базалары, төнлә белән балык тоту, ау базалары	1 урын	15	Бирем буенча проектлау	
Кунмыйча		112		
Мотельләр	1 урын	3	75 - 100	
Кемпинглар	1 урын	9	135 - 150	
III. Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре				
Музеилар	1 учреждение	Муниципаль районга 1 - 2	Шулай ук	мәдәни-массакүләм һәм физкультура оешмалары-укучылар һәм халык тарафыннан (нормативларны суммалаштырып) җәяүлеләр өчен мөмкин булган
Авыл җирлекләре һәм аларның төркемнәре клублары, мең кеше: 0,2 дән артык 1дән 3кә кадәр	1 урын	300 300 – 230 кадәр		Клублар һәм китапханәләрнең азрак сыйдырышлылыгы зур җирлекләр өчен кабул итәргә тиеш

Авыл массакүләм китапханәләре 1 мең кешегә хезмәт күрсәтү зоналары (30 минутлык һәркем өчен мөмкин булганны исәпкә алып);: авыл җирлекләре һәм аларның төркемнәре, мең кеше: 1дән 3кә	мең берәмлек урын	6 - 7,5 5 - 6	Шулай ук	
IV. Физкультура-спорт корылмалары				
Яссы спорт корылмалары территориясе	Мең кв.метр	1,95	Задание буенча проектлау	Гомуми кулланыштагы физкультура-спорт корылмаларын мәгариф мәктәпләренең һәм башка уку йортларының, ял һәм мәдәният учреждениеләренең спорт объектлары белән берләштерергә кирәк. Кече җирлекләр өчен залларны һәм бассейннарны исәпләү нормаларын, объектларның минималь сыйдырышлылыгын исәпкә алып, технологик таләпләр буенча кабул итәргә кирәк. Физкультура-сәламәтләндерү мәйданчыклары комплекслары һәр җирлектә карала. 2 меңнән 5 меңгә кадәр халкы булган җирлекләрдә 540 кв.метр мәйданлы бер спорт залын күздә тотарга кирәк. Шәһәр әһәмиятендәге физкультура-спорт корылмаларының үтемлелеге 30 минуттан артмаска тиеш. Торак районда урнашкан физкультура-спорт корылмаларының өлешен Кабул итәргә кирәк.
Шул исәптән спорт заллары да	залның идән мәйданы 350 кв. метр	350	Задание буенча проектлауга, әмма кимендә күрсәтелгән искәрмә буенча	
гомуми файдалану өчен		60 - 80		
Балалар һәм яшүсмерләр спорт мәктәбе	залның идән мәйданы кв. метр	10	объектка 1,5 - 1,0 га	

				гомуми норма, %: территорияләрдә - 35, спорт заллары-50, бассейннар-45
V. Сәүдә һәм җәмәгать туклануы				
Сәүдә объектлары, шул исәптән: киосклар, павильоннар, кибетләр, ваклап сату базарлары	сәүдә мәйданының кв. метр	486,6	Җирле әһәмияттәге сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: 4тән алып 6 - 0,4 - 0,6 объектка га; 6 яшьтән алып 10 - 0,6 - 0,8 объектка га; 10нан алып 15 - 0,8 - 1,1 объектка га; 15тән 15кә кадәр 20 - 1,1 - 1,3 га объектка. Кече шәһәр җирлекләренең һәм авыл җирлекләренең сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: кадәр 1 - 0,1 - 0,2 га; 1дән алып 3 - 0,2 - 0,4 га; 3тән алып 4 - 0,4 - 0,6 га; 5-6 - 0,6-1,0 га; 7дән 10 га кадәр - 1,0 га - 1,2 га сәүдә предприятиеләре, кв. м.-	Бакчачылык һәм дача берләшмәләре территориясендә азык-төлек кибетләре 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданының 80 кв. метрын исәпкә алырга тиеш. Ваклап сату базарлары өчен 1 сәүдә урыны 6 кв. метр күләмендә кабул ителә
шул исәптән: азык-төлек товарларын сату буенча	сәүдә мәйданының кв. метры	148,5		
азык-төлек булмаган товарлар сату буенча	сәүдә мәйданының кв. метры	338,1	100 кв. метр сәүдә мәйданына 250 - 0,08 га кадәр; 250 - 650-0,08 га кадәр;	

			Сәүдә мәйданы 0,06 кв. метр; 650дән алып 1500 - 0,06 - 0,04 кв. метр сәүдә мәйданы; 1500 дән алып 3500 - 0,04 - 0,02 мәйданы 3500 - 0,02 кв. метрдан артык булган сәүдә мәйданы. Ваклап сату базарлары өчен - сәүдә мәйданының 1 кв. метрына 7-14 кв. метр; 14-комплексның сәүдә мәйданы янында 600 кв. метр; 7-комплексның сәүдә мәйданы 3000 кв. метрдан артык булганда	
Азык-төлек һәм яшелчә продукциясе базасы	гомуми мәйданы кв. метр		Задание буенча проектлау	
Җәмәгать туклануы предприятиесе	1 утырту урыны	40	Шул исәптән урыннар, га, 100 урынга: кадәр 50 - 0,2 - 0,25; 50дән алып 150 - 0,15 - 0,2; 150дән артык-0,1	Шәһәр-туризм үзәкләрендә җәмәгать туклануы предприятиеләре челтәрен вакытлыча халыкны исәпкә алып исәпләргә кирәк. Җитештерү предприятиеләрендә, учреждениеләрдә, оешмаларда һәм уку йортларында җәмәгать туклануы предприятиеләренә ихтыяҗ 1 мең эшләүче (укучы) норматив буенча максималь сменада исәпләнә. Авыл җирлекләренең җитештерү зоналарында һәм башка хезмәт кушымталары урыннарында, шулай ук эшчеләргә хезмәт күрсәтү өчен кыр станокларында 1 мең эшчегә 220 урын исәбеннән җәмәгать туклануы предприятиеләре каралырга тиеш.

				Җәмәгать туклануы предприятиеләре норма буенча тәүлегенә 300 кг. га исәпләнә . .
VI. Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре				
Халыкка көнкүреш хезмәт күрсәтү предприятиеләре	1 эш урыны	4	10 эш урыны бар. егәрлеге булган предприятиеләр, эш урыннары: 10 - 50 - 0,1 - 0,2 га; 50 - 150 - 0,05 - 0,08 га; артык 150 - 0,03 - 0,04 га	Встроенно-пристроенное

Яңа мунча-сәламәтләндерү- комплексы	1 юдыргыч-таулы урын	7	0,2-0,4 га-объектка	Шәһәр округында һәм җирлекләрдә төзекләндерелгән торак фонды тарафыннан 1 мең кешегә мунча һәм мунча-сәламәтләндерү комплексларының сыйфатын исәпләү нормалары бар. Яңа төзелешләр өчен 3 урынга кадәр киметү һәм 10 урынга кадәр арттыру рөхсәт ителә

Кунакханә	1 урын		Кунакханәнең урыннары саны: 25-100-55; 100 дән артык 500-30; 500-1000нән артык - 20; 1000 - 2000-15	
Янгын депосы	1 янгын автомобиле	0,4	0,5-2,0 га яңа объект	НПБ буенча исәп-хисап 101-95
Җәмәгать бәдрәфе	1 прибор			Кешеләр күп була торган урыннарда
Зират	га	0,24	Бирем буенча проектлау	Шәһәр округы, авыл җирлеге чикләрендә урнашкан
VII. Административ-эшлекле һәм хуҗалык				учреждениеләре
Административ-идарә итү учреждениесе	1 эш урыны	Бирем буенча проектлау	3-5 кат - 44-18,5; Бинаның катлары: 3-5 кат - 44-18,5; 9-12 кат - 13,5-11; 16 һәм аннан да күбрәк катлар-10,5 өлкә, шәһәр, район акимият органнары катларында:	

			3-5 кат - 54-30; 9-12 кат - 13-12; 16 һәм аннан күбрәк катлар-11; авыл хакимият органнары 2-3 катның катлары - 60 - 40	
Милиция бүлеге	1 объект	Задание буенча проектлау	0,3 - 0,5 га	Авыл җирлегендә ав күрсәтә ала
	1 объект		1 га	Шулай ук

Бүлек, банк филиалы	1 объект	0,5	0,05 га-3 операбүлү белән бүлену урыннары: 0,4 га-20 операция урынында	Встрое
Операция бүлмәсе	1 объект	1 әү 10 - 30 мең кеше	0,2 га-2 операция бүлмәсе кассаларында; 0,5 га-7 операция кассасы вакытында	Шулай
Элемтә бүлеге	1 объект	1 әү 0,5 - 6,0 мең халык	Микрорайон элемтә бүлекләре- торак Районга, Торак халыкка хезмәт күрсәтүче, төркем: IV-V (9 мең кешегә кадәр) - 0,07 - 0,08; III - IV (9-18 мең кеше) - 0,09-0,1; II - III (20-25 мең кеше) - 0,11-0,12. Авыл җирлеге элемтә бүлеге, га, халыкка хезмәт күрсәтелә торган төркемнәр өчен: V - VI (0,5 - 2 мең кеше) - 0,3-0,35; III - IV (2-6 мең кеше) - 0,4 - 0,45	Филиал урнашт ерак ар спутни станци корылм
		VIII.	дини объектлар	
Дини биналар һәм	объект	Бирем буенча:	Шулай ук	

корылмалар		проектлау		

Кушымта № 4
шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча
җирле нормативларга

ТОРАК ЗОНАЛАР

Түбән Кама муниципаль районында яшәүчеләрне торак белән тәэмин итү фаразы.

(кв.м./кеше)

№ п/п	Исем	Җитешлек	
		2015 ел	2030 ел
1	2	3	4
1.	Түбән Кама районы	24,8	36,7

Шәһәр төзелешен
проектлаштыруның җирле
нормативларына № 5 кушымта

ЖИТЕШТЕРҮ ЗОНАЛАРЫ

1 Таблица

Җитештерү объектларының җир участоклары төзелешенең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Җитештерү тармагы	Предприятиеләр (җитештерү)	Төзелешнең минималь тыгызлыгы, %
1	2	3
Җирле сәнәгать		
	1. Нәфис керамика	56
	2. Металл һәм таштан ясалган сәнгать эшләнмәләре	52
	3. Агачтан уенчыклар һәм сувенирлар	53
	4. Металлдан уенчыклар	61
	5. Тегү әйберләре:	
	ике катлы биналарда	74
	ике каттан артык биек биналарда	
	ремонт һәм җиһазлар ясау	60

Искәрмә:

1. Җитештерү объектының җир участогын төзүнең тыгызлыгы төзелеш мәйданының коймадагы объект мәйданына мөнәсәбәте (яки киртә булмаганда) буларак процентларда билгеләнә
- тимер юллар өслеге билгән мәйданны да кертеп, аңа тиешле шартлы чикләрдә).

2. Төзелеш мәйданы барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар суммасы буларак билгеләнә, шул исәптән, элмәләр, ачык технологик, санитар-техник, энергетика һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, йөк төяү җайланмалары мәйданчыклары, җир асты корылмалары (резервуарлар, базы, сыену урыннары, тоннельләр, шулай ук биналар һәм корылмалар урнаша алмый торган ачык стоянкалар, машиналар, механизмнар һәм ачык складлар. Стоянкалар һәм

складларның күләме һәм җиһазлары кабул ителгән очракта, төрле билгеләнештәге объектлар: предприятиеләрне технологик проектлау нормалары.

Төзелеш мәйданына объект территориясендә резерв участоклар кертелергә тиеш, бирем нигезендә аларда биналар һәм корылмалар урнаштыру өчен проектлау (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә).

Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, тимер юл станцияләре, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү мәйданчыклары, яшел үсентеләр (агач, куаклар, чәчәкләр һәм үләннәр), гражданнарга караган автотранспорт чараларының ачык стоянкалары, ачык су белән тәэмин итү һәм башка канаулар, терәк диварлар, җир асты биналары һәм корылмалары яисә аларның өлешләре белән мәшгуль булган мәйданнар кертелми.Подсчет площадей, занимаемых зданиями и сооружениями, производится по внешнему контуру их наружных стен на уровне планировочных отметок земли.

Галерейлар һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына башка биналар яки корылмалар урнаша алмый торган герьлар һәм эстакадаларның горизонталь мәйданына проект кертелә, калган участокларда бары тик галерея һәм эстакадаларның фундаментлары белән биләгән мәйдан гына исәпкә алына.

Җирнең планлаштыру билгеләре дәрәҗәсе.

1. Объектлар төзегәндә 2 процент һәм аннан да күбрәк Төзелеш тыгызлыгын таблица нигезендә киметү рөхсәт ителә.

2. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә (тиешле техник-икътисадый нигезләмәләр булганда), әмма әлеге кушымта белән билгеләнгән 1/10 дан да артмаска тиеш:

Уклон җирлегендә, %	**Төзелеш тыгызлыгын киметүнең төзәтү коэффициенты**
2 - 5	0,95 - 0,90
5 - 10	0,90 - 0,85
10 - 15	0,85 - 0,80
15 - 20	0,80 - 0,70

2 Таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятияләр		Минималь тыгызлык төзелеш, %
1		**2**
Мөгезле эре терлек Мөгезле эре терлек	Сыерларны бәйләгәндә сөт Сыерларның саны 50-60 % 400 баш сыерга 800 сыерга	 51*/45 55/50
	Чүп үләннәре саны 90 % 400 чүп үләне 800 һәм 1200 чүп үләне	 51/45 55/49

	сөт вакытында чыбыксыз элемтә Штаммлы чүп үләннәренең саны 50, 60 һәм 90 % 800 чүп үләне 1200 чүп үләне 2000 чүп үләне	 53 56 60
	Ит һәм ИТ репродукторлары 800 һәм 1200 сыерга	 52**/35

1		2
	Яшь терлекләрне үстерү һәм симертү	
	6000 һәм 12 000 терлек сыйдырышлы	45
	Бозаулар үстерү, яшьләрне үстерү һәм симертү-няня	
	3000 баш терлеккә исәпләнгән	41
	6000 баш терлеккә исәпләнгән	46
	Мөгезле эре терлек симертү	
	1000 баш терлеклек	32
	2000 терлеккә исәпләнгән	34
	3000 баш терлеккә исәпләнгән	36
	6000 баш терлеккә исәпләнгән	42
	Симертү мәйданчыклары	
	2000 баш терлеккә исәпләнгән	
	4000 баш терлеккә исәпләнгән	
	Нәселлеләр	
	Сөт	
	400 баш сыерга	45
	800 сыерга	55
	Ит	
	400, 600 һәм 800 сыерга	40
	Үстерү, ремонт таналар	
	1000 һәм 2000 баш терлек сыйдырышлы	52
	3000 баш терлеккә исәпләнгән	54
	6000 баш терлеккә исәпләнгән	57
Дуңгызчылык	*Товар Репродукторлары*	
	4000 башка	36
	8000 башка	43
	12 000 башка	47
	Симертү	
	6000 һәм 12 000 башка	39
	Җитештерү циклы белән	
	2000 башка	32
	4000 башка	37
	6000 һәм 12 000 башка	41
	Нәсел	
	100 ана	38
	200 ана	40
	300 ана	50
Сарыкчылык	Бер мәйданчыкта урнашкан йон, йон-ит, ит-салатлар	
	2500 анага	55
	5000 ана	60
	4000 баш яшь терлеккә	66
	Ит-йонлы	66
	2500 ана	
	2500 баш яшь терлеккә	62
	Шубные	56
	1200 ана	

1		2
	Симертү 2500 башка 5000 башка	 65 74
	Каракүлче алу өчен симертү мәйданчыклары 5000 башка	 58
	Көтү әйләнеше белән Ит-йонлы	 60
	Ит-йон-сөт 2000 һәм 4000 башка	 63
	Шубные 1600 башка	67
Кошчылык	Йомырка юнәлешләре 200 мең тавыкка йомырка сала торган тавык 300 мең тавыкка йомырка сала торган тавыклар	 28 32
	ИТ юнәлешләре 3 һәм 6 млн. бройлерга бройлерлар:	27***/43
	Үрдәк 65 мең үрдәккә	 31
	Күркәчелек 250 мең күркәгә	 24
	Нәсел Йомырка юнәлешләре	
	50 мең тавыклык нәсел заводы: олы кошлар зонасы яшь бозауларны ремонтлау зонасы	 25 28
	Ит юнәлешендәге 50 мең тавыклык нәсел заводы: олы кошлар зонасы яшь бозауларны ремонтлау зонасы	 25 25
Җәнлекчелек куянчылык эшләре	Җәнлекчелек	21
	Куянчылык	22

3 Таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятияләр		**төзелешнең минималь тыгызлыгы, %**
Теплица	Гомуми мәйданы булган күпьеллык теплицалар 6 гектар 12 гектар 18, 24 һәм 30 гектар	 54 56 60
	Гомуми мәйданы 5 гектарга кадәр булган берьеллык (ангар) теплицалар	41

Предприятияләр		төзелешнең минималь тыгызлыгы, %
Авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау буенча	*Парклы хуҗалыклар өчен үзәк ремонт остаханәләре*	
	25 тракторга	25
	50 һәм 75 тракторга	28
	100 тракторга	31
	150 һәм 200 тракторга	35
	Бригадага яки парклы хуҗалыклар бүлекчәләренә техник хезмәт күрсәтү пунктлары	
	10, 20 һәм 30 трактор	30
	40 һәм аннан да күбрәк трактор бар	38
Башка предприятиеләр	Авыл хуҗалыгы продукциясен эшкәртү һәм саклау буенча	50
	Катнаш азык	27
	Орлык һәм бөртек саклау буенча	28

* Өстендә чертой китерелгән күрсәткечләр өчен биналар булмаса, чердак, астында чертой-белән используемыми чердак.

** Тупас азыкны һәм асылмалы түшәмне саклаганда, сызым астында - скирдларда саклаганда күрсәткечләр дә сызык өстендә китерелгән.

*** Асылда - күпкатлы биналар, сызым астында-бер катлы биналар өчен күрсәткечләр китерелгән.

Искәртмә:

1. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә, әмма артык түгел.

Әлеге Кушымтада билгеләнгән 10 процент авыл хуҗалыгы предприятиеләрен төзегәндә, 3 проценттан артык мәйданда, утырту грунтларында һәм катлаулы инженер-геологик шартларда.

2. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы предприятие мәйданының предприятие мәйданының гомуми күләменә мөнәсәбәте буларак процентларда билгеләнә.

3. Биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнарны исәпләү, аларның тышкы контуры буенча, җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә, отмосткалар киңлеген исәпкә алмыйча башкарыла.

Предприятиенең төзелеш мәйданына барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар, шул исәптән, элмәчләр, ачык технологик, санитар-техник һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, төяү - бушату җайланмалары, җир асты корылмалары (резервуарлар, базы, сыену урыннары, тоннельләр, инженерлык коммуникацияләренең керү каналлары, шулай ук хайваннар, кошлар һәм җәнлекләр өчен урамда йөрү, автомобильләр кую өчен мәйданчыклар, авыл хуҗалыгы машиналары һәм механизмнары, төрле билгеләнештәге складлар, төрле билгеләнештәге складлар, шулай ук; урамнарның, автомобильләрне һәм ачык саклау складларын кую өчен мәйданчыкларның күләме һәм җиһазлары технологик проектлау нормалары буенча кабул ителә.

Төзелеш мәйданына шулай ук предприятие мәйданчыгындагы резерв мәйданнар да кертелергә тиеш, әлеге биремнәрдә күрсәтелгән биналар һәм корылмаларның икенче чираты биналарын һәм корылмаларын урнаштыру өчен проектлау (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә).

1. Галерейлар һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына күрсәтелгән объектларның горизонталь мәйданына бары тик башка биналар яки корылмалар урнаштыра алмый торган 8 участогы гына кертелә, ә калган җир өсте участоклары өчен бары тик җирнең планлаштыру билгеләре дәрәҗәсендә терәк конструкцияләре белән биләгән мәйдан гына исәпкә алына.
2. Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү өчен мәйданчыклар, яшел үсентеләр, гражданнарга караган транспорт чаралары өчен ачык мәйданчыклар, ачык су белән тәэмин итү һәм башка каналлар, терәк стеналар, җир асты корылмалары яисә аларның өлешләре белән билгеләнгән мәйданнар кертелергә тиеш түгел.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар өчен классификация һәм санитар-яклау зоналары.

Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм объектлары

I сыйныф - 1000 метр санитар-саклау зонасы

1. Дуңгызчылык комплекслары.

2. Кош фабрикасында елына 400 меңнән артык тавык-йомырка сала торган һәм 3 млн.бройлер бар.

3. Эре мөгезле терлек комплекслары.

4. Тирес һәм помета саклагычлары ачык.

II сыйныф-500 метр санитар-саклау зонасы

1. Дуңгыз фермалары 4 меңнән алып 12 мең башка кадәр.

2. Мөгезле эре терлек фермалары 1200-2000 сыердан алып 2000-гә кадәр һәм яшь терлекләр өчен 6000гә кадәр терлек урыны.

3. Фермалар җәнлекчелек фермалары (чәшкеләр, төлкеләр һ.б.).

4. Кошчылык фермалары 100 меңнән 400 мең тавыкка кадәр йомырка сала торган һәм 1дән 3 млн. бройлерга кадәр елга.

5. Биологик эшкәртелгән сыек тирес фракциясенең ачык саклагычлары.

6. Тирес һәм пометаның ябык саклагычлары.

7. Агулы химикатларны саклау складлары 500 тоннадан артык.

8. Орлыкларны эшкәртү һәм агулау буенча җитештерү.

9. Сыекландырылган аммиак складлары.

III сыйныф-300 метр санитар-саклау зонасы

1. Дуңгыз фермалары 4 мең башка кадәр.

2. Мөгезле эре терлек фермалары 1200 баштан да кимрәк (барлык белгечлекләр),

атчылык фермалары.
3. 5-30 мең баш сарык фермасы.
4. Кошчылык фермалары 100 мең тавыкка кадәр йомырка сала торган һәм млн.бройлерга кадәр.
5. Тирес һәм тиресне бораулау өчен мәйданчыклар.
6. Агулы химикатлар һәм минераль ашламалар саклау складлары 50 тоннадан артык.

1. Авыл хуҗалыгы җирләрен тракторларны кулланып пестицидлар белән эшкәртү (кыр чикләреннән алып торак пунктка кадәр).

2. Җәнлекчелек фермалары.

3. Йөк автомобильләрен һәм авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау, технологик хезмәт күрсәтү һәм саклау буенча гаражлар һәм парклар.

IV Класс-100 метр санитар-саклау зонасы

1. Теплица һәм парник хуҗалыклары.

2. Минераль ашламалар, агулы химикатлар саклау складлары 50 тоннага кадәр.

3. Коры минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складлары (зона азык-төлек продукциясен эшкәртү һәм саклау предприятиеләренә кадәр билгеләнә).

4. Терлекчелек агымнарын кулланып сугару объектлары.

5. Азык әзерләү цехлары, шул исәптән азык-төлек калдыкларын да.

6. Терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгызлар, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлекләр фермалары) 100 башка кадәр.

7. Ягулык-майлау материаллары складлары.

V сыйныф - 50 метр санитар-саклау зонасы

1. Җиләк-җимеш, яшелчә, бәрәңге, ашлык саклау урыны.

2. Матди складлар.

3. Терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгызлар, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлекләр фермалары) 50 башка кадәр.

5 Таблица

Терлекчелек комплексларының авыл хуҗалыгы продуктларын эшкәртү буенча җитештерү предприятиеләре

Җитештерү предприятиеләренең исеме	**Санитар-саклау зонасы, метр**
Ит комбинатлары һәм ит-сөт ризыклары	1000
Вак хайваннар һәм кошлар, шулай ук тәүлегенә 50-500 тонна егәрлекле терлек суюу объектлары	300
Ит эшкәртү производстволары	300
Сөт, май, сыр җитештерү	100
Җиләк-җимеш һәм яшелчә эшкәртү буенча җитештерү	50
Ит эшкәртү буенча кече предприятиеләр һәм цехлар-тәүлегенә 5 тоннага кадәр, сөт җыймыйча - 10 тоннага кадәр.	50

Шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле
нормативларына № 6 кушымта

ӘЙЛӘНӘ-ТИРӘ МОХИТНЕ САКЛАУ

1 Таблица

Пычрану категориялә Пычрану категорияләре	**Суммарный показатель загрязнения (Zc)**	**Содержание в почве, мг/кг**					
		I класс опасности		**II класс опасности**		**III класс опасности**	
		соединения		**соединения**		**соединения**	
		органические	**неорганические**	**органические**	**неорганические**	**органические**	**неорганические**
Чистая	-	от фона до ПДК	от фона до ПДК	от фона до ПДК	от фона до ПДК	от фона до ПДК	от фона до ПДК
Допустимая	< 16	от 1 до 2 ПДК	от 2 фоновых значений до ПДК	от 1 до 2 ПДК	от 2 фоновых значений до ПДК	от 1 до 2 ПДК	от 2 фоновых значений до ПДК
Умеренно опасная	16 - 32					от 2 до 5 ПДК	от ПДК до Kmax
Опасная	32 - 128	от 2 до 5 ПДК	от ПДК до Kmax	от 2 до 5 ПДК	от ПДК до Kmax	> 5 ПДК	> Kmax
Чрезвычайно опасная	> 128	> 5 ПДК	> Kmax	> 5 ПДК	> Kmax		

где:

K_{max} - максимальное значение допустимого уровня содержания элемента по одному из четырех показателей вредности;

Z_c - расчет проводится в соответствии с методическими указаниями по гигиенической оценке качества почвы населенных мест.

ПДК - предельно допустимая концентрация.

Примечание: Химические загрязняющие вещества разделяются на следующие классы опасности:

I - мышьяк, кадмий, ртуть, свинец, цинк, фтор, 3,4-бензапирен;

II - бор, кобальт, никель, молибден, медь, сурьма, хром;

III - барий, ванадий, вольфрам, марганец, стронций, ацетофенон.

2 Таблица

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрне гигиеник бәяләү һәм аларны куллану буенча киңәшләр

Туфрак пычрату категория	**Туфракның пычрану характеристикасы**	**Территорияне куллану мөмкин булган**	**Туфракны савыктыру буенча киңәшләр**
рөхсәт ителгән	Туфракта химик матдәләрнең микъдары Фоннан артып китә, әмма ПДК дан югарырак түгел	Куллану астында теләсә нинди мәдәният	Туфракның пычрану чыганакларының йогынтысын киметү. Үсемлекләр өчен токсикантларның үтемлелеген киметү буенча чараларны гамәлгә ашыру (известьлау, органик ашламалар кертү һ. б.)
Уртача куркын ыч	Туфракта химик матдәләрнең микъдары гомуми санитар су һәм миграцион һава күрсәткечләре лимитлаштырыла торган, әмма транслокацион күрсәткеч буенча рөхсәт ителгән дәрәҗәдән түбәнрәк булганда аларның ПДКСЫННАН артып китә.	Контроль шартларында теләсә нинди культураны куллану авыл хуҗалыгы үсемлекләре сыйфаты	1 категорияле шундый ук чаралар. Миграцион су яки миграцион су белән чикләнә торган матдәләр булганда, җан күрсәткечләре буенча, авыл хуҗалыгы эшчеләренең сулыш зонасында һәм җирле су чыганакларында бу матдәләрнең тотылуын контрольдә тоту үткәрелә
Куркыныч	Химик матдәләрнең микъдары зарарлы транслокацион күрсәткеч булганда аларның ПДКСЫННАН артып китә	Техник культуралардан файдалану, авыл хуҗалыгы культураларыннан файдалану үсемлек концентраторларын исәпкә алып чикләнә	1 категория өчен күрсәтелгән чаралардан тыш, үсемлекләрдә, азык - төлек продуктларында һәм терлек азыгында токсикантларны карап тотуга мәҗбүри контроль. Үсемлекләр һәм азык - төлек үстерү кирәк булганда, аларны чиста туфракта үстерелгән азык-төлек белән бутарга киңәш ителә. Үсемлекләр-концентраторларны исәпкә алып, терлек азыгына яшел массаны куллануны чикләү
Гадәттән тыш	Химик матдәләр микъдары зарарлы матдәләрнең барлык күрсәткечләре буенча туфракта ПДКДАН артып китә	Техник культураларны куллану яисә авыл хуҗалыгы кулланышыннан искәрмә. Урман саклау полосалары	Пычрану дәрәҗәсен киметү һәм токсикантларны бәйләү буенча чаралар

Пычрануга бәйле рәвештә туфрактан файдалану буенча киңәшләр

Туфракның пычрану категориясе	**Туфрактан файдалану буенча киңәшләр**
Чиста	Чикләүләрсез файдалану
Рөхсәт ителгән	Югары куркыныч объектларыннан тыш, чикләүләрсез файдалану
Уртача куркыныч	Төзелеш эшләре барышында котлованнар һәм юдырмалар өчен, яшелләндерү участокларында, чиста грунт катламын салып, 0,2 метрдан да ким булмаган күләмдә файдалану
Куркыныч	Чиста грунт катламнары 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә капланган чокырлар һәм котлованнар өчен чикләнгән файдалану. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, аннан соң лаборатор контроль астында
Бик куркыныч	Махсуслаштырылган полигоннарда чыгару һәм утильләштерү. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан

Таблица 4

Тавыш басымының рөхсәт ителгән һәм рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәләре, тавыш дәрәҗәләре, торак һәм иҗтимагый биналарында һәм торак территориясендә тавыш бирүнең эквивалент һәм максималь дәрәҗәләре

төзелеше

Биналар һәм территорияләр билгеләү	**Тәүлек вакыты-сәгать**	**Уровень звука La (эквива-лентный уровень звука Ьлэке), дБА**	**Максимальный уровень звука LAмакс, дБА**
1	**2**	**3**	**4**
1. Җитештерү предприятиеләренең административ-идарә персоналының, лабораторияләрнең эш урыннары, үлчәү һәм аналитик эшләр өчен бүлмәләр		60	75
2. Диспетчерлык хезмәтләренең эш урыннары, телефон аша сөйләшү элемтәсе белән дистанцион идарә итү һәм күзәтү кабиналары, төгәл җыю участоклары, телефон һәм телеграф станцияләре		65	80
3. Эксперименталь эшләр үткәрү өчен лаборатория бүлмәләре, күзәтү кабиналары һәм телефон аша сөйләм элемтәсеннән башка дистанцион идарә итү бүлмәләре		75	90
4. Җитештерү предприятиеләренең даими эш урыннары булган биналар, территории	-	80	95

1	2	3	4
5. Хастаханәләр һәм шифаханәләр палаталары	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	35 25	50 40
Операция хастаханәләре, табиблар кабинетлары хастаханәләр, поликлиникалар, шифаханәләр		35	50
Сыйныф бүлмәләре, уку кабинетлары, уку йортлары аудиторияләре, конференц-заллар, китапханәләрнең уку заллары, клуб заллары, , суд утырышлары заллары, гыйбадәт бүлмәләре, клубларның тамаша заллары, гадәти җиһазлылыгы		40	55
8. Музыка класслары	-	35	50
9. Фатирларның торак бүлмәләре	7.00 - -23.00 23.00 - 7.00	40 30	55 45
10. Тулай торак бүлмәләре	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	45 35	60 50
11. Кунакханәләр номерлары: халыкара кунакханәләр классификация биш һәм дүрт йолдыз халыкара кунакханәләр классификация өч йолдыз халыкара кунакханәләр классификация кимендә өч йолдыз	 7.00 - 23.00 23.00 - 7.00 7.00 - 23.00 23.00 - 7.00 7.00 - 23 00 23.00 - 7.00	 35 25 40 30 45 35	 50 40 55 45 60 50
12. Ял йортлары, пансионнар торак урыннары-картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортлар-балалар бакчалары, йокы бүлмәләре интернат-мәктәпләр һәм учреждениеләр	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	40 30	55 45
13. Офис бүлмәләре, эш урыннары һәм административ биналар, конструктор билетлары, оешмалары 13. Офис бүлмәләре, эш урыннары һәм		50	65
14. Кафе заллары, рестораннар	-	55	70
15. Театров , концерт заллары фойелары	-	45	*
16. Театр һәм концерт заллары	-	30	*
17. Күпмаксатлы заллар	-	35	*
18. "Долби»җиһазлары белән кинотеатрлар	-	30	45
19. Спорт заллары	-	45	*
20. Сәүдә заллары кибет, пассажирлар заллары вокзаллар һәм аэровокзаллар		60	75
21. Хастаханәләр һәм шифаханәләр биналары янындагы территорияләр	7.00 -23.00 - 23.00 7.00	45 35	60 50
22. Турыдан-туры янәшәдәге территорияләр торак биналар, ял йортлары, йортлар-картлар һәм инвалидлар өчен интернатлар	7.00 - 23.00 23.00 - 7.00	55 45	70 60
23. Турыдан-туры янәшәдәге территорияләр поликлиникалар, мәктәпләр һәм башка уку микрорайоннарның һәм торак йортларның 23. Турыдан-туры янәшәдәге территорияләр поликлиникалар, мәктәпләр һәм башка уку		55	70

Искәрмә:

1. 1, 5 - 13 позицияләрендә китерелгән бүлмәләрдәге тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәсе башка биналардан һәм читтән килеп чыккан тавышка гына керә.

2. 5 - 12 позицияләрендә китерелгән биналарда тышкы чыганаклардан тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре норматив һава алмашын тәэмин итү шарты белән билгеләнгән, ягъни мәҗбүри вентиляция яки һава кондиционирования системасы булмаганда, ачык форточкалар яки һава агымын тәэмин итүче башка җайланмалар шартларында үтәлергә тиеш. Норматив һава алмашын тәэмин итүче мәҗбүри вентиляция яки кондиционерлау системалары булганда, биналарның тышкы тавышының рөхсәт ителгән дәрәҗәсе (15-17) ябык тәрәзәләрдәге биналарда рөхсәт ителгән дәрәҗәләрне тәэмин итү исәбеннән арттырылырга мөмкин.

3. Җилләтү, кондиционерлау һәм һава җылыту системалары җиһазларыннан, шулай ук җылылык һәм су белән тәэмин итү системалары насосларыннан һәм сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләренең урнаштырылган (янкорма) суыту җайланмаларыннан алынган тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәләрен, тәүлекнең төнге вакыты өчен) 9-12 позициясеннән тыш, 5 дБ (дБА) түбәнрәк кабул итәргә кирәк. Шул ук вакытта тавышның тональлегенә төзәтмәне исәпкә алмыйлар.

Таблица 5

Эш урыннарында инфраструктураның рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәсе, торак һәм җәмәгать урыннарында инфраструктураның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре
торак төзелеше территориясендә урнаштыру

№ п/п	Биналар билгеләү	Дәрәҗәсе звукового басым, дБ - урта метрикалы октав полосалары ешлык, Гц				Гомуми дәрәҗә тавыш басымы буенча
		2	Гомуми	**8**	**16**	
1	Җитештерү предприятиеләре : төрле дәрәҗәдәге эшләр авырлык; төрле дәрәҗәдәге эшләр интеллектуаль-эмоциональ-социаль киеренкелек	100 95	95 90	90 85	85 80	100 95
2	Торак төзелеше территориясе	90	85	80	75	90
3	Торак һәм иҗтимагый биналар	75	70	65	60	75

Таблица 6

Халык өчен 30 кГц - 300 ГГц ешлык диапазонындагы электромагнит кырының рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәсе

Ешлык	**30 - 300 кГц**	**0,3 - 3 МГц**	**3 - 30 МГц**	**30 - 300 МГц**	**0,3 - 300 ГГц**
Нормалаштырылган	Электр кырының киеренкелеге, Е (В/м)				Тыгызлык агымы энергия, мкВт/см
Рөхсәт ителгән чик дәрәҗәләр	25	15	10	3	10 25 *

* Әйләнә-тирә күзәтү яки Сканерлау режимында эшләүче антеннадан нурландыру очраклары өчен.

Искәрмә: Диапазоны, приведенные таблицасында, исключают түбән һәм үз эченә югары чикләре ешлыгы.

Таблица 7

Эквивалент дозаның егәрлеге, ул тышкы ионизирующий нурланыштан яклауны проектлаганда кулланыла

Нурланучы зоналар категориясе		Биналар һәм территорияләр билгеләү	Нурланыш озынлыгы , сәгать/ел	Проект егәрлеге эквивалент доза, мкЗв/с
Персонал	группа А	Даими тору урыннары персонал булу	1700	6,0
		Персоналның вакытлыча тору урыннары	850	12
	группа Б	Радиация объекты биналары һәм персонал урнашкан санитар-саклау зонасы территориясе	2000	1,2
Халык		Теләсә нинди башка биналар территорияләр	8800	0,06

Приложение 7
к местным нормативам градостроительного проектирования

Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау

Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы

№ п/п	Җирлек исеме	Археология һәйкәлләре			Тарих һәйкәлләре			Шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәлләре			Сәнгать һәйкәлләре			Барлыгы авыл җирлеге буенча
		категория охраны												
		Ф	**Р**	**М**	**Ф**	**Р**	**М**	**Ф**	**Р**	**М**	**Ф**	**Р**	**М**	
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**
1	Кармалы	-	4	--	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5

1. *Искәрмә:*
2. *1. Таблицада литерлар тарафыннан түбәндәге сак категорияләре күрсәтелде:*
3. *Ф - федераль, Р - республика (региональ), җирле (муниципаль) әһәмияттәге җирләр, шул исәптән ачыкланган археология объектлары.*
4. *2. Мәдәни мирас объектлары саны вакыт аша күрсәтелә: алар арасында - комплекслар һәм объектлар саны, ә әһәмиятлеләрендә - объектлар саны.*

Приложение № 8 к местным нормативам градостроительного проектирования

ТРАНСПОРТ ИНФРАСТРУКТУРАСЫ

Таблица 1

Халыкны шәхси милектә автомобильләр белән тәэмин итү (җиңел, йөк һәм автобуслар да кертеп)
(1000 кешегә машина)

Муниципаль район исеме,	**2010 г.**	**2015 г.**	**2020 г.**	**2035 г.**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Түбән Кама	182,3	238,4	290,5	446,0

Приложение № 9 к местным нормативам градостроительного проектирования

ИНЖЕНЕРЛЫК ИНФРАСТРУКТУРАСЫ

Су белән тәэмин итү

Таблица 1

Халыкның хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗлары өчен тәүлеклек (бер елга) су куллану

Торак төзелеше районнарын төзекләндерү дәрәҗәсе	**Торак пунктларда бер кешегә уртача тәүлеклеклек (бер ел эчендә), литр/тәүлеккә хуҗалык-эчәр су куллану**
Эчке суүткәргеч һәм канализация белән тәэмин ителгән биналар төзү: ванналардан башка; үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү белән тәэмин итү	125 - 160 160 - 230 230 - 350

1. *Искәрмә:*
2. *1. Су җыю колонкаларыннан судан файдалану белән бәйле биналар төзү районнары өчен бер кешегә тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллануны тәүлегенә 30-50 литр кабул итәргә кирәк.*
3. *2. Аерым су куллану җәмәгать биналарында хуҗалык - эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗларына (СНиП 2.08.02-89* кабул ителгән классификация буенча), ял йортлары, санатор - но - туристик комплекслар һәм балалар сәламәтләндерү лагерьлары өчен су чыгымнарыннан тыш, су чыгымнарын үз эченә ала.*

4. Таблицада күрсәтелгән чикләрдә чагыштырма су куллануны сайлау климат шартларына, су белән тәэмин итү чыганагының егәрлегенә һәм су сыйфатына, төзекләндерү дәрәҗәсенә, төзелешнең катлы булуына һәм җирле шартларга бәйле рәвештә башкарылырга тиеш.

5. Халыкны азык - төлек белән тәэмин итүче сәнәгать ихтыяҗлары өчен су күләмен һәм исәпкә алынмаган чыгымнарны тиешле нигезләгәндә торак пунктның хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗлары өчен су чыгымының 10-20 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул итү рөхсәт ителә.

6. Үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән биналар төзелгән районнар (микрорайоннар) өчен җылылык челтәреннән тәүлеклек уртача алганда, хуҗалык-эчәргә яраклы су чыгымының 40 процентын һәм максималь су алу сәгатенә турыдан - туры кайнар суны алуны кабул итәргә кирәк. Катнаш төзелеш булганда күрсәтелгән биналарда яшәүче халык саныннан чыгып эш итәргә кирәк.

7. 1дән артык халкы булган торак пунктларда чагыштырма су куллану
Һәр аерым очракта нигезләнгән һәм дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештерелгән очракта 000 000 кешене арттырырга рөхсәт ителә.

Таблица 2

Кулланучылар тарафыннан су чыгымы нормалары

Кулланучылар	**Үлчәгеч**	**Су чыгымы нормалары (шул исәптән Кайнар), литр**	
		уртача тәүлеккә	**тәүлегенә иң күп су куллану**
1	**2**	**3**	**4**
Фатир тибындагы торак йортлар: су белән тәэмин итү һәм канализация башка ванналар	1 кеше	95	120
газ белән тәэмин итү	1 кеше	120	150
суүткәргеч, канализация һәм каты ягулыкта эшләүче су җылыткычлы ванналар белән	1 кеше	150	180
суүткәргеч, канализация һәм газ җылыткычлы ванналар белән	1 кеше	190	225
белән быстродействующими газ нагреватели һәм многочечным водоразбором	1 кеше	210	250
юдыргычлар, юу һәм душ белән җиһазландырылган үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү	1 кеше	195	230
җиһазландырылган душ белән	1 кеше	230	275
1500-1700 мм озынлыгындагы ванналар белән душлар белән җиһазландырылган	1 кеше	250	300
үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү һәм аларны төзекләндерү таләпләре югары булган 12 каттан артык биеклектә	1 кеше	360	400
Тулай торак: уртак душ белән	1 кеше	85	100
душ белән барлык торак бүлмәләрендә	1 кеше	110	120
белән гомуми кухнями һәм блоками душевых бу катларда каршындагы торак бүлмәләрдә һәр секциясендә бина	1 кеше	140	160
уртак ванна һәм душлы кунакханәләр, пансионатлар һәм мотельләр белән	1 кеше	120	120

Шифаханәләр һәм ял йортлары: ваннами каршындагы барлык торак бүлмәләрендә	1 койка	200	200
душ белән барлык торак бүлмәләрендә	1 койка	150	150
Поликлиника и амбулаторияләр	1 авыру	13	15
Мәктәпкәчә оешмалар: көндезге:			
ярымфабрикатларда эшләүче ашханәләр белән	1 бала	21,5	30
чимал белән эшләүче ашханәләр белән. прачечными, җиһазландырылган автоматическими тар кер юу машиналары	1 бала	75	105
Балалар лагерьлары (шул исәптән ел әйләнәсе): чимал һәм прачечными эшләүче ашханәләр белән автоматлаштырылган Чечня кер юу машиналары	1 урын	200	200
ярымфабрида эшләүче ашханәләр белән- катах, һәм стиркой эчке кием үзәкләштерелгән кер юу	1 урын	55	55
Административ биналар	1 эшче	12	16
Душлы гомуми белем бирү оешмалары- гимнастик залларда һәм ашханәләрдә, эшләүчеләрдә ярымфабрикатларда эшләүче	1 укучы һәм 1 укытучы	10	11,5
Озынайтылган көн белән	Шул ук	12	14
Мәктәп-интернатлар, бүлмәләр: гимнастика залларында уку (душ бүлмәләре белән)	1 укучы һәм1 укытучы	9	10,5
йоклатып	1 эшче	70	70
Даруханәләр: сәүдә залы һәм ярдәмче бүлмәләр	1 эшче	12	16
дарулар әзерләү лабораториясе	1 эшче	310	370
Җәмәгать туклануы предприятиеләре: ризык әзерләү өчен:			
аш залында сатыла торган	1 шартлы ашамлы	12	12
ярымфабрикатлар чыгара:			
итле	1 тонна		6700
балыклы	1 тонна		6400
яшелчәле	1 тонна		4400
кулинар	1 тонна		7700
Кибет: азык-төлек	1 эшче сменага (20 кв. метр сәүдә залы)	250	250
промтовар	1 эшче	12	16
Парикмахерскийлар	1 эшче	56	60
Клублар	1 урын	8,6	10
тамашачылар өчен	1 место	3	3

спортчылар өчен (җанны исәпкә алып)	1 кеше	100	100

1	2	3	4
Мунчалар:			
юу өчен сабын белән тазами бу скамьях. җансызлану	1 йомышчы		180
шулай ук сәламәтләндерү процедураларын кабул итү белән	1 йомышчы		290
душ кабинасы	1 йомышчы		360
ванна кабинасы	1 йомышчы		540
Су сибү чыгымы: травяного покрова	1 кв.метр	3	3
футбол кыры	1 кв.метр	0,5	0,5
калган спорт корылмалары	1 кв.метр	1,5	1,5
яшел үсентеләр, газоннар һәм чәчәкләр	1 кв.метр	3 - 6	3 - 6
Каток өслеге	1 кв.метр	0,5	0,5

1. *Искәрмә:*

2. *1. Су чыгымы нормалары төп кулланучылар өчен билгеләнгән һәм барлык өстәмә чыгымнарны үз эченә ала (хезмәт күрсәтүче персонал, хезмәт күрсәтүче персонал, килүчеләр өчен душ бүлмәләре һ.б.).*

3. *Көнкүреш биналарында һәм җитештерү предприятиеләре биналарында төркемләп душ һәм Пычак ванналарында су куллануны, кер юу һәм җәмәгать туклануы предприятиеләрендә азык әзерләү, шулай ук хастаханәләр, шифаханәләр һәм сырхауханәләр составына керүче дәвалау процедураларына, күрсәтелгән ихтыяҗларга су тотуны үз эченә алган кулланучылардан тыш, өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.*

4. *2. Уртача тәүлеккә су чыгымы нормалары техник-икътисадый чагыштырмаларны үтәү өчен китерелгән.*

5. *3. Әлеге таблицада күрсәтелмәгән җитештерү ихтыяҗларына су чыгымын технологик биремнәргә һәм проектлау буенча күрсәтмәләргә туры китереп кабул итәргә кирәк.*

6. *4. Кер юу машиналарында автоматлаштырылмаган кер юу машиналарында һәм махсус пычрак белән кер юу вакытында кайнар суның 1 кг коры кер юу нормасын 30 процентка кадәр арттыру рөхсәт ителә.*

7. *5. Су сибүгә киткән чыгым нормасы бер су сибү исәбеннән билгеләнгән. Тәүлек эчендә су сибүне климат шартларына карап кабул итәргә кирәк*

Таблица 3

Эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын һәм су үткәргечләрне санитар саклау зоналары

№ п/п	Чыганак исеме су белән тәэмин итү	Су белән тәэмин итү чыганагыннан санитар саклау зоналары чикләре		
		I пояс	II пояс	III пояс
1	2	3	4	5
1.	Җир асты чыганаклары: а) скважиналар, шул исәптән: сакланган су; җитәрлек сакланмаган	кимендә 30 метр кимендә 50 метр	исәп-хисап буенча Тм [2]	исәп-хисап буенча Тх [3]
	Су алу җир асты сулары запасларын ясалма тулыландырганда, шул исәптән инфильтрация корылмалары (бассейннар, каналлар)	кимендә 50 метр кимендә 110 метр	Шул ук	Шул ук
2.	Җир өсте чыганаклары а) су кушылдыклары (елгалар, каналлар)	агым буенча өскә таба 200 метрдан да ким булмаган; агым буенча аска таба 100 метрдан да ким булмаган санда	исәп-хисап буенча өскә таба; агым буенча аска таба аңа 250 метрдан да ким булмаган күләмдә;	II пояс чикләре белән туры килә; II пояс чикләре белән туры килә;
		җәйге - көзге аран су кисү линиясеннән 100 метрдан да ким булмаган	шуңа да карамастан, боковлар: тигез рельефта 500 метр; калкансыман өслектә-750 метр; текә калкулыкта-1000 метр	су бүлү линиясе буенча 3 - 5 км чикләрендә, шул исәптән кушылдыклар
	б) сулыклар (сусаклагычлар, күлләр)	су алу акваториясе буенча барлык юнәлешләрдә дә 100 м һәм җәй-көзге ызан вакытында су кисү линиясеннән якын-тирә Яр буенча 100 м да ким булмаган санда	акватория буенча: су алу җайланмасыннан барлык якка 3 - 5 км; территория буенча: Яр буенча ике якка 3 - 5 км һәм нормаль терәк дәрәҗәдә су киселешеннән 500 - 100 метр	II пояс чикләре белән туры килә

1	2	3	4	5
3.	Суүткәргеч корылмалар һәм суүткәргечләр	Санитар-яклау полосасының чикләре запас һәм көйләүче сыешлыклар, фильтрлар һәм элемтә өчен яктырткычларның диварларыннан-30 метрдан да ким түгел 4.; суэтем башняларыннан - 10 метрдан да ким түгел.; калган биналардан (отстойниклар, реагент хуҗалыгы, хлор склады 6), насос станцияләре һ. б.) - 15 метрдан да ким түгел; суүткәргечнең өске линияләреннән: грунт сулары булмаганда - 1000 миллиметрга кадәр һәм 1000 миллиметрдан артык диаметрлы 20 метрдан да ким булмаган күләмдә су үткәргечләрнең диаметры 10 метрдан да ким булмаган күләмдә, грунт сулары булмаганда-10 метрдан да ким түгел.;		

Искәрмә:

1. Җир асты суларының инфильтрацион су алу җайланмаларының I поясы чикләренә су алу җайланмасы һәм өске сулык арасындагы яр буе территориясе кертелә.

2. Тмның II поясы чикләрен билгеләгәндә (җир асты сулары агымы белән су алу өчен микробларны пычрату вакыты) таблица буенча кабул ителә:

Гидрологик шартлар	**Тм (тәүле**
1. Җир асты сулары (грунт сулары, шулай ук ачык сулык белән турыдан-туры гидравлик элемтәгә ия булган терәк һәм пластара сулар)җитәрлек дәрәҗәдә якланмаган.	400
2. Якланган җир асты сулары (ачык сулык белән турыдан-туры гидравлик элемтәсе булмаган терәк һәм пластара сулар)	200

1. Су катламын химик пычратулардан саклау өчен билгеләнгән өченче пояс чиге гидродинамик исәп-хисаплар белән билгеләнә. Шул ук вакытта химик пычрану вакытында су алу җайланмасына хәрәкәт исәп-хисап техникасы күбрәк булырга тиеш.

Тх су алу җайланмасын эксплуатацияләү срогы буларак кабул ителә (су алу җайланмасын эксплуатацияләүнең гадәти вакыты - 25-50 ел).

2. Хлорның чыгым склады булганда, санитар-саклау зоналары торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр күләме хлор җитештерү, саклау, транспортлау һәм куллану вакытында куркынычсызлык кагыйдәләрен исәпкә алып билгеләнә.

3. Әлеге кушымтада «су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчә торган суларны санитар саклау зоналары " 2.1.4.1110-02 СанПиН белән билгеләнгән нормалар бар.

Электр куллану нормалары

4 нче Таблица

Коммуналь-көнкүреш кулланучыларының электр энергиясе чыгымының һәм электр йөкләнешен максимум куллану сәгатьләренең еллык санының эреләнгән күрсәткечләре

Торак пунктлар категорияләре	**Стационар электр плитәләрсез торак пунктлар**		**Стационар электр плитәле торак пунктлар**	
	Электр	**Электр**	**Электр**	**Электр**

	энергиясенең чагыштырма чыгымы, кВтч/елга Кеше	**энергиясен еллык куллану сәгате**	**энергиясенең чагыштырма чыгымы, кВтч/кеше**	**энергиясен еллык куллану саны**
Зур	2480	5400	3060	5600
Уртача	2300	5350	2880	5550
Аз	2170	5300	2750	5500

Искәрмә:

1. Китерелгән зурайтылган күрсәткечләр торак һәм иҗтимагый биналар, коммуналь - көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, транспорт хезмәте күрсәтү объектлары, тышкы яктылык белән электр куллануны күздә тота.

2. Китерелгән мәгълүматлар торак биналарда кондиционирлау, электр җылыту һәм электр утын куллануны исәпкә алмый.
3. Электр нагрузкасын куллану сәгатьләренең еллык саны туклану үзәгенең 10 (6) кВ шиннарына китерелгән.

Торак биналарның электр кабул итү бүлмәләренең чагыштырма исәп-хисап электр йөкләнеше

Электр энергиясен кулланучылар	чагыштырмача исәп-хисап электр нагрузкасы, кВт/фатир,													
	1 - 5	**6**	**9**	**12**	**15**	**18**	**24**	**40**	**60**	**100**	**200**	**400**	**600**	**1000**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**1**	**13**	**14**	**15**
Табигый газ белән эшләүче	4,5													
Сыекландырылган газда	6													
Электр куәте 8,5 кВТ	10													

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**
Югары комфортлы фатирлар белән электр плитәсенең егәрлеге 10,5 кВт кадәр **	14													
Бакчачылык ширкәтләре кишәрлекләрендәге йортлар	4													

* Типлаштырылган проектлар буенча биналарда.

** Рекомендуемые әһәмияттәге.

Искәрмә:

1. Таблицада күрсәтелмәгән фатирлар саны өчен чагыштырма исәп-хисап йөкләмәләре интерполяция юлы белән билгеләнә.

2. Фатирларның чагыштырма исәп-хисап йөкләнеше гомумйорт бүлмәләрен (баскычлар, идән аслары, техник катлар, чарлаклар һ.б.) яктырту йөкләнешен, шулай ук аз агулы җайланмаларның һәм вак көч җайланмаларының йөкләнешен исәпкә ала.

3. Гомуми мәйданы 70 кв.метр булган (35 - 90 кв. метрлы фатирлар) һәм типик проектлар буенча 150 кв. метр (100-300 кв. метрлы фатирлар) биналарда индивидуаль проектлар буенча югары комфортлы фатирлар булган фатирлар өчен аерым исәп-хисап йөкләмәләре китерелгән.
4. Югары комфортлы фатирлар өчен исәп-хисап йөкләмәсен проектлауга бирелгән задание нигезендә яки билгеләнгән егәрлек һәм ихтыяҗ коэффициенты нигезендә, 31-110-2003 СП буенча билгеләргә кирәк.
5. Чагыштырмача исәп-хисап йөкләмәләре гаиләләрнең фатирда бүлмәле күченүен исәпкә алмый.
6. Гомуми йөкләнешнең чагыштырма исәп - хисап нагрузкалары гомумйорт көч нагрузкасын, җәмәгать билгеләнешендәге биналарның (янкорма) яктырту һәм көч йөкләнешен, реклама йөкләнешен, шулай ук фатирларда электр җылытуын, электр - җылыткычларны һәм көнкүреш кондиционерларын (элиталы фатирлардан тыш) куллануны исәпкә алмыйлар.
7. Таблицада китерелгән исәп-хисап күрсәткечләре җирле шартларны исәпкә алып конкрет куллану өчен төзәтмәләр кертергә мөмкин. Документлаштырылган һәм билгеләнгән тәртиптә расланган эксперименталь мәгълүматлар булганда йөкләнешне алар буенча башкарырга кирәк.
8. 10 кВтка кадәр булган иллюминацияләр йөкләнеше бинага кертелгәндә исәп-хисап йөкләнешендә исәпкә алынмаска тиеш.

6нчы таблица

Индивидуаль торак йортларның электр кабул итү җайланмаларының чагыштырма исәп-хисап электр нагрузкасы

Электр энергиясен кулланучылар	**Индивидуаль торак йортларның санына карап агыштырма исәп-хисап электр нагрузкасы, кВт/йорт**								
	1 - 3								
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**
Табигый газ бн плитәле йортлар	11,5									
Табигый газ бн плитәле, электрик сауналы йортлар 12 кВт ка кадәр	22,3									
Электрик плитәле йортлар 10,5 кВт ка кадәр	14,5									
Электрик плитәле (10,5 кВт ка кадәр) һәм электрик сауналы (12 кВт ка кадәр) йортлар	25,1									

Искәрмә:
1. Таблицада күрсәтелмәгән индивидуаль торак йортлар саны өчен чагыштырма исәп-хисап йөкләмәләре интерполяция юлы белән билгеләнә.
2. Гомуми мәйданы 150 дән 600 кв. метрга кадәр булган индивидуаль торак йортлар өчен чагыштырмача исәп-хисап йөкләмәләре китерелгән.

3. Гомуми мәйданы 150 кв.м. га кадәр булган индивидуаль торак йортлар өчен чагыштырмача исәп-хисап йөкләмәләре әлеге кушымтаның I таблицасы буенча, табигый яки сыекландырылган газ плитәләре булган типик фатирлар өчен яисә электр плитәләре белән билгеләнә.

7нче таблица

Иҗтимагый биналарның эреләндерелгән чагыштырма электр йөкләнеше

№ п/п	Бина	Үлчәү бермлеге	Чагыштырма йөкләнеш
1	2	3	4
Предприятия общественного питания			
1	Утырту урыннары саны белән тулысынча	кВт/урын	1,04
2	Өлешчә электрлаштырылган (газ барлыкка китерүче ягулыкта плитәләр белән), утырту урыннары саны:400 гә кадәр	Шулай ук	0,81
1	2	3	4
Азык-төлек кибетләре			
4	Кондиционерсыз	Сәүдә залының кВт/кв.метр	0,23
5	Кондиционер белән	Шулай ук	0,25
Азык-төлек булмаган кибетләр			
6	Кондиционерсыз	»	0,14
7	Кондиционер белән	»	0,16
Гомуми белем бирү мәктәпләре			

8	Электрлаштырылган ашханәләр һәм	кВт/1 укучыга	0,25
9	Балалар ясле-бакчалары	кВт/урынга	0,46

Торак һәм иҗтимагый биналар энергиясенең чагыштырма чыгымнарының база дәрәҗәсен билгеләү таблицалары

Җылылык энергиясенең азкатлы һәм күпфатирлы йортларны, кунакханәләрне һәм тулай торакларны җылыту һәм вентиляцияләүгә шәһәр төзелеше-җылылык чорына караган җылылык энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(Вт ч/(кв.метр °С тәүлеккә.))

Йортларның җылытыла торган мәйданы, кв. метр	Катлар саны			
	1	2	3	4
60 һәм азрак	42,0	-	-	-
100	34,7	37,5	-	-
150	30,6	33,3	36,1	-
250	27,8	29,2	30,6	-

Искәрмә:

1. Шул арадаш билгеләре җылылык бирелә торган мәйданда йорт интервалында 60 - 1500 кв. метр база дәрәҗәсендәге әһәмияткә ия булган Линия интерполяциясе буенча билгеләнергә тиеш.
2. Бер фатирлы йортның җылытыла торган мәйданы астында эчке һава температурасы 12 °С дан югарырак булган җылытыла торган бүлмәләрнең мәйданын аңлыйлар, блокланган йортлар өчен - бер блоклы фатирның мәйданы - исәп-хисап температурасы 12 °С дан югарырак, ә баскычлы күп фатирлы йортлар өчен-җәйге бүлмәләрдән башка фатир мәйданнары суммасы.
3. 1500 кв. метр мәйданлы ике һәм өч катлы йортларда һәм аннан да күбрәк һәм дүрт катлы йортларда-күпфатирлы йортлар өчен мәгълүматлар китерелә, калган күрсәткечләр аерым торучы яки блокланган йортлар өчен.

9нчы таблица

Күп катлы торак һәм аерым иҗтимагый биналарның җылылык һәм вентиляция системаларына җылылык энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

Бина типлары	Кат саннары							
	1	2	3					

Торак, кунакханәләр, тулай тораклар	8 нче таблица буенча							
Сырхауханәләр, дәвалау, белем бирү 1,5-сменалы эш режимы булган белем бирү учреждениеләре	33,8	32,8	31,8					
Балалар бакчалары	37,8	36,8	35,8					

Җылылык энергиясенең җылылык системасына һәм җәмәгать биналарының вентиляция системасына җылылык энергиясенең 9 нчы таблицада аталмаган еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

(Вт ч/(метр квадрат °С тәүлеккә.))

Гадуслы-тәүлек җылыту чоры, °тәүлек	Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүлүләре,					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 -**
2000	26,0	22,0	19,0	17,0	13,0	10,0
4000	26,2	22,4	20,0	18,0	14,5	12,0
6000	26,5	23,0	21,0	19,0	15,7	13,5

11нче таблица

Торак биналарны кондиционерлау системасына электр энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт ч/м.квадрат елына)

Елның җылы чорында тышкы һаваның исәп-хисап температурасы ,С	Уртача тәүлеклеккә чагыштырмача эчке җылылык бүленеше			
	4 - 6	**7 - 9**	**10 - 12**	**13 - 15**
22 - 23	3,0	5,0	7,0	9,0
24 - 25	6,5	9,0	11,0	13,5
26 - 27	10,5	13,5	15,5	18,0
28 - 29	15,0	18,5	20,5	23,0
30 - 31	20,5	24,0	26,0	28,5
32 - 33	26,5	30,0	32,0	34,5
34 - 35	33,0	36,5	38,5	41,0
36 - 37	40,0	43,5	45,5	48,0
38 - 39	47,5	51,0	53,0	55,5
40 - 41	55,0	59,0	61,0	63,5

12нче таблица

Җәмәгать биналарын кондиционерлау системасына электр энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт ч/м.квадрат елына)

Елның җылы чорында тышкы һаваның исәп-хисап температурасы ,С С	Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүленеше					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 35**
22 - 23	6,0	8,0	9,5	11,0	12,0	12,5
24 - 25	10,0	12,0	13,5	15,0	16,5	18,0
26 - 27	14,0	17,0	19,0	21,0	22,5	24,0

Елның җылы чорында тышкы һаваның исәп-хисап температурасы ,С С	Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 35**
28 - 29	20,0	23,0	25,5	28,0	30,0	31,5
30 - 31	27,0	30,5	33,0	35,5	37,5	39,5
32 - 33	34,5	39,0	41,5	44,0	46,0	48,0
34 - 35	42,5	46,5	50,0	52,5	55,0	57,5
36 - 37	51,0	55,5	59,0	62,0	65,0	67,5
38 - 39	60,0	64,5	69,0	72,5	75,5	78,0
40 - 41	70,0	75,0	79,5	83,0	86,0	89,0

13нче таблица

Кайнар су белән тәэмин итү системасына җылылык энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт ч/м.квадрат елына)

Бина төрләре	**Фатир мәйданы, кунакханә номерлары, тулай торак мәйданы, елына 1 кешегә/кв. метр.**				
	12 - 15	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 40**
Торак	200	150	120	100	80
Кунакханә	150	112	90	75	60
Тулай тораклар	180	135	110	90	70

14нче таблица

Офис һәм административ биналарны кайнар су белән тәэмин итү системасына җылылык энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт ч/м.квадрат елына)

Куллану режимы, сәгать саны атнага	**Бер хезмәткәргә туры килә торган мәйдан, кеше өчен кв. метр**				
	6 - 8	**9 - 10**	**11 - 12**	**13 - 14**	**15 - 16**
40 - 60	6,0	4,5	3,5	3,0	2,5
61 - 80	8,5	7,3	6,0	4,7	3,5
81 - 100	11,0	9,5	8,0	6,7	4,5
101 - 120	13,0	11,0	9,5	7,5	5,5
121 - 140	15,5	13,3	11,0	8,7	6,5
141 - 168	18,0	15,5	13,0	10,5	7,5

16нчы таблица

Җәмәгать биналарын яктырту системасына электр энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт ч/м.квадрат елына)

Биналарны атна саен эксплуатацияләү режимы	Уртача яктырту дәрәҗәсе, лк					
	100 - 150	**151 - 200**	**201 - 250**	**251 - 300**	**301 - 350**	**351 - 400**
40 - 60	38,5	56,0	70,0	87,5	90,5	119,0
61 - 80	42,0	67,0	84,0	105,0	126,0	143,0
81 - 100	54,0	78,5	98,0	124,5	147,0	166,5
101 - 120	61,5	89,5	112,0	140,0	168,0	190,5
121 - 140	69,5	101,0	126,0	158,0	189,0	214,0
141 - 168	77,0	112,0	140,0	175,0	210,0	238,0

17нче таблица

Биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт ч/м.квадрат елына)

Бина төрләре	**Катлар саны**				
Торак	**1 - 3**	**4 - 6**	**7 - 10**	**11 - 15**	**> 15**
Эксплуатация режимы белән иҗтимагый оешмалар, сәгать, атнага: 40 - 60	10,0	10,5	11,3	12,0	13,0
61 - 80	12,0	12,6	13,4	14,3	15,5
81 - 100	13,7	14,5	15,5	16,7	18,2
101 - 120	15,2	16,0	17,3	18,8	20,4
121 - 140	16,6	17,6	19,1	20,8	22,7
141 - 168	18,0	19,2	20,5	22,0	25,0

18нче таблица

Торак биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасына беренчел энергиянең еллык чагыштырма суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(кг.у.т/м.квадрат елына)

Җылыту чорының тәүлеккә градус күрсәткече	**Катлар саны**					
	1 - 3					
2 000	46,0					
4 000	49,0					
6 000	53,0					

8 000	58,0					
10 000	64,0					
12 000	70,0					

19нчы таблица

Җәмәгать биналарын Инженерлык белән тәэмин итү системасына беренчел энергиянең еллык суммар чыгымының чагыштырмача база дәрәҗәсе

(елына бер кг.т./кв. метр)

Күрсәткеч: гадусо-тәүлек ягып җылыту чоры	Биналарны атна саен эксплуатацияләү режимы					
	40 - 60	**61 - 80**	**81 - 100**	**101 - 120**	**121 - 140**	**141 - 168**
2 000	61,5	68,0	74,5	81,0	87,5	940
4 000	54,9	59,9	64,9	69,9	75,8	79,8
6 000	61,3	65,0	68,7	72,4	76,0	79,6
8 000	68,7	71,4	74,1	76,9	79,7	82,4
10 000	75,5	77,4	79,3	81,2	831	85,0
12 000	85,5	87,4	88,3	90,2	92,1	94,0

Шәһәр төзелешен проектлау буенча
җирле нормативларга № 10нчы кушымта

ЯНГЫН КУРКЫНЫЧСЫЗЛЫГЫ

Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендәге биналардан һәм корылмалардан алар белән чиктәш саклау объектларына кадәр янгынга каршы ераклык

Чикләүче объектларның исеме биналар һәм корылмалар белән щих нефть һәм нефть продуктлары складлары	Биналардан янгынга каршы ераклык нефть һәм нефть продуктлары складлары корылмалары,алар белән чиктәш булган объектларга кадәр категория склад, метр				
	I	**II**	**Ша**	**Шб**	**Шв**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
Чикләүче биналар һәм корылмалар алар тарафыннан җитештерү	100	40 (100)	40	40	30
Урманчылыклар (Урман парклары) урман белән насаждениями: ылыслы һәм катнаш токымнар; яфраклы	100 100	50 100	50 50	50 50	50 50
Урман материаллары, торф, җепселле складлар җепселле ягулык матдәләре, печән, салам, шулай ук ачык торф залогы участоклары	100	100	50	50	50

Тимер юллар гомуми челтәре станцияләрдә; разъездларда һәм платформаларда;	150 80 60	100 70 50	80 60 40	60 50 40	50 40 30
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (машиналар йөрү өлеше): I, II һәм III категория; IV һәм V категорияләр	75 40	50 30	45 20	45 20	45 15
Торак һәм җәмәгать биналары	200	100 (200)	100	100	100
Автозаправка колонкалары гомуми кулланылыштагы станцияләр	50	30	30	30	30
Шәхси гаражлар һәм автомобильләр өчен ачык стоянкалар	100	40 (100)	40	40	40
Складка карамаган чистарту канализация	100	100	40	40	40
Складка карамаган су заправкасы	200	150	100	75	75
Резервуар парк өчен авария сыешлыгы (авария сыешлыклары)	60	40	40	40	40
Шартлаткыч һәм янгын куркынычы буенча А һәм Б категорияле технологик җайланмалар һәм газ яндыру өчен факел җайланмалары	100	100	100	100	100

Автозаправка бензин станцияләреннән һәм дизель ягулыгыннан алар белән чиктәш объектларга кадәр янгынга каршы ераклык

Кадәрге объектларның исемнәре янгынга каршы ераклыклар билгеләнә	Янгынга каршы ераклык автозаправка станцияләреннән		
	Җир асты резервуарлары белән	**Җир өсте резервуарлары белән**	
		гомуми сыйдырышлылык бәясе 20 куб.	гомуми сыйдырышлыгы 20 куб. метрдан
1	**2**	**3**	**4**

Сәнәгать оешмаларының җитештерү, склад һәм административ-көнкүреш биналары һәм корылмалары	15	25	25
Урман утыртмалары булган урманчылыклар (Урман парклары) : ылыслы һәм катнаш токымнар; яфраклы	25 10	40 15	30 12
Торак һәм җәмәгать биналары	25	50	40
Кешеләр күпләп була торган урыннар	25	50	50
Шәхси гаражлар һәм автомобильләр өчен ачык стоянкалар	18	30	20
Сәүдә киосклары	20	25	25
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (край машиналар йөрү өлешендә): I, II , III категорияләр; IV , V категорияләр	12 9	20 12	15 9
Электрлаштырылган шәһәр маршрутлары транспорт бүлеге (элемтәгә керү челтәренә кадәр)	15	20	20
Гомуми челтәрдәге тимер юллар	25	30	30
Чистарту канализация корылмалары.	15	30	25
АН, БН, ГН категорияле радиоактив һәм зарарлы матдәләр булган биналар һәм корылмалар		100	
Урман материаллары, торф, сүсле ягулык матдәләре, печән, салам складлары, шулай ук ачык торф залогы участоклары	20	40	30

Знче таблица

Складтагы танктан янгын ераклыгы, гомуми сыйдырышлыгы 10 000 куб метрга кадәр, басым астында сакланганда яки складка бәйле булмаган объектлар һәм корылмаларга изотермаль рәвештә саклaнган вакытта 40,000 куб метр.

Бина һәм төзелешнең исеме	Ут дистанцияләре, метрлар			
	Җир өсте резервуарлары басым астында	Җир асты резервуарлары басым астында	Изометрик җир өсте резервуарлар	Җир асты резервуарлары изотерик

Урманчылыклар (Урман парклары) урман белән ылыслы токым үсентеләре белән оешма яки склад территориясен коймалар	100	75	100	75

1	**2**	**3**	**4**	**5**
Трамвай юллары һәм троллейбуслар	100	75	100	75
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (машиналар йөрү өлеше)	50	50	50	50
Электр линияләре (һава) югары көчәнешле	кимендә 1,5 биеклек терәк	кимендә 1,5 биеклек терәк	кимендә 1,5 биеклек терәк	кимендә 1,5 биеклек терәк
Чиктәш оешмалар территориясе чикләре оешма (коймаларга кадәр)	300	250	300	200
Торак һәм җәмәгать бинаталары	санитар саклау чикләреннән тыш зоналары, әмма кимендә 500	санитар саклау чикләреннән тыш зоналары, әмма кимендә 300	санитар саклау чикләреннән тыш зоналары, әмма кимендә 500	санитар саклау чикләреннән тыш зоналары, әмма кимендә 300
Җылылык үзәге	200	200	200	200
Агач материаллары һәм каты ягулык складлары	200	150	200	150

10нчы таблица

Урманчылыклар (Урман парклары) урман белән яфраклы токым үсентеләре	20	20	20	20
белән оешма яки склад территориясен коймалар Урманчылыклар (Урман парклары) урман белән яфраклы токым үсентеләре белән оешма яки склад территориясен коймалар	100	75	100	75
Завод эчендәге җир өсте һәм җир асты-яңа технологик торбалар, складка карамаган	Җимереклектән читтә, 20м.якын түгел	15м. якын түгел	Җимереклектән читтә, 20м.якын түгел	15м. якын түгел
Урманчылыклар (Урман парклары) урман белән яфраклы токым үсентеләре белән оешма яки склад территориясен коймалар	20	20	20	20
Завод эчендәге җир өсте һәм җир асты-яңа технологик торбалар, складка карамаган Оешма биналары һәм корылмалары. Житештерү зонасы сату күләме булганда резервуарлар, кубик метрлар: 2000 - 5000; 6000 - 10 000	Җимереклектән читтә, 20м.якын түгел 150 250	15м. якын түгел 120 200	Җимереклектән читтә, 20м.якын түгел 150 200	15м. якын түгел 100 125
Факель урнаштыру (факелның кәүсәсенә	150	100	150	200
Оешма биналары һәм корылмалары. Житештерү зонасы сату күләме булганда резервуарлар, кубик метрлар: Килү зонасында биналар һәм корылмалар-оешма территориясендә (административ зонада) 2000 - 5000; 6000 - 10 000	250 150 250	200 120 200	250 150 200	200 100 125
Факель урнаштыру (факелның кәүсәсенә	150	100	150	200
Килү зонасында биналар һәм корылмалар-оешма территориясендә (административ зонада)	250	200	250	200